PRINDE IEPURELE

LANA BASTAŠIĆ

PREMIUL UNIUNII EUROPENE
PENTRU LITERATURĂ 2020

Traducere de Octavia Nedelcu

Lana Bastašić

Prinde iepurele

Traducere din sârbo-croată de
Octavia Nedelcu

„Pot să vă povestesc aventurile mele începând de azi de dimineață”, spuse Alice intimidată. „N-are rost să-ncep fiindcă ieri eram altcineva.” „Explică asta”, spuse Falsul Țestos.

„Nu, nu. întâi aventurile”, spuse Grifon nerăbdător. „Explicațiile iau foarte mult timp”.

Lewis Caroll, Alice în Țara Minunilor[1]

1.

Să începem cu începutul. Ai pe cineva şi deodată nu-1 mai ai. Asta ar fi toată povestea. însă tu ai susține că nu poți avea o altă persoană. Sau poate ar trebui să spun ea?

[1] Lewis Caroll, Alice în Țara Minunilor, Editura Didactică şi Pedagogică, 1971.

Poate că e mai corect aşa, cu siguranță ți-ar plăcea. Să fii ea într-o carte. Atunci, aşa să fie...

Ea ar susține că nu poți avea pe cineva. Dar n-ar avea dreptate. Poți dispune de o persoană pentru mult mai puțin, pentru jenant de puțin. Doar că ei îi place să se considere o lege fundamentală de funcționare a întregului univers. Realitatea e că poți dispune de oricine, însă nu de ea. N-o poți avea pe Lejla. Doar dacă i-ai lua viața, ai înrăma-o frumos şi ai atârna-o pe un perete. Deşi, mai suntem oare cu adevărat noi, odată ce ne oprim? Un lucru ştiu cu certitudine: a te opri şi Lejla sunt două linii paralele. De aceea ea este o umbră chiar şi în fotografie. Niciodată n-a ştiut să se oprească din a exista.

Chiar şi acum între marginile textului o simt cum se zvârcoleşte. Dacă ar putea, s-ar strecura între două fraze ca o molie între două lamele de jaluzea venețiană ca să-mi submineze povestea din interior. Şi-ar pune hainele strălucitoare care i-au plăcut dintotdeauna, şi-ar lungi picioarele, şi-ar mări sânii, şi-ar adăuga nişte bucle în păr. Iar pe mine m-ar măcelări, mi-ar lăsa doar o şuviță să-mi atârne peste capul pătrat, mi-ar atribui un defect de vorbire, m-ar face şchioapă de piciorul stâng, ar inventa o malformație ereditară ca să nu pot ține bine creionul în mână. Poate că ar merge chiar mai departe, că doar e capabilă de o asemenea răutate: să nu mă menționeze deloc. Să mă transforme într-o schiță sumară. Asta ai face, nu-i aşa? Pardon, ea arface. Asta ar face ea dacă ar fi prezentă aici. Doar că eu sunt cea care spune această poveste. Pot să-i fac ce vreau eu. Ea nu-mi poate face nimic. Ea e la trei apăsări de taste. Aşputea chiar din această seară să arunc laptopul în Dunărea tulbure, iar ea ar dispărea, s-ar scurge toți pixelii fini în apa înghețată şi s-ar goli cu tot ceea ce a fost ea vreodată în Marea Neagră îndepărtată. însă înainte

ar ocoli Bosnia aşa cum o baroneasă ocoleşte un cerşetor în drum spre operă. Aş putea s-o termin cu această frază, să nu mai existe, să dispară, să se transforme într-un chip palid de pe fotografia de absolvire, să fie uitată în vreo legendă urbană din perioada liceului, să fie zărită cu greu în grămăjoara de țărână pe care am lăsat-o în spatele casei ei, lângă cireş. Aş putea s-o ucid cu un punct.

Aleg însă să continui pentru că pot. Cel puțin aici sunt în siguranță, departe de agresivitatea ei subtilă. După mai bine de un deceniu, mă reîntorc la limba mea maternă, la limba ei, la toate celelalte limbi pe care le-am părăsit de bunăvoie, aşa cum faci cu un soț violent într-o după-amiază, în Dublin. Dar după atâția ani nu ştiu exact care ar mai fi acea limbă. Şi de ce toate astea? Din cauza unei banale Lejla Begic, în tenişi uzați cu arici şi blugi cu – pentru numele lui Dumnezeu! – strasuri. Dar ce s-a întâmplat între noi? Mai are vreo importanță? Oricum poveştile bune nu sunt despre ce se întâmplă cu adevărat. Rămân doar nişte imagini, ca desenele de pe trotuar peste care anii cad ca ploaia. Poate ar fi trebuit să fac din noi o carte cu ilustrații. Ceva ce nimeni, în afară de noi, n-ar putea să înțeleagă. Dar chiar şi cărțile cu ilustrații trebuie începute de undeva. Deşi începutul nostru nu e un biet servitor tăcut al cronologiei. începutul nostru a fost şi a trecut de câteva ori, trăgându-mă de mânecă ca un câine flămând. Haide, să începem din nou! Noi am tot început şi am încheiat, te-ai infiltrat în membrana cotidianului meu ca un virus. Intră Lejla, ieşi Lejla. Pot începe de oriunde. Din parcul St. Stephen din Dublin, de exemplu. Telefonul vibrează în buzunarul pardesiului meu. Un număr necunoscut. Apăs butonul blestemat şi spun Da? într-o limbă care nu e a mea.

„Hei, tu, ce faci?”

După doisprezece ani de tăcere totală, aud din nou vocea ei. Vorbeşte repede de parcă ne-am fi despărţit ieri, fără să simtă nevoia să umple golurile de informație, de prietenie, de cronologie. Pot rosti doar un singur cuvânt. „Lejla”. Ca de obicei, vorbeşte continuu. Menționează un restaurant, o slujbă la restaurant, un tip de care aud pentru prima oară. Menționează Viena. Eu în continuare rostesc doar „Lejla”. Numele ei e aparent inofensiv – un lăstar firav dintr-un pământ neroditor. L-am smuls din plămânii mei, crezând că e un nimic. Lejla. Dar din acel lăstar nevinovat a răsărit cea mai lungă şi mai groasă rădăcină, o pădure întreagă de litere, cuvinte şi propoziții. O limbă întreagă fusese îngropată adânc în mine, o limbă care a aşteptat cu răbdare acest cuvințel care să-şi întindă extremitățile înțepenite şi să se ridice ca şi când niciodată n-a fost adormit. Lejla.

„De unde ai numărul meu?”, o întreb. Stau în mijlocul parcu-lui, m-am oprit chiar în fața unui stejar şi nu mă mişc, de parcă aştept să se dea la o parte şi să mă lase să trec.

„Ce contează?”, îmi răspunde ea, continuându-şi monologul. „Ascultă, trebuie să vii să mă iei... Mă auzi? E proastă conexiunea.”

„Să vin să te iau? Nu înțeleg. Ce...”

„Da, să vii să mă iei. Eu sunt în continuare în Mostar.”

În continuare. în toți aceşti ani de prietenie, n-a pomenit niciodată de Mostar şi nici n-am fost vreodată acolo, iar acum brusc era prezentat ca o informație evidentă, cunoscută de toată lumea.

„În Mostar? Ce cauți în Mostar?”, o întreb. În continuare mă uit la copac şi număr în minte anii care s-au scurs. Patruzeci şi opt de anotimpuri fără vocea ei. Ştiu că trebuia să ajung undeva, drumul meu avea legătură cu Michael, cu o perdea, cu farmacia... Dar totul s-a oprit acum. A apărut

Lejla, a spus Stop şi totul a îngheţat. Copacii, tramvaiele, oamenii. Ca nişte actori obosiţi.

„Ascultă, e o poveste lungă, Mostar... Tu conduci încă, nu?”

„Conduc, dar nu înţeleg ce... Ştii că eu sunt în Dublin?”

Cuvintele îmi scapă din gură şi se lipesc de pardesiul meu ca un mănunchi de ciulini. Oare când am vorbit ultima dată în limba asta?

„Da, ce să-ţi spun, eşti foarte importantă”, spune Lejla, pregătită să conteste tot ceea ce trăisem până atunci în absenţa ei. „Locuieşti pe o insulă”, spune ea, „şi probabil că citeşti cărţoiul ăla plictisitor cât e ziua de lungă şi mergi la brunch cu prietenii tăi deştepţi, nu-i aşa? Ce tare. Dar ascultă-mă... Trebuie să vii să mă iei cât mai repede. Trebuie să ajungem la Viena, iar cretinii ăştia mi-au luat permisul şi nimeni nu înţelege că eu trebuie să...

„Lejla”, încerc s-o întrerup. Chiar şi după atâţia ani mi-e foarte limpede ce se întâmplă. E logica ei conform căreia gravitaţia e de vină dacă cineva îţi dă un ghiont pe scări, toţi copacii sunt plantaţi în aşa fel ca ea să se poată uşura în spatele lor şi toate drumurile, oricât de sinuoase şi îndepărtate, au un punct comun, acelaşi nod de comunicaţie: ea. Roma e doar o glumă.

„Ascultă-mă, nu am prea mult timp. Sincer, n-am pe cine să rog, toţi mănâncă rahat şi se dau ocupaţi, adevărul e că nici nu am prea mulţi prieteni aici, iar Dino nu poate să conducă din cauza genunchiului...”

„Cine e Dino?”

„...aşa că mă gândesc că, dacă vii cu avionul până la Zagreb weekendul ăsta şi iei autobuzul, deşi prin Dubrovnik ar fi o opţiune mai...”

„Lejla, eu sunt în Dublin. Nu pot să vin aşa pur şi simplu după tine la Mostar şi să te duc cu maşina până la Viena. Tu eşti întreagă la cap?”

Tace un timp, aerul care îi iese din nări se izbeşte de telefon. Vorbeşte ca o mamă răbdătoare care se abţine din răsputeri să nu-şi plesnească odrasla. După câteva clipe de respiraţie sacadată şi privirea mea aţintită la stejarul îndărătnic, îmi spune: „Trebuie”.

Nu sună deloc a ameninţare, ci mai degrabă ca atunci când doctorul îţi spune că trebuie să te laşi de fumat. Şi nu mă înfurie acel „trebuie”, nici felul în care mă sună după doisprezece ani fără să mă întrebe măcar „ce mai faci”, şi nici că ia peste picior viaţa pe care mi-am făcut-o în acest răstimp. Până la urmă, e tipic pentru Lejla. Dar faptul că vocea ei răguşită ascundea convingerea că voi accepta, că n-am încotro, că soarta îmi era deja hotărâtă înainte de-a fi răspuns la acel blestemat de apel, asta mă umileşte.

Închid telefonul şi-1 pun în buzunar. Chiar şi zeii, oricât de primitivi şi de absurzi ar fi, tot îţi dau dreptul la liberul arbitru. Mă uit la acel copac şi respir uşor, nu mai am încredere nici în aer. L-am poluat cu limba mea maternă. Reproduc în minte întreaga scenă, aşa cum urmează să i-o relatez lui Michael când voi ajunge acasă. Închipuie-ţi, o să-i spun, o prietenă din Bosnia m-a sunat astăzi şi m-a rugat... îmi organizez cuvintele în limba străină, le croşetez şi le răsucesc în aşa fel încât nicio dâră de lumină să nu se poată infiltra prin ţesătura deasă. Şi tocmai când mi se pare că ştiu cum să reproduc întâmplarea, cum să-i anulez orice importanţă, când mi se pare că în depărtare au trecut cu zgomot câteva maşini, că oamenii reîncep să se mişte în câmpul meu vizual periferic, că vântul revine în co-roana acelui stejar, ea m-a sunat din nou.

„Saro, ascultă-mă! Te rog”, spune ea încet. Numele meu, deformat la un vocativ pe care-1 uitasem, sună ca un ecou dintr-un puţ secat. O cunosc bine. E din nou acel vlăstar firav, cineva cu mâini atât de delicate, încât i-ai încredinţa propriul creier.

„Lejla, eu sunt la Dublin. Sunt într-o relaţie. Am obligaţii. Nu pot să plec la Mostar. OK?”

„Dar trebuie.”

„Ai dispărut de mai bine de zece ani. Nu-mi răspunzi la mail-uri. Nu mă suni. Ai fi putut fi înmormântată în vreun fund de lume. Ultima dată când ne-am văzut mi-ai spus să mă duc dracului...”

„Nu ţi-am spus să te duci...”

„OK, super. N-are importanţă ce-ai spus. Iar acum mă suni şi te aştepţi ca eu să...”

„Sara, Armin e la Viena.”

În coroana copacului de deasupra mea toate păsările au împietrit. Pământul de sub picioarele mele e afânat, o să rămân îngropată în faţa stejarului care va fi liber să fugă de mine. Simt privirea a două ciori din mesteacănul de-alături. Aproape că sper că se vor năpusti asupra mea şi-mi vor scoate ochii şi urechile şi limba. Dar nu pot. Şi ele sunt împietrite.

„Ce-ai spus?” o întreb. Sunt calmă de data asta. Mă tem să nu dispară vocea ei, să nu se sperie brusc şi să fugă de mine ca un gândac.

„Armin e la Viena”, spune din nou. „Trebuie să vii să mă iei.”

Intru în primul Starbucks şi cumpăr online un bilet de avion până la Zagreb cu escală la Munchen. 586 de euro.

Niciodată n-a vrut să vorbească despre fratele ei. Dar în noaptea aceea a fost altfel, ceva s-a frânt în ea, ca un gard de surcele. Era prima zi de luni după absolvire, una din

acele săptămâni când ar trebui să începi o viață nouă ori cel puțin o altă etapă a vieții. Am aşteptat tot weekendul să mă simt altfel. Dar nu s-a întâmplat nimic. De parcă cineva mi-ar fi vândut iarbă de proastă calitate.

Stăteam pe canapeaua din camera ei. Auzeam mieunatul tânguitor al pisicilor de pe stradă.

„Douăzeci de mărci”, a spus ea, trecându-şi mâna peste catifeaua maronie care se întindea sfidător între noi. „Tapițerul a venit şi i-a dat o altă față.”

„Ce culoare avea înainte?”, am întrebat. Era pentru a mia oară când stăteam în camera ei, dar nu puteam să-mi aduc aminte de acea canapea, decât de culoare maronie.

„Bej”, a răspuns ea. „Nu-ți aduci aminte?”

Pentru mine era de neimaginat: ea şi culoarea bej. Nu era genul de persoană căreia să i se potrivească bejul. Asemenea persoane erau tăcute şi banale. N-am îndrăznit s-o întreb despre celelalte culori care, în toți anii în care n-am mers pe la ea, cu siguranță îi pătaseră canapeaua deschisă la culoare. în general tăceam. Eram încordată. După acea zi pe insulă, a în-cetat să-mi vorbească. Trei ani de facultate fără niciun cuvânt. Şi iată-mă pe canapeaua ei, dând fuga după primul ei telefon.

Cred că am băut vin, deşi n-aveam chef de alcool. Lejla mi-a turnat un pahar şi mi-a spus hotărât, dar blând: „Bea.” Şi am băut. Era vin sau altceva, nu-mi amintesc. Ştiu doar că îi simțeam pe umăr părul negru incredibil de greu. Spun „negru” pentru că a fost şi a rămas pentru mine părul ciufulit şi negru ca pana corbului din anii de liceu în ciuda cantității de peroxid folosit în toți acei ani ca să se camufleze. Îmi aduc aminte că în ochii ei sclipea reflexia unei ferestre mici în spatele căreia se revărsa un întuneric dens. îmi aduc aminte şi că fratele ei frumos ne privea din singura fotografie din acea cameră. Trecerea timpului îi

estompase obrajii, cerul şi şortul. Şi ce altceva? Ce mai era? Cum era covorul? Oare avea covor? Oare mai atârna din plafon lustra aceea execrabilă cu mărgele de cristal negru artificiale pe care o cumpărase din Dalmaţia? Sau scăpase de ea mai demult? Habar n-am. Nu pot să explic felul de-a fi al Lejlei descriindu-i camera. Ar fi ca şi cum aş descrie un măr folosind nişte ecuaţii matematice. îmi aduc aminte doar de capul ei greu şi de degetul mare de la picior dat cu ojă care i se iţea prin gaura din şosetă. îmi amintesc de fratele ei. De n-ar fi fost fotografia aceea, n-ar fi fost viaţă în acea cameră.

Se auzea doar mama ei zăngănind cratiţele în bucătăria de care ne despărţea un perete foarte subţire. Cred că am spus o prostie, ceva ce mi se părea în acel moment haios: „Nu crezi că eşti cam bătrână să ai o mamă în bucătărie?", ceva de genul acesta şi că Lejla a zâmbit binevoitoare, pentru că şi eu aveam o mamă acasă. Aşa era pe atunci în acel oraş: mulţi copii bătrâni şi mame cărunte şi gârbovite.

De ce venisem de fapt la ea în acea noapte? Am vrut s-o ignor, să nu sar la primul os pe care mi-l aruncase. Dar în dimineaţa aceea şi-a găsit iepuraşul alb mort pe gresia rece din baie. Spun rece pentru că cineva într-o bună zi va schimba lucrul acesta. O să spună că n-am fost acolo s-o pipăi, de unde ştiu că era rece? Dar eu ştiu câte ceva despre iepurele şi baia ei, despre degetele ei mereu la limita celor treizeci şi opt de grade Celsius. Ştiu că, probabil, era în botoşeii ei pufoşi de culoarea piersicii şi că s-a ghemuit să atingă trupul iepurelui. Ştiu că i-a spus trup. Nu cadavru. îi văd petele de pe genunchii osoşi.

Niciodată nu a avut vreun nume oficial. Era Iepurele, Iepuraşul sau Iepurilă, în funcţie de dispoziţia Lejlei. Îmi amintesc că l-am îngropat în curte, în spatele blocului unde

locuia, sub un cireş bătrân despre care susținea că e radioactiv. A fost prima oară când îngropam un animal.

„Nu e adevărat. Dar țestoasele tale?", m-a întrebat uşor dezamăgită. îmi amintesc cum ținea în brațe lepurele ei mort ca pe o zestre de preț într-un sac de gunoi albastru.

„Țestoasele nu se pun", i-am răspuns. „Ştii cât de mici erau, de cinci-şase centimetri în diametru, ca nişte gogoşele. E greu să presupui că aş avea experiență de gropar."

„Şi atunci cum să facem?"

Un vecin ne-a dat o lopată crezând că plantăm căpşuni. Nu era o unealtă mare, ci mai degrabă o jucărie pentru adulți. Mi-au trebuit o sută de ani să sap o groapă suficient de adâncă. Am vrut să-i reproşez mărimea mortului, dar mi-am înghițit remarca. Mi se părea mică şi speriată de parcă ar fi căzut prea repede din cuib.

Am pus punga cu lepurele într-o groapă mică. Din pământ au ieşit nişte rădăcini mărunte şi au cuprins cadavrul cu de-getele lor subțiri, trăgându-1 înăuntru, în pântecele lor rece. După ce s-a terminat totul, am pus două pietre albe pe pământ să marchez mormântul, ceea ce, în mod previzibil, a facut-o să-şi dea ochii peste cap.

„Haide, spune ceva", a zis.

„Ce să spun?"

„Orice. I-ai ridicat un monument, acum trebuie să spui şi câteva cuvinte."

„De ce eu?"

„Tu eşti poeta.

Câtă ticăloşie, m-am gândit. O amărâtă de plachetă de poezii şi acum urma să țin un necrolog pentru un iepure otrăvit.

Ținând însă cont de privirea ei pierdută şi de brațele ei albe atât de triste fără lepurele ei, mi-am dres vocea şi cu

privirea ațintită absent spre cele două pietre, am smuls dintr-o viață trecută câteva versuri potrivite:

Vorbiți lin şi concis.
Să nu vă aud.
Mai ales despre cât de deştept amfost.
Oare ce-am vrut? Mâinile mele sunt goale,
Zac triste pe cuvertură.
Oare m-am gândit la ceva?
Pe buzele mele e uscăciune şi înstrăinare.
Oare am trăit ceva în viața asta?
Ah, ce dulce mi-a fost somnul!

Cred că atunci a început să plângă, sau poate eu am plâns, nu mai ştiu. Era întuneric, poate că doar ochii i-au licărit în lumina felinarelor stradale. Dacă o să citească asta, cu siguranță se va supăra, o să-mi spună că sunt sentimentală şi că ea nu plânge niciodată. Oricum ar fi fost, versurile şi-au făcut treaba şi au marcat închiderea unui capitol mai bine decât o simplă diplomă de facultate. Mă mustra însă conştiința că i-am dat de înțeles că versurile ar fi fost ale mele. Dar în clipa aceea, cu lepurele mort sub pământ şi cu Lejla deasupra acestuia, pater-nitatea drepturilor de autor, oricare ar fi fost aceea, nu-şi avea rostul. Versurile erau ca nişte mirese fugite, scăpate din mâinile lui Âlvaro de Campos[2] – care de altfel nu a existat niciodată, ca şi căpşunile noastre – eliberate de Lejla şi de mine, eliberate de grămăjoara de pământ rece cu cei doi ochi de piatră, eliberate ca într-o clipă să fie şi în următoarea să nu mai fie.

Nu-mi aduc aminte dacă i-am înapoiat vecinului lopata, dacă vreuna dintre noi a mai spus ceva. Ştiu doar că mai

---

[2] Alvaro de Campos este unul dintre numeroasele heteronime ale poetului portughez Fernando Pessoa (1890-1935). (n.t).

târ-iu în acea seară capul ei era greu pe umărul meu inadecvat, că am blestemat în sinea mea şi umărul meu şi catifeaua maronie care se întărise ca asfaltul între noi. Ne uitam la fratele ei palid între cele patru margini de hârtie, în vreme ce mama ei zăngănea cratițele în bucătărie.

Lejla a spus: „Încă mai ține fotografia lui Tito. E în cămară, în spatele borcanului cu murături. Dacă te uiți bine, poți să-i vezi ochii între doi ardei."

Am râs, deşi nu-mi venea să râd. Mereu mi s-au părut dificile persoanele tăcute şi nostalgice, bula lor rezistentă în care îşi trăiesc versiunile mai bune şi mai fericite de viață într-o țară în care cresc căpşuni pretutindeni, iar iepurii nu mor. Într-o țară pe care o puteau descrie ca fiind perfectă, pentru că ne-au văduvit de posibilitatea de a verifica această afirmație. Pe mama ei am auzit-o de mai multe ori decât am văzut-o. La fel şi în acea noapte. După o vreme cratițele au tăcut, nişte tromboane lăsate de-o parte.

Lejla s-a uitat la cărțile aşezate pe raftul cu fotografia fratelui ei, apoi a închis pleoapele machiate şi a spus încet: „L-am privit murind".

M-am uitat la ea contrariată. A deschis ochii şi, remarcând expresia mea nedumerită, a zâmbit şi mi-a spus: „Unu-zero pentru mine". Când a văzut că în continuare nu înțelegeam ce se întâmplă, a dat ochii peste cap şi a adăugat glacial: „Acum s-a umflat ca un cadavru". Atunci am înțeles. Era jocul nostru intim: una dintre noi rostea un citat uitat dintr-o carte care era în câmpul nostru vizual în clipa aceea, iar cealaltă trebuia să ghicească titlul. Nu mi-a fost însă clar de ce şi-a adus aminte tocmai acum de ritualul nostru, demult uitat. Ne jucaserăm cu citatele la începutul facultății, atunci când credeam că era su-ficient să rosteşti cuvinte mari ca oamenii să-şi închipuie că le şi înțelegeai. Dar noi nu mai eram aceleaşi. Facultatea nu mai făcea parte

din viețile noastre, pentru mine era ca un iubit pe care l-am supraestimat patru ani, iar pentru ea era ca un vaccin dureros despre care i s-a spus că e obligatoriu. Acum s-a umflat ca un cadavru nu mai era acelaşi enunț, aşa cum nici noi nu mai eram aceleaşi puştoaice. „Cuvintele sunt oricum găunoase”, mi-a spus ea odată înainte de examenul de Morfologie. Dar în acea seară avea nevoie de cuvinte, măcar ca un placebo, şi de aceea am respectat tacit regulile jocului.

„Nu, el nu s-a micşorat”, am spus eu şoptit, „rece şi pustiu arată mult mai mare decât înainte.”

„Întunecat”, a spus Lejla.

„Poftim?”

„Întunecat şi pustiu”.

„Da... întunecat şi pustiu. Note de călătorie[3].”

După ce i-am dat un răspuns mulțumitor, iar ea a dat din cap afirmativ, am închis ochii şi i-am strâns mâna caldă ca s-o salvez de catifeaua maronie şi de trecutul ei bej înşelător. Mă linişte faptul că şi în continuare era dispusă să se joace, să scoată citate din cărți care se prefăcea că nu-i plac şi pe care să le împărtăşeam de parcă nu m-ar fi ignorat trei ani. Nu eram supărată. îmi părea bine că era în continuare capabilă să creadă în frumos, după ce fusese martoră la o moarte răstignită pe gresia din baie.

Atunci mi-a pus pentru prima oară acea întrebare infamă.

„Când ai de gând să scrii un poem despre mine?”

Am deschis ochii şi m-am îndreptat de spate pe canapea. O cunoşteam de mult mai multă vreme, de la prima menstruație, şi totuşi am fost surprinsă.

---

[3] Milos Crnjanski (1893-1977) scriitor sârb. Scrisori din Paris. Note de călătorie (n.t.).

„Sunt sigură că scrii în continuare poezii. După cartea aceea morbidă a ta. Nu-i aşa? Recunoaşte”, a spus, făcându-mă brusc să mă simt ruşinată, de parcă a scrie poezii era totuna cu a ascunde o sticlă de rachiu într-o pungă de hârtie şi a-ți petrece noaptea în holul blocului.

„Scriu”, i-am răspuns. Trecuse de ora zece. Zăngănitul cratițelor din bucătărie nu se mai auzea demult. Ştiam că ar fi trebuit să plec acasă imediat după înmormântare. Nimic bun nu se poate întâmpla după ce îngropi animalul de companie al cuiva.

„Păi şi atunci de ce nu scrii şi un poem despre mine ? Ce e în neregulă cu mine ?”

„Cine crezi că sunt, Balasevic[4]?”, am întrebat-o.

Mai târziu, mi-am regretat cuvintele. Ar fi trebuit să-i spun „da, sigur că da”, oricum ar fi uitat după câteva zile că mi-a pus această întrebare sau ar fi râs de cererea ei prostească şi ar fi adăugat că mai degrabă ar fi murit decât să fie muza cuiva, însă eu nu m-am putut abține. Departe de mine gândul că poezia mea ar fi bună, dar absența Lejlei din acea parte a vieții mele – faptul că a ignorat complet această activitate a mea, lansările de carte, recenziile şi premiile – a deschis în mine o rană persistentă ca nişte reziduuri toxice. Chiar dacă în acea zi şi-ar fi înmormântat mama, nu m-ar fi umilit într-un mod atât de banal. Dacă un trecător m-ar fi întrebat acelaşi lucru, aş fi crezut în naivitatea cererii lui. Nu însă şi ea. Pentru Lejla viața era ca o vulpe turbată care venea noaptea să-ți prade păsările de curte. Să scrii despre viață însemna pentru ea să te uiți a doua zi la pasărea măcelărită, fără vreo şansă de a prinde fiara în flagrant. Mai presus de orice, nu cred că a înțeles vreodată de ce cineva întreg la minte ar începe să scrie

[4] Dorde Balasevic(i953-202i), cantautor de succes sârb (n.t.).

poezii. Şi cu atât mai puțin de ce aş fi vrut eu să fac aşa ceva atunci şi acolo. Iar acum, după toate astea, după ani de politici de subestimare a singurei activități oarecum de succes din viața mea banală, stătea acolo pe canapeaua ei de un maroniu fals, cu părul ei de un blond fals şi mă insultă. Ei bine, n-aveam să-i dau ocazia.

„Ce naiba, Sara! Am glumit”, a spus şi s-a ridicat.

Nu era supărată, doar obosită. Dacă ar fi s-o întrebi pe Lejla, poezia nu merită nici măcar o ceartă. S-a îndreptat spre raftul de cărți, a luat fotografia fratelui ei şi-a şters geamul ramei cu mâneca.

„Nici el nu a vrut să mă deseneze”, a spus şi a pus fotografia la loc. M-a privit cu ochi mari ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva.

„Ți-am povestit vreodată cum a atins el un Durer?”

Eu tăceam în continuare, brusc total redundantă pe canapeaua ei, ca un papuc ce şi-a pierdut perechea. De fapt, ea nu avea nevoie de un interlocutor, ci doar de o ureche în care să se descarce, ca un animal înainte de-a fi umplut pentru gătit. A spus „el”. Pentru prima oară după acea zi îngrozitoare de pe insulă.

„Eu nu-mi aduc aminte” a continuat, „eram prea mică. Dar mama mi-a spus povestea asta de mii de ori. Eram la un muzeu, Armin avea vreo şapte sau opt ani, cred. Nu ştiu sigur. Pe scurt, s-a ridicat în vârful picioarelor şi a atins tabloul. Chiar aşa... a pus degetul pe tablou, ştii? Şi deodată s-a iscat un întreg circ – s-a declanşat alarma, paznicii au început să alerge, ai noştri s-au speriat...”

N-am ştiut ce să-i spun. Până la urmă, ce-ar fi putut să-i spună oricine în clipa aceea? Vulpea fugise din curte, n-am reuşit s-o prind. Brusc cuvintele mi s-au părut găunoase, stricate, ca nişte farduri întărite pe fața ridată a unei bătrâne.

„Important este că Iepurilă a avut parte de un epilog", a spus ea ridicând din umeri şi pecetluind toată povestea asta despre moarte, poezie şi tablouri bine păzite.

Redevenise acea fată simplă – cea care n-avea pretenția să ia nouă la examen, care prefera să-şi bea berea şi să nu facă pe deşteapta. O fată platinată cu papuci din plastic care putea face glume subtile pe socoteala iepurelui mort pe care, din câte îmi aduc aminte, îl iubise mai mult decât iubise oamenii. Fata care nu ştia că Viena se umflase ca un cadavru, care nu vorbea despre fratele ei. Muza delicată şi apatică a cuiva. N-o puteam suporta.

I-am spus că era deja târziu şi că era timpul să plec acasă. Cu siguranță că şi mama ei se dusese deja la culcare. M-a privit o vreme. Ochii ei hoinăreau pe chipul meu de parcă m-ar fi putut face să mă răzgândesc dacă mă priveau suficient de îndelung. Aveam să rămân, să-i beau vinul, să-i scriu o poezie, trebuia doar să strângă puțin lesa. Când şi-a dat seama că eram ferm hotărâtă să plec acasă, privirea ei a căzut de pe chipul meu ca o pânză la dezvelirea unei statui. S-a dus până la uşă, a deschis-o larg şi mi-a spus, aproape că sunt sigură, deşi mai târziu a negat că ar spus fi chiar aşa: „Hai, cară-te dracului odată."

Mi-am terminat de băut vinul şi am ieşit din camera Lejlei. Am ajuns prea repede acasă, aşa că am continuat să merg, de parcă nu mi-aş fi recunoscut uşa de la intrare. Am mers multă vreme, am ascultat greierii din tufele neîngrijite şi m-am în-trebat unde se ascunseseră în acea noapte cârtițele şi dacă era adevărat ce se spunea despre şerpii mari otrăvitori de lângă râu. Am continuat să merg până ce toate clopotele bisericilor au bătut ora cinci, şi mult după aceea. Am mers până când, după doisprezece ani am ajuns în parcul St. Stephen din Dublin, am scos telefonul din

pardesiu şi am rostit numele ei. Da, numele tău. Atunci m-am oprit.

2.

Am intrat în apartament cu mâinile goale. Ar fi trebuit să cumpăr o perdea nouă. Şi parcă încă ceva, dar uitasem ce. La intrare m-au întâmpinat papucii lui gri. Unul avea talpa dezlipită. Se căsca şi se închidea la fiecare pas de parcă avea ceva pe vârful limbii şi nu-şi putea aminti sub nicio formă ce anume. Papucii fuseseră cadou de la mine când împlinise treizeci şi cinci de ani. I-am făcut cadou în anul acela şi un disc, nu-mi mai aduc aminte ce disc. Am cumpărat un tort red veluet şi am glumit că-1 vom scăpa pe drum până acasă. Ne-am oprit în fața unei farmacii, renumită doar pentru faptul că un personaj literar cumpărase de-acolo un săpun cu peste o sută de ani în urmă.

„Ce-ar fi să ne căsătorim?”, m-a întrebat Michael.

„Nu fi ridicol”, i-am răspuns. Am deschis cutia şi mi-am înfundat degetele în aluatul roşu şi buretos al tortului. Era delicios.

„La mulți ani”, i-am spus. Şi aşa a rămas, ideea de a ne căsători fusese eliminată în fața acelei farmacii, ca o pastilă ineficientă. După câțiva ani mama a încetat să mă tot tragă de limbă. Ne-a vizitat o singură dată. A dormit cu mine în patul matrimonial, în vreme ce Michael stătea ghemuit pe canapea. Se trezea la ora şapte dimineața şi începea să zdrăngăne prin bucătărie. Ştiam ce gândea: că o făceam de ruşine printre străini. Toată Irlanda avea să ştie că mama nu m-a învățat să fac curat. Ştiam şi ce gândea Michael: se uita la corpul ei uriaş, întrebându-se dacă nu cumva era o chestie genetică. Dintotdeauna a fost mai plinuță, dar după moartea tatei a reuşit să se deformeze cu totul. Mă gândeam

la părul ei blond, la cum îi cădea pe faţă în timp ce mă adormea seara. Acum nu-i rămăseseră decât câteva şuviţe subţiri în jurul obrajilor plini care se uneau cu gâtul, îmi amintesc ce mi-a spus Michael: „Mama ta chiar are ochi frumoşi”. Doar atât ar fi putut să laude la ea. Iar eu l-am urât pentru asta. Aş fi vrut să-mi îmbrăţişez mama rotofeie şi s-o protejez de privirea lui.

Am răsuflat uşurată când a plecat acasă. Şi-a cumpărat o halbă uriaşă de bere pe care era gravată o frunză de trifoi, deşi n-a băut niciodată bere, şi o scrumieră cu steagul irlandez, deşi n-a fumat niciodată. A luat avionul şi s-a întors în Bosnia. După o vreme nu a mai sunat. Eu şi Michael ne-am reîntors la viaţa noastră normală. El la programare, eu la traduceri. Niciunul dintre noi n-a mai pomenit de căsătorie sau de mama.

Prima dată când am făcut sex a durat în jur de cinci minute. El era beat, eu eram obosită, iar câinele lui schelălăia în hol. Afară zbierau nişte beţivi. Michael a adormit instantaneu după ce a aruncat prezervativul. Eu m-am dus la baie să fac un duş. Mă aflam pentru prima oară în apartamentul lui. Mai târziu avea să devină apartamentul nostru şi chiar apartamentul meu, deşi în realitate nu era nici una, nici alta: îi aparţinea unei irlandeze de vreo şaizeci şi ceva de ani care flirta cu Michael, iar pe mine mă ignora. Dar în acea noapte, după cele cinci minute de sex, încă era apartamentul lui. Pentru că nu-i cunoşteam colţurile, m-am lovit la degetul mare de la picior. în baie am deschis dulăpiorul din spatele oglinzii şi am găsit suficiente analgezice cât să adormi un cal. Migrenele lui Michael. Ulterior aveam să le cunosc. Doctorul avea să-i spună să nu mai petreacă atât de mult timp în faţa computerului. Am izbucnit amândoi în râs. Dar în acea noapte era doar o grămadă de pastile necunoscute în baia unui tip pe care-1

cunoscusem cu o seară înainte. M-am culcat cu un narcoman, m-am gândit. Aveam să-i mărturisesc asta ulterior, după a patra sau a cincea întâlnire. Lui avea să i se pară cel mai amuzant lucru din lume.

Cât am stat în acea baie? Destul de mult. Pe o placă de faianță era lipită o rățușcă din silicon. Scurgerea era înfundată cu fire de păr roşcat. Mă durea între picioare. Am luat două pastile şi i-am folosit prosopul. Mă aşteptasem la o noapte mai reuşită, toate semnele indicau asta. Un tip inteligent. Citit. Amuzant. Puțin ciudat. Îi plăcea Cohen. Iar apoi totul a durat cinci minute, după care tipul inteligent a adormit. Stăteam în baia unui străin, fără să ştiu că într-o bună zi va fi a mea şi m-am gândit la toți dublinezii cu care mă culcasem de când mă mutasem acolo. Mi-au trecut prin minte toate acele prezervative. O mică piscină de gene irlandeze irosite. Cum am încheiat relațiile cu ei? La fel ca şi pe aceasta, mi-am zis. Voi ieşi din baie şi voi chema un taxi. Nu i-am dat numărul de telefon, n-o să mă agaseze.

Pe maşina de spălat se afla un morman de rufe murdare. Am luat un tricou cu Darth Vader[5] şi l-am pus pe mine. Era prea mare şi putea a haşiş. L-am pus înapoi în teancul de rufe şi am ieşit din baie, hotărâtă să mă îmbrac şi să chem un taxi. Mi-am găsit doar blugii şi o şosetă. Câinele lui mă urmărea cu atenție, ca şi cum n-aş fi fost prima care bântuia prin apartament căutând ieşirea. Mi-am căutat cămaşa în living unde se afla o altă masă, nu cea pe care aveam s-o asamblăm împreună câțiva ani mai târziu. În clipa aceea nu doream decât să-mi găsesc cămaşa, să ies de acolo şi să mă prefac că nu se întâmplase nimic. El sforăia în cealaltă cameră, nici n-o să bage de seamă că am ieşit, m-am gândit. Poate păstra cealaltă şosetă ca amintire.

---

[5] Personaj fictiv din seria de filme S.F. „Războiul stelelor” (n.t.).

Mi-am găsit cămaşa lângă televizor, am pus-o pe mine, gândindu-mă ce taxi să chem, furioasă că-mi voi cheltui din nou banii pe roțile altcuiva. Atunci am privit în sus, spre rafturile de pe perete şi m-am oprit. Din şirul de manuale IT se ițea o carte neagră. Pe cotor scria cu litere argintii: Comoara din insulă, R. L. Stevenson. Am stat şi-am privit cuvintele strălucind în lumina stradală care pătrundea în sufragerie prin balcon. Mi-am trecut degetele peste litere, erau bombate ca o rană vindecată. Nu mă mai durea nimic, analgezicul îşi făcuse treaba. Câinele îmi lingea piciorul desculț. Mă uitam la cartea aceea şi mă gândeam la Jim Hawkins[6] căruia i-au spus că trebuia să consemneze cu exactitate tot ce s-a întâmplat, să nu omită nimic. După o vreme m-am dezbrăcat şi m-am băgat în pat lângă Michael.

Oare câți ani să fi trecut de atunci? De la prima dată când am făcut sex până la telefonul Lejlei? Mor oameni în fiecare zi. Oare câți au încetat să mai existe de când l-am îngropat pe Iepurilă? Nenumărate vieți s-au sfârşit de când noi două am încetat să mai vorbim. Dar, în timp ce eu îl cunoşteam pe Michael, mă culcam cu Michael, mâncam tort cu Michael, mă certam cu Michael, ea unde se afla? De ce nu m-a sunat în acea zi o în cea în care am stat în fața farmaciei, ori în ziua următoare, ori în oricare altă zi în afară de asta? De ce nu m-a sunat înainte ca eu să fi văzut acea carte de pe raftul lui Michael? Părea că ştia totul despre viața mea, ce urma să mi se întâmple, înainte de a ştii eu însămi.

În urechi îmi răsuna în continuare vocea ei răguşită. Era mai în vârstă, mai dură, dar avea în continuare aceeaşi voce veselă şi aspră. Am tras adânc aer în piept şi am deschis cu

[6] Protagonist şi naratorul romanului (n.t.).

grijă uşa de parcă speram să-1 surprind pe Michael într-o situaţie de neiertat. Atunci mi-ar fi fost mai uşor.

Nu m-am descălţat. Era în living, scriind codurile pe care nu le-am înţeles niciodată. Stăteam în pragul uşii, în spatele lui şi mă uitam la propoziţiile ordonate compuse din cifre, litere şi simboluri care se succedau albe pe ecranul negru al monito-rului. Michael îmi spunea mereu că toată lumea e codificată. Cum de nu eram conştientă că în spatele softului de traducere, al revistelor mele preferate, al playlist-urilor mele de muzică din perioada când meseria lui nu exista încă, se ascundea un întreg limbaj inaccesibil mie? Stăteam şi priveam mulţimea de simboluri şi mă întrebam oare pentru cine crea în acea zi un univers. Va ajuta indirect pe cineva să termine un doctorat sau să omoare vreun monstru dintr-un joc video, sau, cine ştie, să scrie un mesaj suicidal pentru un nou soft de scriere? Bărbatul acela adus de umeri, într-un pulover super larg cu carouri – al cui zeu era?

Ţineam în continuare mâna în buzunarul pardesiului, strângând telefonul din care cu o jumătate de oră mai devreme năvălise: „Armin e la Viena”. Credem că nu-mi voi putea face bagajele şi pleca la aeroport dacă scăpăm telefonul printre degete. Odată cu el i-aş fi scăpat printre degete pe Lejla, pe Armin şi Viena. Şi atunci ce-avea să se întâmple cu zeul adus de umeri în pulover cu carouri? Nimic extraordinar: Zagreb, Mostar, Viena. Două săptămâni, poate o lună, dacă aş fi hotărât să rămân mai mult. Telefonul se încingea din ce în ce mai tare în mâna mea încleştată. Bosnia, Lejla. Asta nu era o vacanţă de două săptămâni după care să vii acasă şi să te bagi în pat lângă Michael. E ca şi cum ai reîncepe să consumi heroină. Mă mânjisem deja cu limba mea maternă.

M-am apropiat de el din spate şi i-am dat jos căştile de pe urechi. A tresărit. Mi-am aşezat palmele pe umerii lui. Simțeam deopotrivă simplitatea acestui gest binecunoscut şi convinge-rea că de data asta era altceva.

„Sunt eu”, i-am spus.

„Ai cumpărat perdeaua?”, a întrebat el, privind în continuare în monitor.

„Nu”, am răspuns.

Engleza îmi cădea în stomac, cărămidă după cărămidă.

„O să mă duc eu mâine..., dacă nu te deranjează să-i vezi fundul vecinului încă o zi”, a spus el.

M-am aşezat pe canapea lângă birou şi am aruncat o privire prin livingul nostru. Brusc părea nou, îl vedeam cu ochii ei. Telefonul Lejlei îmi transformase viața într-un muzeu. Mă uitam la peretele de deasupra computerului lui Michael, la rafturile cu figurine Lego, cu cactuşi pitici şi cărți despre limbaje de programare. Pe partea opusă se desfăşura un altfel de perete, ticsit de dicționarele şi enciclopediile mele, cu fotografia alb-negru a lui Salinger cărunt şi mirat cu pumnul strâns care se pregătea să spargă obiectivul aparatului foto. Între lumile noastre intraductibile se afla masa rotundă din sufragerie pe care o asamblaserăm împreună într-o seară, contrazicându-ne pe seama instrucțiunilor. Lângă televizorul mare se afla fotografia câinelui său. Avusese diabet, am fost nevoiți să-1 eutanasiem. Michael a ținut în palmă laba pufoasă, mare şi neagră a lui Newton, eu i-am ținut mâna lui Michael, în timp ce câinele se cufunda în somn. Michael plângea, îşi ştergea nasul de umăr pentru că nu voia să ne dea drumul – lui Newton şi mie, lăbuța lui şi mâna mea. Mai era şi nenorocitul de copac de avocado dintre televizor şi birou, o plantă îndărătnică care a supraviețuit în ciuda tuturor pronosticurilor, pipernicită, tară niciun fruct la vedere şi

totuşi mai vie cu fiecare anontimp. Un copac sfrijit, încăpățânat. L-am plantat într-o zi pe jumătate în glumă, într-un fel, cu totul greşit. Michael a văzut mai târziu pe Youtube că sâmburele ar fi trebuit să fie străpuns cu două scobitori şi lăsat într-un pahar cu apă. Eu l-am scos din fruct şi l-am curățat, înfingându-1 adânc în pământ ca pe bobul de fasole din poveste. N-am avut nicio aşteptare, am uitat de el în următoarea clipă. Pentru mine totul păruse o înmormântare: acel sâmbure mare şi descărnat, înfipt adânc în ghiveci. Dar curând s-a dovedit că mormântul acela era de fapt un leagăn înşelător. Michael îl uda, îl rotea spre soare, îi curăța frunzele de paraziți. Un avocado zombi. Stăteam pe canapea şi-1 priveam de parcă îl vedeam pentru prima oară. Lejla ar fi izbucnit în râs, râsul ei malefic, dacă mi-ar fi văzut copacul de avocado, mi-ar fi amintit că făceam parte dintre cei la care plantele ajung ca să moară, nu ca să trăiască.

Puteam s-o văd acolo pe parchetul nostru, privind tolerantă etapa mea dublinezâ. N-ar fi spus niciun cuvânt, m-ar fi dezbrăcat cu privirea de Europa ca de o haină de blană a unei parvenite, dezvelindu-mi fără ruşine cicatricile balcanice.

După ce s-a oprit din tastat, Michael s-a întors şi s-a uitat pe fereastra din spatele meu. Cu două săptămâni înainte, vizavi se mutase un nudist. Puteam să-i vedem sufrageria din livingul nostru. Era un bărbat de vârstă mijlocie, absolut banal, care avea veselă roşie cu buline şi o servietă diplomat neagră pe scaun. Unul dintre acei tipi care prin îngrijirea exagerată a bărbii îşi păstrează demnitatea după pierderea podoabei capilare. Pe perete atârna un calendar din anii '90. Mânca o dată pe zi, direct din oală. Asculta Şostakovici. Pe Michael îl iritau şi muzica şi penisul mare al vecinului care-1 saluta în fiecare dimineață.

„E acasă?”, am întrebat.

„Nu. Doamne ajută!”

Aşteptam să mă privească. Încă se uita pe fereastră. Avea firimituri de chipsuri în barbă. Dacă ar fi fost un alt Michael, cel care existase înainte de telefonul Lejlei, acel Michael care plângea în vreme ce un străin îi eutanasia câinele, acel Michael care mânca tort red velvet cu mâinile, acel Michael care îmi cerea un şurub mai mare pentru piciorul mesei din sufragerie..., dacă ar fi fost acel Michael, poate că i-aş fi curăţat barba de chipsuri. Atât de firesc, încât nici n-ar fi băgat de seamă. Dar acum n-avea niciun rost. Aşa că am rămas aşezată pe acea canapea, pe canapeaua noastră, care brusc a devenit canapeaua lui, şi foarte repede doar o canapea, privind zeitatea aceea uriaşă, roşcată şi pata de cafea de pe blugii lui. Oare o să ştie să găsească produsul potrivit pentru petele dificile? Tălpile lui, altminteri uriaşe, mi s-au părut acum minuscule în comparaţie cu întindera

de parchet zgâriat pe care stăteau. Cine o să-i cumpere papuci noi? El n-o să se gândească niciodată la asta. O să umble desculţ pentru totdeauna pe parchetul umflat. Mă uitam la tălpile lui ca la nişte copii pe care urma să-i abandonez.

„Trebuie să merg acasă”, i-am spus într-un târziu.

Home. Trăiam împreună de şase ani, n-ar fi trebuit să spun asta. Home era apartamentul nostru, cărţile noastre, patul nos-tru cu perne anatomice, duşul nostru stricat, răţuşca de pe faianţa din baie, cicatricile de pe parchet. Chiar şi bărbatul acela gol de la fereastra noastră. Home nu însemna Bosnia. Bosnia era altceva. O ancoră ruginită într-o mare de pişat. Continui să faci vaccinul antitetanos, deşi au trecut atâţia ani. Bosnia nu e acasă.

„De ce trebuie să te duci acasă?” Home.

Aveam răspunsuri gata formulate. I-am servit o poveste extrem de convingătoare despre o oportunitate minunată de-a o vedea pe mama, de-a rezolva cu nişte acte, de a-mi recupera discurile rămase, o poveste despre o colegă de şcoală şi despre fratele ei care, pare-se, era la Viena, o poveste despre Viena care este minunată, perfectă pentru că tocmai în acea perioadă urma să aibă loc conferința despre discurs şi putere la care, altminteri, n-aş fi putut participa, o poveste despre biletele ieftine şi despre cum mi-am dorit dintotdeauna să vizitez oraşul Mostar şi că era o sincronizare minunată, o poveste despre tot şi nimic. Pentru o clipă mi s-a părut că avea să-şi dea seama despre ce era vorba, să descopere golurile din codul meu neglijent, să-mi spună că nici nu se pune problema. în sinea mea speram să se întâmple asta. Aş fi sunat-o pe Lejla şi i-aş fi explicat că mi-era imposibil să vin, că Michael avea dreptate. La fel cum pe vremuri când, întorcându-mă de la serviciu şi deschizând încet uşa, eram conştientă de posibilitatea ca Michael să fie pe canapeaua noastră cu o altă femeie. Poate nu chiar cu o femeie, îmi spun în timp ce apăs uşor clanța, poate că pur şi simplu să se uite la un film porno cu un fetişul reprobabil – o femeie masivă defecând pe un bărbat legat sau ceva similar – şi-1 voi surprinde, mereu exista această posibilitate, că va reuşi totuşi să mă rănească, însă voi avea dreptate şi asta mă va consola. Dar intru în apartament an după an şi-l surprind bătând coduri pe tastatura murdară, plină de firimituri de biscuiți. Posibilitățile dispar. Iar acum? El va spune ceva. Se uită pe fereastră la apartamentul în care locuieşte bărbatul gol. Se încruntă. O să-mi aduc aminte de acest moment mult timp de acum încolo, mi-am spus. Iar apoi într-o zi îl voi uita pur şi simplu. Momentul în care exista posibilitatea, oricât de neînsemnată, ca Michael

să-mi interzică ceva. Dar el a aprobat din cap, încă privind pe fereastră şi mi-a spus: „Sigur, fă ce trebuie să faci”.

Nu eu aveam nevoie de Lejla, ea avea nevoie de mine. Mereu a fost aşa. Voiam să-i spun asta şi lui Michael. Şi despre Armin. Şi despre câinii ăia. în schimb, i-am spus: „Ai nevoie de papuci noi”. El a zâmbit, răspunzând „Mai întâi perdeaua”, şi s-a reîntors la programarea lui. Copacul de avocado a continuat să crească, tăcut şi neclintit. Viața lui îndârjită mă făcea să-mi fie ruşine.

Ai şaptesprezece ani. Eu, cu un an mai mult. Cântăm Gaudeamus igitur. Tu cânți humus în loc de sumus. Te ciupesc. „La început e sumus!”, îți şoptesc. Iar tu răcneşti, mândră de lipsa ta crasă de ureche muzicală, deşi profesoara de muzică ți-a spus clar doar să mimezi. Dirigintele nostru ține aceeaşi cuvântare ca anul trecut şi ca acum doi ani. De când s-a instaurat pacea, pare că-şi descoperit o nouă vocație – cea de academician nerecunoscut, care, dacă nu ar fi fost tras pe sfoară de istorie, cine ştie unde ar fi ajuns şi câte premii ar fi adunat. Aşa, însă, nu-i rămâne nimic de făcut decât să ne dea sfaturi modeste – ca un adevărat geniu – nouă, tineretului pierdut.

„Voi sunteți”, spune el cu vocea tremurândă a unui potențial ratat, „generația în fața căreia se întinde o mare de posibilități.” Un asfalt, l-ar fi corectat o variantă „a ta” mai în vârstă. Dar ce ştiam noi pe-atunci? Tu, cu o bentiță mare pe creştet şi o geacă de blugi cu un număr mai mare şi pe obraji cu sclipiciul pe care l-ai primit gratis odată cu ediția de iarnă a revistei Teen. Eu, într-una din rochiile mele jerpelite tip cămaşă, în pantofi sport cu platformă şi cu perle în urechi. Nu ştiam ce cântam. Vocile noastre îşi făceau drum din plămâni ca nişte lilieci. „Moartea vine fulgerător, atroce ne înşfacă-n ghearele ei”, cântau din rărunchii noştri

răposații romani. Țărâna ne va îngropa pe toți, spuneau ei, nimeni nu ne va salva. Ar fi trebuit ca cineva să ne fi tradus toate acele clişee de birt. Poate însă că aşa trebuie să fie: mai întâi să cânți despre moarte într-o limbă pe care n-o înțelegi. Mai târziu, când vei afla sensul adevărat al versurilor pe care le-ai recitat în fața părinților mândri de tine, va fi deja prea târziu să te răzgândeşti. În plus, nici părinții tăi nu înțeleg latina. Acum e momentul să trăieşti, să trăieşti şi să te bucuri, fără să ții cont de moarte. La fel şi noi două, stăteam şi cântam despre moarte, bucurie, privind un spațiu nedefinit din spatele părinților şi profesorilor noştri, spre ceva îndepărtat şi irevocabil cum e latina, ceva pierdut în zugrăveala scorojită de pe peretele din spatele publicului, privind marea de posibilități. Iar ei ne privesc pe noi – dintr-odată mândri şi prezenți – de parcă zbieretele noastre i-ar fi trezit dintr-un vis profund, dintr-o beznă pe care au țesut-o chiar ei cu doar câțiva ani în urmă. Cântăm marea care ne-a fost furată, pahar cu pahar, în timp ce noi eram ocupate să colecționăm şervețele, bile din sticlă sau postere cu serialul Tv Musocalled life. Mama, tăcută şi vastă ca un lac, într-o rochie festivă azurie, lângă tata. Acesta a uitat saşi scoată şapca mototolită în fața colegilor mei. Iar bastonul lui din lemn de stejar, la ceremonia de absolvire, ca un frate mai mic pe care nu l-am dorit, e sprijinit pe scaunul dintre părinții mei. Tata dă din cap tot timpul, se uită în jur şi-i şopteşte ceva mamei. Nu-l aud de aici, de pe scenă, dar pot ghici aproape fiecare cuvânt. Ăla de-acolo e Kostic, are un copil retardat, e o minune c-a absolvit. Uite-1 şi pe Lalic cu nevastă-sa. Fiica lor e în clasă cu Sara. Mama clipeşte aprobator. Şi-a pus corset, se vede după obraji. Dacă circul ăsta mai ține mult, o să ia foc.

Nu departe de ei stă mama ta, singură, îmbrăcată în negru, ca un semn de punctuație în mijlocul tuturor

bluzelor colorate. Are gulerul boțit într-o parte, a uitat să şi-1 aranjeze. Mai târziu, în fața fotografului, îi vei aranja, fără niciun cuvânt, acest accident tăcut. O să te apropii de ea, o să-i cuprinzi talia, o să-ți sprijini capul pe umărul ei nemişcat, ca şi cum te-ai fotografia cu un copac. Primăvara e pe sfârşite şi totuşi încă prezentă în moleşeala clopoțeilor de lăcrămioare şi a teilor. Miresmele zaharisite străpung fumul de țigară şi parfumul mamelor mândre. Stau sprijinită de stâlp şi mă uit cum mama ta îți dă nişte bani şi-ți spune ceva, ininteligibil pentru mine. Tranzacțional, de parcă ar cumpăra cartofi. Nu-i suporți hainele de doliu, dar e seara banchetului de absolvire, îți dă bani, în spatele vostru sclipeşte biserica ca o râşniță de cafea lustruită, n-are rost s-o critici.

După ce s-a îndepărtat suficient de mult pe alee, vin spre tine şi-ți arăt bancnotele din poşeta mea.

„Cincizeci", spui.

„Super... Eu douăzeci".

„Suficient. Ai luat la tine..."

„Da. Miros a căpşune".

„Doar nu le-ai mirosit?"

„Nu, deşteapto. Scrie pe ambalaj."

Refuzul nostru de a ne îmbrăca de gală a fost la fel de elaborat ca straturile foşnitoare de tuluri care ne învăluie colegele. Mama a făcut eforturi mari să nu se uite la mine: s-a îmbrăcat cu cea mai bună rochie a ei, de fapt cea în care putea încă să încapă. Picioarele mele sfrijite o enervau. Fiica inspectorului şef de poliție la ceremonia de absolvire a fost în tenişi Helanka.

Cu o zi înainte de ceremonie m-a dus să-mi cumpere un sutien. Eu n-aveam chef de asta, dar se pare că pentru ea era extrem de important, aşa că am acceptat. Poate că a fost felul ei de-a se apropia de mine, undeva unde să nu fie tata

care îmi ținea partea de fiecare dată. Era pregătită să-şi îndeplinească misiunea sacră de mamă, să mă învețe cum să probez un sutien după porunca lui Dumnezeu. în cabina de probă îmi privea dezamăgită coastele, la pieptul nedezvoltat şi abdomenul concav. Şi-a prins în mâini cu mândrie sânii, spunându-mi: „Pe ăştia îi am încă din şcoala generală. Se pare că tu îl moşteneşti pe taică-tău şi-aici.” Mama, ca o adolescentă jignită care are nevoie de acea victorie, stă în fața trupului meu pe jumătate dezgolit, ținându-şi sânii în mâini.

În dimineața de dinaintea balului de absolvire, tata mi-a dăruit un lănțişor de aur cu un pandantiv cât o cutie de chibrituri pe care erau inscripționate cursiv numele meu, prenumele şi data. Privea în pământ, aşa cum făcea de fiecare dată când îi venea să plângă. Mi-a spus: „Bravo, fata mea”. Peste cinci sau şase ani aveam să depun acel lănțişor în palma asudată a proprietarului unui amanet din Dublin. Banii aveau să mă ajute să trăiesc o lună. N-aveau să fie suficienți pentru un dial-up. Pe mama aveam s-o sun de la un Internet cafe. Ea avea să-mi răspundă răstit, crezând că legătura va fi mai bună dacă vorbea mai tare, iar tata va tăcea. În locul vocii lui se auzea vocea nervoasă a comentatorului de fotbal. Apoi aveam să amanetez şi cerceii cu perle, inelul de la bunica şi două genți din piele. Aveam să dau Bosnia pe bani ca să nu fiu nevoită să mă întorc. Dar în acea zi, în pantofi sport cu platformă şi cu părul până la fund, nu ştiam toate acestea. Absolveam liceul.

Stau lângă tine şi cânt cu lănțişorul sub cămaşă ca să nu-1 vadă colegii de clasă. Nu aveam de unde să ştiu că într-o zi, după primul salariu, aveam să mă întorc la amanet şi să aflu că e prea târziu. Nu aveam de unde să ştiu că voi regreta, deşi lănțişorul era foarte urât, iar pandantivul exagerat din toate punctele de vedere.

Dar cei doi băieți pe care îi aleseserăm să-şi facă treaba? Trebuie să fi fost ideea ta. După Aleksander, nu mai conta. Voiam doar să se termine cât mai repede. Te-am lăsat pe tine să organizezi întreaga acțiune, de parcă virginitatea mea ar fi fost un cont bancar, iar tu, o contabilă pricepută.

Niciodată nu ți-a fost greu să atragi atenția vreunui bărbat. Vedeau în tine ceea ce vedeam şi eu: promisiunea unei sălbăticiuni blânde la pândă. Aveai ochii mai negri ca oricând, încadrați de un strat gros de rimel, uitând să te demachiezi înainte de culcare. Veneai la ore nepieptănată, în nişte cămăşi largi, mototolite. înainte ca profesorul să intre în clasă îmi lingeam degetul arătător şi-ți ştergeam urmele negre de sub ochi. Iar tu mă priveai fără să-ți pese dacă aveai sau nu urme negre. Scoteam din geantă fondul de ten şi te dădeam pe nasul înroşit. Pe fața ta aş fi putut desena fața unei gheişe, şi tot nu ți-ar fi păsat.

Ei simțeau asta, băieții nerăbdători, mustind de feromoni ca nişte stupi preaplini, surprinşi în miezul unei metamorfoze chinuitoare pe care nu reuşeau s-o înțeleagă. Simțeau lejerita-tea ta neîmblânzită ce le ofensa visele umede neîmplinite. îmi amintesc de ziua în care am dat lucrare de control la matematică, tu ai terminat printre primii – deşi trebuia să rezolvi atât testul tău, cât şi pe-al meu – şi priveai în gol pe geam, acolo unde poarta şcolii dădea spre fântână. îmi aduc aminte de acea clipă, pentru că l-am surprins pe profesor privindu-ți chipul în timp ce ceilalți elevi se luptau din greu cu aritmetica. Te privea calm şi sigur de parcă înțelegea ceva ce nouă, copiilor, avea să ne fie inaccesibil cel puțin câțiva ani. Cu privirea te transformase într-o ființă mitică pe care doar un adult o putea descifra. L-am urât pentru asta. Iar tu îți odihneai ochii pe poarta aceea, acolo unde, dacă priveai suficient de

îndelung, ar fi putut apărea silueta unui bărbat într-un palton lung.

Îți mai aduci aminte de băieții noştri slăbănogi? După ce s-au încheiat toate ritualurile de la ceremonia de absolvire, i-am condus la râu, sub acea salcie uriaşă. Cravatele colorate ale taților îi sugrumau. Al tău (sau poate că era al meu?) adusese o ploscă măricică de şlibovință pe care era gravat chipul mânios al Sf. Vasile de Ostrog. Am cumpărat patru bucăți de plăcintă cu brânză şi un litru de Fanta să alunece mai uşor rachiul. Suprafața apei emana un miros metalic de primăvară stătută.

„Tu la ce dai?", m-a întrebat al meu în timp ce stăteam întinsă pe iarbă şi priveam cerul învolburat, îngrijorată ca ploaia să nu ne strice planurile.

„La Filologie", i-am răspuns, luând o gură de rachiu.

„La sârbă?"

„Dar la care alta?", 1-a întrebat al tău.

Apoi s-a întors spre tine. Stăteai întinsă cu mâinile şi picioarele depărtate, ca şi cum cineva te-ar fi răstignit în iarba jilavă, şi încercai să fluieri.

„Tu la ce dai?"

„La nimic", i-ai răspuns şi ai continuat încercările eşuate de a emite mai mult de două tonuri.

„Nu ştii să fluieri", am strigat ca sa schimb subiectul. Mi-am petrecut ultimul an de liceu rugându-te să dai la facultate, iar tu îmi răspundeai mereu cu o singură propoziție. „Am nevoie de bani", fără să-mi explici vreodată la ce îți trebuiau banii, iar mai târziu ai încetat să-mi mai răspunzi, schimbând subiectul sau ignorându-mă complet.

„O să dai totuşi la facultate?", a întrebat al tău.

„La ce bun?"

„Şi ce-o să faci? Curățenie în casa cuiva?"

A întrebat-o cu dezgust, de parcă a face curățenie era la fel de dezgustător ca murdăria. Te-ai ridicat în coate şi l-ai privit de parcă era cel mai prost om de pe pământ.

„Şi Sara la ce-o să dea?”, l-ai întrebat, deşi ştiai foarte bine care era opțiunea mea.

Eu tăceam, îngrijorată ca atitudinea ta arogantă să nu-1 abată de la scopul inițial. Nu am venit la râu ca să discutăm despre viitorul tău eşuat. Pentru asta nu era nevoie să mergi la râu. Nu era corect să-mi distrugi asta doar ca să le dovedeşti unor bărbați cât eşti tu de specială, mult mai specială decât proasta de mine care voia să studieze.

„Sara o să dea la Filologie”, i-au răspuns amândoi într-un glas. „OK”, ai spus. „Atunci mă înscriu şi eu la Filologie. Acum e bine?” Ți-ai aşezat din nou capul cu părul ciufulit pe pământul ud, ai închis ochii şi ai continuat să fluieri. Băiatul tău ți-a pus palma pe genunchi fără să-ți perturbe melodia. Al meu îl imita conştiincios. Era clar că nu ştia ce să facă. O mâna pe gâtul tău, o mâna pe gâtul meu. Degetele în părul tău, degetele în părul meu. Astfel că puteam simți tot ceea ce simțeai şi tu. Noaptea mea specială nu era decât copia nopții tale.

Curând ne-am despărțit, fiecare cuplu în partea lui de copac. Al meu, nemaiavând pe cine să imite, abia dacă ştia ce să facă. L-am ajutat eu cu prezervativul. Când l-am simțit prima oară în palmă, mi s-a părut că am apucat de gât o pasăre minusculă, speriată. Mi-am desfăcut picioarele şi am privit luna uriaşă. Atârna pe cer încremenită ca o insignă veche i mutila-tă. Buzele ei ridate îmi spuneau ceva, ceva important. Iar apoi brusc, fără nicio avertizare, s-a desprins de pe cerul întunecat şi a plonjat cu putere în râul înghețat. Picăturile de apă mi-au atins tălpile goale. S-a lăsat o linişte deplină, iar întunericul a fost total. Durerea m-a străpuns violent şi fără avertizare, de parcă ar fi vrut să se răzbune pe

mine pentru că odinioară, de-mult, undeva în adâncul trupului meu, i-am furat tronul.

Cu o noapte înainte pregătiserăm un amestec consistent de limonada cu zahăr cu care ne-am dat în zona inghinală sensibilă. Tu mi-ai smuls mie firele de păr, iar eu ție. Ştiam că voi avea o senzație de arsură, dar nu mi-a fost teamă. Am mers pe mâna ta. Ulterior te-am şi auzit de cealaltă parte a sălciei. Te-a durut, iar eu am încercat să acopăr cu țipătul meu durerea ta.

Mai târziu am rămas întinse lângă băieții cu cravate coloratăe pe iarba care mirosea a căpşuni şi fanta. Unul dintre ei a spus că se făcuse târziu şi că, dacă mai doream să ajungem la banchet, ar trebui s-o luăm din loc. Tu însă ai început să cânți Gaudeamus igitur din partea ta de copacului, iar eu am început să râd şi să-ți strig: „Nu e humus, ci sumus!"

Ne-am trezit singure, în zori, ghemuite una lângă cealaltă de parcă am fi fost hrănite de un cordon ombilical invizibil din râu. Inițial nu am ştiut unde mă aflu, auzeam apa cum lovea pietrele de pe mal şi am crezut că o să mă înghită şi pe mine şi mă va duce departe. Apoi ți-am văzut părul negru în palma mea şi mi-am amintit că ne pierduserăm virginitatea cu câteva ore în urmă. Ți-am alungat o furnică roşie de pe umăr. În continuare simțeam durere între picioare, dar nu voiam să-ți mărturisesc asta. Nu ți-am spus nici că aş fi vrut să mă trezesc lângă el şi nu lângă tine. Tu ai rămas implacabil de neschimbată, de parcă tot ce se întâmplase nu era motiv de tristețe. Totul decursese conform planului. Am scos din geantă chiloți curați, câte o aspirină şi restul de bani.

„Vrei să te duci acasă imediat?", m-ai întrebat, numărând bancnotele şi mărunțişul.

„Nu ştiu...De fapt, cât e ceasul?"

Te-ai uitat la ceasul tău galben din plastic şi ai spus: „Şase şi... ceva. Dar ce importanţă are, doar e banchet, n-o să se supere nimeni.”

„Şi unde să mergem la ora asta?”, am întrebat, trăgându-mi peste cap cămaşa mototolită, murdară de iarbă, pământ şi sânge.

„Mergem la piaţă”, ai răspuns, ca şi cum ar fi fost cel mai firesc lucru din lume.

„La piaţă? Acum?”

„Da, se deschide peste o jumătate de oră.”

Ai fost gata în mai puţin de un minut, strângându-ţi părul negru într-o coadă în vârful capului, şi te-ai legat la şireturi cu funde duble. Eu încercam în continuare să-mi găsesc ciorapii în tufişuri. Am coborât atent până la râu unde, la picioarele sălciei, zăcea pantoful meu de sport. în timp ce mă încălţam, am zărit ceva alb printre frunze. Era o mănuşă murdară de copil cu degetele rupte. Probabil că cineva o scăpase de pe pod, încă de astă iarnă.

„Uite”, am spus, arătându-ţi-o.

„La ce-ţi trebuie? E vară acum”, ai spus nepăsătoare, aplicând un strat nou de luciu pe buze şi obraji. Brusc ai făcut din mine un copil, mic şi neînsemnat, o persoană ale cărei degete amărâte ar putea încăpea în mănuşa micuţă.

„Încă n-a venit vara, deşteapto”, ţi-am răspuns răstit, iar tu ai ridicat din umeri de parcă anotimpurile ar fi fost o opţiune personală şi nu un acord ştiinţific. Nu se făcuse încă ora şapte şi deja mă călc ai pe nervi. Descoperirea mea nu însemna nimic pentru tine, la fel ca himenul străpuns cu o noapte în urmă – le-ai respins pe ambele, considerându-le plictisitoare şi inutile. La ce-ţi trebuie? E vară. Şi pentru că am vrut să-ţi demonstrez că nici pentru mine acea mănuşă penibilă nu reprezenta nimic, am aruncat-o cu toată forţa în râu. Am crezut că apa se va îmbiba în ţesătură şi o va îneca,

dar era prea mică. S-a auzit un plescăit pe luciul apei şi, ca o frunză, s-a lăsat în voia curentului.

„Ce vrei să faci la piață la ora asta?”, te-am întrebat, încercând să urc înapoi până la tine.

„Să cumpăr un iepure alb”, ai spus.

Stăteai în spatele meu fermă şi sigură pe tine ca o cruce, în mijlocul solului bătătorit şi al prezervativelor folosite din care se evaporase demult aroma de căpşune, iar pe chipul tău apă-ruse ceva străin, ceva ce nu mai văzusem la tine până atunci şi-mi aduc aminte ce mi-a trecut prin cap în clipa aceea: eu, mică şi stângace, cu un singur pantof. M-am gândit că seara trecută, sub trogloditul ăla, descoperiseşi ceva ce mie îmi scăpase. M-am gândit cu teamă că voi goni mereu în urma ta ca să ajung din urmă acea cunoaştere matură, intangibilă, în vreme ce tu te îndepărtezi. M-am gândit că ai dispărut, că cineva te-a umflat cu heliu, cât eu nu eram atentă şi mi-ai scăpat din mână ca un balon înălțându-se spre cerul liber.

Deasupra Zagrebului cerul este senin. Mai am doar câteva minute de zbor. Prin geamul avionului văd o apă, nu ştiu cum se numeşte. Văd străzi fără nume şi căsuțe risipite de jur împrejur ca nişte jucării abandonate. Autoturismele de sub noi sunt lente, se târăsc pe şosele ca nişte cheaguri de rău augur prin vene îmbătrânite.

Dintre toate peisajele din lume, prin ferestruica asta ovală, aş recunoaşte mereu Balcanii. Nu mă pricep la geografie, nu ştiu denumirile râurilor şi ale munților. Poate că e ruşinos. Pentru mine Balcanii sunt o culoare, nu o denumire. Denumirile se uită uşor, memorezi doar nişte cuvinte străine, hărți străine, iar literele se topesc ca zahărul pe limbă. Dar culorile rămân ca nişte pete sub pleoape, deşi am lăsat demult în urmă sentimentalismele de odinioară din casa mamei. Culorile nu se estompează prin

kilometrii parcurşi. Nuanţa grea de verde, ca nişte ardei uitaţi, uscaţi şi zbârciţi, nu mai poate hrăni pe nimeni. Un maro trist ce continuă să şerpuiască, un râu mort după apocalipsă. Culoarea mumiei mâncată pe dinăuntru de viermi. Se întrezăresc urme de cizme, deşi e imposibil să le văd de la această înălţime, e doar o iluzie. Sute de cizme peste pământul bătătorit. Şi tufişurile, tumori de un verde pal lângă râu, tufişurile obosite, dar încă sălbatice. Fiecare cu un semn de întrebare deasupra. Oare a murit cineva aici? Oare a ucis cineva aici?

Lângă mine stă un puşti roşcat care citeşte o carte de benzi desenate în germană. Pe jumătate de pagină cineva desenase o femeie speriată într-o rochie mulată, ochii îi sunt închişi cu o linie de creion. Dedesubt nu e nimic. Artistul nu trebuie să deseneze ochi ca să-i închidă. Mama băiatului se apleacă spre mine şi scoate dintre scaune un capăt al centurii s-o prindă peste fiul său. Avionul începe să trepideze, iar băiatul se agaţă de mâinile mamei, de parcă ar fi mai puternice decât turbulenţele, mai puternice decât gravitaţia însăşi, dacă ne-am îndrepta către moarte.

„Primatele nu zboară”, îmi spunea Lejla cândva, la începutul facultăţii, prea orgolioasă să-şi recunoască frica de zbor. Nu a mers niciodată cu avionul. Odată am întrebat-o cum o să vadă America sau Australia.

„Australia?”, a repetat surprinsă. „Acolo unde trăiesc ditamai păianjenii? Care atacă, Sara. Păianjeni. Tarantule.”

„Dar America?”

„Ce America? Aia sunt mai nebuni decât noi.”

Dar toate astea erau prostii ca să-şi ascundă frica de avion. Nu de moarte, pe Lejla n-a speriat-o niciodată ideea de-a muri. Mult mai tare o speria absenţa pământului de sub picioare.

La aeroport scrie Bine ați venit în Europa, în cazul în care a uitat cineva, inclusiv noi, care tocmai am aterizat din Germania. Şi, în timp ce aşteptăm să ne sosească bagajele pe banda rulantă, angajații de la Aeroportul Pleso din Zagreb aleargă de colo-colo, foarte importanți în misiunile lor de două minute, drepți şi hotărâți în uniformele bine călcate ca nişte semne de avertizare pentru țăranul de rând că aici nu era în Balcani. Nu peste mult timp îmi găsesc valiza şi urc într-un taxi.

„La ce hotel?”, întreabă şoferul.

„Nu la hotel”, îi răspund zâmbind. „La autogară”. Şoferul ridică din umeri şi apasă butonul aparatului de taxat care se află sub o iconiță decolorată cu Fecioara. Ar fi trebuit să spun gara de autobuze[7] mă dojenesc în gând în timp ce-mi pun centura.

„Nu e nevoie de centură în spate”, spune el bine intenționat. Are dreptate. Nu suntem la Dublin. „Obişnuința”, îi răspund.

Din oglinda retrovizoare mă privesc doi ochi mărunți albaştri, doi obraji umflați într-un zâmbet. Şi în timp ce ne continuăm conversația – de unde sunt, cu ce mă ocup, dacă ştiu că pe autostrada spre Gradiska a avut loc un accident, s-a răsturnat un camion cu peşte – realizez unde sunt şi unde nu sunt. Dublin, Michael, avocado, vecinul nostru gol – toate astea mi se par de-aici un spectacol demult văzut. Sunt într-un taxi în Zagreb, un bărbat care crede în neprihănita zămislire mă duce la autogara, acolo este autocarul spre Mostar – asta e tot. Dar e posibil ca: toate biletele să fie vândute, autobuzul să se răstoarne, la fel ca acel camion cu peşte, să mă rătăcesc la Mostar, în ciuda

[7] Variante în sârbă (autobuska stanica), respectiv în croată (kolodvor) (n.t.).

indicațiilor ei şi a tuturor aplicațiilor de navigare de pe telefon. E posibil s-o găsesc şi să-mi dau seama că de fapt n-a fost ea, ci că o altă Lejla m-a sunat cu cinci zile în urmă şi, deşi i-am recunoscut vocea, a fost o greşeală. Cât de surprinsă ar fi acea femeie necunoscută dacă aş intra în restaurant şi aş fi altcine-va, cineva pe care nu-1 aşteaptă. Vom râde de coincidențele din viață şi apoi fiecare o va lua pe drumul ei. Cine ştie, poate că vom deveni prietene, eu şi acea altă Lejla. încă e posibil ca totul să fie o greşeală. O cifră greşită dintr-un cod de pe un monitor. Mă voi întoarce acasă înainte să se usuce copacul de avocado.

„Am ajuns la autogara”, îmi spune şoferul, în timp ce opreşte aparatul de taxat. M-am gândit la toți taximetriştii care mi-au schimbat viața, într-o măsură mai mare sau mică, fără să conştientizeze ce rol colosal au avut. Toate acele personaje episodice anonime care pun umărul la desfăşurarea narațiunii cu două mâini dibace ca limbile unui ceas de neoprit. îi citisem numele pe legitimație cu intenția de a-l reține, deşi ştiam că-1 voi uita în secunda următoare. Am vrut să-i dau o semnificație taximetristului care m-a dus la autogara. Mi-a înlesnit apropierea de Lejla, învăluit în ignoranța sa. Iar eu l-am plătit pentru asta.

După patru ore petrecute la autogara cu un litru de cafea, trei croasante şi un tabloid croat, am urcat în autocar. L-am întrebat pe şofer când ajungem la Mostar. La cinci dimineața. La ora aia doarme. Chiar dacă e chelneriță, mă îndoiesc că a început să se trezească înainte de ora zece. Ce să fac la Mostar la cinci dimineața? S-o sun ca s-o trezesc? Nici nu ştiu unde locuieşte. Mi-a dat doar adresa restaurantului. Am şapte ore şi jumătate la dispoziție să mă gândesc ce-o să-i spun. Asta dacă nu vor fi probleme cu roțile sau cu frânele. Atunci aş fi liberă.

Autocarul e pe jumătate gol, călătorii stau împrăştiaţi pe nişte scaune uzate. Unii dintre ei deja au adormit, încotoşmănaţi în geci prea groase pentru un început de mai. Le pot citi pe chipuri toţi kilometrii parcurşi în acelaşi autocar, familii întregi – fii, fiice, nepoţi, nepoate – împărţite între cele două ţări şi felul în care se răsucesc şi-şi găsesc cu uşurinţă poziţia în scaune, ca-n propria sufragerie. Unii îşi ţin sacoşele mari de pânză pe scaunul de-alături, cu degetele strânse pe toarte. Un bărbat mai în vârstă s-a descălţat şi, înainte să-şi pună pantofii sub scaun, i-a privit cu coada ochiului pe toţi cei din jur. Poate ca să se convingă că nu 1-a văzut nimeni sau poate ca să evalueze care dintre noi ar putea fi un hoţ. Pe chipurile, pe articulaţiile umflate şi roşii, pe frunţile lor asudate şi încruntate pentru totdeauna într-un rid al grijilor era ceva uşor de recunoscut. Deasupra spătarelor uzate se iţeau capetele femeilor cu părul tuns scurt, proaspăt vopsit înainte de plecarea în Croaţia, probabil de Paşti, acum însă lipit de cap, unsuros, gata să fie din nou neglijat în Bosnia. O femeie mai durdulie s-a aplecat peste scaunul de lângă ea şi a bătut ferm pe umăr o altă doamnă care se părea să fi adormit.

„Hei... Ştii că trebuie să ne dăm jos la graniţă. Nu adormi acum”, a spus.

„Lasă femeia să doarmă”, s-a auzit în spatele meu o voce bărbătească puternică. „N-ajungem la Posusje înainte de ora patru.”

Urmărind această dispută nevinovată, călătorii au început să se agite. Unii li se adresau direct celor două doamne de la care începuse discuţia, iar alţii, ca pentru sine, se lamentau ce drum lung aveam de parcurs. Din întuneric, de pe locuri neidentificate răsunau diverse voci, unele grave şi obosite, al-tele piţigăiate şi bine dispuse, astfel încât la un moment dat mi s-a părut că însuşi

autocarul începuse să vorbească. N-am mai putut să adorm pentru că exact în spatele meu stătea cel mai îndârjit vorbitor, relatând cu o voce slabă şi uniformă de gâscă înfometată, cum au fost scoşi cu toții odată în miez de noapte pentru verificarea paşapoartelor, deşi în autobuz se afla şi o femeie însărcinată şi un bărbat cu copii mici. O doamnă din față a replicat, respirând cu greu, că ei nu i s-a întâmplat nici-odată aşa ceva, deşi călătorise deseori cu fiica sa şi cu cei trei nepoți, cărora li se permitea mereu să rămână în autobuz, fără să fie treziți. De pe locul din fața mea o siluetă firavă a început să ciripească: „Şi unde locuiesc fiica şi nepoții?”

În acel moment mi-am dat seama că nici nu se punea pro-blema să dorm. Doamna din fundul autobuzului a început să recite ramurile stufoase ale arborelui ei genealogic, explicând cât de nerecunoscătoare este geografia şi cât de complicată e istoria cu următorul enunț simplu: „Ce poți să faci, asta e, n-ai ce face, trebuie să mergi, parcă te-ntreabă cineva dacă vrei.” Aceste cuvinte l-au trezit şi pe bărbatul descălțat de la mijlocul autocarului, care a adăugat: „Of, gândeşte-te cum mă simt eu-fiică-mea şi ginerele sunt în Germania, cealaltă fiică a plecat la facultate la Zagreb, iar fiu-meu are o firmă la Ljubljana, fac, din alea, cum le zice, termopane din pvc şi jaluzele veneție-ne şi multe altele...” „Soră-mea e în Australia...”, adaugă din întuneric o voce răguşită de femeie. „Eu mi-am îngropat sora anul trecut. Rinichii,” replică bărbatul descălțat, ca să încheie această competiție. Hârtia e mai tare ca piatra. Piatra e mai tare ca foarfecă. Mormântul e mai tare ca Australia.

Competiția a continuat până la Korenica. Unii se lăudau cu rudele decedate, alții cu casele pierdute. Unii aveau copii deştepți, doctori, ingineri care nu-şi găseau de lucru, alții

trăiau cu pensie de două sute de mărci după treizeci de ani de muncă. La un moment dat părea că doamna încruntată ca o bufniță câştigase: îi scoseseră două tumori din stomac, iar cu doi ani în urmă, uterul. Locuia cu chirie vânzând bilete la loto. Pe fiica sa o părăsise bărbatul. Şah-mat.

Eu n-am participat la această competiție. N-aveam cu ce să mă laud. Sunt sănătoasă, vin din Irlanda, îl am pe Michael şi merg la Mostar pentru că am îndeajuns de mulți bani ca să pot susține capriciile Lejlei. E irelevant că telefonul ei mi-a dat viața peste cap. Cum aş putea să concurez cu morții lor, cu casele lor în ruină şi pensiile lor infime? Lejla ar fi putut. Ar fi gă-sit o modalitate să-i facă să se ruşineze cu toții şi să nu-şi mai plângă de milă. Aproape că îmi doream să fi fost lângă mine.

Odată am mers împreună la mare cu autobuzul, pe la începutul facultății. Când încă era totul în regulă. S-a sprijinit de fereastră şi şi-a întins picioarele în poala mea. A spus în şoaptă: „Am ascultat cum plâng în noapte trenuri invizibile”. Eu am privit-o uimită.

„Nu se poate”, am spus. Aproape că adormisem. Iar ea doar a zâmbit, plină de ea şi de superioritatea ei. Jocul trebuia respectat, oricând şi oriunde.

I-am dat picioarele la o parte şi m-am ridicat în tăcere, încercând să-mi dezmorțesc şoldurile înțepenite după atâtea ore de stat pe scaun. Ceilalți călători dormeau, afară nu se vedea decât întunericul. M-am strecurat printre scaune, tăcută de parcă tăiam cu coasa sufletele, căutând cu privirea vreo carte. Unii îşi odihneau mâinile adormite pe tabloidele deschise, alții îşi țineau gențile sau evantaiele. În sfârşit am găsit ceea ce căutam la capătul celălalt al autobuzului, cartea se ițea din rucsacul unui tânăr plin de

coşuri. Dormea prea liniştit pentru cineva care-l citise cu câteva clipe înainte pe Kis[8].

M-am întors la locul meu, am murmurat „Mansarda”, după care am închis ochii şi m-am cufundat în vis.

Tatăl meu ne spusese să ne aşezăm la mijlocul autobuzului, acolo era cel mai sigur. De aceea am ocupat intenționat locurile de pe ultimul rând, ca să-i facem în ciudă, deşi el nu ştia. Acolo era suficient loc pentru picioarele ei lungi. Urma să mergem pe insulă în acel an. Mi-am amintit şi de acea zi la plajă când am crezut că se înecase.

Aproape c-o puteam vedea lângă mine în acest autocar care mă ducea la Mostar către o Lejla mai în vârstă. Aproape c-o puteam auzi spunând o minciună teatrală acelui grup anost de călători. „Mama e oarbă. Ne-a crescut fără vedere.” Ar fi fost capabilă să spună orice prostie doar ca să câştige această competiție absurdă. Să devină regina neîncoronată a autocarului Zagreb-Mostar. Eu, nu. Eu stăteam şi priveam pe fereastră copacii negri. Din când în când întunericul era rupt de câte o căsuță cu perdele luminate. La Dublin simțeam că aş fi putut să alerg până la periferia oraşului, dar un elastic invizibil s-ar fi întins, ca o praştie, trăgându-mă înapoi către Michael, oriunde m-aş fi dus. Acum era trecut de miezul nopții, undeva între Korenica şi Udbina, iar elasticul se întinsese atât de tare, încât îşi pierduse utilitatea. Curând avea să se rupă, nu putea ajunge până în Bosnia.

Când ploaia a început să bată în rafale, m-am gândit cu aroganță că e din cauza mea, a lui Michael şi a Lejlei, cauciucurile vor derapa şi aşa se va încheia povestea asta. Ne-au obligat să coborâm din autobuz, aliniindu-ne în fața

---

[8] Danilo Kis (1935-1989) – scriitor, poet şi traducător sârb (n.t.).

unei gherete albe în care stătea o polițistă durdulie cu buze portocalii. Acum am putut să văd fețele tuturor celor care pălăvrăgiseră ore în şir în autobuzul întunecat, cu fețe crispate de parcă aşa s-ar uda mai puțin, cu riduri adânci ca nişte albii de râuri pentru rimelul scurs, cu pumnii adânc înfipți în buzunare. Un bărbat şi-a pus pe cap o pungă de plastic. Un altul a încercat, fără succes, să-şi aprindă o țigară. După ce ne-am reîntors în autobuz, nimeni n-a mai spus nimic. Umilința îmbibată de ploaie i-a redus la tăcere. Ici-colo, se mai auzea câte un oftat din străfunduri ca al unui animal bătut care şi-a găsit în cele din urmă adăpost. Şoferul a dat drumul la radio, rezumatul ştirilor serii. Premierul unui guvern, de o parte ori de alta a râului, vorbea despre crearea unor noi locuri de muncă. „Hai că asta ne usucă”, a spus răstit bărbatul descălțat, la replica căruia câțiva călători uzi au început să chicotească. Apoi totul a amuțit din nou, pântecele autocarului devenise sterp, aproape lipsit de umanitate, la fel ca acei pantofi uzi de sub scaunul care mirosea a mucegai. Oare să le spun acestor oameni că mi-am părăsit zeul neglijent, desculț, pe un parchet zgâriat dintr-un apartament fără perdele? Oare să le spun că o să mă întorc la el, evident că o să mă întorc, de ce-ar crede că n-o să mă întorc? Oare să le spun că uneori îmi închipui c-o jupoi de vie? Ea stă întinsă pe canapeaua acum din nou bej, iar eu stau aplecată asupra ei, încercând în zadar să-i smulg pielea de pe față. Dar dedesubt găsesc mereu un alt chip, şi-apoi altul. Ea doar mă priveşte, refuză să țipe. De parcă ochii ei, uşor surprinşi, evident amuzați de agresivitatea mea, ar încerca să-mi spună: „Ce-ai crezut, că suntem făcute din acelaşi aluat?”

Mai întâi moartea e graduală, apoi, bruscă. La început, câinii mureau unul după altul. Trupurile lor fără viață, nemişcate, calde încă în dimineața aceea de iarnă, se

înşiraseră irevocabil şi previzibil, aşa cum ziua de miercuri vine negreşit după cea de marţi. îi descoperisem devreme, înainte de ştirile de dimineaţă, zăcând pe-o parte. Limbile inerte li se scurgeau din gurile căscate, inofensive odată cu întreaga lor viaţă jalnică şi inumană. Şi totuşi viaţă.

Totul a început cu câinele doamnei Ristovic.

„Un copoi sârbesc tricolor!" A arătat către o cruce strâmbă, înfiptă într-o grămăjoară de pământ din faţa casei, ţipând: „Un copoi sârbesc tricolor! Cea mai rară rasă! Doar unor robitori invidioşi le poate trece prin minte aşa ceva!"

În perioada aceea crucile apăreau ca ciupercile după ploaie; în curţi, agăţate de oglinzile retrovizoare, în jurul gâtului gros al profesorului nostru de Chimie sau tatuate, ca pe bicepsul tatei lui Mitar, care a venit odată la şedinţa cu părinţii şi toată lumea îl asculta de parcă era preşedinte, şi doar de la tatuaje. Şi câinii, fireşte, erau ortodocşi, fiind însoţiţi pe ultimul drum după datină: Şi ce dacă părintele Cedo a refuzat să-1 înmormânteze pe Lux, a bombănit doamna Ristovic, cine spune că oamenii cinstiţi nu pot pune cruce unde vor? „E cumva păcat să fii sârboaică?"

Noi ne întorceam de la şcoală pe strada ei şi chicoteam cu mâna la gură de fiecare dată când spunea tobitoci în loc de dobitoci. Pe de altă parte ne părea rău de Lux despre care s-a aflat mai târziu că era un copoi tricolor, o rasă foarte rară, deşi nimeni nu-1 văzuse vreodată să vâneze. Domnul Mico care locuia cu două fiice surdo-mute în casa fără faţadă a spus că Lux era de fapt un copoi tricolor iugoslav, iar doamna Ristovic 1-a înjurat şi de tricolor şi de Iugoslavia.

„Ce crezi tu, că ticăloşii l-au omorât pentru că era iugoslav?", a întrebat ea, mijind ochii cu un zâmbet strâmb, de parcă doar ei i-a fost brusc accesibil marele Adevăr care

ne scăpase nouă, muritorilor de rând, cei fără câini morți și cruce în curte.

„Hai, cucoană, nu mai vorbi prostii”, a spus domnul Mico, înlăturând cu palmele zăpada de pe mașina lui Lada.

„Așa deci, spun prostii. Tu crezi că toate astea sunt întâmplătoare? Ticăloșii ăștia o să ne otrăvească pe toți în somn. Mai întâi pe copoii sârbi, iar apoi pe sârbi. Ține minte ce-ți spun”, zicea doamna Ristovic, holbându-se peste gard la noi, mai ales la tine și la tenișii tăi noi cu șireturi bicolore, de parcă cu ele l-ai fi sugrumat pe bietul câine. Iar domnul Mico ne-a aruncat o privire conspirativă și s-a întors în casă, frecându-și palmele înghețate. Dar nu la mult timp după moartea lui Lux au fost decimați și alți câini: pechinezul domnișoarei Talie, buldogul din curtea părăsită de lângă școală, ogarul urât al vecinei mele. în mai puțin de-o săptămână în oraș nu mai era picior de câine, înlocuiți de morminte mici și improvizate și de mieunatul trist al pisicilor vagaboande. Chiar și domnul Mico a încetat să mai glumească. Ne făcea cu mâna mutește, în timp ce ne întorceam de la școală, absorbit de iubita lui mașină Lada.

Am fugit spre fabrica de sucuri abandonată, scormonind cu cizmele de cauciuc prin nămeții de pe trotuare. Era o iarnă cruntă înainte de ziua ta de naștere, când ai împlinit unspreze-ce ani. Ți-a venit prima menstruație și ai primit un nume nou, iar eu, deși eram cu opt luni mai mare, nimic.

„Doare?”, te-am întrebat timid.

Ai ridicat din umeri, de parcă așa ceva nu ni se putea explica nouă, fetițelor sterile. Tu erai diferită. în atitudinea ta era un fel de înțelepciune intangibilă din care se subînțelegea că tu erai șefa, iar eu executantul, de parcă aparțineam unor clase diferite de primate. Sângele îți conferea putere asupra tuturor deciziilor noastre: unde să mergem, ce să facem și cum să ne comportăm. Am încercat

să-ți reamintesc că eu eram cea mare şi ca atare ar fi trebuit să fiu răspunzătoare pentru amândouă, dar pentru tine sângele avea un rang mai mare decât însuşi timpul. Iar când ți-am spus că noul tău nume nu are nicio valoare, pentru că e fals, nici măcar n-ai clipit.

„Nici tu nu te-ai născut cu al tău”, mi-ai spus. „L-ai primit mai târziu.”

Până ieri ai fost Lejla, pură, fără sânge, la fel ca mine. Acum în prietenia noastră s-a strecurat blestemata de Lela, Lela cu menstruația ei, pe care nu vrea să mi-o explice. Te uram. Mama ta a înlăturat cu un cuțit de bucătărie literat din numele vostru de familie de pe uşa de la intrare şi a lipit un r. Era din alamă, lucea nou-nouț în mijlocul numelui tău de familie, umilind celelalte litere. Ai devenit Lela Beric, cât ai pocni din degete, de parcă se putea face una ca asta fără vreo aprobare. Am încercat să-i conving pe ai mei să-mi schimbe numele în Janet. Aş fi fost populară la şcoală ca acea cântăreață din clipul alb-negru, când apare în pragul unei uşi de sticlă şi toți din jur amuțesc. Ai fi murit de ciudă. Dar mama mi-a spus să nu vorbesc prostii, cennet este raiul musulmanilor, ce vreau, să-mi rupă cineva oasele, eram normală la cap?

„Spune-mi. Doare tare?”, am insistat eu.

„Aşa şi aşa... ca şi cum ai avea un balon în stomac care te apasă.”

„Şi e mult... sânge?”

„Nu.”

„Cam cât?”

„Habar n-am, cât un pahar.”

„Cât un pahar de suc ori unul de țuică?”

„Ce mă tot bați la cap, Sara! Habar n-am! Vrei să vezi?”

Am clătinat din cap, cât de repede am putut. Cu o zi în urmă, când Mitar s-a tăiat la deget şi a început să plângă la

ora de matematică, i-ai spus cât de jalnic era, că tu sângerezi de zece ori mai mult şi nu plângi. Ai fost dată afară de la oră. Din nou. De aceea am ştiut că ai fi fost în stare ca acolo, în spatele fabricii de sucuri, să-ți dai jos ciorapii şi chiloții ca să-mi arăți sângele tău. Am schimbat repede subiectul.

„Ce ți-a spus Armin?”, te-am întrebat.

„Nimic”.

„Dar i-ai spus că mie nu mi-a venit?”

„De ce dracu' i-aş spune aşa ceva? Ce-i pasă lui de prietenele mele?”

„Păi, te întrebam aşa... Dar să nu-i spui.”

„De ce i-aş spune?”

„N-are importanță. Dar să nu-i spui. OK?”

„OK, Sara...Nici n-aveam de gând.”

N-ai fi înțeles. Era fratele tău. Deşi îmi doream cu disperare să-ți povestesc. Despre ceea ce se întâmplase sub cireşul vostru, în ziua în care a murit câinele de vânătoare al domnului Radman. Venisem să-mi iau caietul de religie din care ai copiat rugăciunile, pentru că lipsiseşi de la ore. Nu ştiu prin ce magie ai reuşit să chiuleşti de la ora de religie pe care noi toți ceilalți eram obligați s-o suportăm de două ori pe săptămână. Iar apoi, la fel de misterios şi nedrept, te-ai ales peste noapte cu un nume nou şi profesorul de religie a spus că poți să ni te alături din nou, după ce vei recupera materia. De fapt, n-aş fi vrut să vii la orele de religie. Era singura materie fără tine, ceva cu adevărat doar al meu. Acum însă totul urma să se termine. O jumătate de oră de copiat rugăciunile mele şi asta e tot. Vei veni la ore şi vei ştii tot atât de mult ca mine. De fapt, vei ştii mai mult pentru că mie îmi vor scăpa anumite detalii, subtilități ascunse pentru care tu erai înzestrată cu senzori din naştere.

„Ce înseamnă pântece?”, m-ai întrebat în pauză, uitându-te nedumerită în caietul meu.

„De unde să ştiu eu.”

„Păi nu v-a explicat profesorul de religie?”

„Nu. învaţă rugăciunea pe de rost şi asta e tot”, ţi-am răspuns.

„Dar asta... celor văzute şi nevăzute? ai citit, răsfoind câteva pagini. Ce înseamnă nevăzute? Aerul? Organele interne?”

„Dacă vrei să vii la orele de religie, nu mai pune întrebări tâmpite”, ţi-am spus, iar tu ţi-ai dat ochii peste cap. „Şi te rog să-mi dai înapoi caietul până la sfârşitul săptămânii.”

Evident, ultima mea rugăminte a fost complet ignorată. N-aveam nevoie de caiet, puteai să mi-l înapoiezi la şcoală. Dar mă temeam că, dacă vei petrece prea mult timp citind ru-găciunile, vei veni la orele de religie făcând pe deşteaptă. De aceea, m-am hotărât să vin la tine neinvitată şi să-ţi cer caietul, nepăsătoare, mândră ca o martiră sfidătoare.

Casa voastră se învecina cu a profesorului de biologie. Duhnea a rachiu de pere şi-i plăcea să se joace cu codiţele tale. M-am uitat la fereastra lui, în timp ce deschideam poarta voastră, cu un mecanism atât de ruginit, încât puteam s-o deschid şi în toiul nopţii cu o singură mână. Odată, după ce mi-a pus un şase în catalog, mi-a spus că ar trebui să iau exemplu de la tine. De la poartă până la uşa voastră de intrare erau vreo zece paşi, suficient ca să-mi reamintesc toate motivele pentru care eram supărat pe tine: profesorul de biologie, orele de religie, caietul pe care ar fi trebuit în cel mai bun caz să mi-1 înapoiezi tu mie, precum şi r-ul acela strălucitor lipit pe uşa voastră, toate astea m-au obligat ca în loc să bat la uşă încet, să lovesc cu palma de trei ori.

Armin mi-a deschis atât de repede, încât m-am gândit că poate stătuse tot timpul în spatele uşii, privind pe vizor cum mă apropii încruntată. De îndată ce l-am văzut, am şi uitat de ce eram supărată. Prezența lui mi-a reamintit de ce merita să fiu prietena ta. Aş fi putut să vin la tine de câte ori voiam, să deschid portița, să fac cei zece paşi, să străbat curtea şi să bat la uşă, pentru că, până la urmă, tu şi cu mine eram cele mai bune prietene. Iar el avea să fie aici, el şi palmele lui mânjite de culoare, cu vârful degetului mijlociu umflat şi negru de la creionul gros HB de desen. Cât de incredibil mi s-a părut la vremea aceea să ai un frate care să locuiască, să umble, să mănânce şi să doarmă în acelaşi loc unde trăiai şi tu, cineva care nu-ți era nici părinte, nici prieten, cineva care te cunoaşte mai bine decât toți ceilalți, deşi, de fapt, nu ştie nimic despre tine.

„Lejla e plecată la şah”, mi-a spus el.

„Caietul meu de religie a rămas la ea”, i-am explicat cât de grav am putut.

În casă domnea liniştea, mama voastră era la serviciu. Eu şi Armin am intrat amândoi în camera ta. Fusesem de o sută de ori acolo, dar fără tine arăta altfel. în prezența lui, mi-era ruşine de dezordinea lăsată de tine, de parcă ar fi putut-o asocia cumva cu mine doar pentru că eram prietene şi eram de-o seamă, îmi amintesc de posterul mare cu Janet Jackson pe care ulterior aveai să-1 înlocuieşti cu o oglindă, îmi amintesc de pantalonii tăi de pijama întorşi pe dos, întinşi pe cearşaful mototolit ca un exhibiționist pervers, îmi amintesc că sub biroul tău se clătina periculos un teanc înalt de benzi desenate de care, înainte de a merge la facultate, a trebuit să scăpăm pentru liniştea sufletească a mamei tale triste, îmi amintesc de piesa de şah, calul, de pe raftul tău unde, peste câțiva ani avea să stea fotografia lui Armin de la plajă, îmi amintesc şi de două şosete, una în

carouri, cealaltă albă care se aflau pe scaun, apărându-ți tronul de vreun uzurpator nedorit.

Voiam să ies de acolo cât mai repede. Armin mi-a găsit ca-ietul mototolit în haosul de pe biroul tău şi mi l-a dat. Cu acea cămaşă şi acei pantaloni semăna cu tatăl vostru sau cel puțin cu fotografia tatălui vostru din vitrina cu porțelanuri. Ochii lui se plimbau prin camera ta fără nicio reacție, oprindu-se din când în când asupra părului meu prins în coadă. Aşa voiam să-1 păstrez în amintire – cu hainele călcate şi calm – ca tata să se ruşineze de vorbele spuse şi să dea înapoi în fața unor dovezi imbatabile.

Tata spunea că probabil Armin şi derbedeii lui au otrăvit câinii vecinilor. Spunea că acționau în haită, că pe unul dintre ei îl şi arestaseră pentru că mâzgălise fațadele caselor, că umblau ca nişte maidanezi şi făceau numai rele.

„Acum îl cheamă Marko Beric, nu mai e Armin”, a adăugat mama încruntată de parcă auzea pentru prima oară numele Marko, întinzându-i lui tata peste masă o bucată de pui fript auriu.

„Marko Beric”, a repetat scârbit tata şi a luat încă un copan unsuros din castron. Mesteca, în continuare încruntat, iar eu nu mă încumetam să-1 contrazic ori să-1 întreb de ce ar otrăvi Armin câinele cuiva. Nu am făcut nimic, Lejla. Am continuat să mănânc în tăcere.

„Ăsta e?”, m-a întrebat Armin, uitându-se la caiet de parcă vedea un astfel de obiect pentru prima oară. Ar trebui să plec, m-am gândit. Dar nu voiam. Îmi plăcea felul în care mă privea – ca şi cum aş fi avut şi eu şaisprezece ani. Şi menstruație. Pe biroul tău, lângă o veioză mică de culoare liliachie, fără bec se afla un cercel cu perlă. L-am luat în grabă şi l-am băgat în buzunar, când Armin nu era atent, atât de automat şi de precis, de parcă acesta era scopul venirii mele.

„Pot să mă duc până în curte? Cred că mi-am pierdut cercelul sub cireş”, am mințit.

În sinea mea deja îmi imaginam scenariile în care să-ți re-latez toate astea, să-ți explic de ce lipsea cercelul tău, conşti-entă însă că nu voi fi niciodată în stare de aşa ceva, pentru că tu vei înțelege şi nu-mi vei mai da voie să vin pe la tine. Dar trebuia, nu-i aşa? Trebuia să-ți spun totuşi ceva. Şi ce dacă le spuneai mamei tale şi lui Armin că nu-ți găseşti cercelul? Şi ce dacă fratele tău afla că sunt o mincinoasă care nici măcar n-are menstruație?

Mergeam în urma lui pe drumul care ducea în spatele casei voastre, cercelul îmi ardea palma transpirată, convinsă fiind că, din spatele gemulețului de vizavi, mă urmăreşte împuțitul de profesor de biologie. O să vadă tot, m-am gândit. O să mă dea în vileag, neruşinatul.

Armin păşea ca un adult, făcându-mă să mă simt ruşinos de mică. Ținea mâinile în buzunare. Avea părul la fel ca al tău, negru şi ciufulit, de parcă cineva l-ar fi uitat pe capul lui. Când am ajuns la cireşul bătrân, a scos pachetul de țigări din buzunar şi şi-a aprins una.

„Nu-ți face bine”, am strigat şi-n aceeaşi clipă am regretat. Cât de proastă puteam să fiu?

„Nici fetițelor ca tine nu le face bine să-şi prindă părul în coadă”.

„Nu e adevărat. De unde-ai scos asta?”

A zâmbit, de parcă ar fi savurat o glumă care mie îmi scăpase. Am încercat să înțeleg ce se întâmpla. Am spus o minciună şi acum sunt cu Armin. Cu Armin. Sunt în curtea lui, în curtea voastră şi stăm de vorbă. Avem o conversație.

„Şi nu sunt o fetiță.”

Atunci a făcut acel gest, de care nu ți-am spus niciodată, nici peste ani după ce l-am îngropat pe lepurilă şi nimeni nu şi-a mai amintea de cercel. Nu ți-am mărturisit niciodată că,

fratele tău mi-a desfăcut părul în iarna în care ai avut prima menstruație. S-a apropiat de mine atât de mult, încât puteam să-i văd cicatricea de pe obraz. Îmi povestiseşi mai demult că o avea de la o căzătură cu bicicleta, că se întorsese acasă plin de sânge, că mama ta îl certase că era imatur şi că, fiind singurul bărbat din casă, ar fi trebuit să fie mai atent. Cicatricea lui era indecent de aproape de mine, dacă m-aş fi ridicat în vârful picioarelor, aş fi putut s-o sărut. Nu fusesem niciodată atât de aproape de cămaşa unui bărbat. Era curată, călcată, mirosea a lămâie. Tata purta uniformă de polițist, nu ne dădea voie să-i atingem cămaşa înainte de a pleca la serviciu, ca să n-o şifonăm. Acum puteam să văd cu atenție materialul unei cămăşi bărbăteşti. Era moale, deşi nu puteam s-o ating. Moale sub privirea mea. Armin şi-a mijit ochii de parcă plănuia o mutare de şah, ținând țigara între buze (fumul îmi intra în ochi, dar nu voiam să-i închid) şi şi-a întins ambele mâini după elasticul meu de păr. S-a aplecat asupra mea ca un copac. Mi-a desfăcut părul. Era un gest tandru pe care părea să-1 fi făcut de multe ori. Părul mi-a încadrat chipul. Iar eu m-am gândit că nu am doisprezece ani, ci o sută doisprezece şi că petrecusem un secol aşteptându-1 pe Armin Begic să-mi desfacă părul.

S-a îndepărtat câțiva paşi şi s-a sprijinit de pom ca să mă studieze mai atent. În clipa aceea semăna atât de mult cu tine, încât m-am simțit bizar.

„Vezi. Aşa e mai bine. Ca Venus."

„Ca ce?", l-am întrebat. El însă doar şi-a aruncat țigara, a stins-o cu talpa pantofului şi a privit iarba.

„Unde ți-e cercelul?"

Mi-am netezit în grabă părul cu palmele transpirate, în timp ce el era ocupat să caute minciuna mea în trifoi. În toată zăpăceala uitasem de cercelul din buzunar. Mă

pregăteam să-1 scot şi să-1 arunc în iarbă, când ți-am auzit vocea în spatele meu:

„Uită-te la ei!”

M-am simțit de parcă aş fi fost goală în curtea voastră. M-am întors cu grijă, străduindu-mă să-mi dau părul ciufulit după ureche şi ți-am întâlnit privirea. Stăteai sprijinită de zidul casei, cu trei banane în mână, privindu-ne bănuitoare.

„Ca Adam şi Eva”, ai spus.

Am scos limba la tine. Ați râs amândoi de parcă ați fi fost cu o sută de ani mai bătrâni decât mine şi ați fi ştiut tot ce se putea ştii pe lumea asta, lucruri pe care eu n-aveam să le aflu niciodată. Arătați la fel: zâmbind într-o parte, cu sprâncene stufoase, cu umeri osoşi sub claia de păr negru şi răvăşit. Acea înțelepciune inexplicabilă în ochii negri, un adevăr care mă va face mereu să mă simt mică şi neînsemnată. Erați la fel, dar tu nu erai la fel de tandră ca el. Tu trăgeai, îmbrânceai, loveai. Tu sângerai. Ca o versiune animalică mai mică a lui Armin. Stăteam pe teritoriul vostru, greşită, ca un semafor în mijlocul pădurii. Am privit în sus, ceva mi-a fluturat la marginea privirii. Profesorul de biologie ieşise în balcon să-şi întindă rufele abjecte. Se uita drept la mine de parcă ar fi ştiut tot.

Nu pot, nici măcar de dragul poveştii, al poveştii despre ea, să-mi amintesc cum am dat de micul restaurant cu specific tradițional în care lucra. îmi aduc aminte doar că oraşul Mostar strălucea ca un ibric lustruit, deşi vremea era inexplicabil de mohorâtă, în ciuda zăpuşelii insuportabile. îmi amintesc turiştii şi umbrelele de soare sintetice desfăcute peste Podul vechi ca o coroană din flori din plastic peste un mormânt important. Am zărit-o înainte să-mi dau seama că mă uitam la ea. Un cuplu de turişti cu ten rozaliu făceau poze hosteselor îmbrăcate în costum popular în fața

porţii joase din lemn a restaurantului. O femeie şi-a ţuguiat buzele, trimiţând un sărut insesizabil către iPhone-ul austriecei durdulii. O alta, cu un zâmbet setat automat pentru poză, se uita la două pisici grase care rodeau coastele unui animal mai puţin norocos chiar lângă saboţii ei. Le privea cu invidie că stăteau întinse, cu burţile pline şi mustăţile unsuroase, complet goale, în vreme ce ea se cocea costumată în nevastă de bei, în straie din trei secole diferite. Prin şalvarii de un albastru pastelat din care atârnau aţe aurii, se ghiceau două picioare subţiri ca de struţ. Sub cămaşa albă din bumbac aspru se zărea un sutien roşu, uitase să se încheie la ilic şi să-şi acopere această scăpare cronologică. Părul argintiu era împletit în coadă şi prins cu o panglică din catifea liliachie ce dispărea sub un fes roşu din care atârna o batistuţă mototolită. Stătea şi se uita îngândurată la pisicile acelea ca o Hana Pehlivana[9] din revista Cosmopolitan, fără feregea, fără căpitanul ei, fără versuri, în timp ce în jurul ei zburdau nişte chelneri slăbănogi costumaţi în bei, în negustori, ducând pe tăvi rotunde şi gravate şniţele pariziene şi carton prăjiţi. Atunci am recunoscut-o. Cu buzele roşii, zâmbind într-o parte, pregătită pentru un eventual aparat foto, cu aluniţa mică de lângă ochiul prea machiat, un cot ridicat brusc ca să se poată scărpina la subraţul transpirat sub bumbac. Era ea, Lejla, încă măreaţă sub toată recuzita, încă abrazivă, aparţinând acestui secol, dreaptă, oricât de multe se-cole i s-ar fi aşezat pe umeri.

Era ea, la fel ca în acea zi pe plajă. Şi, în ciuda blugilor mei dublinezi de şapte euro şi a lui Michael al meu în puloverul lui cu carouri şi a banilor mei cu greu economisiţi

---

[9] Hana Pehlivana, personajul unui cunoscut cântec popular bosniac (n.r.).

şi depuşi la o bancă îndepărtată, în ciuda poeziei şi a prozei mele, eram din nou pregătită să fiu roaba Kumrija[10], să port un ilic sintetic sau să mă înfăşor peste mijloc cu mătase roşie dintr-un magazin chinezesc sau măcar să mă transform în una dintre acele pisici grase de lângă saboţii ei doar ca să-mi vorbească, să-mi umple urechile cu noi, cu ceea ce avuseserăm cândva, sub acel cireş sau pe malul acelui râu împuţit. Voiam să-mi spună că se terminase, că era timpul să nu mă mai prefac, pentru că altfel avea să-mi roadă fiecare coastă sub ochii tuturor acelor turişti. Mi-am imaginat sângele de pe cămaşa ei dintr-un secol trecut, în vreme ce ea se uita ţintă la pisicile alea grase, ea, femeia cu păr blond în şalvari falşi.

M-am aşezat într-o cafenea vizavi de restaurantul în care lucra şi am comandat o cafea. Pe suprafaţa limbii mele materne convertite se adunase un zaţ acru. Uitasem gustul cafelei noastre, al cafelei bosniace, al cafelei turceşti, al cafelei locale, oricum am numi-o, gustul era acelaşi. La Dublin obişnuiam să beau espresso dublu, între mine şi boabele de cafea era o distanţă, o întreagă maşinărie al cărei scop era de a anihila amintirea ţării de provenienţă a cafelei. îl ştiam pe barista, pe pereţii cafenelelor elegante atârnau diplomele lui tipărite pe hârtie sepia, cu fonturi scumpe de designer, pentru ca palatului meu aparent rafinat să i se traducă limba primitivă a cafelei crude. Dar ceşcuţa de cafea de la Mostar m-a întâmpinat ca o spălătoreasă mândră de fiica ei răsfăţată care se întoarce acasă de la oraş: mi-a reamintit de unde sunt şi unde mi-e locul. Asta era cafeaua şi nu o ilustrată scumpă din Columbia.

În ciuda mulţimii turiştilor care mergeau legănându-se pe caldarâm, pătând cu degetele lor unsuroase suvenirurile

---

[10] Kumrija – roaba Hanei Pehlivana (n.t.).

din ceramică, la urechile mele ajungea limba noastră: pe alocuri nefirească, dizlocată din articulații de un accent înmuiat, pe alocuri intimă, ruşinos şi iremediabil de intimă, limba mea maternă mâncată de vocale într-o ijekaviană[11] lăbărțată. Mi se întâmpla ca în peregrinările mele europene (aşa cum avea să le boteze mai târziu Lejla în mod ironic) să aud în vreun colț de centru comercial sau lângă bara din metrou, câte un cuvânt al nostru: „Poate”, spunea câte un străin privind o hartă desfăşurată, „Eşti sigur?” sau ceva similar. În acele clipe de recunoaştere stânjenitoare mă ascundeam în spatele telefonului meu butucănos sau al ziarului, de teamă că unul dintre oamenii noştri mă va descoperi. Dacă ar fi aruncat o privire asupra mea mi-ar fi citit pe față că l-am înțeles, mi s-ar fi adresat, şi ar fi făcut din mine o femeie de la noi, acolo, în fața tuturor. De data asta însă era altceva, limba noastră era peste tot, iar engleza, franceza şi germana nu se puteau strecura decât timid prin trecerea îngustă dintre două consoane prepalatale. Eram înconjurată de cuvinte de care mă curățasem, aşa cum, după ce te laşi cu greu de fumat, te trezeşti într-o încăpere plină de fumători.

Lângă cafeaua amară se aflau două cuburi de zahăr pe o farfurioară de metal. Această imagine mi-a amintit de mama, aşa masivă şi tăcută cum era, şi cum îşi punea cu degetele ei durdulii un cub de zahăr pe limbă înainte de a sorbi din cafea. Uneori acel gest dura. Rămânea cu gura deschisă până când mâna ei şovăitoare apuca ceşcuța, iar eu vedeam cum zahărul se topea în contact cu limba ei închisă la culoare. Îl surprindeam şi pe tata privind-o: Ce-i mai trebuie încă un cub de zahăr? Ar trebui să aibă grijă la greutate, s-a făcut cât un cort de nuntă. Niciodată n-am

[11] Ijekaviană, idiom al limbii sârbocroate (n.t.).

mâncat dulciuri în preajma lui. Mă temeam că într-o bună zi mă va privi şi pe mine la fel. Lejla nu mă văzuse încă. Stătea acolo, la poarta de vizavi, salutând turiştii ore în şir, ademenindu-i în restaurant cu un meniu lung. Buzele ei se mişcau pronunțând denumiri de fripturi şi de supe. Deodată mi-a dispărut din câmpul vizual. Eram gata să traversez în grabă strada şi să mă conving că nu fugise, dar s-a întors curând cu machiajul refăcut şi fără batistuța de la fez. La sfârşitul turei a intrat în restaurant să se schimbe, am profitat de ocazie să-mi plătesc cafeaua şi cele trei felii de plăcintă cu cartofi pe care le comandasem mai degrabă ca să-mi justific şederea nepoliticos de îndelungată decât foamea.

Când şi-a făcut din nou apariția, purta blugi deschişi la culoare, rupți la genunchi şi o cămaşă largă în dungi alb-albastre. Părul împletit în coadă şi machiajul erau neschimbate, îşi schimbase saboții de secol xix cu o pereche de tenişi cu arici. Acum o fată scundă, cu părul roşcat şi dinții strâmbi purta şal-varii ei. Râdea de ceva ce-i spunea Lejla. Lejla mea. Încă îşi răsucea talpa în timp ce stătea pe trotuar şi vorbea cu cineva. I-am văzut glezna zglobie, periculos de proeminentă, într-o poziție nefirească de balerină accidentată.

Stăteam peste stradă, nu puteam traversa. Prin comparație cu părul ei platinat şi unghiile lungi, albastre, eram demodată şi banală în blugii mei negri şi tricoul galben decolorat. Odată, pe la începutul facultății, îmi spusese că efortul meu de a mă pierde în peisaj era extrem de bătător la ochi. În clipa aceea genul ăsta de amintiri îmi treceau prin minte, mărunte şi insignifi-ante. Acea noapte din timpul liceului în care am dormit la ea pentru că tata o pălmuise pe mama. Mi-am amintit cum odată mi-a lins ochiul într-un club pentru că un fir de praf amenința să-mi strice

machiajul. Mi-am amintit şi de părul ei negru plutind pe suprafața mării Adriatice.

Am tras mânerul extensibil al trollerului şi am păşit în stradă, în clipa aceea, un jeep negru şi strălucitor, cu număr de înmatriculare străin, aproape că mi-a curmat suferința. A frânat chiar lângă mine şi a claxonat atât de tare, încât totul s-a oprit: chelnerii cu tăvile lor, clinchetul suvenirurilor, chiar şi pisicile şi-au întors privirea spre mine. Atunci m-a văzut. Şi-a dat ochii peste cap şi a spus „Doamne, ce tâmpită eşti", de parcă ne-am fi despărțit în dimineața aceea după micul dejun şi nu cu douăsprezece de ani în urmă. Şoferului danez furios i-a făcut semn să-şi vadă de drum. „Ce-ai rămas aşa ca o statuie?", a spus şi totul a revenit la viață: chelnerii, vânzătoarele de suveniruri, aparatul de cafea. Totul a reînceput să funcționeze la un singur gest al Lejlei Begic. A traversat strada, s-a oprit în fața mea şi m-a măsurat din cap până-n picioare, de parcă aş fi fost trimisă de o companie de transport, iar ea verifica dacă corespund cerințelor.

„Ai permisul la tine?", m-a întrebat. După Du-te dracului. După şcoala generală, liceu şi facultate, după lepurele îngropat. După o jumătate de viață, dacă nu cumva o viață întreagă m-a întrebat dacă am permisul la mine.

„Bună, ce mai faci, cum eşti, eşti bine, ce fac ai tăi...", am spus iritată, deşi mi-era clar că niciodată nu ne-am priceput la formalisme. Şi-a dat ochii peste cap. De-abia atunci, când s-a uitat spre mine, mi-am dat seama că ochii ei erau de un albastru profund. Purta lentile de contact colorate.

„Ce ți-ai făcut la ochi?", am întrebat-o.

„Sara."

„Nu, serios. De ce ai nevoie de rahaturile astea?"

În clasa a treia, când am venit la şcoală cu ochelari, mă întrebase acelaşi lucru. Atunci a trebuit să-i explic legile

miopiei, care i se păreau total ilogice ei, care putea vedea şi petele de pe Jupiter. Dacă am vederea scurtă, trebuie să fi fost greşeala mea.

„Ce-ți pasă ție ce mi-ai făcut la ochi?”, m-a întrebat. „Ai permisul la tine?”

„Îl am”, i-am răspuns.

La sfârşitul liceului, ne-am îmbătat după ce eu mi-am luat permisul din prima. Mi-am amintit ce mi-a spus în noaptea aceea: „Asta înseamnă să fii fată de polițist, noi, muritorii de rând dăm de patru-cinci ori până ne mulg de tot ca pe nişte vaci.”

„Ai permis de conducere internațional?”, m-a întrebat.

„Da. Mai aveți şi alte solicitări, domnişoară? Poate să vă prezint un set de analize de sânge?”

A zâmbit într-o parte şi m-a măsurat din nou din priviri.

„Eşti slabă”, a spus.

„Şi tu eşti slabă, şi ai părul platinat şi ochii albaştri.”

„Şi un soț”, a adăugat sec, apoi a început să meargă, vorbind despre numărul de înmatriculare al maşinii şi economiile făcute şi nu mai ştiu ce. Am urmat-o fără niciun cuvânt, trăgând valiza pe nişte străzi care deveniseră, cine ştie de când, ale ei. Evita gropile din trotuar şi bordurile ciobite cu siguranța unei localnice. Eu îmi târâm picioarele în urma ei, extenuată de călătoria cu autocarul şi de ziua înşelătoare de mai care se încețoşase de parcă urma să vină iarna. Mă străduiam din răsputeri să nu mă bucur de faptul că eram doar noi două şi că aveam iarăşi un plan comun.

În fața unui bloc care devenise, cine ştie de când, blocul ei, o aştepta un tip cu o valiză roşie. Era înalt, cu bicepşii bombați tatuați cu inimi şi simboluri tribale şterse. Tânăr şi cu un început de chelie, avea un prematur rid adânc patern între sprâncenele stufoase. Soțul, am presupus.

„Dino – Sara, Sara – Dino”, a spus Lejla de parcă anunța ruta plictisitoare a unui tren. A luat cheile de pe degetul lui mare şi a descuiat maşina. Dintre cele câteva maşini parcate în fața blocului, o Astra albă a țiuit prompt.

Eu şi Dino stăteam tăcuți în fața blocului, fără să ştim cum să ne purtăm unul cu celălalt. Singurul lucru din viață ce ne unea era femeia deşirată care deschidea portbagajul, prea pu-țin pentru o conversație relaxată, dar suficient de mult ca să împărtăşim aceleaşi temeri. Părea că ne ispăşiserăm pedeapsa în aceeaşi închisoare, dar în momente diferite. În ochii lui nu se citea nici urmă de duioşie față de prietena din copilărie a Lejlei, nici vreo privire de genul „în sfârşit, o cunosc pe Sara”. Pentru acel bărbat era evident că eram un nimeni. Mai rău, un nimeni care urma să-i ia soția şi s-o scoată din țară.

Peste câteva clipe, Lejla s-a întors spre noi şi şi-a îndreptat unghia albastră spre valiza de la picioarele uriaşului ei soț. „Dino, ai putea să...”

Înainte să-şi termine fraza, uriaşul a ridicat bagajul şi l-a dus la portbagaj, unde 1-a aşezat cu grijă şi seriozitate, de parcă ar fi coborât un sicriu sub pământ. M-am gândit la Michael, care în acea dimineață, îmi trimisese o poză cu picioarele lui, desculț. Se bronzase cu urme de la sandale. I-am răspuns:

Dino s-a întors şi, fără să spună nimic, a luat şi valiza mea şi a dus-o la maşină.

„Nu încape”, a spus el, încercând să rezolve problema de parcă era vorba de o teoremă obscură. Era evident unul dintre bărbații cărora le făcea plăcere o asemenea misiune – să aranjeze valizele în portbagaj, să repare robinetul, să schimbe roata de la bicicletă –, abordându-le cu seriozitatea unui om de ştiință entuziasmat, ca să-şi justifice menirea incontestabilă a trupului enorm.

Lejla s-a apropiat de el şi din câteva mişcări cu brațele ei firave a reuşit să rezolve problema valizelor: orizontalul a devenit vertical, pătura a fost transferată pe bancheta din spate, salteaua gonflabilă a fost scoasă din maşină. Intenționase să scoată şi racheta de tenis, dar, nu se ştie de ce, s-a răzgândit şi a lăsat-o totuşi pe pătură. În timp ce întorcea valiza mea, i-am observat verigheta de la mâna dreaptă. Era de aur, groasă şi prea mare. Dacă Lejla n-ar fi avut articulațiile degetelor atât de proeminente, i-ar fi alunecat de pe deget.

Despărțirea a fost nejustificat de lungă. Stăteam la volan şi-i priveam în oglinda retrovizoare. Ea i se agățase de gât, ridicându-se pe vârfuri. El o mângâia drăgăstos pe spate şi apoi pe fund. Ea i-a şoptit ceva. L-a sărutat. El şi-a şters ochii – de transpirație sau de lacrimi, nu mi-am dat seama. Şi asta a fost tot. A urcat în maşină şi mi-a spus să pornesc cu vocea unui paranoic calm, de parcă, dacă n-am fi plecat de acolo în acea clipă, Dino şi-ar fi dat seama de un adevăr îngrozitor şi ne-ar fi oprit. Nu reuşeam însă să bag cheia în contact. Ceva mă neliniştea, eram speriată de drumul care ne aştepta. M-am întors spre ea şi i-am şoptit, deşi nu ne putea auzi nimeni altcineva: „El e... Adică... E bine? în Viena?”

Lejla şi-a pus palmele fierbinți pe obrajii mei şi a zâmbit anemic. Pe chipul ei exagerat de machiat apăruse în sfârşit, măcar pentru o clipă, fetița cu care îmi făcusem odinioară temele. Ca şi cum nici ea nu era în stare să-i rostească numele, a dat din cap uşor, iar eu am simțit în acea clipă că bărbia începuse să-mi tremure la acea confirmare a ei. Simțeam că în mine se acumuluează lacrimile ca oxigenul în plămânii unei nou-născute.

„E chiar prostesc să plângi acum, în timp ce ne aşteaptă”, a spus ea blând, iar eu m-am supus cuminte,

tăcută, am încuviințat din cap şi mi-am înghițit lacrimile. Am pornit motorul şi am băgat maşina în viteză. Eram pregătită.

După vreo zece minute, Lejla se afla deja pe bancheta din spate şi încerca să se schimbe, să-şi pună pantaloni scurți şi un tricou minuscul. Picioarele ei lungi loveau scaunul meu şi portierele, brațele îi ieşeau pe fereastră, iar capul i se înclinase sub plafonul maşinii. Sutienul roşu a aterizat în poala mea.

„Nu puteai să te schimbi acasă ?”, am întrebat-o, încercând să descifrez indicatoarele de la ieşirea din Mostar şi să scap de lenjeria ei.

„Dino nu m-ar fi lăsat să ies din casă îmbrăcată aşa.”

„Cel puțin ştie că mergem la Viena?”

A ridicat din umeri, n-am ştiut ce să înțeleg din asta. Pentru o clipă, am surprins în oglinda retrovizoare a pată verzuie, o vânătaie pe coastele ei proeminente, care apoi a dispărut sub tricou. Şi pe brațe avea pete, degetele mari ale cuiva lăsaseră dâre roşiatice pe pielea Lejiei. Iar tâmpla ei dreaptă nu părea oare ceva mai închisă la culoare decât cealaltă, în ciuda pudrei care o acoperea cu iscusință? N-am întrebat-o de unde avea toate acele vânătăi. Dreptul de a tăcea a fost dintotdeauna mai important în prietenia noastră decât dreptul de a întreba. Am respectat această regulă chiar şi după doisprezece ani, când nu mai eram sigură că exista prietenie între noi.

După ce s-a schimbat, s-a strecurat pe lângă schimbătorul de viteză pe locul din dreapta, mai mult goală decât îmbrăcată. Apoi şi-a scos verigheta şi a legat-o de elasticul de la odorizantul auto care atârna de oglinda retrovizoare. Am pufnit în râs.

„Cineva ar trebui să scrie o carte despre tine”, am spus şi am băgat într-a patra.

„Ai putea s-o scrii tu”, mi-a răspuns. Apoi a adăugat: „Când te faci mare.”

Nu mai ştiu cine mi-a spus, dar pare că ştiusem dintotdeauna. N-a existat un înainte de a şti. Armin a dispărut după ce-au murit toți câinii din cartier. După ce mi-a desfăcut părul. După prima ta menstruație. Dintr-o ființă vie a devenit o ultimă poză. El, tu şi cu mine în curtea voastră, lângă cireş, cu cercelul tău în buzunarul meu. înconjurată de iarbă, de fum de țigară şi de părul meu răvăşit, nu ştiam că mă aflam deja într-o viitoare amintire mutilată. Nu-mi mai aduc aminte cu ce eram îmbrăcată, despre ce am discutat apoi, dacă mi-am luat rămas bun de la voi înainte să plec acasă. Nu-mi mai aduc aminte pentru că nimeni nu mi-a spus că ar fi trebuit să țin minte totul. De fiecare dată mai pierd câte-un crâmpei din acea imagine: dispare trifoiul, dispar casele din fundal, dispar rufele din balcon. Armin va rămâne însă neschimbat în curtea aceea simplificată din amintirea mea în destrămare: un băiat de şaisprezece ani căutând un cercel în trifoi. Fiecare amintire despre el dinainte de acea întâmplare a fost brusc otrăvită de ceea ce am aflat. Fiecare imagine a lui Armin înainte de asta – cel de la ziua ta de şapte ani, cel din camera ta, cel care stătea sub cireş – a devenit imaginea unui Armin dispărut.

Nu ştiu cum am aflat, de altfel, nici nu mai contează. îmi amintesc doar că oraşul arăta diferit, ca şi cum cineva i-ar fi supt toată seva şi l-ar fi lăsat să se usuce în iarbă. Era tot mai mult întuneric, tot mai multe cursuri anulate, tot mai multe rugăciuni în ziare. Erau tot mai puține reviste, tot mai puțină muzică, tot mai puțină mâncare. Întunericul se prelingea peste tot în jur ca şi cum un copil răutăcios l-ar fi vărsat peste noi. Locuitorii oraşului meu au primit dintr-odată alte chipuri. Unii s-au încruntat o dată şi au rămas

aşa pentru totdeauna. Alții au dispărut definitiv, fără prea mult zgomot. Mai târziu, aveam să-i mint pe străini. Eram prea mică, le spuneam, nu înțelegeam ce se întâmpla. Dar nu e adevărat. Ştiam, şi tu şi eu. Ştiam că începuse, ştiam că-l începuseră. Ştiam şi că avea să dureze. Nu peste mult timp a devenit o constantă, ca un nou element chimic în aer. Era simplu de rostit, un nume ce ți se rostogolea de pe limbă la fel ca bună dimineața sau noapte bună. Era peste tot: în scoarța teiului din spatele şcolii, în desenele copiilor din baia de la şcoală, în atitudinea profesorilor care dintr-odată au început să folosească doar alfabetul chirilic. Era şi în tine, în noul tău nume. Era contopit cu dispariția lui Armin.

Petreceai tot mai mult timp acasă, îngrădită de temerile mamei tale care se întăriseră ca cimentul. Într-o dimineață ați găsit fecale în fața uşii. Fecale de om, un morman de fecale. Mi-ai spus că n-ai văzut niciodată atâta rahat. „Se pare că cineva s-a străduit.” Vouă, însă, nu vă păsa, ție şi mamei tale. Armin luase cu el toată frica, stânjeneala şi ruşinea. Le transformase în emoții de mâna a doua.

Inventam motive să ies în oraş. Hoinărisem de colo-colo tot anul, deşi tata mi-o interzisese. în fiecare zi, în spatele fabricii de sucuri abandonate, vedeam fantoma micului copoi tricolor, Lux, bântuind confuz în căutarea vreunui os. Nu mă deranja, mă consola să-l întâlnesc în timpul căutărilor mele zadarnice, îmi aducea aminte de ceea ce fusese înainte, de faptul că acel înainte chiar existase.

Eram convinsă că-l voi vedea undeva pe Armin, că eu voi fi cea care îl va găsi şi-l va convinge să se întoarcă acasă. De parcă el n-ar fi ştiut drumul spre casă. Abordam oraşul de parcă ar fi fost o metropolă vastă în care te puteai pierde. Pe atunci încă nu voiam să recunosc faptul că oraşul nostru

era prea mic pentru aşa ceva. Acolo oamenii nu se puteau pierde. Dispăreau pur şi simplu.

Şi încă o amintire: ziua în care am hotărât să-ți înapoiez cercelul furat. Ultima oară când venisem la voi, Armin îmi desfăcuse părul sub cireşul vostru. Iar acum, acest vid. Poarta voastră devenise brusc o altă poartă, în spatele ei se căsca un gol nesfârşit. Mi-ai deschis şi mi-ai spus să mă descalț. Ca de obicei, zăpada era murdară şi pe jumătate topită. M-am supus tăcută şi am intrat în holul întunecat. Absența lui Armin umplea spațiul mai mult decât ar fi făcut-o vreodată prezența lui. Ca şi cum cineva coborâse tavanul cu cinci centimetri, iar pereții se apropiaseră pe tăcute unul de celălalt.

Am observat că erau mult mai puține lucruri în holul şi livingul vostru: dispăruse goblenul mare cu doi cerbi, dispăruse şi ceasul lung din lemn de deasupra televizorului, iar mai târziu chiar şi televizorul. Ați vândut aproape tot ce aveați, chiar şi farfuriile cu pătrățele colorate din care mâncasem odinioară torturile tale aniversare. Ați vândut şi majoritatea păpuşilor Bărbie, în afară de doctorița cu părul negru. Ție însă nu-ți mai păsa, păpuşile, la fel ca emoțiile, deveniseră ofensatoare.

Mama ta purta o rochie neagră când ieşea în oraş şi un trening negru când stătea în casă. Era fad acel negru al ei, de parcă o desenase cineva cu creionul. Poate că de aceea încetase să te mai supere, te saturaseşi de acel negru erodat, era inutil să mai contribui şi tu la asta. Purtai treningurile tale colorate şi puloverele roşii, ca o versiune cromatică în miniatură a mamei tale. „Porți negru când îți moare cineva”, spuneai. Fără să-ți răspund, te aprobam. Armin nu murise, doar că se afla în altă parte. Undeva unde nu era atât de mult întuneric.

Nu purtai negru, dar ai început să-ți faci curat în cameră. Patul era perfect netezit. Cu un ursuleț de pluş pe el. Pentru prima oară ți-am văzut covorul şi culoarea biroului. în case-tofon era o casetă. Nirvana. Asta e muzica lui Armin, am vrut să-ți spun, dar n-am făcut-o. Acum era a ta, ți-am văzut-o pe chip. Posterul cu Janet Jackson dispăruse de pe perete. în lo-cul lui atârnaseşi o oglindă mare dreptunghiulară care avea să rămână acolo pentru totdeauna, sau cel puțin acel totdeauna la care avusesem eu acces până la moartea lui Iepurilă. La vremea aceea încă nu exista. Avea să apară mai târziu în povestea ta, aveam să-l vedem în cuşca domnului Kraljevic în dimineața dezvirginării de după bal, dar asta n-o ştiam încă. Stau în camera ta şi nu ştiu că ne vom vedea într-o bună zi în aceeaşi oglindă stand pe canapeaua maronie şi bând vin după înmormântarea lui Iepurilă. Acum ne vedem mici în oglindă, eu fără sânge, tu fără frate. Povestea noastră părea că se sfârşise, deşi de-abia începuse.

Pe rafturi nu era nicio carte, nici măcar Crnjanski[12] care avea să apară mai târziu. Doar o poză nouă. Armin, în şort, sprijinit de o balustradă. O poză decolorată sau poate că s-a decolorat în timp? Nu ştiu. Am simțit în buzunar cercelul tău şi mi-am amintit de ce venisem. Trebuia să ți-1 napoiez, regretam că-l luasem, nu intenționasem să-l fur, voisem doar să mai câştig câteva minute cu Armin. Iar acum el nu mai era. Nu ştiam cum să înapoiez o bijuterie furată unei persoane căreia îi dispăruse fratele. Mi-era ruşine de meschinăria gestului meu.

Mi-am petrecut un an hoinărind pe străzile noroioase cu cercelul în mână, aşteptând să-mi vină ciclul. Eram convinsă că, din clipa-n care-l voi găsi pe Armin, voi

---

[12] Milos Crnjanski, poet, romancier, dramaturg şi eseist sârb (n.t)

sângera. Aşa gân-deam pe atunci, narativ şi decisiv, cum doar copiii de doisprezece ani ştiu s-o facă. Iar sângerarea a venit dezamăgitor de solitară, vâscoasă şi dureroasă, în miez de vară şi cu o mamă prea ocupată de penele de curent ca să-mi ofere vreo explicație. Tu spuneai, ridicând din umeri: „E sânge, atâta tot”. Acum, când amândurora ne venise ciclul, nu mai era nimic special. Lucrurile îşi păstrau caracterul supranatural dacă se întâmplau doar uneia dintre noi. Atunci cealaltă putea visa la ceea ce îi lipsea. Acum nu ne rămânea de făcut decât să aşteptăm următoarea diferențiere care să ne îndepărteze şi să ne apropie deopotrivă. Şi totuşi erai îngrijorată pentru mine, în vreme ce mama mea corpolentă era ocupată cu rearanjarea revistelor despre o viață mai bună. Mi-ai spus să mestec frunze de pătrunjel când am dureri. Să încălzesc o cârpă pe sobă şi s-o aşez sub tricou în zona rinichilor. Să mă forțez dimineața la toaletă ca să se scurgă cât mai mult. Mi-ai spus că e bine să doară, problema e când nu doare şi te ia prin surprindere.

„Nu e doar sânge”, ți-am spus scârbită în curtea şcolii. „Nu e doar în stare lichidă. Iese ceva cleios...”

„Normal”.

„Normal ce?”

„Sunt cheaguri. Din tine, din interior”.

„Ce fel de cheaguri?”

„De unde ar trebui să fie copilul.”

Te-am privit surprinsă. Tu şi mama ta vorbiserăți despre asta. Mama ta care mergea la magazin în mijlocul primăverii în saboți şi cipici tricotați, neepilată, cu părul nevopsit. Ea îți vorbise despre copii, în timp ce a mea completa fără să spună o vorbă stocul de absorbante din dulăpiorul de sub chiuvetă, unde tata nu se uita niciodată.

Mama, cea mai corpolentă mamă de la şedința cu părinții, cu gleznele umflate peste cureluşele de la sandalele turcoaz. Nu s-a aşezat lângă mama ta, nimeni nu s-a aşezat lângă mama ta. De parcă tragedia ar fi fost contagioasă. Ulterior a făcut o plăcintă de spanac şi mi-a spus să i-o duc bietei doamne Beric, deşi ştia foarte bine că numele acela era fals. Mi-a fost ruşine. Am scos plăcinta din tavă şi am aruncat-o într-un şanț de lângă gardul moscheei demolate, aflate la jumătatea drumului spre tine. Dintr-un tufiş au ieşit pisici, o droaie de pisici, slăbănoage, şchioape şi aproape oarbe care s-au repezit să înfulece bunătatea de plăcintă făcută de mama. Una dintre ele, cea mai mare, cu jumătate de coadă şi un singur ochi s-a întors fioroasă spre trupul meu lipsit de apărare. Voia să mă omoare, i-am văzut intenția în ochiul sticlos, dar în ultimul moment s-a răzgândit şi s-a întors la bucățile de plăcintă de pe jos. Am dat din cap recunoscătoare şi am pus tava în rucsac fără să scot o vorbă. Am luat-o spre râu, stăpânindu-mi curajoasă lacrimile. Nu ți-am povestit niciodată despre pisici şi despre plăcintă. Am păstrat acest secret laolaltă cu toate celelalte care ar fi putut să te rănească oricât de puțin. Nu ți-am zis nici că Milan Kasapic a spus la ora de sport că musulmanii se şterg la fund cu mâna. Nu ți-am zis nici că la serbarea de Sf. Sava ți s-a dus un fir la ciorap, aşa că ți-am propus să ne aşezăm în ultimul rând la cor. Nu ți-am zis ce a spus tata în ziua aceea la cină, în timp ce mâneam carne ațoasă de rață de parcă nimic nu se întâmplase.

„Normal, nu-i de mirare, băiatul avea probleme. Era doar o chestiune de timp înainte să se întâmple vreun rahat.”

„Băiatul Beric?”, a întrebat mama, muşcând dintr-un copan. Grăsimea i se prelingea pe firişoarele de păr de sub nas.

„Beric. Ăla e Beric cum sunt eu Mustafa. Iar a venit maică-sa la noi la secție azi.”

„Ce mai voia?”

„Să întrebe dacă avem ceva noutăți... Că noi om fi agenția de ştiri Tanjug.”

„Şi ce i-ai spus?”, a întrebat mama, rupând carnea de pasăre moartă.

„Ce puteam să-i spun? Că după şase luni se închide cazul. Să fie mulțumită că fii-su nu a sfârşit-o ca Habdic. În zilele noastre oamenii mai şi dispar, ce-şi închipuie? Că e primul? Mi-a zis: „Nu vorbiți aşa, fetele noastre merg împreună la şcoală.” Închipuie-ți! Să fiu lipsit de profesionalism, să las totul de-o parte şi să-l caut pe debilul ăla de fii-su, doar pentru că, întâmplător, fiică-sa e colegă de bancă cu Sara.”

„Dumnezeule”, a spus mama între două îmbucături.

„Eu i-am spus ce aveam de spus. Despre treaba cu câinii şi toate alea. I-am spus tot, de față cu toată lumea din secție. Era şi Susic acolo, şi Tarabic. Toți au auzit ce am avut de spus.”

„Serios?”

„Serios. N-am mai putut să rabd, frate. I-am zis că toți derbedeii ăia care au dispărut, şi Habdic şi Sehic, şi toți din gaşca lor (tata ridicase copanul de rață ca pe un ciocan de judecător) erau principalii suspecți în uciderea câinilor noştri şi că era doar o chestiune de timp până să iasă iveală. Aşa i-am spus.”

„Şi ea ce a zis?”, a întrebat mama mândră.

„Ce era să zică amărâta, Marko al meu n-ar ji rănit nici măcar o muscă, i-auzi, îi spune Marko de parcă eu aş fi născut ieri, de parcă dacă-i spune Marko „o s-o ajut”... La sfârşit i-am spus că o să mai facem nişte afişe, ceea ce nu e nici uşor, nici ieftin în vremurile noastre, dar treacă de la

mine, o să i le facem şi să le lipească unde-o vrea. De-abia am scăpat de ea...”

Oasele roase erau puse într-un vas mare, înflorat pe care mama îl folosea la ocazii speciale. Ce zi o fi fost? Aniversarea căsătoriei? Sfârşitul anului şcolar? Nu mai ştiu. Dar blestematul acela de vas era o ofensă la părul meu desfăcut.

„N-ai mâncat mai nimic, a spus mama cu dispreț.

„Mai bine. Sara e fotomodel, n-are de ce să se îndoape”, a spus tata şi mi-a făcut cu ochiul conspirativ.

Mama a dat ochii peste cap şi a rămas să strângă masa.

„Vii să mă ajuți ori fotomodelul e prea ocupat?”

Tata a luat bastonul şi s-a îndreptat cu greu spre canapea. Piciorul leneş, aşa-i spunea. Sau blestematul de picior leneş, când îl întreba cineva de ce nu fusese mobilizat.

„Dacă n-aş avea piciorul ăsta leneş, te-ar învăța tăticu să mergi pe bicicletă, face bine la siluetă”, a spus în ziua în care s-a organizat la şcoală concursul. Şi „de n-aş avea piciorul ăsta leneş, te-ar duce tăticu la pescuit”. Şi „dacă n-ar fi blestematul acesta de picior leneş, tati i-ar rade de pe fața pământului”.

Undeva exista un alt tată cu ambele picioare zdravene care mă învăța să merg pe bicicletă şi să pescuiesc, care venea la şedințele cu părinții şi mă conducea acasă după o seară în oraş şi îi decima pe cei răi. Poate că atunci altcineva ar fi fost şeful poliției, un amărât fără un ochi, un deget sau un rinichi. Cineva care l-ar fi găsit pe Armin. Dar tata fusese acolo dintotdeauna, în timp ce alți tați erau undeva în întuneric. Fiicele lor primeau cutii cu ajutoare în care erau şervețele parfumate din Norvegia şi cartonaşe cu fotbalişti. Al meu însă era tot aici, prăbuşit pe canapea, cu o cană mare de ceai verde în mână, ceaiul verde făcea bine la metabolism.

„Ar fi scăpat tăticu' de toți nemernicii”, spunea el, „dar tăticu' face ce poate şi unde poate, aici, unde suntem. Tăticu' face şi el ce poate.”

Tu şi cu mine credeam că Armin se va întoarce, ştiam că nu el otrăvise câinii. Am crezut că oamenii vor găsi pe adevăratul vinovat şi ni-1 vor da la schimb pe fratele tău, de îndată ce adevărul va ieşi la iveală. Eram convinse de asta chiar şi în acea dimineață în care trupul vânăt şi umflat al lui Ozren Habdic a fost găsit pe malul râului, sub salcia de lângă salcia din josul Clinicii de Psihiatrie, printre cutii goale de suc şi doze de bere. La ştiri nu s-a dat nimic, deşi toată şcoala vorbea despre asta. A fost găsit gol, fără chestia dintre picioare, se şoptea pe la colțuri. N-am îndrăznit să vorbesc cu tine despre asta, povestea despre cadavrul lui Ozren crescuse între noi ca o tumoră. Apoi, într-o zi, din senin, la ora de biologie, ai scris pe marginea paginii cu broasca disecată: Armin nu e în râu, ar fi apărut până acum. Ozren a fost un idiot. Am dat din cap şi am clasat cazul. Armin e deştept. Nu e în râu.

Eram ultimele două persoane din lume care credeau că se va întoarce. Mergeam spre casă pe lângă castanii pe scoarța cărora erau bătute în cuie posterele cu chipul surâzător al fratelui tău. Este căutat Marko Beric, scris cu litere chirilice. Pe unul dintre postere cineva adăugase cu un marker roşu musulman. Nouă însă nu ne păsa. Nu ne interesa Marko Beric. Ştiam că Armin trăia. Acest adevăr ne-a legat mai mult decât banca pe care o împărțeam la şcoală. Acum era obligatoriu să rămânem împreună până la sfârşit, până când fratele tău avea să-şi facă apariția. Dacă ne-am fi certat, dacă ne-am fi despărțit, odată cu noi s-ar fi destrămat şi acel adevăr fragil. Ca şi cum în țesătura prieteniei noastre era împletită toată viața lui. Nu mai era nicăieri decât aici.]

5.

Iar apoi linişte. Picioarele ei descărnate, cu vânătâi albastre gălbui, sunt pline de firimituri de chipsuri pe care le mâncase în două minute, fără să-mi ofere vreunul. Verigheta ei strălucitoare dansează în aer între capetele noastre. Am vrut să fac ceva, să frânez brusc şi s-o scot prin parbriz, sau să parchez undeva, să-mi scot valiza din portbagaj şi s-o iau pe jos pe şosea. Aş fi mers pe jos până la Dubrovnik, dacă era nevoie, până când ea şi-ar fi înăbuşit mândria şi mi-ar fi spus pe nume, recunoscând că avea nevoie de mine. Dar n-am făcut nimic din toate astea. Am condus cu viteză, dar atent, de teamă să nu mă încetinească ceva şi să nu mai ajungem nici măcar până la Jablanica, darămite până la Viena. De teamă ca Michael să nu rămână desculț pentru totdeauna.

Nu ştiu denumirile arborilor, îmi amintesc doar că ne priveau tăcuți în timp ce evadam. Un şir de copaci veniți parcă la înmormântarea noastră. Nu am vrut să mă opresc, deşi aveam nevoie la toaletă. Am vrut să spun ceva, dar eram blocată între cele două Lejla: cea pe care o cunoşteam de o viață, pe care o lăsasem odată să mă epileze inghinal şi această străină cu părul decolorat, îmbrăcată sumar, care face baloane din gumă ce i se sparg peste nas. Nu-mi amintesc nici jumătate din copilăria mea, dar îmi amintesc detaliile copilăriei ei cu o claritate enervantă. Guma de mestecat albastră cu aromă de pepene. Zgârietura de pe genunchiul stâng. Crăpăturile de pe buzele ei roşii. Odată mi-a spus că scriitorii scriu pentru că nu au amintiri proprii.

Asta se întâmpla înainte, pe când lepurilă era încă în viață, iar noi de-abia începuserăm să citim cărți. Dar nu

avea dreptate, nu în totalitate. Pentru mine amintirea este ca un lac înghețat, tulbure şi alunecos, pe suprafața căruia apare din când în când câte o crăpătură prin care pot să-mi strecor brațul şi să scot un detaliu, o amintire din apa rece. însă lacurile înghețate sunt perfide. Uneori poți prinde un peşte, alteori cazi şi să te îneci. Din experiență ştiu că toate amintirile mele despre ea lasă această senzație de scufundare. De aceea m-am străduit timp de doisprezece ani să nu-mi amintesc. Şi a funcționat. Este incredibil cât de inumani putem ajunge când e în interesul nostru. Apoi am răspuns la telefon şi i-am rostit numele. Apa era rece, o ştiam. Din adâncurile ei se zăreau fiare cu trei capete.

Ar fi trebuit să traversăm America Centrală într-un Buick strălucitor sau Rusia pe transsiberian. Atunci aş fi putut să enu-măr denumirile arborilor şi oraşelelor, căutându-le pe Google ca să mă dau mai deşteaptă decât eram. Aş fi purtat pantaloni scurți rupți şi ciocate sau un costum scump ca acele avocate deştepte din seriale. Ea n-ar fi avut nevoie de atâta machiaj şi de toate culorile acelea, părul ei ar fi fost din nou lucios ca pana corbului, ochii ca doi cărbuni, la fel ca în acea vară pe insulă. Aş fi putut susține că povestea noastră era un road trip foarte interesant şi că pe drum îi ascultam pe vechii maeştri ai bluesului, mâncând cheeseburgeri şi purtând discuții profund filosofice, însoțite de numeroase adevăruri simbolice. Dar adevărul este că eram eu, ea şi Bosnia, şi nu ştiam denumirea niciunuia dintre copacii care ne observau tăcuți. Adevărul este că până la Bugojna nu schimbaserăm decât câteva replici banale care nu depăşiseră limitele unor subiecte biologice primare. Adevărul este că un road trip are sens doar dacă protagoniştii, chiar şi eronat, cred cu tărie în scopul ei, în finalul călătoriei care să rezolve toate problemele, punând astfel capăt tuturor suferințelor. În Bosnia nu există însă

destinație finală, toate drumurile par la fel de lungi şi de inutile, purtându-te în cercuri chiar şi atunci când pare că înaintezi. Să conduci maşina în Bosnia presupune o altă dimensiune: o gaură neagră diformă care nu te duce către o destinație externă şi reală, ci în profunzimile sumbre, abia perceptibile ale propriei tale ființe.

Căldura s-a strecurat în maşină ca o boală incurabilă, deşi soarele se ascunsese demult. Picioarele mi se umflaseră în blugii inconfortabili. Eram ca o gogoaşă unsuroasă pe lângă ea care, îmbrăcată sumar, se răcorea cu un evantai. Mirosea a zahăr, a cafea prăjită şi a sânge. A încercat să găsească ceva la radio, dar opțiunile au enervat-o, aşa că l-a oprit. N-am îndrăznit s-o întreb dacă avea vreo casetă în maşină. N-am fost în stare să inițiez o conversație. Cu anumiți oameni, după atâția ani şi atâtea poveşti, e imposibil să vorbeşti nimicuri. Aş fi vrut s-o întreb, mi-aş fi dorit cu disperare s-o întreb de ce era Armin la Viena, unde fusese în toți aceşti ani, de ce nu dăduse niciun semn de viață. Oare el otrăvise toți câinii? Dar mă temeam că, neavând dreptul să-i pun întrebări suplimentare care s-o sperie, ar fi putut găsi pe altcineva care s-o ducă la fratele ei, la acea destinație care pentru mine ar fi rămas un mister. Trebuia să respect regulile ei ca să obțin răspunsuri. Armin trăia şi eu urma să-l văd. Aveam să i-o aduc pe Lejla, cu părul vopsit şi măritată, dar încă Lejla. Şi atunci puteam în sfârşit să închei povestea asta şi să mă întorc la Michael care probabil a uitat să cumpere perdele. Le voi cumpăra eu şi le voi pune la ferestre. Povestea patetică a Lejlei va ține de domeniul trecutului, ceva ce nici nu s-a întâmplat cu adevărat. Armin fusese în viață în tot acest răstimp. Şi în acea dimineață după absolvire când l-am luat pe Iepurilă şi în seara în care l-am îngropat. îi oferisem compasiunea mea în rate. Venise momentul să corectăm această nedreptate.

După ceva vreme am încetinit, aproape m-am oprit, conducând spre destinație cu deplina convingere că, cu cât avea să dureze mai mult călătoria, cu atât mai repede se va închide rana, cu atât mai eficient vor fi îndreptate toate greşelile ei şi tăcerile mele. Şoseaua părea lunecoasă ca gheața, maşinile ne claxonau şi ne depăşeau, în vreme ce pe mine mă amuza ideea că era ultimul serviciu pe care putea să mi-l ceară pentru fratele ei dispărut. Cel puțin asta voiam să cred.

Şi acel întuneric. La început nici nu-1 remarcasem. Părea că cerul se răzgândise brusc fără nicio vorbă şi-şi trăsese peste ochi vălul cenuşiu, ca o văduvă cernită într-o biserică ticsită de oameni. Ceasul de deasupra volanului afişa ora 15:02, greşit ca o pată de culoare la înmormântare. Aşa trăiau ea şi uriaşul ei tatuat? O viață fără timp? Oare niciunuia dintre ei nu le dăduse prin cap să potrivească ceasul din maşină? în acelaşi timp mă enerva că încă era iresponsabilă, că asta încă mă enerva. Am presupus că estimasem greşit timpul petrecut în acel restaurant aşteptând-o să iasă din tură. Trebuie să fi fost deja după-amiază, dacă acum se lăsase întunericul.

„Cât este ceasul?”, am întrebat-o.

„De ce? Te grăbeşti?”

„Ceasul de la bord nu merge bine.”

Lejla s-a întins şi s-a uitat la ceas cu expresia unei mame care se uită sub pat ca să-şi convingă fetița că acolo nu e niciun monstru.

„Ce mare lucru? Un minut în plus sau în minus. Nu mai fi atât de obsedată.”

Obsedată. Unul dintre cuvintele ei preferate. Atunci, înainte de facultate, când am crezut că sunt însărcinată. „Nu mai fi atât de obsedată, Sara”. Stăm în toaleta unui bar şi aşteptăm să apară semnul pe testul de sarcină. Ba nu,

mai devreme, înainte de testul de sarcină, atunci când ne pregăteam pentru teza la chimie. Eram supărată că nu se calma ca să poată învăța. „Nu mai fi atât de obsedată”, mi-a spus. Ori poate a fost mai devreme, cu mult mai devreme? Poate că, pentru ea, mereu am fost obsedată. Apoi am plecat la Dublin, l-am cunoscut pe Michael şi am început să folosesc limbajul ei. „Nu mai fi atât de obsedat”, îi spuneam fără să gândesc şi în acelaşi timp aveam senzația că furasem ceva, ceva de care nu credeam că am nevoie. Purtam în mine frânturi din Lejla, nişte insecte minuscule care mi se strecuraseră în geantă, în buzunare, în pantaloni, dar care îşi ascundeau de Michael adevărata lor natură. Prima noastră întâlnire la un film islandez pe care ne-am prefăcut amândoi că l-am înțeles. „Şi? Eşti artist sau ce?”, l-am întrebat, răsucindu-mi piciorul pe trotuar şi privindu-l condescendentă. Lui i-a plăcut. I-a plăcut Lejla din mine. Deşi nu-a cunoscut-o niciodată, pusese stăpânire şi pe el.

„Lejla”, am spus, încercând să fac apel la răbdare şi să-mi amintesc că amândouă aveam peste treizeci de ani. „Uită-te pe geam!”

„Doamne, ce dubioasă eşti! Credeam că Belfastul ăla te-a mai reparat.”

„Dublin”, am corectat-o.

„Dublin. Mă rog... La ce să mă uit? Uite-o vacă. Hei, văcuțo, ce faci!”, a strigat, iar eu m-am abținut cu greu să nu pufnesc în râs.

„Lasă vaca, uită-te ce întuneric s-a făcut. Imposibil să fie trei după amiază. E cel puțin şapte”, am spus, iar ea a dat ochii peste cap.

„Şi ce contează dacă e trei sau şapte?”

Se enervase şi ea, ceea ce nu era un semn bun. Poate că ar fi trebuit să fi râs la faza cu vaca. Nu o văzusem de doisprezece ani şi totuşi încă mă temeam de anumite reacții

ale ei. Era ca şi cum în copilărie avusesem o viroză aproape letală care acum recidivase. Nu puteam scăpa de frica aceea tulburătoare că mă va abandona, că-şi va da seama de adevărata mea fire şi se va răzgândi. în prima săptămână de şcoală, mă temeam să nu spun vreo prostie, iar ea să se aşeze lângă altcineva în bancă. Toată viața mea ar fi fost altfel. Mă temeam în continuare. Chiar şi în acea clipă în maşină, când mă călca pe nervi la fel ca toate Lejlele din trecut, dar în acelaşi timp mă şi speria ca un străin de la care nu ştiai la ce să te aştepți. Cine era acea femeie de lângă mine? Cine eram eu? Ori poate că noi, cele autentice, dacă exista aşa ceva, eram acele fantome tăcute din bezna deplină, toate celelalte erau doar spectacolul unui teatru de păpuşi.

„De când n-ai mai fost în Bosnia?", m-a întrebat. Vocea ei devenise gravă ca şi cum căuta cuvinte cât mai simple să-mi explice un adevăr suprem.

„De... Nu ştiu... Nu-mi amintesc. Demult", i-am răspuns.

Nu am vrut să-i mărturisesc că numărasem anii.

„OK, măcar aşa... aproximativ..."

A scos din geantă un telefon mic Motorola. Evident, mi-am spus, încă mai are telefon cu clapetă şi cu butoane mari pentru pensionari. Cât de cool. Noi toți ceilalți eram nişte idioți cu touchscreen.

„Nu-mi aduc aminte nici când am văzut ultima oară modelul ăsta de telefon", am spus, zâmbind. Din nou şi-a dat ochii peste cap. De data asta atât de evident încât pentru o clipă m-am simțit ca tatăl demodat al unei adolescente cool.

„Ai dreptate, nu merge ceasul", a spus încruntată.

„Bineînțeles că am dreptate."

Şi-a deschis telefonul şi mi-a arătat micul ecran verde. „Nu e nici trei, e 14:58."

Am frânat atât de brusc, încât a scăpat telefonul din mână. A început să râdă.

„Lejla, nu-ți bate joc de mine. Cât e ceasul?"

„Ce dracu', Sara? Calmează-te."

„Lejla. Cât e ceasul?"

Şi-a verificat machiajul în oglinda retrovizoare şi a răspuns: „Mi-am adus aminte acum de profa de sârbă care ne obliga să spunem ceaaas, îți aminteşti? Cât este ceaaasul?"

A râs şi a început să tasteze un mesaj pe vechitura ei de Motorola, ca şi cum totul ar fi fost în regulă. M-am gândit că a înnebunit, ar fi trebuit să-mi dau seama de când m-a sunat.

Lejla şi-a pierdut mințile. Iar eu sunt fraiera care o duce cu ma-şina prin întunericul deplin.

Mi-am desfăcut centura şi am început să cotrobăi prin geantă după telefon. Măcar al meu era un smartphone. Poate că totul e o demență în jurul meu: Lejla, telefonul ei din secolul trecut, maşina, vacile, dar nu şi telefonul meu. Nu, telefonul era din Dublin. Mă puteam baza pe el.

Aşa credeam până când m-am convins că ea avusese dreptate. Era ora trei după-amiază. Aşa arăta şi smartphone-ul meu. Afară era beznă. Din când în când ne depăşea câte o maşină cu faruri care spintecau întunericul, uneori câte un şofer claxona ori ne înjura, dispărând apoi în noapte.

„Welkam bek", a spus Lejla încet. A înțeles cât de îngrozită eram. Ochii ei, deşi ascunşi în spatele lentilelor de contact albastre, erau ceva ce recunoşteam. Redevenise Lejla, cea din mintea mea, cea care îmi lipsea şi care, după tot acest circ, şi-a dat seama că era de-ajuns şi că aveam nevoie de ea normală şi sensibilă la temerile mele. Poate că şi-a dat seama că eram realmente pierdută, că nu mă

prefăceam. Uitasem de tot: de ea, de Armin, de Bosnia. Acel întuneric.

„Dar la Mostar...” am spus eu rugătoare.

O maşină a trecut pe lângă noi claxonând de câteva ori. Şoferul mi-a arătat degetul mijlociu.

„Cu cât eşti mai aproape de mare, cu atât e mai puțin întuneric, de aceea am şi plecat. În inima continentului e cel mai rău. Nu vezi la un metru în față”, a spus Lejla.

Inima continentului. Cuvântul acesta îmi aducea de fiecare dată aminte de corpul omenesc. Îmi imaginam că şi noi două în maşină suntem ca nişte globule albe care călătoresc către inima continentului, în negura deasă, fără să-şi dea seama de viața pe care o pun în mişcare. Eram pierdută cu totul, în maşina oprită în mijlocul şoselei, în bezna de nepătruns, într-o țară care semăna cu a mea, ca o mască mortuară pe fața unui om încă în viață.

„Sara”, a spus ea blând. „Trebuie să plecăm, ne claxonează oamenii.”

„Doar o clipă, te rog”.

Aveam însă nevoie de o viață întreagă. S-a aplecat şi m-a sărutat pe umărul dezgolit. Cu zece minute în urmă, acest gest m-ar fi uluit, acum, eram paralizată ca şi cum aş fi căutat în mine nişte întrerupătoare pe care trebuia să le fixez în poziția corectă ca să pot continua. Ruginiseră după atâția ani. Nu era suficient să-mi reactivez limba maternă, trebuia să găsesc în mine un resort mai profund decât simpla capacitate de cunoaştere, ceva carnal, primitiv, un instinct care să-mi dea posibilitatea să supraviețuiesc în acel întuneric. Cândva îl aveam, atunci când hoinăream prin oraş căutându-l pe Armin. Aveam pielea tăbăcită pentru Bosnia. Acum însă trebuia s-o las să se recompună şi să se întărească peste porii mei occidentalizați în doar câteva secunde.

Lejla a tresărit brusc ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva şi şi-a descheiat pantalonii scurţi. S-a lăsat pe spate, a băgat mâna adânc între picioare, şi-a scos din ea un tampon gros, plin de sânge.

„Las-o în pizda mă-sii, Lejla. Ce scârbos!”

A coborât geamul şi a azvârlit tamponul în întuneric.

„Şi ce-ai vrea, să fac şoc septic şi să mă îngropi în primul cimitir?”

„Nu e amuzant, dacă ai nevoie la toaletă, oprim. Nu trebuie să-ţi văd tampoanele folosite.”

„Unde să ne oprim aici? Suntem în mijlocul autostrăzii”, a spus ea. Iar apoi, brusc enervată, a adăugat: „Şi ce contează dacă le vezi sau nu? Există, cu sau fără voia ta. Hai, porneşte maşina.”

„Mai lasă-mă o clipă”.

„Vrea s-o mai las o clipă... Doamne, femeie nebună! Nu-ţi dai seama că poate să intre cineva în noi?”

Când a văzut că nu-i răspund, a adăugat grijulie:

„OK, hai să facem aşa: condu până la Jajce. OK? E foarte aproape, la o aruncătură de băţ. Am acolo o prietenă. Putem să înnoptăm la ea, dacă vrei. Şi mâine ne continuăm drumul. Oricum pari foarte obosită. Ce zici?”

Am dat din cap. N-aveam putere nici să pun întrebări, nici să mă cert. Mai mult, îi eram recunoscătoare. Imaginea dezgustătoare a tamponului plin de sânge m-a readus cu picioarele pe pământ. Am băgat cheia în contact şi am pornit. Imediat ce ne-am pus în mişcare, s-a binedispus. A scos din geantă un tampon nou şi şi l-a pus, în timp ce eu încercam să-mi blochez vederea periferică..

„Putem să vedem şi catacombele”, a spus veselă, de parcă vorbea despre nişte chioşcuri cu limonada.

„Bine.”

Aşa-mi trebuie, mi-am spus, dacă răspund la numere necunoscute. Acum nu am încotro decât să tac şi să conduc oriunde îmi arată cu degetul Lejla Begic. Cu degetul plin de sânge.

„Şi putem vizita şi locul acela... cum s-o mai numi şi ciudățenia aia... AVNOJ[13]! Muzeul celei de-a doua sesiuni AVNOJ”, a strigat ea lovindu-mă cu palma peste picior. „Şi cascada!”

„Bine, cum vrei”, am spus extenuată.

Pe blugi îmi lăsase o dâră de sânge.

,,Te-ai tăiat”, îmi spune cineva. Mă doare vârful degetului. Aşa începe această amintire. În rest totul e în ceață, ca după ploaie. E ziua ta, împlineşti şapte ani. Nu-mi amintesc cum arăta mobila, în amintirea mea e aceeaşi canapea, deşi e imposibil, dat fiind că ați cumpărat-o abia spre sfârşitul liceului. Nu-mi amintesc de lucrurile mari – de vreun dulap sau de anumiți copii –, dar îmi amintesc cu precizie anumite detalii. Sunt pentru prima dată la tine acasă. Miroase a chipsuri şi a sucuri acidulate. Ți-am cumpărat o păpuşă Bărbie doctoriță, singura care avea părul negru ca tine.

Toți ne descălțăm la uşă. Mama ta ne sărută pe fiecare şi ne dă pahare din plastic pe care sunt scrise cu marker albastru sau roz numele noastre. Farfurioarele au pătrățele colorate. Felii generoase de tort de ciocolată cu vişine.

Ce am făcut la acea petrecere? Îmi amintesc că mă durea degetul. Nu am vrut să-ți spun, să n-ai impresia că mă smiorcăi. Încă nu ştiai că sunt plângăcioasă, nu voiam să afli. Nu-mi pot aminti cu ce eram îmbrăcată, nici cum arătam. îmi amintesc însă de întuneric. Cineva îmi spune că

---

[13] AVNOJ – acronim pentru Consiliul Antifascist de Eliberare Națională a Iugoslaviei (n.t.).

m-am tăiat într-o foaie de hârtie. Ne jucam ceva şi m-am tăiat. Îi răspund în şoaptă că n-are importanță, că nu mă doare. Dar mint. E întuneric. De ce e întuneric la o zi de naştere? De ce vorbim în şoaptă? Da, îmi amintesc. Ne jucăm de-a fantomele. E jocul tău preferat. Ții o lumânare sub bărbie, ai închis ochii şi ai început să ros-teşti nişte incantații, de parcă le ştiai dintotdeauna: „Dacă eşti aici... arată-te... Dacă eşti aici... arată-te..."

Mi-e frică de tine. Ne ştim de cinci luni şi suntem cele mai bune prietene. Toată lumea are câte o bună prietenă, iar tu eşti a mea. Doar că acum nu mai suntem în clasă, ci în camera ta, pe jos, alături de alți copii, în întunericul dens. Da, acum îmi amintesc. Te recunosc cu greu, părul negru îți acoperă ochii. Ai şapte ani, dar în amintirea mea eşti mai mare, semeni cu cea de acum. Ai buzele crăpate pentru că ți le muşti continuu. Ochii tăi îşi schimbă culoarea, din negri devin albaştri, şi invers. Nu pot să te întineresc în amintirile mele, tot timpul eşti tu, toate Lejlele într-una singură.

Toată lumea tace, doar tu vorbeşti. Nu-mi aduc aminte exact ce spui, dar cu toții te credem. De fapt, nimeni n-ar îndrăzni să-ți spună că habar n-ai ce faci. Pentru noi, eşti regina întunericului, singura în stare să vorbească cu spiritele, gata să ne sacrifice. Ne-ai spus că în casa ta trăieşte o fantomă dintr-un secol trecut. Şi că doar tu poți vorbi cu ea. Unul dintre băieți a spus „mă laşi", iar tu l-ai privit atât de dur, încât a amuțit imediat.

Eu stăteam într-un colț lângă farfurioara mea cu tort, temându-mă să nu mi-1 mănânce altcineva. Mama nu ştia să facă prăjituri, iar tata spunea că nu e sănătos să mănânci atâta zahăr. Pentru mine era o ocazie unică să mă îndop cu ciocolată, înfig furculița în blatul moale şi iau

vişina cu mâna. E întuneric, nimeni nu mă vede, pot mânca cât vreau. Apoi, cineva mă întreabă: „Te doare?”

„Mă usturǎ puțin”, recunosc în şoaptă. Nu-i văd chipul. E fratele tău mai mare. Nu iese niciodată în pauza mare, stă tot timpul în clasă cu prietenii lui ciudați. Are ochii prea mari pentru un băiat. Şi părul prea lung. Citeşte cărți care nu se cer la şcoală de parcă n-ar avea altceva mai bun de făcut. Aici, în întuneric, seamănă cu tine. Sau poate tu semeni cu el? Apoi, de parcă ar fi cel mai firesc lucru, mă ia de mână. Pun furculița pe farfurie şi-l las să-mi examineze tăietura de la deget. O studiază ca pe o jucărie stricată. Palma lui e mai mare decât a mea, pielea lui e netedă şi fină, de parcă aş atinge un balon. Mai târziu, în adolescență, când voi rememora întâmplarea, propoziția Armin m-a luat de mână va căpăta noi conotații pe care atunci, la ziua ta de şapte ani, nu le avea. Atunci mi s-a părut doar puțin ciudat. Era mai mare ca mine şi ştia mai multe.

Totul miroase a ciocolată, a vişine şi a suc. E linişte, mama ta nu ne lasă să dăm drumul la muzică. Mi-ai explicat că e din cauză că n-ai tată. Din el lipsise ceva, ceva important. De-abia la liceu mi-ai spus ce se întâmplase. Nu-i lipsise nimic, avusese o tumoră la gât cât o minge de tenis. La ziua ta de şapte ani nu ştiam încă ce înseamnă tumoră, ştiam doar că n-ai tată şi că de-aia nu e muzică. în sufrageria voastră, în vitrina cu bibelouri, se află fotografia lui: tatăl tău la costum, cu papion, cântând la Palatul Banski[14]. Buzele întredeschise într-un cântec mut. Pe perete sunt agățate discuri înrămate: Cele mai frumoase balade şi Mărgăritare de cântece de demult. Am auzit pentru prima oară de el la ora de muzică. Învățătoarea te-a privit

---

[14] Palatul Banski, palatul banilor croați, actualmente sediul guvernului croat din Zagreb (n.t).

dezamăgită după ce ai cântat o gamă cu două tonuri. „Fiica lui Adnan Begic... Cine şi-ar fi imaginat”, a comentat ea tristă, adăugând imediat: „N-are importanță. Fiecare cu talentul lui, nu putem fi toți la fel!” Iar la ziua ta nu e muzică. Ca şi cum acele buze întredeschise în poză ar fi aspirat toată muzica din lume, chiar şi pe cea din tine.

Fratele tău îmi ține în continuare degetul în palma lui, de parcă a uitat să mi-1 înapoieze. Mă întreabă cum mă cheamă. Mă întreabă câți ani am. Şapte, îi spun, adăugând repede, „opt peste patru luni”, asta ca să ştie că sunt cea mai mare dintre toți cei aflați în cameră. în afara lui, el are doisprezece. Mi-ai spus asta la şcoală. Mă întreabă când m-am născut. Eu îi răspund.

„În ziua în care a murit Tito”, îmi şopteşte el.

„Cine e Tito?”

„N-are importanță.”

Dar nu voi uita asta, faptul că cineva a murit exact când m-am născut eu, că unii oameni se pot sfârşi, iar alții pot începe în aceeaşi zi. Am devenit conştientă de democrația crudă a fiecărui moment. În noaptea aceea nu voi putea dormi, voi plânge pentru că oamenii mor, pentru că într-o bună zi şi eu voi înceta să exist. îmi voi trezi părinții, tata va veni primul în camera mea.

„Asta n-o să se întâmple, draga mea, decât peste multă, multă vreme.”

Mama va apărea în pragul uşii, enervată că am trezit-o.

„Uite, întreab-o şi pe mama. Oamenii mor când sunt foarte, foarte, foarte bătrâni.”

Iar ea a spus doar atât: „Nu se ştie niciodată. Trebuie să ai grijă.” Şi, prin batic, s-a scărpinat în creştet, între două bigudiuri, şi s-a întors la culcare.

Dar la ziua ta de şapte ani, în timp ce Armin îmi ține degetul, eu nu mă tem de moarte. Poate şi pentru felul în

care a spus: „în ziua în care a murit Tito.” Ca şi cum să mori ar fi fost cel mai firesc lucru din lume.

Din senin, mă întreabă care este culoarea mea preferată. Verde, îi răspund. Mă întreabă care e forma mea preferată. Trebuie să mă gândesc puțin. Simt farfurioara în poală şi răs-pund: cercul.

„E o formă bună”, îmi spune, iar eu mă simt brusc mândră. Forma mea preferată este o formă bună, nu una rea. Nu ştiam că există şi forme rele. Ba mai mult, cu câteva secunde în urmă nici nu ştiam că pot avea o formă doar a mea.

Mi-a pus o grămadă de întrebări, mai multe decât doamna învățătoare într-un an de zile. Dar nu erau întrebări prosteşti şi nici întrebări grele, nu, erau întrebări despre mine. Care este anotimpul meu preferat, animalul meu preferat, numărul meu preferat. Încerc să-mi pun creierul în mişcare ca pe un carusel adormit.

„Primăvara”, îi răspund. Şi elefantul. Şi numărul cinci.

Tu deschizi un ochi şi ne priveşti cu reproş.

„Spiritele cer linişte deplină”, spui cu voce tare şi apoi închizi din nou ochii. îl simt lângă mine pe fratele tău râzând. De tine. Fără reținere. Te privesc speriată, nu vreau să te supăr. Dar tu eşti din nou în transă, vorbeşti cu un spirit, l-ai luat pe Dejan de mână şi i-o strângi. Nimeni nu respiră. Din când în când se aude zăngănitul furculițelor pe farfuriile cu tort. Dejan pare pe punctul de-a leşina.

„E aici” ne spui tu, „spiritul e printre noi.” Iar apoi adaugi cu o voce gravă: „Cine... eşti... tu?”

Capul îți cade într-o parte ca şi cum Lejla ți-ar fi părăsit trupul şi altcineva ar fi pus stăpânire pe el, iar acum ne priveşte cu ochii tăi. Cristina nici nu clipeşte. Dejan e pe cale să izbucnească în plâns. Mitar priveşte în jur de parcă habar nu are ce se întâmplă. Mie nu mi se mai pare

interesant, ți-ai pierdut puterea asupra mea. Armin îmi pune întrebări. Vreau să fiu la înălțime.

„Care este cartea ta preferată?”, mă întreabă el.

Mi-e ruşine, nu am o carte preferată. Nu citesc cărți.

„Dar a ta?”

„Comoara din insulă”, răspunde el prompt. În clipa aceea, şi mie mi se pare cea mai bună carte din lume. Pot să văd şi insula şi comoara şi pe el cum o descoperă.

„Ah, da... E OK”, spun, chipurile detaşată, şi iau o gură de tort, temându-mă că o să-mi mai pună o întrebare şi-şi va da seama că nici nu auzisem de carte, darămite s-o fi citit.

Peste un timp îi voi ruga pe ai mei să mi-o cumpere. Mama o să-mi spună să merg la biblioteca şcolii şi s-o caut acolo, cărțile se iau de la bibliotecă, ce-mi închipui eu, unde am impresia că trăiesc? Şi o găsesc. Comoara din insulă, de R. L. Stevenson. E o carte albastră cu un pirat desenat pe copertă. Când o deschizi, găseşti o fişă cu numele cititorilor. Citesc şi numele lui Armin Begic de patru ori la rând, lângă patru date diferite. Aveam s-o citesc în fiecare zi aşa cum ar fi citit-o şi el, închipuindu-mi-l cum dă pagina, cum se îngrijorează, cum se bucură, înfruntând aceleaşi pericole ca mine şi Jim. O termin repede, în caz că el avea să mă mai întrebe vreodată despre ea. O recitesc de trei sau patru ori. O văd şi în biblioteca facultății în timp ce caut Tristram Shandy. Îmi trec degetele peste cotor, dar nu o scot din raft. O revăd şi printre cărțile lui Michael în engleză, printre manualele lui de IT. O voi vedea de atâtea ori, în atâtea locuri diferite, dar nu o voi cumpăra niciodată, cartea preferată a lui Armin la doisprezece ani.

Dar atunci el nu ştie asta, când stăm aşezați pe podea în întuneric, cu degetul meu însângerat de copil de şapte ani în palma lui. Nici eu nu ştiu. Mă tem că o să mă întrebe ceva

despre carte, dar el îşi continuă seria de întrebări aleatorii. Dacă am vreun animal de companie. Dacă am vreun frate sau vreo soră. Nu am, nu am nimic, nu am pe nimeni. Nu zic nimic despre cele trei țestoase moarte. Aş vrea să am pe cineva? mă întreabă. Da: o pisică, un câine, un canar, un frate şi o soră.

„Pisica ar mânca canarul”, îmi şopteşte el.

„Nu, canarul ar fi sus în colivie.”

„Dar dacă pisica sare?”

„O s-o pedepsesc. N-o să-i mai dau să mănânce.”

„Atunci o să fie flămândă şi o să-ți mănânce canarul”, îmi spune, iar eu izbucnesc în râs.

„Spiritele cer linişte deplină!”, strigi tu din întuneric, sub claia de păr negru care-ți acoperă fața.

Armin continuă interogatoriul. Care este clasa mea preferată. Nu avem decât una. Care este copacul meu preferat. Care este floarea mea preferată. Nu ştiu să deosebesc copacii, ştiu doar trei nume de flori. Dar inventez, îmi storc creierii şi mint, doar ca să am un răspuns. Pinul, păpădia, spun. Şi după cine ştie câte întrebări, despre maşina preferată, cântecul, casa, jocul, desenul animat, după toate răspunsurile mele, inventate, mincinoase, şoptite, simt că în sfârşit exist. Sunt o persoană. Cineva cu o carte şi un copac preferate. O formă preferată care e bună, nu rea. Toate aceste răspunsuri m-au umplut ca pe o casă într-o carte de colorat. Mama ta aprinde lumina şi destramă vraja. Mâinile copiilor se desprind, rupând cercul ritualic. Spiritul îți părăseşte corpul şi dispare prin tavan. Ai redevenit Lejla.

„Ştii că nu-mi place jocul ăsta”, spune mama ta.

„Ce contează, e doar un joc...”

Aşa i-ai răspuns mamei tale, chiar cu aceste cuvine. Mama m-ar fi plesnit dacă i-aş fi vorbit aşa în fața altor

copii. A ta nu a spus decât: „Măcar spiritele lasă-le să se odihnească, dacă pe mine nu.” Nu am uitat niciodată această frază. Ți-ai dat ochii peste cap şi te-ai ridicat. Atunci mi-am dat seama că Armin dispăruse, nu mai era lângă mine. Probabil că se strecurase afară în timp ce tu te dondăneai cu mama ta, iar eu vă priveam uluită. Nu mi-a plăcut că a plecat aşa, cu toate răspunsurile mele. Unde voia să le ducă, ce voia să facă cu ele? Mai târziu mi-a dat seama că de fapt el îmi răspunsese la o singură întrebare, cea despre cartea preferată. M-am simțit trădată, nu era corect. Chiar dacă aş fi încercat, n-aş fi avut timp să aflu prea multe, îmi punea întrebări la foc automat, ca un polițist. Aşa că m-am hotărât să aflu prin tine îndeajuns de multe lucruri despre el ca să restabilesc un oarecare echilibru, să învăț să accept că-i oferisem toate răspunsurile.

„Care e culoarea ta preferată?”, te-am întrebat.

„Roşu”.

„Dar a mamei tale?”

„Violet”.

Atunci am riscat şi, chipurile total dezinteresată, am adău-gat: „Dar a fratelui tău?

Tu n-ai bănuit nimic şi mi-ai răspuns pur şi simplu:

„Tot roşu”.

Şi tot aşa, pentru că mi-era ruşine să te întreb doar despre el. îmi amintesc că aveai răspuns la orice. Ştiai că floarea ta preferată e macul, că preferai casa doamnei Popovic, că jocul tău preferat era jocul de-a fantomele. Şi nu mințeai, ştiai totul despre tine, imediat, fără să stai pe gânduri. îmi amintesc că aveai aceleaşi răspunsuri şi pentru tine şi pentru fratele tău, aşa că la un moment dat m-am gândit că îl imitai. Ți-am spus că Tito a murit în ziua în care m-am născut, doar ca să-ți arăt că sunt şi eu specială. Ai

ridicat din umeri, de parcă acea infor-mație ar fi fost irelevantă.

„Dar tu știi, de fapt, cine e Tito?”, te-am întrebat eu, deși habar nu aveam nici eu.

„Știu”, mi-ai răspuns, „mama are o poză cu el”.

Jumătate din școala generală am fost convinsă că era rudă cu voi.

Am fost la toate zilele tale de naștere, dar nu l-am mai văzut acolo pe Armin. Crescuse, se schimbase, amicii lui deveniseră mai interesanți decât cercul de prieteni ai surorii lui mai mici. Și de fiecare dată când sunam la ușa voastră, îmbrăcată cu haine atent alese, cu un cadou frumos împachetat în mână, speram că va fi acolo. Chiar și mai târziu, când eram deja adolescente, la ani după dispariția lui. Aveam o trupă preferată, teniși preferați, o limbă preferată, o revistă preferată. Eram pregătită, în caz că avea să se întoarcă. Și îmi amintesc că-mi plăcea de fiecare dată să-ți pun acele întrebări obositoare – care e melodia ta preferată, versul preferat – convinsă că între voi exista în continuare acea legătură și că prin tine voi afla ceva despre el, deși el nu mai era.

Ulterior, când ne-am dus la facultate, poate din obișnuință, am avut profesorul preferat, poeta preferată, băutura preferată. După mulți ani, după ce am părăsit Bosnia, am căutat în orice ceva preferat. Voiam să fiu pregătită, deși nu mai vorbiserăm demult, iar el dispăruse fără urmă. Aveam cafeneaua preferată din Dublin, biblioteca, magazinul, parcul, banca și copacul preferat. Aveam totul, eram completă, dar totodată eram rușinată de obiceiul ăsta pueril. Aveam forma și culoarea preferată. Acum, când nu mai conta.

Chiar și în dimineața în care m-am trezit prima dată în pat lângă Michael, în timp ce câinele scheuna în cealaltă

cameră. Nu ştiam despre ce să vorbim, patul care ne unise cu o seară înainte ne dezvăluia acum că suntem doi străini. Am aruncat o privire prin teancul de viniluri de lângă perete şi prima întrebare care mi-a trecut prin cap a fost: „Care e preferatul tău?”

S-a ridicat şi, uriaş şi ciufulit, s-a apropiat lent de vinilurile lui iubite. A scos un disc pe care nu-1 mai văzusem: pe copertă era un craniu cu buze de femeie.

„Asta e preferatul meu luna asta”, mi-a spus el solemn şi 1-a pus în pick-up. Au început să răsune cuvinte pe care într-o zi aveam să le ştiu pe de rost, dar care în clipa aceea erau noi pentru mine, sunetul care se lovea de trupul meu gol aflat în patul unui străin:

Do you wanna be an angel, do you wana be a star?

Do you wanna play somc magic on my guitar?

Do you wanna be a poet, do you wanna be my strituj?

You could be anything.

Michael s-a întors în pat şi a început să cânte deasupra mea la o chitară invizibilă. Cânta şoptit, imitând grimasa unui virtuoz, în vreme ce eu râdeam, el s-a strecurat sub aşternuturi şi a început sâ mă muşte uşor de coapse. A rămas între picioarele mele suficient de îndelung pentru a compensa infamele cinci minute din noaptea precedentă. Şi aşa am clădit întreaga noastră relaţie, pe o întrebare prostească de la ziua ta, la şapte ani.

6.

Mai devreme sau mai târziu, ochii se obişnuiesc cu întunericul. Ceea ce la început părea un strat gros de lână acoperind totul – pe mine, pe Lejla, maşinile, şoseaua, întreaga Bosnie – a început să se subţieze. Curând am putut disting contururi. O casă, un copac, un câine vagabond. îşi

recăpătaseră liniile de demarcație care le făceau entități individuale, separate de restul lumii. Orașul Jajce ne-a întâmpinat cu un indicator strâmb, galben, ca o planetă îndepărtată în mijlocul universului întunecat, cu litere în alfabetul latin și chirilic sub care cineva desenase niște organe genitale minuscule[15].

În ciuda întunericului, am reușit să găsim imediat casa doamnei Knezevic, datorită memoriei fotografice infailibile a Lejlei. Acolo unde eu vedeam niște străduțe suspecte și înfundate, ea recunoștea drumul către prietena din Jajce, cum îi spunea. „Ia-o la stânga, du-te înainte... acum virează la dreapta, pe lângă chioșcul acela...” În clipa aceea am înțeles că eu și mașina deveniserăm o extensie a voinței Lejlei care ne făcea să ne deplasăm doar prin rostire, iar noi o urmam supuse.

Doamna Knezevic stătea în pragul casei ca o statuie, sub o aplică rotundă în care dansa o molie. Părea a fi arhetipul unei altfel de Bosnii, afectuoasă și cu pieptul generos, pregătită să-și întindă brațele ca să te întâmpine și să-ți umple stomacul, să-ți spună „lasă, puiule, o să fie bine”. Era prea în vârstă pentru a fi considerată prietenă a Lejlei, dar prea tânără ca să fie vreo mătușă uitată despre care nu știam nimic. în timp ce eu parcam în curtea care semăna cu un cimitir botanic – într-o parte era un ficus uscat, în cealaltă, niște hortensii ofilite – Lejla se îmbrățișa cu prietena ei. în îmbrățișarea lor era un soi de intimitate exagerată, ceva ce nu putea fi mai vechi de un an-doi, o reprezentație doar pentru mine. Părea că voia să-mi demonstreze cu acel gest cât de bine se putea ea înțelege cu anumite femei, care o iubeau și o înțelegeau, așa cum eu nu reușisem niciodată.

---

[15] Jajce, oușor în sârbo-croată. (n.t.).

În timp ce mă apropiam de casă, doamna Knezevic şi-a şters mâinile pe un şorț violet şi a strigat: „Haideți, fetelor, plăcinta e gata... Să nu se răcească."

Lejla i-a răspuns foarte serios: „Sara nu vorbeşte limba noastră. E din Dublin. O să-i traduc eu." Şi aşa m-a redus la tăcere, înainte să reuşesc să spun ceva. Doamna Knezevic m-a privit cu un soi de afecțiune destinată doar mie, micuței irlandeze rătăcite pe aceste coclauri întunecate care urma să descopere ce înseamnă o adevărată gospodină şi o adevărată plăcintă cu brânză. Am privit-o tăios pe Lejla, aşteptând să spună că a glumit, incapabilă însă să rostesc vreun cuvânt. Mi-a răpit limba maternă în două secunde, apoi s-a descălțat şi a intrat într-o încăpere luminoasă din care răzbătea mirosul de brânză şi aluat fraged. I-am urmat fiecare pas, gata să-i frâng oasele cu prima ocazia.

„Întreab-o dacă a mâncat vreodată plăcintă cu brânză", a strigat doamna Knezevic din bucătărie. Lejla s-a întors spre mine şi mi-a spus într-o engleză fluentă, deşi cu un accent gros, că doamna Knezevic vrea să ştie dacă eram virgină sau nu.

„Lejla, ce căcat ai? Nu e amuzant", am spus printre dinți.

„Ssst! Speak Enalish", mi-a răspuns ea. Apoi a țipat s-o audă prietena ei: „Spune că adoră plăcinta cu brânză!"

„A, da, am uitat că eşti o obrăznicătură răsfățată, scuză-mă", i-am răspuns în engleză. Voiam s-o umilesc cu accentul meu impecabil, dar privirea ei glacială a scos la iveală absurditatea împăunării mele stupide. Ne aflam în Bosnia, acolo unde accentele impecabile se duc să-şi piardă inocența.

„Dar aşa o plăcintă cu brânză sigur n-a mai mâncat!", a exclamat gazda noastră entuziasmată, replică tradusă cu repeziciune în engleză de zeloasa Lejla:

„Doamna Knezevic spune că adoră să-i vină în vizită târfe irlandeze...”

Se amuza. Regina întunericului descinsese în mijlocul nostru, al muritorilor de rând ca să se destindă puțin. Iar noi urma s-o distrăm până când va obosi şi se va întoarce pe tronul ei de gheață. La fel ca în ziua aceea când i-a ascuns penarul lui Dejan în toaleta şcolii. Mie mi-a părut rău de el. Țipa şi urla să-l audă toată lumea: „Mi 1-a adus unchiul meu din Germania!” Iar Lejla râdea şi se prefăcea că nu avea nimic de-a face cu asta, îl desena pe rățoiul Donald, unind nişte numere: unu, doi, trei, patru – cu o precizie de chirurg – cinci, şase şi e gata şi ciocul. Acum avea acelaşi zâmbet răutăcios, doar că anii îi răpiseră dreptul de-a fi răutăcioasă. Rămăsese doar răutatea. Eu însă n-am ripostat, în acea noapte, în casa doamnei Knezevic, am acceptat să fiu Sara din Dublin. Am acceptat tot, să cânt, să dansez şi s-o distrez, până urma să ajungem la Viena. După aceea, gata. Va trebui să-şi găsească alți circari.

Stăteam într-o sufragerie mică în care fiecare suprafață avea propriul mileu croşetat, de parcă nişte rozete de zăpadă s-ar fi răspândit prin apartamentul doamnei Knezevic, pentru tot-deauna aşezate pe televizor, pe măsuța de cafea, pe pervaz. Din fotografiile de familie ne priveau o mulțime de chipuri zâmbitoare, ochi şi guri schimonosite de geamul vălurit al vitrinei. Peste tot avea rățuşte – de plastic, de ceramică, de pluş cu căpşoarele lor imobile îndreptate spre televizorul din colț. Canapeaua era acoperită cu o pătură uzată. Mă simțeam ca o mică broderie dintr-un goblen, o bucățică de lână roşie înră-mată. Totul era atât de cald, atât de colorat, împletind mirosul de vechi şi de piele bătrână, ridată.

„A sosit şi plăcinta”, a spus cu mândrie doamna Knezevic, aducând o tavă mare din argint, evident cel mai

scump obiect din casă. Ne-a servit şi cu sirop de vişine, făcut în casă, diluat cu prea puțină apă. Două felii mari de plăcintă aburindă erau aşezate pe nişte farfurii puțin ciobite, având pe margini floricele decolorate şi doi îndrăgostiți ce se țin de mână, un ciobănaş şi o ciobănită în miniatură.

Când a remarcat că priveam cu interes mileul croşetat care atârna pe televizor, acoperind jumătate din ecran, doamna Knezevic s-a lăudat către Lejla: „Spune-i că toate sunt lucrate de mine. Sunt croşetate cu fir de mătase, cu o singură croşetă, una singură, au un singur ochi de bază croşetat. Nu e ca la tricotat. Asta e diferența.” Mi-am închipuit că avea o încăpere specială, plină de gheme şi de lână, poate chiar şi o biată oiță ținută în lanțuri. Lejla mi-a tradus în continuare conştiincios în engleză, înlocuind cuvintele croşeta şi ochi croşetat cu ceva generic legat de broderie. Apoi a spus că trebuie să meargă la toaletă şi şi-a luat geanta de pe canapea. ‚yezi să nu înfunzi wc-ul bunei tale prietene cu tampoane!”, am strigat veselă în engleză. M-a ignorat vorbe cu desăvârşire, lăsându-mă singură cu gazda noastră entuziasmată.

I-am zâmbit doamnei Knezevic în semn de mulțumire şi am luat farfuria cu plăcintă. Hai, mi-am zis, cel puțin nu voi fi nevoită să port una din acele conversații sterile despre vreme şi gătit. Nu vorbeam limba noastră. Puteam să mănânc în linişte.

Dar nici nu am apucat să iau o îmbucătură că doamna Knezevic mi s-a adresat rar, aşa cum îi vorbeşti unui copil, punându-şi la muncă toți muşchii feței pentru a se face înțeleasă.

„Leeeeelaaa”, a spus ea lungind cuvintele şi arătând în direc-ția băii, „e o faatăăă minunaaatăăă.” Apoi şi-a ridicat degetele mari pentru a-mi transmite mie, fata prostuță din

Dublin, ce a vrut să spună. Era convinsă că inclusiv irlandezii pot percepe nuanțele semanticii slave, cu condiția să li te adresezi rar şi răbdător. Am dat din cap şi am continuat să mănânc. O fată minunată, sigur că da. Care aruncă tampoanele folosite pe geam. Aproape că-mi doream să-i înfunde wc-ul.

Doamna Knezevic îmi privea cu atenție şi cu o grimasă împietrită într-un zâmbet de gazdă ospitalieră fiecare îmbucătură: ochii i se mişcau sus-jos odată cu maxilarul meu, de parcă scopul sosirii noastre ar fi fost să-i mărturisesc că nu mai mâncasem niciodată o plăcintă cu brânză atât de gustoasă. Am arătat spre plăcintă şi am ridicat degetul mare ca să scap de chin.

„E bună, nu? Se spune dobra. Dooobraaa."

Ascultătoare, am repetat „dooobraaa", de parcă auzeam pentru prima oară acest cuvânt.

„Ce fată minunată, minunată...", a continuat doamna Knezevic, de data aceasta privind fețele din vitrină, mai mult pentru sine, de parcă i-ar fi fost indiferent dacă o înțelegeam.

„Ce frumos cânta tatăl ei, Doamne-Dumnezeule... Ca o privighetoare. Şi ce cumplit... a sfârşit fratele ei."

Nu ştie că Armin era la Viena, m-am gândit. M-am oprit din mestecat. Am vrut să-i spun ceva, dar nu puteam, m-aş fi dat de gol. Trebuia să fiu impasibilă, ca una dintre rățuştele ei de pe raft, fără o limbă maternă. Dar ceva mi-a zvâcnit în piept ca un iepure speriat sărind dintr-un tufiş. Armin era la Viena. De aceea mă aflam aici, mâncând o plăcintă cu brânză făcută de doamna Knezevic. Pentru că el era la Viena. Dacă repet de prea multe ori această propoziție, devine inutilă, îşi pierde semnificația, m-am gândit. Armin va dispărea din nou.

„Se ştie... Ele nu vor să vorbească despre asta. Dar se ştie cine i-a răpit pe bieții băieți în acea iarnă”, a continuat doamna Knezevic, de data asta adâncită în gânduri şi-n propriile cuvinte. Mă simțeam de parcă eram martoră la un ritual intim în cadrul căruia o mantră trebuia rostită la nesfârşit, indiferent cine le asculta. Fiecare cuvânt mă lovea în cap de parcă ar fi aruncat în mine cu fotografii şi rățuşte din ceramică.

„Iată-mă”, a spus Lejla, aşezându-se din nou pe canapea lângă mine, întrerupându-i doamnei Knezevic ritualul lamentațiilor.

„Ai auzit, ea nu ştie că...”, i-am spus încet în limba străină.

„Ce?”

„Că el... e laViena.”

„Ea e... bine? Cu capul?”, a întrebat brusc doamna Knezevic, arătând cu bărbia spre mine, şoptind încruntată, mai degrabă din cauza jenei provocată de ea însăşi cu aşa o întrebare decât de teama că brusc o voi înțelege. Prostia mea era convingătoare.

„Nu sunt bine cu capul, sunt prietenă cu asta, ceea ce înseamnă că sunt ultima proastă”, am spus în engleză, zâmbind.

Lejla a început să râdă între două îmbucături de plăcintă.

„Sara e bine cu capul. Nu e nebună... Chiar de tot. Dacă la asta vă referiți.”

„Trebuie să fie dusă cu capul dacă a venit aici”, a spus doamna Knezevic, luându-mi din mână farfuria goală. „Dacă aş fi avut vreo casă undeva în străinătate, nu m-aş fi întors niciodată aici. Mai vreeei? O felie? Încă uuuna?”, m-a întrebat cu voce tare, arătând cu degetul spre plăcinta Lejlei. Am clătinat din cap. Nu voiam decât să-mi pun capul

pe o pernă şi să dorm. Să-i trimit un mesaj lui Michael că sunt vie.

„O să dormim aici?”, am întrebat-o pe Lejla în engleză.

„E prea devreme să ne culcăm.”

„Afară e beznă”, am spus eu.

Şi ce dacă? Trebuie să ne culcăm când se întunecă? Câți ani ai?”

„Mai mulți decât tine”, i-am răspuns eu impasibilă.

Engleza ei era mai bună decât pe vremuri. Oare făcuse cursuri? Călătorise? Şi racheta de tenis din maşină? A început oare să joace tenis şi să învețe engleză? Cine era femeia asta? A cui soră era? Din ce familie era?

„De fapt vreau să văd catacombele”, a adăugat.

„Acum? La ora asta?”

„Parc-ai fi bunică-mea, nu e nici cinci...”

Catacombele. O denumire sinistră pentru o căsuță sinistră amplasată deasupra unei grote. Şi tot acel întuneric, afară şi înăuntru. Părea că, pentru toată lumea în afară de mine, era ceva firesc.

Am luat bilete de la intrare, de la o fată. Nu ne-a spus nimic, a pus monedele noastre deasupra celorlalte. Un turn mic din metal. Lejla mergea în față, eu în urma ei. Din străfundul pământului s-a auzit râsul unui copil.

„Nu suntem singure”, a spus Lejla, în sfârşit în limba noastră, acum în siguranță, departe de prietena ei. Pe chip i se citea emoție şi plăcere, de parcă intra în casa copilăriei, în ciuda întunericului şi a frigului care domneau în subteran. Coboram încet şi sigur, ochii ei fiind ca un vârf de endoscop din măruntaiele pământului.

„Haide, Mihailo! Mergem!”, s-a auzit o voce de femeie deasupra noastră. Şi apoi, din nou un râset de copil, sincer, dar inadecvat, reverberând în grotă, izbindu-se de stânci. În criptă nu se râde, mi-am spus. În clipa aceea din subteran a

ieşit vijelios un copil zgomotos, râzând ca o hienă, trecând în fugă pe lângă noi, dispărând la suprafață. Nu l-am mai putut vedea. Am rămas singure în subteran.

„Se spune că pe vremuri aici a existat un pasaj secret”, mi-a spus Lejla, aceeaşi Lejla care cu douăzeci de ani în urmă invoca spiritele la o zi de naştere. M-am gândit că trebuia să-i fi fost frig în acei pantaloni scurți de copil. Nu i-am spus asta. A enervat-o dintotdeauna ca alții să aibă grijă de ea.

Mergea de la o criptă la alta, verificând cu atenție cicatricile de pe pereți.

„Se spune că Tito se ascundea aici în timpul celui de-al Doilea Război Mondial... Iar pasajul ducea la cascadă”, a spus ea. Voiam să-i răspund că erau o grămadă de prostii ca să atragă turiştii. Trebuia să fi ieşit de aici. Dar era deja târziu. Magia Lejlei acționa în continuare, după atâția ani, chiar şi sub pământ. Crease în jurul nostru un cerc invizibil care să ne separe de restul lumii. Eram singure sub pământ şi puteam să mă destind în sfârşit. Nu mai era cazul să mă prefac în fața ei, s-o fac pe traducătoarea cultă din Dublin, ori pe tipa cool care înțelege filme islandeze şi apoi pregăteşte tartine vegane pentru prietenii lui Michael. Nu mai era cazul să joc teatru. Aici nu eram decât eu, ea şi subteranul. Mi-am adus aminte, din nou, de insulă. De ziua în care am crezut că s-a înecat.

„Ai copii?”, m-a întrebat pe nepusă masă, încercând să descifreze numele cuiva scrijelit în piatră.

„Nu am... niciun copil”, i-am răspuns. „Mi-am legat trompele.”

I s-a părut suficient de interesant să se oprească şi să mă privească. A făcut ochii mari, surprinsă; pentru ea eram una din acele persoane plicticoase care ar fi trebuit să capituleze în fața biologicului. Lentilele ei de contact au coborât de pe

chi-pul meu în zona inghinală, ca şi cum se aştepta să vadă acolo ceva, ceva ce lipsea.

„Hopa... Asta e acum la modă sus, în Europa?”, m-a întrebat.

„Nu e nicio modă. Nu vreau copii.” Am vrut să adaug „mi-e de ajuns că te am pe tine”, dar m-am abținut. Şi-a ridicat sprâncenele şi şi-a țuguiat buzele, ca şi cum regreta că m-a întrebat şi s-a îndreptat spre următoarea criptă. Poate că aş fi putut să-i explic, dar mi-am dat seama că ar fi fost în zadar. Unii oameni vor să continue să existe, să plutească în celulele cuiva, mult timp după ce mor. În schimb eu voiam să încetez să exist. Voiam ca acest eu să fie singura mea formă de existență. Ea nu ar fi putut să înțeleagă asta. Ea, care se extindea la nesfârşit.

„Gata? Putem să mergem?”, am întrebat-o.

A trecut pe lângă mine şi m-a mângâiat pe obraz, pur şi simplu. Ca şi cum, în cele din urmă, mă recunoscuse în întuneric. A decis că aveam nevoie de o atingere.

„Să mergem”, a spus.

Mai târziu, în vreme ce stăteam întinsă în patul doamnei Knezevic, (care, ca o gazdă desăvârşită, dormea ghemuită pe canapea), am vrut în sfârşit să-mi iau inima-n dinți şi s-o întreb de ce Armin era la Viena, de ce nu dăduse până atunci niciun semn de viață. O priveam pieptănându-şi părul lung şi blond, cu gesturi tăioase de parcă ar fi vrut să-l elibereze de întunericul lipicios. Apoi şi-a dat jos hainele minuscule, s-a băgat sub pătura subțire şi mi-a întors spatele, spunându-mi Noapte bună, căscând. Am reuşit să-i spun doar „Lejla”. Atât de încet, încât nu m-a auzit. Când am crezut că sunt pregătită să-i rostesc în sfârşit numele, adormise. Îi vedeam coastele care-i întinseseră pielea fină şi bronzată. Vânătaia verzuie urca şi cobora, ca o mare pe care o puteam atinge cu mâna. Dormea la fel ca odinioară, în

acea vară, pe insulă, în timp ce crengile măslinului pălmuiau fereastra noastră joasă, stăteam întinsă alături de trupul nemişcat al Lejlei, conştientă că ceva se sfârşise. Alcoolul o adormise, în timp ce pe mine mă făcea să plâng. Aşa fusese mereu.

Acum dormea lângă mine o nouă Lejla. Mai în vârstă şi mai nepăsătoare, dar cu cea de altădată ghemuită undeva între coastele ei. Nu puteam să-i disting părul de albul pernei. în mine se luptau două dorințe la fel de puternice: una logică, matură – să mă strecor afară, să ajung la şosea şi să fac autostopul până la Zagreb, şi a doua, nebunească, inconsecventă, din străfundul pântecului meu sterp – să mă apropii de ea, să o îmbrățişez şi să adorm în părul ei argintiu ca un cățeluş umil. În cele din urmă, am rămas cu privirea ațintită în tavan până ce târâitul unui greier din curtea veştedă m-a adormit. De pe fotoliul din colț mă privea un rățoi uriaş de pluş. Poate e domnul Knezevic, m-am gândit, înainte de a mă cufunda în vis.

Cred că aveam opt ani. Sau poate nouă. Nici n-are importanță. Ştiu doar că aveam aceeaşi vârstă, acest lucru fiind posibil doar în acel buzunar temporal dintre iarna târzie şi primăvara timpurie. Apoi, când venea luna mai, eu ți-o luam înainte, cu petrecerea organizată de entuziasta mea mamă. Cu torturi de fructe fără niciun gust, cu rochii făcute pe comandă şi jocuri de societate care nu interesau pe nimeni. Ca şi cum aceste festivități erau pregătite pentru un mic dictator. Dar înainte de asta, o perioadă scurtă, între luna ta, ianuarie, şi a mea, mai, aveam aceeaşi vârstă, iar eu simțeam de fiecare dată un fel de linişte, ca şi cum aş fi ajuns în sfârşit înot până la acea insulă unde eram mai egale ca de obicei. Aşa a fost şi în iarna aceea, când amândouă împliniserăm opt ani, sau poate nouă. Lumea, sau cel puțin acea mică parte de lume căreia îi spuneam

aşa, avea un alt miros. Mâncarea şi balsamul de rufe miroseau altfel atunci. Altfel decât mai târziu, când acest miros a dispărut. Dar această amintire nu este despre întunericul care a venit ulterior. Această amintire este despre iarna în care am omorât vrabia.

N-am povestit asta niciodată nimănui. Nici măcar la Dublin, celei mai ieftine psihoterapeute pe care am găsit-o. I-am povestit despre părinții mei, despre Michael. Chiar şi despre tine şi Armin. Dar niciodată despre puiul de vrabie pe care am l-am omorât în iarna aceea, când aveam opt sau poate nouă ani. Cum începe povestea asta? Tu nu eşti aici, totul depinde de mine. Să lovesc din nou cu călcâiul în lacul înghețat. Uite, s-a produs o fisură mică. Na poți să spui că inventez.

Prima amintire: un ochi minuscul care mă priveşte din zăpadă. Toate celelalte sunt consecința acelei priviri. Ochii tăi negri fără să clipească. îmi amintesc mirosul zăpezii şi al mănuşilor grosolane de lână şi al soarelui cu dinți, cum spunea mama ta.

Îmi amintesc cum mijeam ochii din cauza albului nemărginit, pătat ici-acolo de dârele de noroi lăsate de paşii copiilor.

În perioada aceea purtam haine serioase. Fusese ideea ta. Ai început să porți cămăşi şi pantaloni cu dungă şi să-ți împleteşti strâns părul care îți întindea fața şi-ți făcea ochii oblici. La început te tachinam. „Te îmbraci ca taică-meu”, îți spuneam.

„Dacă vrei să te îmbraci ca un copil mic, n-ai decât.”

Doar atât ai spus. Niciodată nu am uitat asta. Apoi ai continuat să copiezi cifrele de pe tablă în caietul cu pătrățele.

Mi-am adus aminte de vorbele tale ca un copil într-o dimi-neață la Dublin înainte de primul meu interviu pentru

un job. Mi-am împletit părul şi mi-am băgat cămaşa în pantaloni. Toate acele rămăşițe din tine, mutilate de timp şi de o memorie leneşă, reveneau cu rapiditate în cotidianul meu îndepărtat când mă aşteptam cel mai puțin. Uneori le deschideam uşa şi le lăsam să intre. Alteori, încercam să mă conving că nu-mi aduceam bine aminte, că n-a fost aşa, discreditând astfel tot ce ai reprezentat pentru mine. Voiam să descopăr ceva ce era în mod autentic al meu, ceva ce a apărut şi s-a dezvoltat departe de influența ta pe care voiam s-o înlătur ca pe un sâmbure de avocado.

Nu divaga de la subiect, mi-ai spune, dacă ai putea. E foarte important. Ai dreptate. Asta e ziua în care am omorât vrabia. Datorită ție am decis şi eu să mă îmbrac serios, nu ca un copil mic. Nici n-a fost greu, mama de-abia aştepta să îmbrac toate acele taioare, cum le spunea ea, primite de la nişte mătuşi de ziua mea. Probabil că arătam ridicol în ochii celorlalți copii, dar nouă nu ne păsa. Eram ferm convinse că toți cei din jur erau nişte proşti. Noi, însă, eram persoane serioase. Purtam pantofi cu şireturi, nu cu arici. Cât a ținut perioada asta? Probabil până în vara aceluiaşi an, când de-abia am aşteptam să revenim la pantaloni scurți şi să ne julim genunchii pe dealul din spatele şcolii.

Nu-mi mai aduc aminte cum arăta învățătoarea noastră. Nu-mi mai aduc aminte nici cum arătau clasa noastră şi nici jumătate dintre colegi. Ştiu însă că aveai un penar din metal pe capacul căruia era desenată o sticlă de Coca-cola deschisă la culoare. Când îl mişcai, în interior zdrăngănea o ascuțitoare mică. Şi două creioane, unul de desen, celălalt, de scris. Nimeni din clasă nu avea un creion de desen.

„Armin spune că nu se poate desena cu un creion obişnuit”, mi-ai explicat.

Şi multe altele mai spunea. Armin spunea cutare lucru, Armin spunea cutare lucru. I-am cerut şi eu mamei să-mi

cumpere un creion de desen. Mi-a adus de la serviciu acelaşi tip de creion pe care-l aveam deja.

Îmi amintesc că era frig în ziua în care am omorât vrabia. Mai frig decât de obicei. Sau poate că nu, poate că e o obsesie născocită ulterior. Aveam mănuşi de lână care mă înțepau şi un fular portocaliu pe care-1 purtam peste nasul umed. Tata îmi adusese fularul, spunându-mi că era cea mai bună marcă şi că trebuie să am grijă de el. Când veneam la şcoală, îl dădeam jos cu delicatețe de parcă ar fi fost o vulpe vie şi îl împătuream pe bancă înainte de a-1 băga în ghiozdan. în pauza mare îl scoteam cu grijă şi-l înfaşuram în jurul gâtului. Mă simțeam în siguranță cu acest fular care-mi ascundea jumătate din față. Era foarte simplu să vorbesc cu ceilalți copii din spatele țesăturii de lână.

Îl purtam şi în ziua în care am omorât vrabia. Ştiu că îți aduci aminte, deşi nu am vorbit niciodată despre asta. Ieşiserăm în pauză. Am rupt în două cornul de la tine şi ciocolata de la mine. Am muşcat din acelaşi măr, câte o singură îmbucătură, ca de obicei, eu dintr-o parte, tu din cealaltă, şi l-am aruncat peste gard. Dejan era acolo. Şi Rade. Şi încă nişte băieți din clasă. Se uitau la noi, fetele, dispreţuitor, pregătiți să accepte puterea ce li se acordase pe nedrept, deşi habar n-aveau ce să facă cu ea. Iar noi resimțeam această nedreptate, ca şi cum cineva ar fi primit o jucărie complicată pe care noi am fi montat-o în două secunde.

Ei erau eroii aventurilor care în urechile noastre invidioase sunau mult mai spectaculos decât erau în realitate. Ne povesteau că în weekend fuseseră la vânătoare cu bunicii lor, iar noi ne şi imaginam fiarele sângeroase căzând secerate de precizia gloanțelor lor. Ne explicau cum au construit căsuțe din lemn, iar noi ne şi imaginam nişte

vulturi puternici care dormeau în apartamentele proaspăt lăcuite. Se lăudau că tații le dădeau voie să tragă cu puşca în spatele casei în doze de bere şi să bea din ele, bătându-i apoi pe spate cu mândrie. Pentru mine berea era ca un nectar al zeilor intangibil, ceva ce îi făcea pe băieți mai importanți decât noi.

În acea zi râdeau de Ivana că avea păr pe picioare. Eu râdeam, iar tu îți dădeai ochii peste cap. Nu era nimic de râs, doar că voiam ca băieții să mă placă. Voiam să fac parte dintr-o gaşcă, ca toată lumea să creadă că eram cu ei în pauză. Mi-am săpat o scurtătură către lumea masculină, avidă de prezența şi de aprobarea lor. Această dorință – de a aparține cuiva – le umbrea pe toate celelalte.

Tu mi-ai spus că l-ai invitat pe Dejan la ziua ta doar pentru că mama ta te-a obligat. Eu nu pricepeam de ce cineva nu şi-ar dori ca Dejan să vină la ziua lui. Sau oricine altcineva. Pe mine m-a bucurat mereu să am colegi în preajmă. Să văd un alt copil în camera mea. Când mi-am dat seama cât de răi pot fi copiii? Mai târziu, probabil cînd s-a lăsat întunericul. Când de la picioarele Jovanei au trecut la tine. Dejan, Rade, Miroslav şi Alioşa. Au început să te tachineze imediat ce ți-ai schimbat numele, îşi suflau mucii într-o foaie smulsă din caiet, o mototoleau şi o aruncau în tine. Pe dosul caietului tău de sârbă au mâzgălit o cruce strâmbă şi au scris în alfabet chirilic litera S în cele patru colțuri. „Samo suinje skrnave sveske”[16], ne-a explicat ulterior Armin semnificația acestui simbol misterios. „Am crezut că e litera C[17] nu S”, ai spus, iritată că o literă poate

---

[16] Doar porcii pângăresc caietele. Referință la Samo sloa,a Srbina spasava -Doar unitatea îi va salva pe sârbi (n.t.).

[17] În alfabetul chirilic, C este echivalentul literei S din alfabetul latin (n.t.).

însemna atât de multe lucruri. Mie mi-a fost ruşine să-1 întreb ce înseamnă „pângăresc”. Doar că tu nu erai Jovana şi le-ai răspuns cu aceeaşi monedă. Le aruncai ghiozdanele pe fereastră, le desfăceai şireturile, le ascundeai penarele şi caietele în toaleta murdară a şcolii. Când am fost nevoită la un moment dat să aleg, ceva a înclinat balanța în favoarea ta. Poate Armin, poate altceva. Poate că mă temeam că vei lua cu tine şi dovada că am omorât vrabia. Atât timp cât eram prietena ta, n-aveai să foloseşti asta împotriva mea. Poate că de aceea te-am ales pe tine, ori poate dintr-un alt motiv, mai puțin evident, care a ieşit la suprafață peste ani, odată cu părul tău negru, pe insula aceea blestemată.

Iar vrabia aceea... era un pui, mai mic decât palma fetiței de opt ani, cât aveam eu pe atunci. Nici nu semăna a vrabie. Părea că cineva i-a lipit la nimereală nişte ghemotoace de lână pe pielea rozalie. Avea ochii tulburi, care abia începeau să se obişnuiască cu lumea exterioară. Era ceva înfricoşător în acest monstruleț şi ciocul lui care implora. Cu ochii lipsiți de văz, căuta puțină hrană, puțină viață. Probabil căzuse din cuib, avea aripa ruptă şi un picioruş sucit.

Lângă gardul şcolii se formase un morman de zăpadă, învățătoarea striga la noi, pentru că mâncam zăpadă. „Ce obicei dezgustător. Nu pot să înțeleg aşa ceva”, spunea ea disprețuitor la şedința cu părinții, de parcă mamele noastre ne-ar fi gătit acel fel de mâncare. Dar noi nu-i ascultam, nici pe ea, nici pe părinți. Zăpadă era curată şi rece. Scârțâia în dinți şi apoi se topea sub limbă, lăsând în urmă un gust metalic de cer. Tu mâneai cel mai mult. Pumni întregi de zăpadă dispăreau în gura ta. Odată ai râs de mine atât de tare, încât mi-ai scuipat-o în față. Atunci am râs şi mai mult. Era primul an al prieteniei noastre, doar că atunci nu ne gândeam la asta. Nimeni nu se gândeşte când începe o poveste. Nu ai de unde să ştii că e primul capitol, în

momentele acelea ai sentimentul că asta e tot, că nu există nimic nici înainte şi nici după. Căciula ta roşie care-ţi îmblânzeşte părul negru rebel. Mănuşile tale cu toate degetele, pentru că doar copiii mici poartă mănuşi cu un deget. Cizmele tale albastre de cauciuc pe care nu le suportai, dar pe care mama te obliga să le porţi ca să nu-ţi uzi pantalonii. Ziua ta de naştere şi invocarea spiritelor. Păpuşile făcute din hârtie. Asta a fost tot. Iar apoi am omorât vrabia.

Nu ştiu cine a început. Au târât-o prin zăpadă, aruncându-şi de la unul la altul trupul inert al păsării. Rade îl arunca în aer, maimuţărindu-se „Zbor, zbor, zbor", iar apoi „Hopa, am căzut", la care Dejan râdea ca un nebun. O ţineau de picioruş, de parcă se temeau să nu se contamineze de oroarea fragilităţii vieţii. O aruncau de la unul la altul şi se fereau de atingerea ei. După ce au obosit, au lăsat-o în zăpadă.

Tu stăteai de-o parte şi tăceai. Voiai să pleci, dar eu doream cu ardoare să rămân, să fiu parte din gaşcă. Nu voiam să fiu asociată cu răceala ta, râdeam forţat, evitându-ţi privirea.

Am crezut că pasărea murise, dar a deschis un ochi orb.

„Cine-i va scurta chinurile?", a întrebat Dejan. Toţi am tăcut. „Ce, Rade, n-ai tupeu?"

Rade privea absent în zăpadă, nu i se mai părea amuzant. Nu am vrut să mă uit la tine, dar ţi-am simţit privirea. Părea că ştiai, dinainte, înaintea tuturor, chiar şi a mea, ce urma să fac. Ca şi cum în mintea ta deja se întâmplase, nu era cale de-ntors.

Am strivit-o. Bocancul meu s-a afundat în zăpadă, în vreme ce piciorul meu cald pulsa nebuneşte. Mama mă pusese să mă încalţ cu două perechi de şosete. Am simţit însă cum ceva a plesnit sub greutatea piciorului. Am simţit

penele moi şi oscioarele firave şi ochiul minuscul lipindu-se de talpă. Mai târziu a trebuit să-mi curăţ cizma pe zăpadă. A rămas însă dâra de sânge şi câteva pene. Dejan m-a bătut pe spate şi mi-a spus: „Doar Sara are tupeu." Ceilalţi rămăseseră cu privirile aţintite la groapa mică din zăpadă, la bocancul meu, la mine. Mi-a fost frică, deşi nu ştiam de ce. Nu scria nicăieri că nu aveam voie să omoram păsări rănite. Era deja pe jumătate moartă, căzuse din cuib, nu ar fi avut nicio şansă în zăpadă. Oare nu băieţii îi veniseră de hac cu jocul lor absurd? Oare nu era deja moartă înainte ca eu să...? Oare nu eu i-am scurtat chinurile? Din aprobarea lui Dejan, după care tânjisem atât, nu rămăseseră decât vorbele goale ale unui puşti, martor la crima mea. Cu siguranţă că undeva scria asta, m-am gândit. Cioculeţul care se deschide şi se închide, aripioarele încă nedezvoltate.

Am ridicat privirea şi ţi-am văzut chipul. Nu pot să-mi amintesc cum arătai în copilărie, pentru mine eşti mereu la fel. De fiecare dată când mă gândesc la momentul în care am ucis vrabia, te văd mai îmbătrânită, părul îşi schimbă culoarea, la fel şi ochii. Cozile tale negre devin blonde, ca în ziua aceea, la facultate, iar apoi argintii ca în maşina asta. Ochii tăi negri cu irizaţii albastre, la fel ca lentilele de contact pe care le vei purta mai târziu. Poate că erai deja bătrână, poate că ai îmbătrânit atunci, în clipa aceea, în zăpadă. Poate că din cauza mea. Te uitai la groapa mică din zăpadă, acolo unde zăcea vrabia strivită, la groapa care părea că înghiţise tot sensul lumii înconjurătoare. Dacă ne-am fi apropiat prea mult de acel mormânt descoperit, ne-ar fi înghiţit şi pe noi. Totul devenise absurd: cămăşile noastre serioase, cizmele de cauciuc, creioanele de desen, şcoala, învăţătoarea şi colegii. în ochii tăi golisem totul de sens. Atunci am înţeles ce făcusem, dar nu înainte de-a o vedea în ochii tăi.

Făcusem ceva greşit, care nu avea nicio legătură cu vrabia sau cu faptul că oricum avea să moară.

Apoi ne-am dus acasă, iar a doua zi ne-am întors la şcoală. Totul revenise la normal. Stăteam împreună în bancă, ne împrumutam creioanele colorate, râdeam de băieți. Tu mă ajutai la matematică, eu te ajutam la citire şi scriere. N-ai adus nici-odată vorba despre crima mea. Şi totuşi ceva era diferit. Acum râdeai doar cu jumătate de gură. în pupilele tale începuse să se infiltreze întunericul. îți răpisem ceva în iarna aceea, ceva ce nu se poate răpi decât o dată, pentru că există o singură dată.

La începutul lunii mai ai venit la ziua mea. „Ea e cea mai bună prietenă a mea, Lejla”, te-am prezentat cu mândrie mamei mele, de parcă te creasem din nimic. Ea a tăcut şi a zâmbit. Dar în acelaşi weekend m-a dus acasă la Masa Cekovic să ne jucăm. Toți prietenii părinților mei aveau băieți, aşa că mama a răsfoit îndelung agenda cu numere de telefon, până a ajuns la litera i şi a exclamat bucuroasă, adresându-i-se tatei: „Uite, doctorul Cekovic! Ei parcă au o fetiță, nu?”

Eram pregătită să-mi joc rolul. Mi-a trecut prin minte că poate eu şi Masa eram făcute una pentru cealaltă şi că tu n-ai fost decât o întâmplare nefericită. Voi avea o prietenă nouă. Ea nu ştie că am omorât o vrabie. Mi se îngăduia un nou început.

Masa însă şi-a petrecut toată după-amiaza într-un colț cu o carte de colorat în mână, fără să rostească vreun cuvânt. Eu m-am jucat cu păpuşile Bărbie în colțul opus al camerei spațioase. Avea o grămadă de păpuşi: blonde, brunete şi roşcate. Din când în când îşi ridica privirea din cartea de colorat să verifice ce făceam. Fie că trăgeam o rochie îngustă peste şoldurile păpuşii Bărbie ori îl pieptănam pe Ken cu o perie de păr mică, ea mă privea de

fiecare dată ca şi cum aş fi fost nebună şi ceea ce făceam n-avea niciun sens. Oare ce făcea cu păpuşile astea, m-am întrebat, dacă îmbrăcatul şi pieptănatul i se păreau atât de ciudate? Mă uitam spre uşă, cu speranța ca mama să intre dintr-o clipă în alta, spunându-mi că mergem acasă. În schimb, tot ceea ce intra în cameră erau râsetele adulților care se tolerau de dragul copiilor lor. După multă vreme petrecută într-o tăcere insuportabilă, Masa a deschis în sfârşit gura, spunându-mi:

„Am un secret. Vrei să-ți arăt?”

Mi-am zis că poate totuşi nu era totul pierdut, de-atunci am fi putut deveni apropiate şi te-aş fi putut uita pe tine şi vra-bia moartă.

După ce am dat din cap afirmativ, Masa a scos de sub pat o cutie de chibrituri. M-am apropiat de ea pe parchet, iar ea a ridicat cutia până la nivelul bărbiei mele şi a deschis-o pe jumătate. Am scos un țipăt. în cutie era un gândac viu. Când a văzut expresia feței mele, Masa a închis repede cutia şi mi-a spus glacial: „Dacă-i spui ceva mamei, te omor. Să nu sufli o vorbă.”

În seara aceea, când m-a dus la culcare, mama m-a întrebat dacă îmi place noua mea prietenă. în întunericul camerei nu-i vedeam decât şirul de dinți albi sclipind într-un zâmbet larg. Voiam să rămân cu acea imagine: un zâmbet fără mamă era mai bun decât o mamă fără zâmbet. I-am răspuns că m-am jucat frumos cu Masa. Felinarul din stradă se reflecta în incisivul ei strâmb. Mi-a şoptit „noapte bună” şi m-a sărutat pe frunte, aşa cum făceau mamele din filmele americane. De îndată ce a ieşit din cameră, am şoptit repede în întuneric: „Lejla este cea mai bună prietenă a mea.” Era important să spun asta, de parcă m-ar fi auzit cineva care ştia că am omorât vrabia. Unul dintre acele spirite înfiorătoare care ies din tavan de îndată ce aud

descântecele tale. Cu acea mantră ridicolă, voiam să ridic în jurul meu un scut invizibil ca dorm în siguranță. Acele cuvinte mă protejau de dinții albi ai mamei. Mă protejau şi de micul gândac care în noapte se zbătea întruna în cutiuța de sub patul Masei Cekovic. În noaptea aceea, în patul spațios şi cald al familiei Knezevic am visat o zi însorită şi o câmpie, o minune botanică, desprinsă parcă dintr-o reclamă japoneză. Se făcea că eu şi Lejla stăteam la o masă mare din lemn, în mijlocul unei câmpii şi decupam rochii din reviste de modă. Mă străduiam să urmez conturul, dar foarfecă îmi aluneca mereu din mână, mutilând micile femei bidimensionale. Peisajul se întindea cât vedeai cu ochii, nu exista niciun deal, nicio casă la orizont, doar acea câmpie şi masa noastră de lucru. în vis acceptasem liniştită că nu exista nimic altceva. Nici nu aveam nevoie de mai mult.

În jurul nostru se adunaseră rățuştele doamnei Knezevic – de ceramică, pluş şi plastic –, complet nemişcate, dar cu ochi vii. Ne urmăreau fiecare mişcare. Eram supărată pe Lejla, dar nu-mi aduceam aminte de ce. Voiam să vorbesc tare în limba noastră maternă, să mă deconspir în fața acelor rățuşte, dar nu puteam să scot niciun cuvânt. Părul ei era negru. La fel şi ochii. Ca în acea zi pe insulă. Şi-a deschis sacoşa din pânză şi a scos din ea un pui de cioară. Era mic şi tremura, părea că-1 speria chipul meu. Se făcuse mic în palmele Lejlei, înfricoşat de prezența mea. Ea m-a privit îngrijorată şi a deschis gura, de parcă ar fi vrut să mă întrebe ceva. Atunci m-am trezit.

Eram singură în pat. Mi-a trecut deodată prin minte că fugise de mine, că o luase pe jos spre Viena. I-am iertat toate prostiile în cele două secunde cât mi-a luat să ies din cameră şi să-mi dau seama că era la baie. M-a surprins propria mea temere. O parte din mine voia să scape de ea, s-o arunce din maşină pe un drum de țară ca pe o cutie de

conserve. însă cealaltă parte se temea de absența ei. Acum nu mai era doar Lejla. Acum erau şi Armin şi Viena şi finalul poveştii. Nu eram pregătită să renunț la toate astea.

După ce ne-am luat rămas bun de la doamna Knezevic, care îşi ştersese palmele de şorțul ei mov ca să mă îmbrățişeze cu putere, am pornit spre Muzeul AVNOJ. În acea sală ridicolă şi mută era frig. Lejla şi-a trecut degetele peste scaunele şi băncile din lemn. Oja ei albastră era sărită. Cocul ei argintiu, ca un animal polar adormit. Eu mă uitam la ea, iar ea se uita la steaguri. Rusia. Statele Unite. Pe ceafă, avea o aluniță de care uitasem. Marea Britanic Franța. Ziua aceea pe insulă. Ea plutind pe suprafața apei. Iugoslavia. Şi nişte oameni în jurul nostru, nostalgici şi tăcuți, cu zâmbete încremenite şi telefoanele ridicate la nivelul ochilor. Fotografiază istoria. Fotografiază fotografii. Tovarăşul Marx, tovarăşul Stalin. Mi-am scos şi eu telefonul din buzunar. O poză pentru Michael. Dar telefonul era descărcat şi a murit imediat ce l-am deblocat. Va trebui să mă bazez pe propria mea memorie ca să rețin acest loc, mi-am zis. Fără ajutorul tehnologiei. Nu pentru uriaşul încruntat din colț şi nici pentru declarațiile antifasciste ale popoarelor fostei Iugoslavii. Va trebui să țin minte acest loc pentru Lejla. Dacă se destramă şi ea în fâşii de pânză veche cu steluțe şi culori fade?[18] Ea privea tot acest vid cumva dezamăgită. Se aştepta să fi găsit ceva acolo. Era atât de entuziasmată înainte de-a intra aici. A încercat să fluiere Internaționala. Am râs. Dimineața a fost întunecată, ceva mai puțin decât în ziua anterioară, dar tot fără soare. în interiorul acelei clădiri atârnau nişte lămpi rotunde şi albe care revărsau o lumină opalescentă din alte vremuri. Steagurile zăceau flasce în lipsa oricărei adieri; nimic nu le

[18] Trimitere la steagul Iugoslaviei, (n.r.)

mai putea face să fluture. Şi-a scos din gură guma albastră cât o castană şi a lipit-o pe spătarul fotoliului lui Tito. S-a întors şi m-a privit peste umăr ca să se asigure că am fost martoră la acea trans-gresiune. Mi-a dăruit un zâmbet forțat, mândră de delictul ei mărunt, dar ceva se furişase pe chipul ei zâmbitor şi o trădase. Lejla, cea căreia îi era totul indiferent şi care îşi dovedea supremația lipind gumă de mestecat pe artefacte istorice, se afla în umbra celeilalte Lejla, care nu voia să recunoască cât de dezamăgită era. Avusese nişte aşteptări, venise acolo cu un motiv. Dar eu n-am văzut nimic acolo. Doar eu, ea, şi marele Mareşal care nu putea să ne privească în ochi. Amândoi extenuați, Lejla şi Iosip. „Dacă te uiți mai bine la el îi vezi ochiul între două bucăți de ardei.” Nu era nimic acolo, cuvinte goale, rânjind la noi de pe pereți. Trăiască aliații noştri!

Nu s-a numărat niciodată printre bieții nostalgici. Pentru Lejla trecutul e la fel de important ca un tampon aruncat pe geam în iarbă. Dacă nu e ceva ce poate avea în fața ochilor, dacă nu e ceva ce urmează să sosească, de ce să-şi dea osteneala? Dar acolo era ceva, o poveste în care crezuse, ceva ce nu putea ascunde. în sala aceea inutilă, părea un copil la petrecerea căruia nu venise nimeni. Scaunele erau goale. Pereții erau scorojiți. Un Disneyland din plastic care nu se ridicase la înălțimea legendei. Un Happy meal Iugoslavia.

„Mă duc la baie”, a spus repede şi a ieşit din sală. întreaga însemnătate a acelui loc a urmat-o. Scaunele nomenclaturiştilor deveniseră un morman de lemne vechi. Steagurile s-au transformat brusc în zdrențe. De parcă luase cu ea întreaga Iugoslavie.

Am aşteptat-o afară, în acea semiobscuritate care mi-era în continuare neclară, dar pe care încet-încet învățam s-o accept. Era întunericul nostru, ceva cunoscut, care ne

estompa granițele şi ne ascundea drumurile. După atâtea lucruri străine, după atâtea lucruri împrumutate, întunericul îmi consola acum privirea, îmi aparţinea. Eronat şi respingător, dar al meu. Ceva real, tară ambalaje strălucitoare, ceva al nostru.

„Să mergem”, a spus ea.

Şi asta a fost. Fără tovarăşi, fără aliați, singure. Din nou în maşină, din nou pe şosea. Doar că acum cu o altă Lejla. O lăsase pe chelnerița jucăuşă în sala din AVNOJ să se plimbe printre scaune, servind ceai, flirtând cu fantome importante. Şi-a sprijinit fruntea de fereastră, privind absentă întunericul, siluetele deformate ale copacilor, indicatoarele de circulație desfigurate şi pixelii cristalini de pe suprafața râului. Stâncile se zăreau în noapte ca nişte sâni reci, abandonați. N-am îndrăznit să rup tăcerea. Femeia de lângă mine era reflexia a ceva cunoscut, a acelei fetițe serioase care stătea cu mine în bancă, rezolvând ecuațiile de pe tablă. Nu mă refer la înfățişare, haine sau com-portament. Acel ceva doar al ei e ca o culoare. Nu ştiu exact care, n-o pot defini printr-o convenție numerică pe un spectru. E dincolo de asta. în fața ei, cuvintele se pierd în daltonism.

Am condus încet, temându-mă de animalele care ar fi pu-tut țâşni din întuneric, de monştrii care-ar fi putut ieşi din râu, de celelalte maşini gonind pe şosea, mai bine pregătite pentru întunericul impenetrabil. Nu era nevoie să-mi vorbească, să-mi explice ce se întâmplase la muzeu. Era de-ajuns să fac parte din ceva alături cu ea, lângă ea. M-am gândit: Eu şi Lejla pe drum. Eu şi Lejla în maşină. Eu şi Lejla mergem la Viena după Armin. Acest subiect, eu şi Lejla, destrămat pe acea insulă, după acea zi îngrozitoare. Eu îl destrămasem. Dar acum exista un nou eu şi Lejla. Altfel, reunite stângaci ca două cioburi de ceramică cu o

crăpătură pe mijloc care nu va mai putea fi niciodată ascunsă. Ciobit, imperfect, dar întreg.

A rămas tăcută până la Krupa. Am crezut că adormise cu capul sprijinit de fereastră. Dar după o vreme a tresărit ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva şi a deschis torpedoul din care au căzut câteva casete. Le-a inspectat atentă, apoi a lăsat geamul jos şi a început să le arunce pe cele care n-o interesau.

„Chiar trebuie să arunci orice pe fereastră? Tu ştii cât durează ca tot plasticul ăsta să se descompună?”, am întrebat-o.

„Cât? Hai, luminează-mă”, a răspuns, cotrobăind în continuare prin casete.

„Nu ştiu exact... Sute de ani. Poate chiar o mie.”

„Măcar o să rămână ceva în urma noastră”, a spus ea şi, după câteva casete aruncate, a ales una şi a băgat-o în casetofon. La început s-a auzit un scâncet atât de trist, încât am crezut că se stricase casetofonul. Apoi, de la o zi de naştere de la zece sau unsprezece ani, din acel tărâm fantomatic cu lămpi albe, a suspinat o voce de tânără femeie:

Un iubit periculos, dar atât de drăgăstos
E zburdalnic şi zglobiu, iute ca argintul uiu
0 mână şi apoi două pe sub rochie amândouă
Ei, iubitule meu drag, treaba nu merge aşa.

„Lejla, îți bați joc de mine.”

Tajci[19]. A pus-o pe blestemata de Tajci. Iar apoi a început să fredoneze, cu buzele țuguiate: „Poartă geacă cu nituri şi bea bere fără spumă...”

„Nu pot să cred”, am spus.

---

[19] Tatjana Matejas Kameron (11.1970), cunoscută sub numele de Tajci, cântăreață pop-rock din fosta Iugoslavie (n.t.).

Mi-a dat un cot în glumă: „Hai, Sara...”

„Nici vorbă”, i-am răspuns. Prin fața ochilor mi-au trecut fulgerător toate discurile lui Michael. Dylan. Cohen, Pink Floyd. Eu sunt din Dublin, am un copac de avocado şi sunt cool. Ştiu pe de rost Blonde on Blonde. Nu cânt Tajci. Iar ea continua: „Tristețea îi împânzeşte ochii... Doar pe mine mă iubeşte...” Şi tot aşa. După aceea s-a auzit: „Hai, îndrăgosteşte-te de ochii mei.” Lejlei i se părea deosebit de distractiv să cânte aceste versuri cu ochii. Pe casetă era doar Tajci. Nu voiam să recunosc că şi eu îi ştiam toate versurile.

„Oare câți ani o fi având acum?”, am întrebat-o, cu speranța că va înceta să fredoneze.

„Cine? Tajci? Habar n-am...”

„Cred că în jur de cincizeci... Am impresia că locuieşte undeva în străinătate.”

„Ce contează?”, a spus, reîncepând să cânte.

Şi ne-am continuat drumul prin bezna atotdevoratoare: maşina se târa de-a lungul râului ca un câine vagabond, pe muzica primelor hituri ale Tatjanei Matejas în interpretarea afonă a Lejlei. După o vreme, am început să mă las purtată de acea melodie mieroasă, ca un cântec simplu ritualic. Şoseaua se unduia în fața noastră ca o dansatoare exotică. întunericul se adâncea din ce în ce mai mult, deşi abia trecuse de amiază. A trebuit să încetinesc şi să mă concentrez la condus. Uitasem încotro ne îndreptam. Am părăsit clădirea în care se ținuse a doua sesiune AVNOJ şi acum alergam spre Puterile Axei în acordurile zaharisite ale anilor '90. Nu mai conta unde mergeam. Şi nici racheta de tenis din spate, nici verigheta ei agățată de odorizantul auto. Nu mai existau nici Michael şi nici Dino. Trebuia doar să merg tot înainte, să ne continuăm drumul, să fiu în siguranță în imperfectiv. Poate că de aceea mă şi sunase.

Nimeni altcineva n-ar fi ştiut să tacă şi să conducă, ascultând-o în acelaşi timp pe Tajci. Dar poate că mi-am imaginat. E foarte posibil să nu fi fost decât un permis de conducere şi un portofel doldora de bani. Nu-mi păsa însă. Puteam fi orice pentru ea, iar călătoria putea continua către acel ceva pe care nu-1 puteam numi, dar la care ne gândeam amândouă. Am spus Mostar, am spus Zagreb, am spus Viena. Dar nu şi acel nume. Lejla cânta, iar eu conduceam, de parcă nu ne aştepta nimic. Se afla acolo, deşi nu-i rostisem numele. întunericul de la capătul tunelului, irevocabil şi inevitabil. Un mormânt rece la jumătatea itinera-riului. Un ulcer bine ascuns. Banjaluka.

Am vrut să trec pe lângă oraş, ca şi cum n-ar fi trăit acolo nimic important. În felul acesta l-aş fi transformat într-unui din acele oraşe de pe hartă a căror denumire nu înseamnă nimic pentru tine. Un cartograf poate şterge fără grijă asemenea oraşe, fără să-ți dai seama. însă Lejla mi-a luat-o înainte: „Am putea să ne oprim acasă?”

Acasă. Un singur cuvânt şi un oraş întreg s-a ridicat pe hartă. Cu străzi, clădiri, şcoală, licee, cu Facultatea de Litere. Râul îi brăzda pielea, închizându-1 cu poduri. Din morminte au răsărit podgorii. Ferestrele şi-au croit singure drum prin ziduri, iar în spatele geamurilor opace s-a aprins lumina. Undeva un televizor era pornit. Toate astea pentru că Lejla a spus „acasă”. Acolo unde dispar oameni, mor iepuri şi nu creşte avocado. Cu un singur cuvânt a scos Banjaluka din pământ. în maşină nu mai era muzică. Rămasă fără hituri, Tajci s-a demachiat, şi-a făcut bagajul şi a plecat în America.

Am ieşit de pe centură şi am luat-o spre liceu. Ne-a oprit la un semafor. Lejla privea încruntată cărămizile roşii şi mi-a spus: „Ți-aduci aminte absolvirea?”

„Da”, i-am răspuns. Goudeamus iattur. Singure şi dezvirginate. O mănuşă mică şi albă plutind pe apă. Mersul la piață să cumpărăm un iepure alb.

„Ce noapte de căcat... Îți aminteşti? Pe malul râului?”, m-a întrebat, la fel de încruntată.

„Despre ce vorbeşti? N-a fost atât de rău. Din câte-mi amintesc, ți-a plăcut.

M-a privit de parcă îmi pierdusem mințile. „Ce să-mi placă?!” S-a scuturat ca şi cum ar fi vrut să scape de un blestem spurcat şi a spus sec: „Scârbos”.

„N-am ştiut că ți-a displăcut atât de tare.”

„Vezi? Se pare că nu le ştii chiar pe toate”, a răspuns ea şi a început să cotrobăie prin geantă după încă o gumă de mestecat.

„Îți aduci aminte cât de ridicole erau cravatele pe care le purtau băieții?”, am întrebat-o.

„Al tău a purtat cravată. Ți-a adus şi flori.”

„Nu mi-a adus flori... Stai... Oare chiar mi-a adus flori?”

„Doamne, Sara, chiar ai o memorie îngrozitoare. Ți-a adus trandafiri. Pentru tine şi-a pus cravată. Era nebun după tine. Al meu a fost vai de capul lui. De câte ori văd clădirea asta idioată îmi aduc aminte de pula lui mică şi roşie.”

Mie, liceul îmi amintea de cu totul altceva. De Aleksandar care mi-a băgat limba în gură, acolo, în fața acelei porți. Stăteam în acea firidă. El avea barbă şi mustață, mirosea a tutun şi a colonie. Mi-a băgat mâna sub fustă. Era caldă. Aveam cincisprezece ani şi credeam că le ştiu pe toate. Purtam cămăşi în carouri şi fuste din denim tăiate. Mă prefăceam că înțeleg trupa rock EKV. Eram convinsă că ştiu să desenez. Am privit în jur. Acolo, în fața acelei clădiri în paragină, care acum se căsca pustie în beznă.

Semaforul era roşu de prea mult timp. Pe trotuar, un bătrân trăgând după el un cărucior cu o singură roată. În el era ceva alb, nu mi-am dat seama ce era. Mergea încet de parcă ar fi trebuit să-şi dezlipească tălpile de pământ. Era singura siluetă omenească din întuneric, dar arăta atât de puțin a om. Părea să se fi contopit cu acel cărucior, traşi amândoi de forța nevăzută a unei ființe supranaturale feroce. Când s-a făcut verde, am apăsat pe accelerație ca să-1 ajung din urmă şi să văd ce area în cărucior. Era întuneric beznă, dar am reuşit să văd: un porc. Mort sau sedat, nu mi-am dat seama. Un porc uriaş într-un cărucior şubred. Bărbatul a ridicat capul, eu însă am accelerat şi am demarat înainte să mă poată vedea. Nu voiam să se uite la mine.

Strada Lejlei arăta la fel ca în acea ultimă noapte, când am îngropat lepurele. Am parcat la două case distanță. Nu voiam să văd poarta curții şi cireşul radioactiv. Nu voiam să văd uşa de intrare cu litera R din alamă. Cu atât mai puțin să văd balconul profesorului de biologie sau, mai rău, chiar pe el.

„Hai cu mine”, a spus Lejla.

Mi-am imaginat-o pe mama ei, probabil şi mai slabă în veşminte de un negru decolorat, cu brațele ca nişte aripi jumulite.

„Lasă, du-te tu. Ne vedem mai târziu”.

N-a încercat să mâ convingă. Şi-a desfăcut părul şi, cu degetele ca nişte păianjeni agili, şi-a împletit repede o coadă perfectă. Apoi a ieşit din maşină şi şi-a netezit tricoul cu mâi-nile. A tras de pantalonii scurți ca să-şi acopere fundul.

„Ne vedem la Ranko?”, m-a întrebat ea.

„Bine, la Ranko”, am răspuns, zâmbind.

„Când?”

„Peste două-trei ore?”

„OK”, am răspuns, iar ea mi-a făcut cu mâna, îndreptându-se către curtea ei. Am privit-o din spate în timp ce se îndepărta pe stradă. întunericul înghițise părul ei argintiu ca pe o bucată de cretă prinsă în pumn.

În liceu, recunoşteai simbolurile de pe tablă ca pe nişte fotografii de familie. Pentru mine şirul acela de cifre era de nestrăbătut, preferam literele din care puteam forma cuvinte, iar apoi propoziții. Profesoara de sârbă mi-a cerut să scriu un eseu pentru revista şcolii. Subiectul era Visurile mele. Mai târziu, tata a rupt acea pagină din revistă, a înrămat-o şi a agățat-o pe peretele din sufragerie. Pentru tine, însă, cuvintele îşi pierduseră semnificația demult. Respectau nişte legi omeneşti, nedrepte, natura lor schimbându-se cu fiecare nou dicționar. Pe lângă cifrele tale eterne, cuvintele erau ca nişte cerşetoare pe lângă zeițele elene. De aceea, pactul nostru era logic: tu rezolvai două lucrări de control la matematică, una a ta, una a mea, iar eu scriam două compuneri la sârbă. Toamna în oraşul meu. Ca să fie credibil, ne schimbam scrisul: tu adăugai la cifrele mele serife, rotunjindu-le burțile mari, iar eu îți curbam literele, lungindu-le extremitățile, scoțând ligaturile care nu existau în scrisul meu. în timp ce scriam eseurile Lejlei Beric, îmi imaginam că sunt tu. Doar în acele clipe rare şi prețioase, povestea ta aparținea doar mie şi creionului meu.

„OK . Să vedem acum ce ne-a dat”, spune profesorul de matematică. „Vedeți ceva interesant aici?”

S-a aşezat pe catedră, uitându-se la tablă. Era unul dintre profesorii tineri care încercau să ne fie prieteni. Se aşeza pe catedră, crezând că asta ne plăcea. Purta o şapcă roşie în timpul orei. Ne făcea cu ochiul. „Ce-i atât de interesant la asta?”, o întreb şoptind.

„Mai târziu o să mă bați la cap să-ți explic. Pentru că nu eşti atentă.”

„Serios, Lejla. Ce-i atât de interesant? Nu înțeleg.”

„Factorul comun (a-i). Nu vezi că se repetă de trei ori? Asta înseamnă că-1 putem scoate în afara parantezei.”

„Bine, dar atunci nu avem decât unul, când inițial au fost trei, care e logica aici?”, spun eu, iar tu îți dai ochii peste cap. Am spus o prostie, o văd pe fața ta. Mie mi-e însă în continuare neclară regula conform căreia trei litere se pot reduce la una, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Profesorul se întoarce spre noi şi oftează adânc. „Voi două iar vorbiți în oră?... Hai, care dintre voi iese la tablă?”

În timp ce eu am început să mă bâlbâi, găsindu-ne scuze, tu te-ai ridicat deja. Te-ai dus la tablă, te-ai uitat la ultimul şir de numere şi ai trecut rezultatul cu scrisul tău mărunt.

„Aşa e... corect. Dar am putea să vedem şi cum ai ajuns la acest rezultat? Ca să şi învățdm ceva azi?”

„Păi nu e evident?”, ai întrebat, răsucindu-ți glezna. Două fete care stăteau în banca din fața noastră au schimbat priviri malițioase.

„OK, dar... n-am văzut metoda de descompunere”.

„Chiar trebuie să le vedem pe toate?”

„Fă-mi pe plac”, a spus profesorul rugător, iar tu ți-ai dat ochii peste cap, străduindu-te să nu zâmbeşti. Ai şters rezultatul şi ai înşirat pe tablă cele patru rânduri de cifre pe care le săriseşi, lansând în urma ta treizeci de creioane îndârjite.

După ce te-a lăudat, te-ai întors în bancă lângă mine. Fără să spun nimic am început să copiez ecuația în caietul meu scump cu coperte cartonate. Nu înțelegeam nimic. Mă dureau sfârcurile. Aleksandar se jucase cu ele cu o noapte în urmă. Poate că tu ştiai matematică, dar eu aveam un iubit mai mare. Îl lăsasem să-mi pună mâna între picioare, peste colanți. Mă lipise de peretele din spatele liceului şi

începuse să gâfâie, iar eu îl imitasem, gândindu-mă ce să-ți povesesc şi ce să țin pentru mine. I-am spus să nu mai facă atâta zgomot; dacă ne vedea vreun polițist, i-ar fi spus lui tata imediat. Dar Aleksandar a spus că nu-i păsa, deşi din când în când, printre săruturi, se uita să vadă dacă vine cineva.

Ne gândiserăm că mai erau doar câțiva ani până la majoratul meu, iar apoi aveam să fugim împreună. Am fi plecat undeva în Italia, pentru că acolo erau spaghete ieftine, mare şi câteva clădiri despre care Aleksandar învăța la facultate. Voiam să fiu eu cea care pleca. Iar tu urma să mă rogi să vii în vizită. îmi şi imaginam ce ochi mari ai fi făcut văzându-mi apartamentul din Italia, pantofii, poşetele scumpe şi cele mai noi casete cu muzică. Te-aş fi scos la cină şi aş fi vorbit o italiană perfectă, iar tu m-ai fi implorat să-ți traduc. „Prietena mea nu vorbeşte limba noastră", i-aş fi spus chelnerului atrăgător, iar tu ne-ai fi privit confuză. Matematică nu te-ar fi ajutat acolo.

Săptămâna următoare ai venit la şcoală acoperită până la gât. Ți-ai prins părul meticulos într-un coc. Te-ai aşezat în bancă şi ți-ai desfăcut rucsacul atât de stângaci, încât toate manualele ți-au căzut pe jos.

„Ce-ai pățit?", te întreb în şoaptă, în timp ce-ți pui la loc lucrurile în rucsac.

„Nimic. N-am pățit nimic?"

„Arăți ca o gardiană de la un penitenciar de femei... Pe cocaină."

Te uiți pe ascuns la profesor şi apoi la mine.

„Sara, vreau să te întreb ceva. Tu şi Aco..."

„Aşa..."

„Ți s-a întâmplat vreodată cu el... Adică, cum să-ți spun... Să simți ceva între picioare, ştii la ce mă refer?"

„Da, a pus mâna, dacă la asta te gândeşti. E ceva normal, toate cuplurile o fac.”

„Da, dar... Mă refeream la altceva.”

Te uiți din nou la profesor. Nu ştiu cum să reacționez la fața ta îmbujorată. Niciodată nu am fost în situația de a-ți explica ceva.

„Azi-noapte am avut un vis ciudat”, îmi şopteşti, „şi m-am trezit toată... cum să-ți spun...”

„Ai avut un coşmar?”

„Nu. A fost plăcut. Am simțit o căldură acolo... jos... între picioare, ştii? Şi ceva umed.”

„Ai făcut pe tine?”

„Sara, termină cu prostiile şi ascultă-mă.”

Profesorul s-a ridicat de la catedră şi a început să scrie noi ecuații pe tablă. Mă aşteptam ca asta să te facă să-ți revii, cifrele au fost mereu slăbiciunea ta. De data asta însă nici nu le-ai băgat în seamă, ai continuat să-mi şopteşti: „Am simțit ceva cald acolo, ştii? Ca ceva ce vrea să iasă din tine. Şi vrei să se întâmple... dar în acelaşi timp simți că te-ar rupe în două... dacă o laşi să iasă.”

„Lejla, habar n-am despre ce vorbeşti. Ai luat-o razna.”

„OK. Ştii când bărbații... Când iese chestia aia din ei... Mă refer acolo, jos, după sex.”

„Sperma?”, am spus cu mândrie. Citisem despre asta în revista Teen cu o vară în urmă.

„Da, asta.”

„Dar tu nu eşti bărbat.”

„Da, dar... Am simțit la fel. Ştii? Cred că asta e.”

„Lejla, sorry, habar n-ai despre ce vorbeşti. Femeile nu au aşa ceva. Eu am iubit de aproape un an, aşa că ştiu despre ce vorbesc.”

„Nu mă crezi.”

„Nu e vorba de crezut. Te-ai trezit asudată, atâta tot. Se întâmplă."

Profesorul s-a uitat la noi, aşa că am tăcut şi am început să copiem ecuațiile de pe tablă. Am aşteptat să se întoarcă din nou cu spatele. După ce-ai rezolvat toate exercițiile, mi-ai întins caietul să le copiez şi ai început să-mi şopteşti, atât de încet, încât abia dacă te auzeam:

„O să-ți povestesc ce-am visat. Dar să rămână între noi, o K?"

„Doamne, Lejla, cui aş putea să-i spun?"

Te-ai apropiat şi mai mult de mine şi mi-ai spus: „Am visat că făceam duş cu profesorul de mate. Eram goi în cabina de duş. M-a spălat pe cap... pe spate... şi acolo jos... ştii tu."

Am simțit că mi s-a pus un văl pe ochi în timp ce creta profesorului scârțâia în continuare pe tablă. Tu însă ai continuat: „Apoi s-a aplecat... Şi mi-a desfăcut uşor picioarele." În acest moment te-ai oprit şi ai înghițit în sec. Mă uitam la tine ca la un film de groază.

„Şi ce s-a întâmplat apoi?"

„M-a sărutat."

„Acolo? Jos?!", am întrebat scârbită.

Iar tu, serioasă, mi-ai confirmat de parcă văzuseşi extratereştri pe pământ: „Acolo jos".

După asta mergem spre casă. Te întorci cu mine pe alee, după ce te-am convins să mă ajuți la mate. Tu în continuare vrei să vorbeşti despre visul tău şi despre ce-ai simțit, deşi eu încerc din răsputeri să schimb subiectul. Mă simt trădată, de parcă ai fi reuşit din nou să mă întreci. Vei găsi o cale prin care experiența ta visată s-o depăşească pe a mea trăită. Nu era corect, împlinisem cincisprezece ani şi-i dădusem voie lui Aca să mă atingă prin colanți. Pe tine băieții doar te priveau ca pe un desert complicat în mijlocul

unor tacâmuri necunoscute. La cei paisprezece ani ai tăi, crescuseşi mai înaltă decât mine în acea vară, ridicată de o lege nedreaptă, dintr-odată adusă mai aproape de cer decât mine. Părul îți mirosea altfel. Aveai sâni. Nu te puteam lăsa să obții încă o victorie.

„Lejla, astea sunt prostii, tu nici măcar nu te-ai sărutat cu nimeni”, te-am întrerupt.

„Şi ce legătură are asta?”

„Toate se fac la timpul lor, pe rând”, am explicat. „Mai întâi te săruți cu el. Apoi îl laşi să-ți pună mâna pe fund. Apoi pe sâni. Mai întâi prin tricou, apoi pe sub. După aceea îi atingi chestia. Apoi el te-atinge prin colanți. Abia după un an îl laşi să-ți bage mâna în pantaloni. Pe când tu nici măcar nu te-ai sărutat cu cineva.”

Tocmai treceam pe lângă monumentul eroilor iugoslavi căzuți în Războiul Național de Apărare a Patriei. Un semicerc mut de partizani din piatră ne studia. Ți-ai dat jos rucsacul, apoi te-ai dus la cel mai apropiat erou şi l-ai sărutat pe buze. Mi-am dat ochii peste cap.

„Nu se face aşa.”

„Dar cum? Arată-mi!”

„Aici? Acum?”

„Da, aici. Sărută-l pe...”, s-a oprit ca să citească numele, „sărută-l pe Ranko Sipka.”

Mi-a fost ruşine să sărut o statuie de piatră, dar n-am avut încotro. M-a bucurat gândul că te învăț eu pe tine ceva. M-am apropiat de erou, i-am atins chipiul, trecându-mi degetele peste obrajii lui duri. Trebuia să mă ridic pe vârfuri ca să ajung la el. Privindu-l în ochii orbi, i-am atins buzele de piatră cu limba. Apoi i-am cuprins gâtul cu mâinile, lipindu-mă de corpul lui rece, apăsându-mi buzele de ale lui. Iar tu ne priveai atentă, fără să spui vreun cuvânt, de parcă ai fi încercat să rezolvi încă o ecuație.

În iarna aceea s-a semnat acordul de pace. Până atunci mă simțisem ca un figurant în absența unui regizor. Nu eram sigură ce ar fi trebuit să fiu. Acum însă am primit în sfârşit un rol uşor, un rol secundar: biata Sara. Era rolul pe care ştiam să-1 joc, grație mamei. Dar tu nu mi-ai permis să-mi plâng de milă. Mi-ai spus că era o tâmpenie să plâng într-un moment ca acela.

„Ce fel de moment?" te-am întrebat.

„S-a terminat războiul. E pace. Tu nu te uiți la televizor?"

„Ce-mi pasă mie?"

Priveai în depărtare, la crengile goale ale platanilor zvelți, la clădirea pe fațada căreia era scris: Afara cu mujahedinii! De la ferestrele mici atârnau steaguri mototolite.

„Mama crede că Armin s-ar putea întoarce. Acum că e pace."

M-am oprit din plâns. Brusc, totul încetase să fie important ca şi cum un regizor ar fi bătut din palme. N-am putut să scot niciun cuvânt. Trecuse atât de mult timp de când pomeniseşi ultima oară numele lui Armin. M-am temut să nu spun ceva stupid, patetic, insuficient. Mi-am amintit de mâinile lui care-mi desfăcuseră părul cu ani în urmă. De felul în care şi-a înclinat capul să mă vadă mai bine, la fel cum faci şi tu când ceva îți trezeşte interesul. De felul în care mi-a ținut în mână degetul rănit şi a spus Comoara din insula. Chipul lui se pierdea în memoria mea, tulbure, împletit cu al tău. Până când mă aflam din nou în camera ta şi îi vedeam fotografia de pe plajă. Dar noi nu-i rosteam niciodată numele, deşi el reprezenta conexiunea indestructibilă dintre noi, codul nostru secret față de care toate celelalte păreau triviale: Aleksandar, şcoala, notele, primul sărut.

„Dacă tatăl tău află ceva...", mi-ai spus cu privirea în pământ. Tata. Care decisese brusc, peste noapte, să

sărbătorim praznicul casei. Mama a început să caute pe ascuns articole din ziar în care erau descrise astfel de sărbători. În vremurile acelea orice abatere era de neiertat, musafirii stăteau la masă ca un complet de judecată, gata să condamne şi cea mai mică greşeală. Mama a uitat să servească coliva. Tata i-a aruncat o privire tăioasă, scrâşnind din dinți, dezamăgit, nevoit s-o mustre mai târziu. În seara în care a lovit-o, am fugit de acasă speriată, de parcă bucătăria s-ar fi umplut de şobolani care trăiseră ani de zile în întuneric, fără ca nimeni să ştie de existența lor. Am alergat până la tine, am aruncat cu pietricele în fereastra ta până te-ai trezit şi mi-ai deschis. M-ai primit în cercul tău, unde eram doar noi două, unde niciun şobolan nu ne puteau face nimic. După aceea mama m-a evitat, mai supărată pe mine decât pe tata. Prin fuga mea îi răpisem ceva. Reacția mea o golise de semnificație pe a ei. Tata, cel care atunci când am împlinit treisprezece ani, m-a dus şchiopătând la biserică şi 1-a plătit pe preot să mă boteze. Mama a vrut să mă îmbrace într-o rochie albă cu dantelă, dar tata s-a opus. „Bate la ochi”, a spus el. Biserica era pustie şi rece, ca o catacombă. Preotul părea obosit, ar fi vrut să se afle în altă parte. Mi-am zis că poate îşi petrecuse noaptea acolo, în veşmintele acelea de mătase ca o ofrandă adusă unui Hristos colorat cu ochi trişti. Iar eu eram prea mare în mâinile tremurânde ale acelui preot, printre toate acele obiecte de recuzită. Eram o păcătoasă, deşi nu făcusem nimic rău. Luntraşul mântuirii mele, plătit de tata, era încruntat. Burta lui mătăhăloasă îmi atingea cotul. Aveam părul ud când ne-am întors acasă. Îmi era frig. Iar tata mă ținea mândru de braț, păşind pe alee, de parcă aş fi fost un trofeu câştigat la o competiție.

Tata. Care a spus: „După şase luni, se închide cazul”, iar mie mi-a venit, pentru prima oară în viață, să-i vâr pe gât

osul de rață. Lui, cel care de fiecare dată îmi ținea partea mie, nu mamei. A spus-o aşa, între două îmbucături, făcându-1 pe Armin şi tot ceea ce reprezenta el un caz care urma să se închidă. Un dosar aruncat într-un sertar.

Tata. Care într-o bună zi avea să moară în somn. Avea să înceteze să existe, liniştit ca un cățeluş sătul, fără să scoată un sunet, cu zâmbetul pe față. Eu aveam să fiu la Dublin, respin-gând apelurile mamei pentru că veniseră nişte prieteni la noi să jucăm Scrabble. Aveam s-o sun a doua zi, mințind că mi-am uitat telefonul la serviciu. Ea avea să-mi spună plângând că a murit tata. Părea surprinsă, aşteptând s-o contrazic. Iar primul meu gând, necontrolat, avea să fie că nu era corect. Ar fi trebuit să se chinuie măcar puțin. N-aveam să ajung la înmormântare, aveam să pierd avionul. Aveam să încerc să mă conving că nu am făcut-o intenționat. Ea avea să mă urască pentru asta, din cauza tuturor vecinelor şi soțiilor de polițişti care o întrebau „Dar unde este Sara?”, fiind nevoită să mintă. Aveam să mă simt vinovată, deşi îmi reaminteam cu obstinație singura propoziție care mă făcea să mă simt mai bine: „După şase luni, se închide cazul”.

Tata. Dacă tata va afla ceva. Ai spus-o cumva îngrijorată, de parcă ai fi cerut prea mult. Iar eu ți-am răspuns: „Sigur că da.”

Nu l-am întrebat niciodată nimic. Nu ştiu de ce. Au trecut zile, săptămâni. Pacea a încetat să mai fie o ştire. Treptat a revenit şi curentul electric, iar eu am putut să stau mai mult timp trează. De Aleksandar nu-mi mai păsa nici cât negru sub unghie. Veneam la şcoală, aşteptând în fiecare dimineață să te văd schimbată şi să înțeleg imediat, fără niciun cuvânt, că fratele tău s-a întors. Dar asta nu s-a întâmplat. Armin redevenise cel nerostit, real şi subînțeles, ca aerul.

A venit o nouă profesoară de matematică, fără să ni se ofere explicații. În sinea mea am sperat că vei redeveni Lejla, acum, că se instaurase pacea. În schimb, după atâția ani, fără să te opui, ai capitulat în fața Lelei Beric. Acel minuscul j din numele tău îmi aparținea doar mie. Pentru ceilalți ai fost şi ai rămas Lela, fiind complicat să-ți schimbi prenumele şi numele de fiecare dată. În plus, părea că nu-ți mai pasă. Nu te mai regăseai în acele câteva litere. Aşa cum cei care se mută prea des, pierd noțiunea de acasă.

Îmi amintesc de lista lipită pe uşa Facultății de Litere cu numele studenților admişi. îmi amintesc că am citit numele Lela Beric şi m-am gândit că această impostoare îți furase viața, îți luase totul: profesorul de matematică, primul act sexual, locul la facultate.

Am lăsat maşina pe strada Lejlei şi am decis să merg pe jos până în centru. Telefonul era descărcat în continuare şi nu aveam cu ce să-mi luminez drumul. Mergeam încet, atingând cu mâna scândurile aspre ale câte unui gard, temându-mă să nu cad în vreo groapă în care nimeni să nu mă poată găsi. Întunericul era diferit de acea înserare searbădă din Mostar sau de bezna albăstruie din Jajce. Avea densitate, de parcă aş fi fost înconjurată nu doar de lipsa luminii, ci de o substanță vie, tangibilă. Aveam impresia că-1 inspir, întrepătruns cu toate celelalte mirosuri: cu fumul ce cobora de pe dealuri, cu buruienile din trotuarele deformate, cu duhoarea râului din depărtare. Mă temeam de efectele acestor particule de întuneric odată ce-aveau să-mi umple plămânii şi să-mi pătrundă în sânge. Vasele mele de sânge erau curate de prea mult timp. Nu mai ştiau cum să reacționeze.

Mergeam cu ochii mijiți, încercând să disting ceva. Undeva în depărtare se întrezărea o lumină slabă, nişte puncte difuze prin întuneric, ca un negativ al alunițelor de

pe spatele Lejlei. Atingeam cu degetele contururile oraşului meu natal: garduri vii cu spini ici-colo, garduri de sârmă prin care îşi făcuseră loc frunze aspre, scoarţa uscată a câte unui copac, tomberoane la fundul cărora se mişca ceva, poate nişte mici vietăţi mai pre-gătite pentru acel întuneric.

Aici începe, m-am gândit. Ne-am atins limita de jos. Eram sigură că pe undeva trebuia să fie un izvor, sursa acelui întuneric, care se revărsa ca o masă densă peste ceea ce fusese odinioară oraşul meu, al ei şi al lui Armin. Cum aş putea să-1 găsesc pe Ranko? Căutând cu degetele gura lui rece de piatră.

Ar fi trebuit să fi rămas pe strada Lejlei şi s-o aştept în ma-şină. Maşina mi se părea acum un bun al nostru, însufleţit şi mobil în mijlocul acestui întuneric. Aş fi putut-o folosi ca pe unul dintre acele vehicule transparente care explorează fundul oceanelor, acolo unde totul e pustiu şi mut, unde, dacă ai noroc, poţi da peste scheletul vreunei corăbii. Dar eu nu aveam decât două picioare şi două mâini cu care pipăiam acea pustietate, un nas şi două urechi care să mă avertizeze împotriva monştrilor ce pândeau din curţile năpădite de buruieni. De-abia când am ajuns în parcul oraşului ochii mi s-au obişnuit cât de cât cu întunericul şi am început să întrezăresc contururi recognoscibile. Ici-colo licărea câte un bec. Lumina înfricoşată se lovea de o siluetă omenească uriaşă: statuia acelui scriitor uitat care ţinea etern cărţi de piatră în mâini. Petar Kocic[20]. Când m-am apropiat, am observat că rămăsese fără cărţi: cineva îi rupsese braţele, lăsând în urmă două cioturi ridicate în aer. Licăritul metalic al luminii îmi dezvăluia conturul ceasului strâmb care arăta în continuare ora marelui cutremur din '69. Cu mult timp în urmă, întorcându-mă acasă după o

[20] Petar Kocic (1877-1916), scriitor sârb din Bosnia (n.t.).

Noapte a Muzeelor, am văzut acolo un bărbat care-şi lovea cu piciorul soția. Toți stăteam şi ne uitam, aşteptând ca altcineva să intervnă. După ce a încetat, bărbatul s-a îndreptat către centru, iar femeia s-a ridicat şi s-a îndreptat către piață. Şi-a netezit fusta cu mâinile. Ceasul a rămas tăcut. La fel şi oamenii.

Acum nu era nimeni în centru sau poate că eu nu reuşeam să văd pe nimeni în întuneric. Bannere decolorate dansau în aer ca nişte fantome obosite, acoperind clădirea hotelului perpetuu neterminată. Atunci a trecut cineva pe lângă mine, o siluetă mică şi lentă, atât de aproape de mine, încât am tresărit. Am observat şi o a doua siluetă, şi o a treia. Se mişcau precaut în toate direcțiile, ca nişte piese de şah rămase fără tablă. Fuseseră aici dintotdeauna, dar atât de lente, încât nu se simțeau în întuneric. Mai întâi mi-am zis că sunt înconjurată de copii: nu le puteam desluşi chipurile, dar erau neobişnuit de scunde. Însă nu aveau nimic copilăresc în mişcări: mergeau greoi şi dureros, de parcă ar fi târât după ele nişte corăbii naufragiate. Atunci mi-am dat seama că erau nişte bătrâni. Îi trădau respirația greoaie şi stră-lucirea imperceptibilă a capetelor cărunte. Mergeau încovoiați. Câte unul se oprea în dreptul meu, erau mai obişnuiți cu întunericul decât mine. Sub becul de la intrarea în magazinul universal, o bătrână mi-a zâmbit, apoi şi-a făcut cruce uluită de parcă ar fi văzut o rudă demult moartă şi îngropată. Cele mai tinere chipuri pe care le-am văzut în acea noapte au fost cele de pe posterele campaniei electorale din alte timpuri, lipite pe fațadele de pe strada principală.

În centru, strălucea ici-colo câte o fereastră, şi aşa am ajuns în fața curții mele. Dar n-am găsit decât piatra de mormânt a fostei case, năpădită de buruieni, dărăpănată şi uitată. Fără bătrânul pin la rădăcina căruia îngropasem cele

trei țestoase. Reci în palmele mele, cu gâtul nefiresc de expus, ieşit complet din carapace. Tata şi mama n-au ştiut că le-am îngropat acolo, îmi spuseseră să le pun într-o pungă de plastic şi să le arunc în tomberon, ca să nu le dezgroape vreun câine. Pentru mine asta era de neimaginat. Țestoasele mele meritau ceva mai bun. Deşi eu eram de vină, mi-a explicat mama. Nu le hrănisem cum trebuia, nu curățasem acvariul în mod regulat, era treaba mea, nu a ei. Încă îmi amintesc greutatea lor rece în mâinile mele, gândul că asta era moartea şi că eu o provocasem. Le-am îngropat adânc în pământ, aveam genunchii şi unghiile murdare. Dar acel pin îmi aducea alinare. Fusese acolo întreaga mea copilărie, un protector incontestabil, un martor tăcut al țestoaselor mele. Avea să existe multă vreme după ce eu n-avean să mai fiu şi avea să-mi țină minte păcatul încrustat în scoarța lui aspră.

Acum stăteam într-un colț privind acest gol inutil unde odinioară fuseseră ramurile lui. Oare când îl tăiase mama? Probabil după moartea tatei. Poate că fusese atacat de vreun parazit.

Nu ştiam, erau mulți ani de când vorbisem ultima oară cu ea. Probabil că nu i-a trecut prin minte că ar fi trebuit să-mi spună şi mie că a tăiat pinul.

Dacă ar fi existat vreo parte din mine care să vrea s-o vadă, a amuțit văzând această pustietate. Nu mai era curtea mea. Nu mai era casa mea. Am văzut că schimbase şi uşa, era mai lată, cu două canate din lemn ca şi cum în spatele ei sălăşluia un mare episcop. Iar apoi s-a deschis; atât de abrupt, încât m-am ascuns în spatele stejarului vecinilor, ghemuită după o tufa de trandafiri.

Din casa care fusese odinioară şi a mea, în care îmi făcusem temele pe vremuri cu Lejla, a ieşit o femeie necunoscută, slabă, cu un gât lung şi strâmb. În lumina ce

răzbătea dinăuntru, am reuşit s-o văd mai bine. Avea părul scurt şi negru şi, pe vârful nasului borcănat, ochelari cu lentile groase. N-o mai văzusem niciodată. S-a întors în casă, de parcă ar fi uitat ceva, ceva care cerea o uşă atât de lată. În clipa următoare, am văzut-o din nou mergând cu spatele, trăgând un scaun cu rotile greu, în care stătea mama. Mai întâi i-am văzut gleznele albe şi umflate, fără pic de viață, ca şi cum cineva i-ar fi lipit carnea altcuiva pe picioare. O burtă imensă i se revărsa pe genunchi, înghițind-o pe mama ca nişte nisipuri mişcătoare, transformând-o într-o masă omogenă, un colos de carne cu un smoc de păr blond în creştet şi doi ochi mici sub fruntea încruntată. Era deformată, de parcă un copil ar fi luat-o în mâinile lui stângace şi ar fi fă-cut-o din plastilină. În întuneric, am căutat pe chipul ei o urmă din femeia care, cândva, îmi împletise părul atât de strâns, încât puteam simți durerea în tâmple. Am vrut să mi-o amintesc pe mama care îmi tăia unghiile, care mă pregătea de şcoală, care îmi punea în ghiozdan un măr şi o ciocolată, care îmi spunea să mă întorc acasă pe strada principală şi să nu sar gardul ca să nu mi se vadă chiloții de parc-aş fi de la țară, şi nu fiica şefului poliției. Am căutat printre acele falduri de osânză ceva care să aibă legătură cu mine şi viața mea, ceva din care mă trăse-sem, aşa cum victimele unui cutremur se întorc în casele lor distruse, căutându-şi lucrurile, şi nu mai găsesc nimic decât praf şi cioburi.

Femeia aceea măruntică a dus scaunul cu rotile lângă masa din grădină, iar mama, trecând cu degetul arătător peste muşama, a țipat: „Chiar nu poate fi nimic curat în casa asta?!” Cealaltă femeie a scos o cârpă din şorț şi a început să şteargă masa cu îndârjire, în timp ce mama o privea cu scârbă.

„Vreți să mâncați acum de prânz sau ...”, a întrebat biata femeie cu voce tremurândă.

„Păi când, mâine?”

Masa s-a umplut repede cu mâncare. Încă ascunsă, o priveam pe mama mâncând. Mâinile ei păreau mici în comparație cu restul corpului, cu degete scurte, groase, cu vârfurile unsuroase. Ducea mâncarea la buzele subțiri şi țuguiate cu o perseverență ostenită, fără nicio urmă de plăcere. Era ceva ce trebuia făcut, o misiune istovitoare, aproape birocratică – toată pâinea şi carnea şi cartofii şi plăcintele. Am văzut şi castronul ei înflorat pentru ocazii speciale. Se micşorase după doisprezece ani. Florile erau decolorate şi trunchiate.

„Peeeetka! Peeeetka! Peeeetka!”, a început să strige între două îmbucături. Iar Petka a scos capul pe fereastra prin care răzbătea mirosul următorului fel de mâncare.

„Da, doamnă”, a răspuns ea.

„Să nu laşi peştele prea mult! Data trecută l-ai ars.”

„Nu, doamnă, sunt atentă, doar să bag la cuptor baclavaua.”

„Să le tai capetele mai întâi, pentru ciorbă”, a adăugat mama, cu o jumătate de cartof în gură.

„Ce-ați spus, doamnă?”, a strigat Petka.

„Am spus SĂ LE TAI CAPETELE! Eşti surdă?”

„Da, da, acum”, s-a auzit răspunsul din bucătărie.

Nu pot să mint, atunci când Lejla a spus să ne oprim acasă, în mine a încolțit gândul că poate aceea era ziua când urma s-o văd pe mama, să-mi cer iertare că n-am reuşit să ajung la înmormântarea tatei, că n-am sunat-o mai des. Îmi imaginasem scena de multe ori: plângeam amândouă, sau cel puțin eu, ea mă îmbrățişa, spunându-mi ceva ce nu-mi mai spusese niciodată, schimbată de trecerea timpului şi de pierdere, avea acel miros dulceag cumpărat al

parfumului care venea la set cu loțiunea de corp şi uleiul de păr, îmi făcea o cafea şi mă întreba de Michael. Acum mi-era ruşine de scenariul meu patetic. Acum, ascunsă în spatele unei tufe de trandafiri, privindu-mi mama cum se îmbuibă. Încercând să plec neobservată, m-am înțepat în spini. Am scuturat mâna, iar ea a auzit foşnetul, s-a oprit din mâncat şi s-a uitat în direcția mea, mijind ochii, fără ochelari.

„Peeetka!”, a început să strige, „Petka, e cineva în trandafiri!”Am început să alerg cât de repede am putut, deşi Petka nu o auzise şi nici nu m-ar fi putut prinde, aşa mărunțică şi slăbuță cum era. Am alergat pe străzile întunecate, îndepărtându-mă de acea ființă din scaunul cu rotile, cu ochii mici, înfundați în cap ca-n plastilină. Am alergat până la monumentul eroilor, închipuindu-mi capetele de peşte care pluteau într-o oală mare pe aragazul mamei. M-am ascuns în spatele statuilor şi, după ce m-am convins că nu mă urmărea nimeni, m-am aşezat pe o treaptă să-mi trag suflul.

Aş fi vrut să fiu una dintre acele eroine de roman contemporan care, de regulă, la începutul narațiunii ne dau de înțeles că nu plâng niciodată. Spun ceva de genul „nu am putut să plângă, deşi aş fi vrut” sau „ultima oară am plâns la patru ani”. Iar noi credem că ăsta e un lucru bun, că scriitorul a evitat în felul acesta sentimentalismele, creând un personaj puternic. Dar adevărul e că stăteam lângă acel monument, plângând ca un copil, cu tot corpul, cu ochii, nasul, gura şi umerii, gândindu-mă că aveam destul timp să mă şterg la ochi şi la nas înainte să ajungă Lejla. Plângeam ca şi cum aş fi vrut să dovedesc că odată existase ceva, o noțiune de cămin sau de familie, o poveste pe care aş fi putut să le-o spun prietenilor lui Michael la un vin cu bruschete. Avusesem nişte aşteptări, ca Lejla la Muzeul AVNOJ. NU ştiu ce fel de aşteptări.

În întuneric nu puteam să-i văd fața, dar ştiam care dintre eroi era Ranko Sipka, acolo la capătul grupului statuar. Toți priveau în față, doar el avea capul uşor întors într-o parte. Aveam nevoie de acel patetism adolescentin de-a inventa o dramă familiară şi de-a o plasa în miezul zilei mele ca pe un bănuț înfipt într-o plăcintă rece. M-am întins la baza monumentului cu palmele sub obraji şi mi l-am imaginat pe Ranko, acel tânăr soldat iugoslav, mişcându-şi sprâncenele, bucăți de piatră desprinzându-i-se de pe chip în timp ce clipeşte, scoțând un picior din blocul de marmură rece, apoi pe celălalt, ca un copil care învață din nou să meargă după ce i se scot ortezele. Bărbatul-statuie păşeşte spre mine, scuturându-şi uniforma de praf şi pietricele, înalt şi drept, cu chipiul în mână. Se apropie de mine şi mă întreabă: „Tovarăşă, vă simțiți bine?” Iar eu îi povestesc despre pin şi țestoasele mele şi despre mama, acum vastă cât această țară mohorâtă. Iar el, Ranko Sipka, eroul național 1917-1944, mă ia în brațe, la fel ca soldații din filmele vechi, în timp ce tatăl Lejlei ne cântă o romanță. Mă duce înapoi la monumentul din care tocmai s-a desprins. Se întoarce la locul lui, un picior îi redevine de marmură, apoi şi celălalt, în timp ce corpul meu viu, din carne şi oase capitulează în fața acelui ultim ritual. Mâinile îi împietresc, iar în brațele lui, eu, gura mea, şi ochii mei, toată ființa mea se transformă în piatră. Rămânem aceiaşi pentru totdeauna, iar el îmi spune: „Linişteşte-te, totul e bine acum.” În depărtare se aud clopote de biserică, sunetul se propagă în cercuri lente ca şi cum o mână stângace de copil ar fi scăpat o pietricică în apa tulbure. Iar Ranko spune în continuare „Linişteşte-te, linişteşte-te...”

Când m-am trezit, am văzut ochii Lejlei. Erau din nou negri. Stătea întinsă lângă mine şi mă privea.

„Tu eşti întreagă la minte?”, a şoptit ea. „Dormi pe monumente?”

„E vina lui Ranko”, i-am răspuns. Ştia că plânsesem, avea senzori pentru tot ce era uman în mine.

„Unde-ți sunt lentilele de contact albastre?”, am întrebat-o.

„Le-am dat jos. Pentru mama”.

„Ce mai face?”

„Ca de obicei. Ne-a pus la pachet o plăcintă cu spanac.”

M-am întors pe spate şi am privit cerul, deşi nu vedeam nicio diferență între întunericul de deasupra şi cel din jurul nostru. Totul devenise un întreg, cerul se contopise cu Banjaluka, iar eu şi Lejla pluteam undeva între ele, pe piatra rece, nici sus, nici jos

„Sara, hai să mergem”, a spus ea în cele din urmă.

În autobuz e linişte. Ne-am aşezat din nou pe locurile din spate, flecare lângă fereastra ei. Între noi e manualul gros de Introducere în lingvistică, avem examen peste zece zile şi n-am învățat nimic. Ceva s-a sfârşit sau era începutul sfârşitului. Dar nu vreau încă s-o recunosc. Am petrecut aproape toată luna august pe insulă, mâncând măsline şi prăjindu-ne la soare. Acum ne uităm pe fereastră la peisajul care se transformă ireversibil în ceva serios, continental, concret. Nisipul şi marea au dispărut. Autobuzul trepidează şi se zgâlțâie din cauza hârtoapelor de parcă ne-ar fi înghițit un animal speriat. În continuare e arşiță. Din scaunele buretoase se ridică praful şi duhoarea foştilor pasageri. Ai picioarele arse de soare şi pline de pişcături roşii pe care ai făcut cruciulițe cu unghia. Priveşti pe fereastră, aşteptând să vezi ceva. Dar nu e nimic de văzut. Doar case mărunte şi vieți mărunte. Fiecare început ne răpeşte câte o bucată de vară. E ultima oară când îți văd părul negru, deşi pe atunci nu ştiam asta. Vreau să-ți vorbesc, să rup tăcerea, dar tot ce

aş putea spune mi se pare fals şi străin. Cuvintele m-au trădat. Dacă aş putea să-mi transpun scuzele în cifre, aş face-o. Dar nu ştiu să folosesc matematica conştient. E o altfel de cogniție, pentru cei care văd un sens în afara cuvintelor, pentru mințile directe şi ascuțite ca a ta. Mă întorc, ca de fiecare dată, la cuvintele mele stângace. Mă foiesc. îți spun: „Iar pentru moarte e nevoie de fantezie. De o fantezie creatoare.” îmi arunci o privire sastisită, de genul Glumeşti, nu-i aşa? Dintotdeauna ai făcut parte dintre cei care respectă regulile jocului, chiar şi când îi dispretuiesc pe ceilalți jucători. Nu spui nimic, doar te ridici şi mergi obosită pe culoarul îngust, dintr-un capăt în celălalt al autobuzului, uitându-te pe fiecare scaun, căutând cartea pe care am citat-o. Apoi te întorci la locul tău, murmuri „Ivan Galeb[21], îți ridici picioarele pe scaun şi închizi ochii, strivindu-mi ceva în stomac. Mă uit la tine cum te prefaci că dormi şi ştiu. Indestructibila sintagmă eu şi Lejla s-a destrămat pe acea insulă. Eu am destrămat-o, în apă, cu o singură propoziție.

Mai devreme sau mai târziu toate autobuzele ajung la destinație. Ne-am întors acasă şi am început anul doi de facultate. Te-am sunat înainte de primul curs ca să mergem împreună. Mama ta mi-a spus că nu eşti acasă.

„Bine, atunci ne vom vedea acolo”, i-am spus.

Dar nu erai acolo. Am intrat în amfiteatru şi m-am aşezat în ultimul rând. Lumea intra, se aşeza în bănci, se deschideau caiete, se ascuțeau creioane. Tu nu erai nicăieri. Atunci a apărut şi profesoara. Ne-a spus să ne semnăm pe o listă care a început să circule printre noi. A durat mult timp până a ajuns la mine, în ultimul rând. M-am semnat în

---

[21] E vorba de romanul Primăverile lui Ivan Galeb, de Vladan Desnica (1905-1967), scriitor croat (n.t.).

dreptul numelui meu, apoi, chiar în capul listei, am descoperit numele tău. Lela Beric. Şi semnătura ta indescifrabilă, ascuțită, cu cerneală roşie. Erai acolo, veniseşi la curs. Ochii mei străbat încăperea, dar nu te găsesc. Am stat una lângă cealaltă tot anul întâi. La naiba, am stat una lângă cealaltă toată şcoala generală şi tot liceul. Iar acum erai altundeva. Cu altcineva. Cu cineva care nu ştia de Armin. Cu cineva care nu ştia de vrabie. Şi totul din cauza blestematei de insule. Stricasem totul.

„Domnişoară, puteți să-mi aduceți lista, dacă a semnat toată lumea?"

Toate capetele se întorc spre mine, dar, din cauza miopiei mele şi a trucurilor tale, nu te zăresc. Mă ridic şi cobor treptele de parcă aş merge la tăiere. îi predau profesoarei lista şi mă întorc la locul meu. Şi deodată te văd. Stai în banca a doua. Ai părul blond. Tot părul acela, de la rădăcină până la talie, e galben şi greşit. O insultă la adresa prieteniei noastre.

Un băiat îți şopteşte ceva la ureche. Tu râzi, nu mă priveşti când trec pe lângă voi, tu şi părul tău fals, chicoteşti de parcă ai fi altcineva, o fetişcană lobotomizată. Lela Beric.

Mă îndrept lent spre banca mea, dar cu fiecare treaptă simt că-mi dispare câte un organ din corp. Profesoara vorbeşte despre fonetică, în fața mea stă deschis caietul nou şi frumos mirositor, iar capul tău, mărginit de un galben neruşinat, îmi pătează câmpul vizual, îmi irită ochii ca un fir de nisip. Stau şi ascult, pustiită şi istovită. Apoi mă ridic şi plec acasă, rostogolindu-mă pe strada principală ca o cutie de conserve. N-avea rost să rămân, n-avea rost să-ți spun nimic. Mi-ai explicat tot prin părul tău blond şi prin idiotul care-ți şoptea la ureche, atingându-ți cu buzele cărnoase cercelul mic.

Am ajuns acasă şi am vomitat. Mama a intrat în baie, a închis uşa şi mi-a şuierat nervoasă, ca să nu audă tata: „Eşti gravidă? Sigur ai rămas gravidă!” Cu cine, aş fi vrut s-o întreb? Cu Lejla care murise pe insula aceea şi nu mai exista? Cu peştii şi cu racii? Cu viclenii curenți de mare? Am clătinat din cap, m-am spălat pe față şi m-am dus în camera mea. Atunci am realizat că n-am pe cine să sun ca să mă plâng de Lela Beric. Eram singură, ghemuită în pat ca o victimă colaterală. Se terminase. Dizolvasem prietenia noastră. Nu mă mai lega nimic de Armin. Cazul se închisese. Ce fac deținuții în prima zi de libertate? Simt frică. O frică nemărginită, monolitică în fața unui ocean de posibilități. Cred că mi-am dat seama de asta în acea clipă, în acel pat, singură şi fără litera j în numele tău.

A trecut o zi, apoi o săptămână, apoi o lună. Am devenit conştientă de trecerea timpului măsurat, o măsurare externă, impusă de limbile ceasului şi de clopote. Am devenit conştien-tă de durata unui minut, pulsul mi s-a identificat cu secundele.

O zi fără noi două. Două săptămâni fără noi două. Undeva în diafragmă purtam un cronometru. Viața mea se împărțise în înainte şi după, ca şi cum aş fi supraviețuit unui cumplit accident rutier sau aş fi aderat la o sectă fundamentalistă.

O singură dată am încercat să te sun. Mama ta mi-a spus că nu eşti acasă, cu o vocea prea blândă, de parcă şi-ar fi cerut scuze că era nevoită să mintă. Şi în seara aceea, îți aduci aminte, când am dat întâmplător peste tine şi tipul acela lângă mormântul Safikadei[22]? Mereu ți-a plăcut locul acela, încă din copilărie. Ştiai de locul ăsta cu mult înainte ca administrația locală să hotărască să-l marcheze. Nu te-a

---

[22] Loc de pelerinaj pentru îndrăgostiți în Banja Luka (n.t.).

fascinat povestea de dragoste, nici imaginea mitică a fetei, nici lumânările lăsate mai târziu de femeile din Banja Luka pe piatra aceea, crezând că, dacă aduceau un omagiu acestei poveşti de dragoste, vor conferi semnificație propriei lor poveşti. Nu, pentru tine toate astea erau nişte prostii. Pe tine te fascina moartea. Moartea care să nu fie ascunsă într-un mormânt, înconjurat de flori şi de bocitoare, ci acolo, expusă în centrul oraşului, în văzul tuturor. Un loc atât de simplu, încât un trecător neavizat ar fi trecut pe lângă el, fără să-1 observe, fără să ştie că a atins cu un colț de palton moartea, că mai devreme sau mai târziu avea să-l ajungă din urmă. Dar în seara aceea ai trecut cu totul întâmplător pe acolo cu tipul cu care erai în acea lună. Erai beată. Ai dat peste mine şi ai izbucnit în râs. Eu eram ruşinos de trează pentru o zi de sâmbătă. Individul acela, nu-mi aduc aminte cine era -fuseseră atât de mulți în anii aceia – a spus: „Uite-o pe colega ta frumoasă...", sau ceva asemănător. I-ai răspuns cu un chicotit, acel chicotit dobândit în ultima lună, ca o palmă dată poveştii noastre. L-ai tras după tine şi asta a fost tot. Am rămas singură lângă Safikada, lângă moarte. O lumânare se încovoiase, picurând pe pământ, ceara formase un mic pod de la fitil până la piatră. Am încercat s-o îndrept, dar am reuşit doar s-o rup. Am lăsat-o aşa, frântă şi stinsă lângă celelalte. Până la urmă, cine eram eu să îndrept lumânările şi clişeele altora? Mi-am zis că poate aveai dreptate: nimeni întreg la cap n-ar trebui să fie prieten cu mine.

La toaleta de la etajul doi al Facultății de Litere cineva scrisese cu markerul: Tot oraşul ştie/ Că Lela se fute bine. Am scos cheia din geantă şi am început să-ți răzuiesc numele de pe perete. Aveam grijă de tine chiar şi acolo: în toaletele mizerabile, printre urina şi prezervativele folosite ale altora. Aveam grijă de tine chiar dacă tu nu-mi mai

vorbeai, deşi versurile de pe perete probabil că erau adevărate. Nu aveam nevoie de recunoştinţa ta. Am făcut-o pentru mine, pentru a simţi o urmă de vocaţie, o fărâmă de respect de sine, pentru că am fost corectă. Eroina ta anonimă din toaleta de la etajul doi al facultăţii. în timp ce tu îţi desfăceai picioarele în faţa oricărui cretin plin de coşuri din an cu noi. După ce i-ai epuizat, ai trecut la cei din ultimul an.

Eram colegă de bancă cu trei fete, fiecare purtând pe chip câte un blestem: un nas mare, o frunte mare, dinţi mari. Vorbeau într-un cor malefic, şuierând bârfe una peste alta, ţin-tuindu-şi cu privirea victima care, de cele mai multe ori, erai tu. „Uită-te la ea ce târfă ordinară, are numai puli în ochi.” „E incredibil ce scursuri bagă ăştia la facultate în ziua de azi...”, „E piele şi os de la futut” şi alte mantre la fel de lipsite de imaginaţie care să facă din ele, măcar pentru o clipă, ceva înălţător şi pur, ceva care să nu fie Lela Beric. Iar eu schimbam subiectul, întrerupându-le, întrebând de vreo carte sau de vreun curs, nu pentru că mă deranja ce spuneau, ci ca să nu mai aud acel nume. Ele se întorceau supărate spre mine, ca un monstru cu trei capete şi şase ochi, furioase că le-am stricat vrăjile. Vedeau în comportamentul tău o poveste biblică despre femeia decăzută care a fost neprihănită odinioară. Dar însă ştiam adevărul. Nu era vorba de inocenţă pierdută, nici de cădere în pă-cat. Asta era Lejla care îi desfăcea picioarele Lelei, o trimitea la produs, târând-o de păr pe marginea drumului. Voiai să-ţi lăbărţezi numele fals între toţi aceşti tipi până când avea să se destrame, până când nu mai rămânea nimic. Doar atunci aveai să te poţi lepăda de a doua piele. Când aveau să-ţi crească la loc pletele negre. Atunci aveai să redevii tu. Atunci chiar credeam asta sau, cel puţin, voiam să cred. Apoi, peste ani, te-am văzut în faţa acelui

restaurant din Mostar, cu părul tău platinat, şi mi-am dat seama că mă înşelasem. Ți-ai scos din păr toată culoarea şi te-ai urcat într-o maşină albă. Vipera şi-a lepădat toate pieile fără să le înlocuiască cu una nouă.

Tu târâi numele Lelei prin toalete. Eu îl târam pe-al Sarei prin reviste literare. Până la urmă, nu-i acelaşi lucru? Am început să scriu după ce ți-ai vopsit părul blond. Am vrut să controlez, să fiu dumnezeul unor microuniversuri. Am creat eroine cu picioare mai puternice ca ale mele, care nu plângeau din orice şi care dădeau răspunsuri inteligente într-o limbă pe care eu n-o foloseam. Am creat semioameni, semimonştri, străini de realitate, le-am inventat hobby-uri mărunte. I-am trimis în că-lătorii imposibile unde pierdeau totul. I-am degradat până la cea mai de jos limită a lor, până la distrugere, dar cumva mereu reuşeau să se ridice la ultima frază. Le salvam viețile mizere. Zeița milostivă fără chip. Într-o noapte am scris despre un bărbat brunet cu cămăşi ce miroseau a lămâie şi care avea un creion HB în buzunar şi o cicatrice pe obraz. I-am inventat cărțile din mâini şi degetele pătate de grafit şi trotuarele de sub tălpi. Iar apoi, pur şi simplu, într-o noapte l-am ucis din două fraze. Am creat poveşti stupide şi ilogice în care oraşul nostru părea un târg fermecat scandinav unde nu exista întuneric, unde nu dispăreau oamenii, iar eroinele mele puteau să se scalde fără teamă în râu. Nimic din toate astea nu avea prea mult sens, atât timp cât cuvintele se succedau nu avea rost să te opreşti şi să te gândeşti la responsabilitate. Uneori povestirile erau scurte, neterminate şi nerostite, iar eu le ciopârțeam în versuri, trans-formându-le în poezii proaste. Scriam prea repede în caietul de matematică, fără să gândesc. Nu mi-a plăcut niciodată caietul dictando. Scriam cuvinte jenante acolo unde ar fi trebuit să-şi găsească locul cifrele tale. Le trimiteam în toate

părțile: oriunde exista vreo revistă literară – de stânga, de dreapta, studențească, academică, din centrul vreunei metropole ori din cel mai îndepărtat colț de provincie – nu-mi păsa. Una dintre ele, îmi ziceam, va ajunge mai devreme sau mai târziu la biblioteca facultății noastre. Una dintre poeziile sau povestirile mele va ajunge la tine, iar tu, vrând-nevrând, va trebui să le citeşti sub numele meu banal, monolitic. Iar dacă voi scrie ceva cu adevărat valoros, într-o limbă de circulație restrânsă, care zace sub o tonă de cuvinte mincinoase, poate voi ajunge şi la Armin.

Dar tu ai ignorat toate astea cu stoicism, poeziile mele ricoşau din tine, schimbându-şi direcția, ca nişte gloanțe într-o blindată. Ți-ai făcut apariția la lansarea volumului meu, acolo unde tata angajase un cvartet de coarde şi plătise o actriță uscățivă să citească din versurile mele. Te-ai uitat disprețuitor la tot acel circ, ți-am văzut ochii din ultimul rând. Veniseşi cu un tip, îi târâi după tine în perioada aceea ca pe nişte cârje, iar mie mi-a fost ruşine de bietele mele versuri în gura renumitei actrițe. Pe masă erau înşirate exemplare din cartea mea. Le-am privit cu milă de parcă erau nişte păsări pe care le strivisem cu bocancul ca pe acea vrabie. Ştiam ce gândeai: că le vindeam o poveste care nu exista, îmi spălam mâinile de toate crimele comise, că doar tu mă cunoşteai cu adevărat, tu, cea pe care o lăsasem în afara acelor coperte. Tu, Lela Beric, cea despre care golanii din Banja Luka scriau versuri în toalete şi te treceau din mână în mână ca pe o ştafetă, mă judecai pe mine şi crima mea pur literară. Am vomitat toată această limbă în zadar, am risipit-o pe nişte ficțiuni, în timp ce în curtea ta, sub acel cireş, stătea în continuare frumosul tău frate. Noi însă eram acum mai mari ca el. Am văzut toate astea în ochii tăi. Iar apoi l-ai tras pe tipul acela de braț şi te-ai făcut nevăzută de la lansarea mea somptuoasă, chiar

înainte ca instrumentiştii să înceapă să cânte languros din Bach.

9.

„Trebuie să mă duc la baie”, a declarat ea solemn şi a început să scotocească prin geantă. M-am prefăcut că n-o aud. M-am uitat în oglinda retrovizoare de parcă eram preocupată de condus. Ne aflam în mijlocul pustietății, peste tot în jur, un asfalt monoton. Cu cât ne îndepărtam mai mult de Banja Luka, cu atât întunericul începea să se destrame, să fie mai uşor de privit. Vedeam case mărunte risipite ca nişte bolovani desprinşi de pe o stâncă. Vedeam flori uscate în gospodării. Vedeam renunțarea. Mai aveam puțin până la graniță. Simțeam în toți porii asudați cum conduceam spre ieşire ca cineva care se îneacă şi, în sfârşit, îşi dă seama unde se află suprafața şi fundul apei. Mai aveam încă o jumătate de oră şi lăsam Bosnia în urmă.

„Alo? Ai auzit ce-am spus?” a întrebat Lejla, lovindu-mă pe umăr.

„Nu pot să opresc aici.”

„O să trebuiască, fac pe mine.”

Fac pe mine. Probabil că era singura persoană care vorbea aşa. Aranjăm saltelele după ora de educație fizică. „Sara, fac pe mine”, spune Lejla şi mă lasă singură să ispăşesc pedeapsa noastră. Stăm la concertul acela dezolant, înaintea înmânării diplomelor de absolvire. „Fac pe mine”, spune Lejla, tuturor şi nimănui, şi sare în picioare în mijlocul concertului de Ceaikovski, ridicând în picioare tot rândul de absolvenți ca să se strecoare şi să meargă la toaletă.

„Ai răbdare”, i-au spun, deşi şi eu făceam pe mine. I-am simțit privirea acuzatoare. Ştia că-mi doresc cu disperare să

ieşim din întuneric, să ieşim din Bosnia, chiar dacă asta însemna să facem pe noi. Eram ruşinată de dorința mea evidentă.

„Sara, te rog. Trebuie să mă piş.”

„Mai avem puțin.”

„ Sara, ce dracu'...”

„Nu vreau să opresc aici.”

Apoi totul s-a petrecut repede, mult mai repede decât pot recunoaşte: brațul ei subțire pe volan mai puternic decât al meu, iar maşina urmându-i mişcarea bruscă precum un animal speriat, capul meu izbindu-se de geam, în dreapta un lan de porumb, frunzele lor pălmuidu-ne maşina ca nişte domnițe ofensate, piciorul pe frână. Stop. Totul în jurul nostru era ruşinos de viu şi dens.

„Ce căcat ai în cap?! Nu poți să faci aşa ceva!”, am țipat eu, dar ea ieşise trântind portiera. Am strigat-o furioasă, dar ecoul surd s-a evaporat în întuneric, prea anemic să-i poată opri paşii. I-am întrezărit silueta care se strecura printre tulpinile zvelte. Vegetația uniformă o înghițise înainte să mă pot opune.

Mi-am privit în oglindă fruntea însângerată. O rană mică, dar dureroasă. N-o puteam ascunde sub bretonul prea scurt. Blestemata de Lejla! Oare nimeni n-o mai putea duce la Viena? Blestemata de Viena care părea atât de departe de acest lan de porumb. De ce n-a dus-o Dino? Avea vreo problemă? Când l-am văzut, părea bine, sănătos. Poate era un fost puşcăriaş. De parcă i-ar fi păsat dacă eu îl vedeam sau nu pe Armin. Ar fi putut să se folosească de oricine şi să nu mă fi sunat niciodată, pentru ea ar fi fost totuna. Mi-aş fi continuat viața liniştită, lângă vecinul meu dezbrăcat şi copacul meu de avocado. În schimb, stăteam cu capul însângerat la granița Bosniei, fericită că nu mi-am rupt gâtul, doar pentru că Lejla Begic voia să se pişe.

Am ieşit din maşină, luptându-mă cu frunzele tăioase. Deşi era noapte, era insuportabil de cald. încercam să mă gândesc la ce i-aş fi putut spune unui şofer curios care ar fi oprit văzând accidentul. Ce-aş fi spus poliției. Ce i-aş fi spus lui Michael, deşi era puțin probabil ca el să afle vreodată, dat fiind faptul că telefonul meu era în continuare mort încă de la muzeul AVNOJ.

Un cerb. Aveam să spun că un cerb sărise în fața maşinii, mă speriasem şi trăsesem de volan. Dar oare existau în zonă cerbi? Nu puteam să-mi verific pe Google minciuna. M-am uitat în direcția în care plecase Lejla. N-o vedeam. Lumea s-a frânt în sute de schele verzi. Ştiam că e undeva acolo. Prefăcându-se că ceea ce a făcut e cât se poate de normal. Poate că ar fi fost în alte timpuri, pe vremea când eram două puştoaice pe malul râului. Dar nu acum. Chiar şi ea îşi dădea seama că nu e în regulă. Nu mai eram cele de altădată. Ne-am fi putut răni grav. Oare toate astea au fost doar un spectacol care să-mi arate mie, adulta plictisitoare, cât de anostă, cât de schimbată eram, în timp ce ea rămăsese la fel?

Am dat la o parte tulpinile de porumb ca pe nişte oameni la un concert. Plantele îşi reiau poziția, biciuindu-mă pe spate. Le tulburam verticalitatea. Oare mersesem în linie dreaptă sau am cotit-o la un moment dat, fără să-mi dau seama? Oare mersesem în cerc? Imposibil, făcusem doar câțiva paşi. Maşina e în continuare în spatele meu. Se vede albul ei în întuneric precum epava unei nave naufragiate. Continui să merg şi să înjur. Piciorul mi se afundă în pământul moale şi ud. A trecut pe aici, forțându-mă s-i urmez traiectoria primitivă ca un cățel. Unde s-o fi dus? Poate dacă aş fi râs tare, i-aş fi dat de înțeles că am priceput gluma şi n-aveam resentimente. Totul era în ordine. Iar mai târziu aş fi putut-o ucide.

Mi-am dat seama că şi eu trebuia să mă piş, crima putea să mai aştepte. Cu greu am reuşit să-mi dezlipesc blugii de coapsele transpirate. O frunză mi s-a lipit de fund. Uitasem cât de cald putea fi în Bosnia. în Bosnia cea devorată de întuneric unde hoinăreau bătrânii, cea îmbibată de urină. Dar unde era Lejla? Am auzit din depărtare foşnetul paşilor ei. M-am şters cu o frunză pe jumătate uscată şi mi-am tras blugii pe mine. Atunci am văzut că lanul de porumb mă păcălise: nu era pic de viață în el. Toate acele tulpini de porumb erau moarte. Arşița le uscase miezul, le schilodise frunzele zvelte. întunericul le răpise culoarea. Ne aflam în mijlocul unui cimitir de porumb, lăsat să moară la marginea drumului, uitat.

Încă aveam paşii Lejlei în urechi, o auzeam călcând pe pământul arid, vegetația uscată îi lovea umerii goi. Nu mai ştiam din ce parte venisem, unde era maşina şi unde era ea.

Am luat-o într-o direcție, apoi într-alta, dar n-am ajuns nicăieri. Lanul părea nemărginit, întinzându-seîn toate direcțiile.

M-am întors, dar n-am văzut maşina. Am vrut să țip, să-i spun că nu era deloc amuzant, dar m-am temut că poate nu eram singure. Poate că odată demult, în lanul acesta de porumb, se pierduseră şi alte femei. Ultimul labirint blestemat pentru bosniecele îndârjite, înainte de-a ajunge la graniță. Asta ne transmitea țara noastră măruntă, ancora noastră ruginită de pişat: „Stați uşor, unde credeți că vă duceți?” Oare aici au murit toate acele femei care tânjeau după exil, în mijlocul acelor tulpini uscate, la un pas de salvare? Oare oasele lor au devenit una cu pământul pe care eu şi Lejla ne-am pişat?

Mi-era cald şi foame. O durere surdă îmi pulsa în frunte. M-am aşezat pe jos ca să nu leşin. Pământul acesta sterp o să mă înghită, dacă îmi pierd cunoştința. Mi-am amintit că

aveam un plan. Urma să trecem granița şi să ajungem cumva la Zagreb. Acolo voi putea să fac un duş, să iau cina şi să dorm, înainte de a ne continua drumul spre Austria. Nu trecuseră decât câteva zile. încă pe atâtea şi mă voi întoarce la Michael. Gândul acesta m-a liniştit. Mi-am zis că totul era bine, că totul decurgea conform planului, atât de perfect, încât aş fi putut să adorm, ascunsă în acel lan. Eram ferm convinsă că nimeni nu m-ar fi găsit.

M-am întins pe pământ foarte obosită. Aveam nevoie de o pauză – de la întuneric, de la condus, de la Lejla. Şi atunci i-am auzit paşii. Era din ce în ce mai aproape. Ar fi putut să mă găsească în întuneric, la fel cum rechinii adulmecă sângele de la kilometri depărtare. Tulpinile de porumb au părut deodată să dispară. I-am văzut deasupra mea silueta suplă şi şuvițele argintii care aproape că-mi atingeau fața. îşi despletise părul.

A dat deoparte o tulpină de porumb şi s-a aşezat pe jos. S-a întins să-mi ia picioarele şi să le pună la ea în poală, dar m-am smucit atât de violent, încât fără să vreau, am lovit-o peste braț. Nu-mi păsa. N-avea decât s-o doară.

„Lejla, ce dracu' ai?”, am spus şi m-am ridicat.

„Ce dracu' am? Ți-am spus că trebuie să mă piş.”

„Puteai să ne omori!”

„Să ne omor? Nu mai fi ridicolă, doar am ieşit de pe carosabil. Literalmente.”

„Serios. Nu poți face aşa ceva. Nu e OK. Era cât pe-aci să ne răsturnăm.”

A tras aer adânc în piept i s-a întins pe pământ.

„OK, în fine... Ştii ce mi-am adus aminte acum?”, m-a întrebat ea, răspunzându-şi imediat la întrebare: „O mai ții minte pe Maja dintr-a XII-a B?”

„Nu mă interesează nicio Maja dintr-a XII-a B. Mai întâi ai făcut circul ăla cu engleza la madam Knezevic, acum căcatul ăsta. M-am săturat de mizeriile tale.”

„De mizeriile mele? Te rog să mă scuzi, uitasem că stau de vorbă cumva cu o delicată europeană?”

„Du-te dracu', Lejla.”

„Niciun du-te dracu', Lejla. Ți-am cerut o favoare şi ai acceptat. Şi acum ce? Ar trebui să mă port frumos, să fiu politicoasă, să-mi port părul cum îți place ție şi haine care să nu te supere, să vorbesc doar despre ce vrei tu, să-ți spun cât de frumoasă a fost noaptea de absolvire, să uit că am intestine şi vezică funcționale?”

„Adică?”

„Sara, tu se pare că ai uitat tot. Eşti oarbă.”

„Nu sunt oarbă, sunt adultă.”

„Serios? Atunci spune-mi de ce crezi tu că am telefon Motorola cu clapetă.”

„De unde să ştiu eu?”

„Ți se pare ridicol”, a spus ea calmă. „Ai impresia că oamenii aleg ce vor în viață. Pentru că ți-ai petrecut întreaga viață alegând. Am telefon cu clapetă pentru că e singurul pe care mi l-am permis. Şi sunt chelneriță pentru că e singurul serviciu pe care am reuşit să-l găsesc. Acum mă aflu aici pentru că părea să fie ultima opțiune. Aşa că, dacă eşti jenată, plictisită sau furioasă, îmi cer scuze. Dar n-o să mă prefac că sunt prietena ta drăguță din copilărie numai pentru că tu ai uitat cum sunt de fapt.”

A spus totul fără să ridice tonul. Întinsă pe pământ, printre tulpinile uscate de porumb, părea un animal abandonat, aruncat pe fereastră în toiul nopții. N-am ştiut ce să-i răspund. Mereu a ştiut cum să mă lase fără argumente, chiar şi atunci când era limpede pentru amândouă că aveam dreptate. Spunea câte o frază, o cobora

în jurul meu ca o colivie mică şi mă lăsa să mă zbat înăuntrul ei cu toată supărarea mea inutilă. Ştia că nu voiam să plec. Dorința de a-1 vedea pe Armin răzbătea atât de evident din toată ființa mea, încât o putea adulmeca precum un animal de pradă. „Vreau să ajung la Viena întreagă”, am spus şi m-am aşezat din nou. I-am întors spatele, ruşinată de inutilitatea furiei mele.

„Să ajungi. Şi cu mine cum rămâne? Mă iei şi pe mine? Ori e călătoria Sarei? Călătoria Sarei. Eroina noastră ajunge la destinație întreagă.”

„Lejla, încetează cu prostiile. E clar că mergem amândouă. Pentru tine mă aflu aici.

Tăcea. Mi-a luat furia, a dezgolit-o până la os, transformând-o într-o armă pe care a folosit-o împotriva mea. Știa cel mai bine să întoarcă lucrurile în favoarea ei. Pentru cineva capabil să pălăvrăgească ore în şir, avea cea mai grea tăcere din lume. Îmi umplea urechile ca o mare otrăvită. M-am întins din nou pe pământ şi am inspirat adânc lanul veşted.

„Şi ce e cu Maja dintr-a XII-a B?”, am întrebat-o după ceva vreme, doar ca să zic ceva. Voiam să ieşim din lanul acela blestemat şi să ne continuăm drumul.

„Maja, ştii... Aia de care se spunea că-şi băga ştiuleți în...”

„Şi tu îl crezi pe tâmpitul de Dejan”, i-am răspuns enervată, de parcă Dejan ar fi fost vinovat că fusese cât pe-aci să ne pierdem viața.

„Nu-i cred nici pe Maja, nici pe Dejan.”

„De ce-mi spui asta? „

„De ce-ți spun asta? La tine toate trebuie să aibă un scop.”

„Ce vrei să spui?”

„Nimic.”

„Nu, serios. Cum adică la mine totul trebuie să aibă un scop?”

„Păi toate astea. Subiectul, tema, locul acțiunii. Nu totul trebuie să aibă un scop. Maturizează-te”, mi-a spus.

„Eu să mă maturizez? Era cât pe ce să ne omori că făceai pe tine!”

„Uite că n-am murit...Vezi? O faci din nou.”

„Ce fac?” am întrebat.

„Exagerezi. Era cât pe ce să ne omori. Doar am ieşit de pe carosabil. N-avem nici pe dracu'. Viața ta este atât de plictisitoare, că trebuie să inventezi drame nonstop?”

„Lejla, îmi sângerează fruntea.”

„Eu sângerez de trei zile şi nu mă plâng.”

Nu voiam să mă cert. Am închis ochii, mi-am masat tâmplele şi am încercat să-mi imaginez că ne aflam în altă parte. Pe insulă, poate. înainte ca totul să se destrame. Aproape că puteam simți mirosul de porumb ofilit şi de pământ uscat pe care Lejla îl marcase cu sângele ei. îmi imaginam o rădăcină mică şi uscată, cum revine la viață în mijlocul acelui teren sterp, cum se zbate cu îndărătnicie şi răsare în ciuda tuturor. Mi-am imaginat cum sângele ei se îmbibă adânc în pământul uscat şi învie tot lanul. Tulpinile de porumb sunt acum din nou verzi şi drepte. Mi-am amintit că eram aproape de graniță. Eram două puncte mici pe hartă, foarte aproape de linia roşie. Era ceva liniştitor în asta. Am vrut să mi-1 imaginez pe Armin matur, cu părul cărunt privindu-mă surprins după atâția ani şi râzând, dar nu am reuşit. M-am gândit la Maja dintr-a XII-a B şi la poza ei pe care o văzusem o dată pe Facebook: era în scaun cu rotile, într-un pulover înflorat, cu soțul masiv zâmbind în spatele ei. Câte un fiu de-o parte şi de cealaltă, şi un al treilea în brațele ei. Maja obosită dintr-a XII-a B,

fotografiindu-se mândră pentru cei cinci sute de prieteni virtuali.

„Vrei să-ți spun eu o poveste?”, m-a întrebat Lejla deodată.

„Da, dar să n-aibă niciun scop, te rog. Pentru că suntem mature.”

„Evident că n-are.”

„Are subiect, temă?”

„Subiect: pedofilie. Locul acțiunii: laboratorul de matematică.”

M-am ridicat în coate şi am privit-o. Stătea întinsă cu ochii închişi, cu fermoarul de la pantaloni încă deschis, cu palma pe abdomenul gol. Din când în când se auzea câte o maşină, farurile urmau linia orizontului, dispărând apoi în întuneric.

„Ce pedofilie? Despre ce vorbeşti?”

„Despre profesorul de matematică. Ți-1 aminteşti? Al meu.”

„Ce-i cu el?”

„M-a atacat... De fapt, atacat e un cuvânt stupid. A sărit pe mine.”

„Poftim?”

„Cum auzi.”

„Printr-a X-a, cred... Mă dusesem la el... Voiam, habar n-am... Habar n-am ce voiam. Iar apoi a început să mă pipăie şi chipul i s-a schimonosit animalic... Arăta ca un câine turbat.”

Era calmă, de parcă mi-ar fi explicat o problemă simplă de matematică, uşor amuzată de ignoranța mea.

„Şi ce s-a întâmplat?”

„Nimic, l-am împins şi am plecat.”

„Nu pot să cred. Deci de-asta a plecat, nenorocitul.”

„Cred c-a fost mai rău pentru el. Trebuia să vezi ce față de milog avea...”

„Lejla, ar fi trebuit să spui cuiva. Nu e în regulă. Erai minoră.”

„Cui să fi spus? Oricum nu s-a întâmplat nimic.”

„N-are importanță ce s-a întâmplat, ideea e că...”

„Iar începi cu ideile, cu scopul...”

„Spun doar că ar fi trebuit să-l reclami.”

A deschis ochii, a oftat adânc şi s-a ridicat în fund.

„Sara, exagerezi... Era mai tânăr decât suntem noi acum.”

„Asta e irelevant. Tu erai minoră şi el îți era profesor.”

„Haide, termină... Te deranjează doar că n-ai ştiut.”

M-am ridicat şi am pornit către şosea. Nu puteam s-o mai suport. Era arogantă, privilegiată şi intangibilă.

„Sara, aşteaptă...”

„Nu vreau să aştept. Vreau să ies cât mai repede din nenorocita asta de țară.

A venit în fugă după mine şi m-a luat de mână.

„Aşteaptă, ți-am zis...”

„Ce să aştept? Mai întâi era cât pe-aci să ne omori, iar acum îmi explici că e normal ca un cretin de treizeci de ani să pipăie minorele la şcoală?”

„Lucrurile nu sunt atât de simple, Sara. Unii oameni sunt pur şi simplu...”

„Pur şi simplu ce? Pedofili?”

„Singuri. Unii oameni sunt pur şi simplu singuri.”

Am pufnit şi am continuat să merg spre şosea. Peste puțin timp am zărit maşina, albă şi ieşită de pe carosabil. Mi-am dat seama că va trebui să opresc o maşină să mă ajute. Am ieşit în şosea şi am început să fac cu mâna. Câteva maşini au claxonat şi au trecut mai departe, probabil

că păream un trol cu părul vâlvoi, care trăia în lanul de porumb şi ieşea din când în când să-i sperie pe şoferi.

„Ce vrei să faci?”, m-a întrebat.

„Tu ce crezi că fac? Cineva trebuie să ne scoată de-acolo. Pentru că făceai pe tine.”

„Nimeni n-o să oprească. Te agiți ca o dezaxată.”

Lejla a ieşit pe şosea şi a întins brațul ei lung şi bronzat cu degetul mare ridicat. După ce au trecut vreo două-trei maşini, a oprit un Peugeot care a dat în spate până la noi.

„Pun pariu că e un maniac. O să sfârşim într-un subsol fără rinichi. Că voiai tu să te pişi.”

„Uite un subiect pentru o povestire bună”, a răspuns ea.

Din Peugeot a coborât o femeie în vârstă, în blugi şi o cămaşă înflorată. Părul ei avea reflexele violete ale resemnării. Lejla, cu zâmbetul Lelei Beric şi accentul profesoarei de limba şi literatura sârbă, a început să-i explice situația. A omis partea cu trasul de volan.

„Înțeleg, înțeleg”, a spus femeia uitându-se la maşina noastră. A făcut un gest cu mâna şi s-a întors la maşina ei. Pentru o clipă am crezut că o să ne abandoneze şi că ne vom petrece noaptea în lanul de porumb. Apoi s-a întors cu o şufă de tractare, uşor iritată, de parcă n-ar fi fost prima oară când scotea două fete rătăcite dintr-un lan de porumb.

Trebuie să povestesc şi asta. Să-mi suflec mânecile. Fără ea toate astea nu au niciun sens. Deşi tu disprețuieşti tot ce are sens. Dar nu mai am multe amintiri în lacul meu înghețat. Câte o crăpătură ici-colo, curând totul va deveni un cristal amorf. Doamna Knezevic va putea să mai adauge o rățuşcă în vitrină alături de celelalte. Nu te supraevalua. Aceste litere sunt doar degetele mele obosite care storc până la ultima picătură o cârpă veche. încă puțin şi o să mă usuc de tot, ca lanul acela de porumb. Dar până atunci să continuăm.

Uite, o crăpătură. Insula, în acea vară, înainte de sfârşitul lumii. Marea caldă şi berea rece. Uite, acum se vede mai bine. Acolo unde am încetat să mai fim eu şi cu tine. Acolo unde ai avut ultima oară părul negru. Hai să povestim şi acea întâmplare. N-o să-i caut sensul, promit. O voi ascunde undeva în urechea ta ca nimeni să n-o poată găsi. N-ai observat că nu ți-am descris urechile? Uite, vezi? Nu vor şti unde să caute.

Să începem de la plajă. Plaja e lungă şi plină de copii gălăgioşi. Mame agitate care aleargă după ei, le scot scoicile din gură şi îi ung frenetic cu o cremă grasă de protecție solară pe spatele firav şi neted. Tații stau întinşi la umbră şi se uită la fundul tău bombat de fiecare dată când decizi să intri în mare să te răcoreşti. Am terminat anul întâi de facultate şi ne credem cele mai deştepte din lume. Suntem convinse că suntem mature şi că a fi deştept înseamnă să ai zece în carnetul de student şi să ştii să reciți versurile lui Miljkovic[23]. Ne uităm cu indulgență peste ochelarii de soare la mamele îngrijorate. De aici, de departe, văd cât suntem de naive şi de imature față de femeile acelea obosite şi reale. Văd pielea noastră întinsă şi sânii fermi, creierele noastre încinse, abia întregite, foamea noastră inexplicabilă de ceva, de acel altceva care nu va veni niciodată. Şi convingerea fermă că niciodată nu vom fi ca ele nişte oameni obişnuiți – că niciodată părul nu ne va cădea atât de lipsit de viață peste umerii arşi de soare ca al acelor femei care aleargă după copiii lor obraznici pe nisipul încins. Câtă amăgire arogantă încape într-o clipă pe plajă. Dar nu am voie să omit nimic, deşi abia dacă-mi amintesc orice altceva în afară de tine şi acea dimineață. Ar trebui să evoc plaja aceea generică, să descriu nisipul care miroase ca cel din ilustrate

[23] Branko Miljkovic (1934-1961), poet sârb (n.t.).

şi soarele rotund şi strălucitor ca în Photoshop. Trebuie să-mi imaginez măslinul şi ţânţarii şi să-mi pun la treabă toate simţurile, nu-i aşa, pentru că doar atunci povestea este veridica? Trebuie să descriu mirosurile (sarea mării, transpiraţia băieţilor bronzaţi de la discotecă, şamponul tău cu cocos), gusturile (măsline, pepeni, votca mereu caldă, sucul de afine; tu mi-ai gustat lacrimile în noaptea în care mi-a intrat un fir de praf în ochi), sunetele (păsările, o să găsesc un ghid de ornitologie ca s-o numesc pe fiecare în parte, voi scrie fraze inteligente), imaginile (picioarele, buzele, mâinile, noi, nimic altceva nu era demn de vanitatea tinereţii noastre), atingerile (limba ta pe pleoapele mele, părul tău în mare, eu căutându-ţi chipul în tot acel întuneric). Simţurile, toate simţurile active. De parcă atunci povestea ar prinde viaţă. Urăşti toate acele încercări preţioase de a face ca ceva mort să pară viu. Iar eu păşesc greoi pe acelaşi drum primitiv. Nu te înfuria. Cineva trebuie să povestească chiar şi asta, chiar dacă acel cineva sunt eu.

Am citit într-o revistă despre nişte oameni care se pregăteau de sfârşitul lumii. Spuneau că în anul 2000 totul va dispărea, pur şi simplu. Alţii vorbeau de un armaghedon, de o ploaie gran-dioasă de meteoriţi care va distruge rasa umană. Alţii vorbeau de marele potop: maşini, acoperişuri, vite, totul plutind într-o mâzgă infinită. Am citit despre oameni care şi-au donat toată averea, au renunţat la casele lor, şi-au abandonat creditele, au renunţat la contracte, gata să întâmpine sfârşitul lumii. Sfârşitul lor. Era ultima uară, ultimul prilej de a purta costumul de baie roşu care se lega pe după gât şi de a învăţa să faci sări-turi în apă, înainte ca lumea să înceteze să mai existe. Părinţii noştri au acceptat gluma asta cu condiţia să ne petrecem acea lună învăţând pentru restanţe. Dar o parte din noi se îndoia că sfârşitul lumii chiar avea să vină. Dar dacă era ultima oară când

sarea mării ne atingea pielea? Nu mă speria sfârşitul lumii, era ceva prea exagerat ca să fie adevărat. Mă speria însă sfârşitul relației noastre.

Dar lasă-mă să te mai descriu puțin. Să le plouă în gură, asta ți-ar plăcea. Eu, atât de banală lângă tine, cu un costum de baie negru ca un certificat al virginității pierdute, îmi îndrept în zadar părul rebel, copiez fără succes lejeritatea ta şi felul în care mănânci feliile suculente de pepene rece. Pe pielea ta se adună timid picături sărate, ai zâmbetul uşor asimetric, exact cât e nevoie, pe umăr ți se odihneşte pârul prins în coadă, strălucind în soare ca penele unui corb. în fiecare dimineață aştept să te trezeşti, mereu ai avut nevoie de mai mult somn decât alți oameni, iar apoi ne dăm cu ulei de măsline şi mergem spre mare, sigure pe noi, ca nişte pui de țestoasă întorcându-se acasă. Toată lumea te priveşte, în timp ce-ți dai jos rochia de plajă, repede dintr-o mişcare ca pe un plasture enervant. Toată lumea te priveşte, în timp ce-ți întinzi prosopul portocaliu uriaş cât o sufragerie şi acceptă tacit dreptul tău de a dispune de cel mai vast teritoriu.

Toată lumea te priveşte, în timp ce intri în mare, iar pasul tău nu se schimbă când aerul devine apă, continuând în acelaşi ritm, în timp ce, în jurul tău, ceilalți muritori se obişnuiesc cu temperatura cu mişcări accelerate şi nedemne. Toată lumea te priveşte, iar eu îi privesc pe ei, deopotrivă invidioasă şi mân-dră, vreau să le spun „încetați”.

N-ai nimic special. Plaja e plină de picioare lungi, sâni mari şi alte miracole supraapreciate ale simetriei omeneşti. Dar tu porți în tine promisiunea unei altfel de lumi, acea particularitate după care tânjesc toți acei barbari flămânzi. Tu porți în tine o poveste. Asta vor cu toții, nu-i? Să le dea

cineva un subiect, o temă, un loc al acțiunii? Un început şi un sfârşit, un scop. De aceea îi şi urăşti.

De fapt, ce s-a întâmplat pe acea insulă? Mi-am derulat în minte povestea asta de mii de ori, am început s-o spun în clipa în care ți-am văzut în amfiteatru părul blond şi am realizat că eu şi Lejla nu mai există. Am căutat un sens în cele întâmplate. Dar ce s-a întâmplat? Apa, toată acea apă ruptă de plajă, marea. Părul tău, costumul de baie roşu, funda roşie de la gât.

Nu, o clipă, nu atât de repede. O să ajungem şi acolo. Lasă-mă să descriu câteva zile lejere la mare, în timp ce stăm pe podeaua unei camere minuscule din hotelul acela urât, cu fațada scorojită încă de pe vremea socialismului. Am făcut rost de o sticlă de gin şi de suc de afine. învățăm să rulăm un joint. Eu tuşesc, tu râzi, e prima oară. Singurul obiect luxos din cameră este un radio masiv, probabil de pe vremea când a venit Tito să taie panglica la inaugurarea hotelul. Printre toate frecvențele neclare am găsit un canal cu muzică veche de petrecere. Ți-ai înfăşurat în jurul capului un turban din prosop şi ai imitat-o pe Olivera Markovic cum fredona „Muzicuța ta ce-mi cântă-n seara asta...”, iar eu mă prăpădeam de râs, din cauza ta şi din cauza joint-ului. „Şi inima-mi face bum-bum, şi inima-mi bate bum-bum...”, cânta bruneta Olivera, beată şi afonă, peste amorțeala mea. „Şi mâinile să ți le întind...” Mi-ai întins mâna.

„O să cad”, am spus eu, izbucnind din nou în râs.

Iar tu m-ai tras spre tine. Nu ştiam să dansez, am pus mâinile pe umerii tăi de parcă eram oarbă.

„Se vede că sunt hiah?”, m-ai întrebat. M-am uitat la ochii tăi, erau negri ca de obicei, nu-mi dădeam seama niciodată care sunt pupilele. Dar ți-am răspuns „Da, se vede”, pentru că ştiam că asta voiai să auzi.

După Olivera ai cântat Milan Timotic. Ne spunea că pe noi, cei care visăm să fim fericiți, drumul ne duce spre un oraş mare. L-am crezut. Tu ai oftat adânc, m-ai tras lângă tine şi ai continuat să dansezi. Mi-ai şoptit: „Tata a cântat pe vremuri cântecul ăsta... Nu sunteți nici primii şi nici ultimii care uisați la ea...” N-ai nimerit nicio notă corect, dar nu conta, mă linişteа că eşti afonă.

În capul meu se amestecase alcoolul cu iarba. Auzeam versurile despre o altă lume, într-un oraş unde viața curge neîncetat, în permanență nouă, în vreme ce tatăl tău cânta în continuare cu vocea lui impecabilă de tenor, iar bunicile noastre purtau rochii pastelate şi dansau pe tocuri înalte pe care noi ne-am fi sucit gleznele. Nu exista întuneric, insula ne îmbrățişase cu o indolență naivă, sarea din mare ne-a iritat memoria. În acea cameră de hotel, pe jumătate drogată şi beată, aproape că am crezut acea poveste prostească, despre vremurile fericite în care se rotesc rochii cu buline, se unduiesc lanuri de grâu şi strălucesc steluțe de pe bonetele albastre. Ştiu deja ce o să mă întrebi, dacă vei citi aceste rânduri. Nu ştiu de ce am făcut asta, Lejla. Habar n-am. Poate pentru că am crezut, poate că mi se părea logic, poate pentru că îmi închipuiam că erai altcineva, cineva care semăna cu tine. Oricum nu a fost un sărut adevărat, de-abia ți-am atins buzele. Voiam să-ți dovedesc ceva, poate că eram cool şi că puteam săruta pe oricine. Iar tu ai izbucnit în râs, m-ai împins uşor şi mi-ai spus: „Nu poți face asta în Bosnia”.

„Nu suntem în Bosnia”, ți-am răspuns. Nu pentru că aş fi vrut să te mai sărut o dată, ci pentru că nu te puteam lăsa să ai ultimul cuvânt. Iar tu m-ai privit ca pe un copil şi mi-ai spus: „Mereu suntem în Bosnia”.

Nu-mi aduc aminte dacă am mai spus şi altceva. În aceeaşi noapte ne sărutam cu băieți din localitate într-o

discotecă mică duhnind a praf şi a transpiraţie. M-am uitat la alte fete şi mi-am testat dorinţele. Mi-am dat seama că niciuna nu mă atrăgea. Nu voiam să le sărut pe acele femei şi nici pe acei bărbaţi. Nu voiam să te sărut nici pe tine. Voiam să ajung la ceva din tine, să-ţi sorb esenţa prin gură ca pe un parazit. Asta a fost tot. Niciodată n-am vorbit desprea asta. Ce s-a întâmplat în acea ultimă săptămână pe insulă a umbrit tot alcoolul, iarba şi săruturile de până atunci. Dar nu încă, mai stai puţin. Mai lasă-mă puţin să scriu despre zilele lipsite de griji de dinainte.

Despre acea dimineaţă la cafeneaua de pe plajă, de care mi-am adus aminte abia mai târziu, când am început să caut sensul poveştii tale haotice. Beam o cafea cu gheaţă şi ronţă-iam nişte biscuiţi tari cu scorţişoară. În ziar scria despre un maniac care îşi înjungiase într-o noapte soţia şi doi copii. Ai citit această ştire cu o voce solemnă, făcând pauză după fiecare paragraf ca să-mi vezi reacţia. Eu însă eram prea ocupată să mă uit la tinerii insulari arşi de soare care jucau volei pe nisip şi ai căror pantaloni scurţi lăsau să se vadă din când în când mult mai mult decât se cuvenea.

„Ce-ai face dacă ai citi în ziar că am murit?", m-ai întrebat, sorbind ultimele picături din cafea atât de zgomotos încât o doamnă de la o masă alăturată s-a întors şi te-a privit cu dezgust.

„De ce sorbi cafeaua în halul ăla?", te-am întrebat râzând, ceea ce pe tine te-a determinat, evident, să repeţi gestul de câteva ori, cât se poate de zgomotos. Când n-a mai rămas niciun strop de lichid în pahar, te-ai lins pe buze şi ai spus: „Serios acum. Ce-ai face dacă aş muri?"

„Ei, ce-aş face... Aş fi tristă."

„Tristă? Doar tristă?"

„Şi înnebunită... Şi isterică... Nu ştiu ce vrei să-ţi spun. Nu vreau să mă gândesc la asta!"

„Problema ta e că ție nu ți-a murit nimeni”, ai spus. „Nu ești pregătită.”

„Mi-a murit bunicul.”

„Asta nu se pune. Avea o sută de ani. Şi n-ați fost deloc apropiați.”

„Ce vrei să spui?”

„Nu ești pregătită. O s-o iei razna când o să moară cineva apropiat.”

Oare de asta ai făcut-o, cu câteva zile înainte de-a ne întoarce acasă? Acesta să fi fost sensul? Mai rămăseseră doar câteva zile, Lejla, şi totul ar fi fost în ordine. Povestea nu s-ar fi scindat. Dar s-a întâmplat, nu mai am ce să scriu ca să amân momentul, înotaserăm amândouă în larg, departe de țărm, încercând să ne scufundăm cu ochii deschiși. Săream de pe stânci în mare. încercai să te dai peste cap sub apă, dar fără succes. Te-am văzut cățărându-te pe acea stâncă abruptă, pregătită pentru următoarea săritură. Am închis ochii şi m-am scufundat; te-am auzit plonjând în apă nu departe de mine. Voiam să ating fundul apei şi să mă întorc la suprafață. N-am reuşit, m-am speriat şi m-am răzgândit la jumătate de drum, era prea adânc. Atunci am țâşnit la suprafață şi ți-am văzut corpul inert. Erai doar un corp. Pluteai pe suprafața apei ca o frunză. Soarele îți lovea spatele neprotejat. Erai cu fața întoarsă spre fundul mării, cu privirea pierdută. Aveai brațele întinse de parcă cineva din adâncuri ar fi îndreptat un pistol spre tine.

„Lejla?”

Nimic. Nicio reacție.

„Hei, încetează”, ți-am spus şi te-am împins. Trupul tău inert s-a îndepărtat plutind ca o scândură. Părul tău se învolburase în apă ca o algă. în acea clipă, erai moartă, ți-am văzut cadavrul.

Te-am apucat de umeri şi te-am întors cu faţa tn nun. Pe chipul tău nu era nimic omenesc, nimic viu, erai doar o carcasă. Am început să plâng, să te strig pe nume şi să-ţi dau palme. Câţiva înotători s-au oprit în depărtare. Ne priveau. Soarele era insuportabil. Te-am lovit până când mi-am dat seama că m-ai prins de mâini şi râdeai.

„Sara! Sara! Am glumit!”

Tremuram toată. în mintea mea muriseşi, se întâmplase deja, chiar dacă acum mă priveai în ochi, mă ţineai de încheieturile mâinii cu braţele tale ferme, aveai obrajii plini de viaţă şi roşii de la palmele pe care ţi le dădusem. Îţi mişcai picioarele rapid în apă ca să ne ţii la suprafaţă.

„Ce dracu' ţi-a venit?!”, am ţipat şi m-am smuls din mâinile tale.

„Sara, calmează-te...”

„Ce-ai?! Ai înnebunit cu totul?!” Aş fi fost în stare să te omor pe loc. Să te pedepsesc că ai murit sub ochii mei.

„Sara, sunt vie, uită-te la mine, atinge-mă!”, ai spus râzând.

Te distrai. Ţi se părea amuzant să-i sperii pe oameni de moarte.

„Eşti nebună! Eşti bolnavă!”

„Sara, exagerezi.”

Am început să plâng, n-am putut să mă abţin. M-am speriat de propria mea frică. Brusc mi-am dat seama că totul fusese o glumă, că marea şi părul tău fuseseră doar o recuzită care să-mi dovedească cât de naivă şi de nepregătită eram. Îmi uram slăbiciunea, că mă văzuseşi plângând de nu ştiu câte ori.

Atunci am spus-o. Nu ştiu de ce. Poate ca să-mi justific smiorcăiala tâmpită, să-i confer greutate. Mi-a ieşit pe gură îngrozitor.

„M-am speriat îngrozitor, Lejla... Mai ntâi Armin, şi acum tu.”

Am regretat în aceeaşi clipă. Te-am văzut schimbându-te la faţă, de parcă cineva ar fi stins lumina din tine. O lipsă totală de empatie. M-a înspăimântat chipul tău mai mult decât moartea ta înscenată. Trezisem bestia.

„Ce vrei să spui cu mai întâi Armin?”, m-ai întrebat. Iar eu am tăcut. Ascunsă în spatele plânsului meu. Dacă tatăl tău află ceva. Mi-am amintit de afişele cu poza lui Armin. Tati face ce poate.

M-ai plesnit peste faţă. Lovitura m-a surprins, de parcă n-o făcuseşi voit.

„Nu te mai smiorcăi şi răspunde-mi. Ce vrei să spui cu mai întâi Armin?, ai repetat.

Am început să plâng cu sughiţuri şi să înghit apă de mare, iar tu, impasibilă la spectacolul meu, m-ai lovit din nou. Aveam gura plină de sare, soarele îmi ardea creştetul. Aveam picioarele grele. Voiam să mă prind de ceva, nu mai aveam putere să mă menţin la suprafaţă. Instinctiv am pus mâna pe umărul tău. Scârbită, m-ai dat la o parte de parcă aş fi fost un ghem gelatinos de alge şi te-ai îndreptat înot spre mal.

10.

Tăcerea s-a strecurat din nou în maşină ca o autostopistă bizară, în timp ce goneam spre Zagreb. Mă aşteptam să se întâmple ceva deosebit la graniţă: să avem probleme cu actele, să fie ceva în neregulă cu maşina, să se descopere că aveam o jumătate de kilogram de cocaină sub scaunul tău. Dar în cele din urmă totul a fost uşor. Iniţial Bosnia a încercat să ne ţină captive în lanul de porumb, să împletească părul argintiu al Lejlei cu tulpinile veştede, să

ne îngroape sub vegetația uscată. Apoi, însă, ne-a scuipat pur şi simplu peste graniță.

S-a întâmplat altfel decât atunci când am plecat prima oară. Atunci eram singură, cu două valize mari şi două hârtii pe care le țineam în palton de parcă viața mea depindea de ele: pe o hârtie tipărisem biletul de avion, iar pe cealaltă scria că fusesem admisă la cursurile Masteratului de literatură de la cea mai slabă dintre cele opt facultăți irlandeze la care aplicasem. Cele două hârtii erau pentru mine mai de preț chiar decât paşaportul. Aveam nevoie de ele ca să mă detaşez de acea Sara care pără-sise camera Lejlei, de acea Sara care avusese unghiile murdare de pământul în care înghițise lepurele.

De data aceasta părăseam țara asta întunecată împreună, fără niciun fel de acte care să ne consoleze. Acum, când i-o răpeam pe Lejla şi când ştiam că Armin se afla în altă parte, Bosnia îşi pierduse scopul. De parcă cineva i-ar fi scos bateriile, în timp ce ni se verificau actele, pentru o fracțiune de secundă am zărit în paşaportul Lejlei fotografia unei femei serioase cu păr argintiu. Sub degetele butucănoase ale polițistului de frontieră am citit numele: Lela Barun. Ne-am continuat drumul fără alte peripeții. Nu voiam să mă uit în oglinda retrovizoare în care dispărea țara mea. Nu voiam s-o văd chircită în bucățica de sticlă, mărginită de o ramă din plastic de care atârna verigheta Lelei Barun. Voiam să-mi rămână în amintire cuprinzătoare şi verde, brăzdată de ape şi însuflețită, întinsă între degete. Voiam să mi-o amintesc aşa cum nu fusese niciodată, cel puțin nu pentru noi.

A fost ultima dată când am văzut Bosnia.

Se lăsa întunericul. Cel autentic, firesc, aşteptat, întunericul care vine atunci când corpurile cereşti îşi schimbă poziția. Puteam să văd un petic de soare ezitând la

marginea unei văi. Vedeam şoimi sfrijiți şi obosiți, dar în continuare falnici, fatali pentru porumbei, iepuri şi rozătoare mici. Vedeam maşini cu familii întregi care aşteptau ca cele şapte zile petrecute la mare să le confere semnificație – lor, saltelelor lor gonflabile, cremelor solare şi căsniciilor stătute. Simțeam o uşurare că ne aflam în sfârşit în afara acelui întuneric dens, vâscos. Şi totuşi, părea că e acea uşurare resimțită de eroina unui film horror care crede că se află în siguranță, deşi privitorul ştie că nu e aşa. Privitorul este primul care-1 vede pe criminal. Acel întuneric pe care aproape că-l puteam atinge în Banja Luka, pe care aproape îl puteam simți pe limbă; odată ce-ți intră în sânge şi ajunge la plămâni, ficat, creier, nu mai eşti niciodată curată. Din când în când, excretă o peliculă pe piele, făcând-o mai aspră şi mai rece, paralizând-o centimetru cu centimetru, până când plăcerile cotidiene devin triviale, până când fericirea simplă pe care te bazai îți alunecă printre degetele bătătorite.

Lejla a încercat de câteva ori să înceapă o conversație, dar eu doar aprobam din cap, ridicam din umeri sau mormăiam un aha. În continuare îl vedeam în fața ochilor pe profesorul de matematică pe care eram mult mai furioasă decât pe ea, care fusese cât pe ce să ne omoare. Am încercat să-mi amintesc de mâinile lui scriind nişte cifre tablă, deschizând un manual şi trecând note în catalog. Apoi vedeam aceleaşi mâini pe trupul Lejlei care îmbobocea sub incandescența adolescenței, ezitând între copil şi femeie. Îmi făcea greață. Nu pentru că era mult mai în vârstă decât ea, ci pentru că o parte din poveste îmi survenise la mâna a doua. Aveam nevoie ca acest capitol să-mi fie relatat de cealaltă Lejla, cea cu părul negru şi himenul intact, cea încă neatinsă de cinism.

N-aveam chef să mă plimb prin Zagreb. Cât am căutat un loc de parcare, Lejla s-a dus să cumpere ceva de mâncare. S-a întors cu două sandvişuri reci, o cutie mare cu negrese, trei ciocolate Snickers şi doi litri de Cola. Eu plătisem cazarea pentru o noapte într-o cameră de la ultimul etaj al unui hostel mic, fără aer condiționat. Din camera noastră înghesuită şi sufocantă se auzeau clopotele Catedralei şi muzica de la cafenelele din apropiere. Baia de la etajul trei era la comun. Lejla s-a dus să facă un duş şi aşteptând la rând în fața uşii încuiate, a început să discute cu un individ din camera de-alături. L-am auzit fredonând ceva şi pe ea râzând cu acel chicotit ieftin al Lelei Beric. Nu am rezistat tentației şi am deschis uşa să aud ce vorbeau. Voiam orice, o frântură cât de mică care să mă ajute s-o recompun pe noua Lejla şi să înțeleg ce devenise în ultimii doisprezece ani, în care nu ne văzuserăm. „Nu e aşa”, am auzit-o râzând. „Cu mareşalul Tito, din neam de eroi... apoi, urmează ceva, nu mai ştiu... nici infernul nu-l va opri?”, „Cu Tito mareşalul, din neam de grăsani, nu vom cădea în păcat?”, a spus interlocutorul ei. Iar ea a început să râdă, de parcă ar fi fost cel mai amuzant lucru pe care-1 auzise vreodată. M-am apropiat de uşă şi am aruncat o privire. Stătea sprijinită de perete, jucându-se cu o şuviță de păr. Stăpânea cu desăvârşire toate regulile acelui clişeu răsuflat. Ca unul dintre acele dansuri complicate de cadril căruia eu nu-i ştiam paşii, pe când Lejla părea să-1 aibă în sânge. După două-trei mişcări, tipul de lângă ea părea deja sedus.

A continuat cu zâmbetul ei asimetric:

„Vai, cum e mai departe... noi ridicăm... Oare ce ridicăm?”

„ Ridicăm fustele...”

„Ha ha, nu e cu fuste, ce rău eşti...”, a spus ea, lovindu-l cu prosopul peste piept.

„Ridicăm picioarele... să udăm fecioarele”, a continuat idiotul.

„Ce-o să le mai smotocim...”, a răspuns Lejla, după care amândoi au izbucnit în râs. „Ce-o să smotocim?” l-a întrebat ea, râzând în continuare, oferindu-i o privire languroasă şi tâmpă de copilă naivă.

„O mulțime de lucruri...”, a zis el şi a atins-o cu degetul pe nas. Era cu cel puțin zece ani mai tânăr decât ea, dar asta părea să n-aibă importanță. Lejla era în stare să se topească şi să se remodeleze în funcție de orice stanță. Poseda un senzor înnăscut pentru ceea ce căutau bărbații, fiind capabilă ca în două secunde să se transforme exact în ceea ce-şi doreau ei, în ceea ce credeau ei că-i poate satisface cu adevărat, oferindu-le un sens ori măcar îndeplini un vis ieftin din două cadre porno. Era în stare să se facă mică de tot, cât o palmă.

Puteam vedea, chiar şi prin uşa crăpată că tipul avea erecție, în sfârşit, din baie a ieşit o brunetă şi i-a zâmbit, spunând cu o voce vibrantă: „îmi pare rău că ai aşteptat atât”. S-a dovedit ulterior că era iubita lui: şi-a atârnat brațul flasc de gâtul ei şi a condus-o în camera de lângă a noastră. Lejla i-a făcut cu ochiul înainte de-a intra în baie.

În seara aceea din camera învecinată s-au auzit gemete exagerate, genul de sunete produse de femeile care cred că e vina lor dacă sexul e prost şi încearcă să compenseze acea nedreptate prin onomatopee învățate în secret.

„Biata fată... Acum trebuie să se fută cu cretinul acela pentru că l-ai excitat tu, i-am spus pe întuneric. Ştiam că nu dormea, se foise toată noaptea în pat din cauza căldurii.

„Uau... A vorbit Sara. Am crezut că o să mă ignori până la Viena.”

„Pe bune, acum. Chiar trebuie să flirtezi cu orice cretin care îți iese în cale?

„Iar tu e nevoie să-i umileşti pe toți cei care nu au absolvit Literele, care nu au scris nicio carte şi nu ştiu să recite din Cmjanski?”

„Nu-i adevărat.”

În camera învecinată iubărețul a început să strige: „Îți pla-ce? îți place aşa?”, iar eu şi Lejla am izbucnit în râs.

„Asta e pentru tine, ştie că-l auzi”, i-am spus.

„Lasă-i... Să se iubească.”

„Şi dacă fac vreun copil în seara asta? Doar pentru că i s-a sculat lui pula? îl ai pe conştiință.”

„Nu i s-a sculat pentru mine, ci pentru Tito.”

„Abuzezi de patrimoniul nostru cultural-istoric ca să exciți bărbații.”

„Păi nu-i asa menirea lui?”

Individul a început din nou să urle: „Mai vrei? Mai vrei?” N-am mai auzit răspunsul.

„Poate că am făcut o faptă bună. Poate că în noaptea asta o să conceapă o fetiță deşteaptă”, a spus Lejla. „O scriitoare... Ca tine.”

„Îl ai pe Dino. Poți să faci cu el mici scriitoare”, i-am răspuns.

Era pentru prima oară când îi pomeneam numele de când părăsiserăm oraşul Mostar. În cele din urmă, individul aflat de cealaltă parte a peretului, şi-a dat drumul. Lejla tăcea. În în-tunericul unei camere de hostel din Zagreb, de care am dat cu totul întâmplător şi pe care-l vom uita peste câțiva ani, simțeam că formăm din nou ceva sau măcar o parte din ceea ce fusese cândva înainte de plecarea noastră de pe insulă. Voiam să-mi vorbească, nu conta despre ce şi să-mi imaginez alt păr şi alți ochi, negri, aşa cum fuseseră odată.

„De ce nu mi-ai spus de profesorul de matematică?”, am întrebat-o.

O vreme a tăcut, dar apoi a răspuns: „Nu ştiu. Poate pentru că nu voiam să-1 urăşti.”

„Ce conta dacă-l uram? Eu îți spuneam tot.” „Nu ştiu... Habar n-am. De proastă ce sunt.” Apoi, din senin, m-a întrebat: „Eşti căsătorită? Ai un soț?”

„N-am soț. Îl am pe Michael. Şi un copac de avocado”. „Cum sunt Michael şi copacul de avocado?” „Michael este înalt. Roşcat. E programator. Iar copacul de avocado este ceva fără noimă. Nu ştiu cum de mai e viu.” „Nu ți-au plăcut niciodată plantele de apartament.” „Aşa e. Nu-mi plac nici acum”, i-am răspuns şi am început să casc.

După ceva vreme, am crezut că a adormit. Hostelul se scufundase într-o linişte lugubră. Se auzeau doar clopotele catedralei. Mi-am dat seama că, dacă totul mergea conform planului, a doua zi l-aş fi putut vedea pe Armin. Mă temeam să-i rostesc numele de față cu ea, simțind în continuare că nu aveam dreptul s-o fac. Undeva în mine stătea ghemuită acea sfială a copilei de doisprezece ani căreia un adolescent îi desfăcuse părul. Mi-aş fi trădat sentimentele dacă i-aş rosti numele de față cu ea. Am încercat să-mi imaginez ce urma să-i spun, să-1 întreb, dar totul suna atât de banal. Oare vom bea o cafea undeva? Oare va veni cu soția şi copiii? Cum aş putea suprapune imaginea neclară a zeului de şaisprezece ani peste un bărbat banal care comandă un espresso lung cu lapte sau îi şterge nasul copilului său? Pentru o clipă mi-am dorit ca această călătorie să nu se sfârşească niciodată, să existe mereu câte un hostel, în câte un oraş, indiferent unde, indiferent când, unde să înnopteze o altă Lejla şi o altă Sara care să vorbească despre profesori, despre plante, despre orice, în timp ce se îndreaptă încet spre acel băiat de sub un cireş. în clipa aceea am înțeles un adevăr trist: nu aveam nevoie de Michael. Mă simțeam foarte bine acolo în acea cameră sufocantă. Nu ți-au plăcut

niciodată plantele de apartament. Ei nu trebuia să-i explic niciodată nimic, avea lupa potrivită pentru frământările mele interioare. Particulele de întuneric din sânge îmi invadaseră tot corpul. Acum trebuia să mă obişnuiesc cu ele, să le accept ca pe ceva esențial, ca pe ceva pentru care nici Michael, nici ceilalți Michael din lume nu vor aveau senzorii corecți. La început poate c-ar fi intrigați, dar în cele din urmă ar obosi. Vor adulmeca când şi când o tristețe absurdă la periferia ființei mele, o negură ce se desprinde ca mătreața, fără să ştie să şi-o explice, în ciuda bunelor lor intenții. Se vor înfuria că nu sunt persoana care să mă repare. Mă vor citi de la stânga la dreapta cu ajutorul unor dicționare, făcând din mine o carte cartonată, ca apoi să vină Lejla şi să smulgă paginile şi să facă din ele păsări de hârtie. Pentru că doar ea ştia că întunericul nu poate fi interpretat, neavând nici subiect şi nici temă. Doar ea ştia cum să mă elibereze dintre coperte.

„Ştii ceva...”, i-am auzit deodată vocea din celălalt capăt al camerei.

„Ce?”

„Apropo de copii...”, a spus ea.

„Ce e cu copiii?”

„Eu nu pot să fac, ştii? E ceva în neregulă... la instalație.”

M-am întors către ea, deşi n-o puteam vedea în întuneric.

„Eşti sută la sută sigură?”

„O mie la sută”.

„Şi ai vrea? Să ai copii?”

„Nu ştiu, sincer... Mi-ar plăcea să am opțiunea. Poate. Habar n-am.”

„Îmi pare rău”, am şoptit pe un ton stupid. Nu ştiam ce-aş fi putut să-i spun. Din nou, cuvintele mele erau tocite, ineficiente. Lejla reuşea ca dintr-o mişcare să le dezbrace de veşmintele luxoase de pe trupurile lor firave. Am tăcut din

nou, iar apoi, după câteva minute, i-am auzit respirația liniştită şi regulată. A adormit, ca de fiecare dată, înaintea mea.

Mă gândeam că asta era tot: două femei într-o cameră fără aer condiționat, cu o sticlă de Cola caldă pe noptieră şi clopotele de la catedrală răzbătând prin fereastra întredeschisă -asta era tot. După ce vom muri, nu va exista nimeni care să ne continue. Nu era nimic trist în asta, cel puțin nu pentru mine. în noaptea aceea simțisem consolare: două femei care au traversat Bosnia şi au fugit de la locul crimei şi care într-o bună zi pur şi simplu vor înceta să existe. în urma noastră nu va şerpui nicio linie de urmaşi, nu vom lăsa omenirii nici artişti, nici scriitoare, nici eroi, nici criminali. Nu le vom lăsa numele noastre unor copii care se vor considera ai noştri, unor copii care vor îmbătrâni în altă epocă, transformându-se în oameni pe care nu-i vom cunoaşte niciodată. Nimeni nu va fi nicicând noi. Noi suntem singurele.

„Ăştia sunteți voi", ne-a spus doamna învățătoare zâmbind, arătându-ne tabla de plută plină de figurine din hârtie. Prima noastră zi de şcoală. Ultima amintire, tocmai pentru că este prima. Este din ce în ce mai îndepărtată, micşorându-se ca un impiegat pe un peron. Nu-mi aduc aminte aproape nimic, de aceea sunt nevoită să inventez mai mult de jumătate. Dar n-are importanță, tu îți vei aduce aminte părțile care contează. Mai întâi trebuie să construiesc un schelet artificial pentru amintirile fragile, ca să le pot păstra. Aminteşte-ți omuleții din hârtie. Ni s-a spus ca în prima zi de şcoală să confecționăm nişte figurine din hârtie care să ne reprezinte. Mama a cumpărat mai multe tipuri de hârtie lucioasă, markere colorate, etichete şi diverse ştampile. Toată noaptea am stat la masa din bucătărie, încercând să facem figurina mea, un eu din

hârtie. Regula era clară: fiecare copil trebuia să-şi facă singur figurina. Asta o frustra pe mama. Colorasem peste linie, decupasem o jumătate de picior şi folosisem o hârtie prea închisă la culoare pentru păr.

„Încă o dată”, a spus mama. „Foloseşte-o pe asta... Şi fii atentă cu forfecuța să nu strici iar totul.”

Am decupat nişte figurine cu fuste pe care le-am colorat în culori pentru fetițe. Am presărat sclipici peste extremitățile delicate. Mă uitam la fața mamei să văd dacă reuşisem. Ea avea să mă recunoască în hârtia aceea, ea ştie cum să mă facă. Mă mai făcuse o dată. Voiam să mă facă cu păr verde, lung până la călcâie, cu o rochie din frunze şi ochi gălbui. Dar mama a spus că nu era bine aşa, voiam să râdă copiii de mine? Mi-a luat foarfecă şi mi-a decupat silueta, deşi ştia că încalcă regula. Dar ea e mama, ea ştie cel mai bine. Eu sunt neîndemânatică cu foarfecă.

„Uite”, mi-a spus, întinzându-mi o fetiță din hârtie roz. Avea părul mai frumos decât al meu, drept şi împodobit cu o steluță.

Ținea în mână o floare, deşi cu o săptămână în urmă rupsesem ficusul nostru, în timp ce săream coarda în sufragerie. Mama mi-a spus atunci că cei care nu au grijă de plante nu sunt în stare să aibă grijă nici de oameni. Dar micuța din hârtie, adică Eu, ştia să aibă grijă de plante, ținea în mână o floare perfectă de mărimea capului ei. Purta o rochiță roz aşa cum eu nu avusesem niciodată, şi râdea cu buze roşii, deşi mama nu mă lăsa să-i folosesc rujul.

Suntem încolonați în fața şcolii. Noi, copiii, şi mamele noastre, în curând ne vor striga pe nume, iar noi le vom da drumul la mâini şi vom intra în şcoală împreună şi totuşi atât de singuri. Fiecare dintre noi va face parte dintr-un grup, din ceva mai mare decât cina în familie.

Mama ta poartă o rochie roşie largă şi sandale cu talpă de plută. Nu ştiam că oamenii pot fi atât de frumoşi. Felul în care îşi atinge ceasul, felul în care te mângâie pe părul negru la fel ca al ei, felul în care râde la ceea ce i-ai spus – tu, o fetiță ca mine, ai reuşit s-o faci să râdă. Nu te văd, eşti cu spatele la mine, încă nu exişti. Simt două emoții la fel de puternice: dorința ca acea femeie cu picioare frumoase şi spatele drept, cu zâmbet generos, să fie mama mea, şi sentimentul vinovăției pentru că femeia pe care o doresc înlocuită stă chiar lângă mine. Ulterior ai încercat să mă convingi că mama ta nu a avut niciodată o rochie roşie, că o confund, dar eu m-am ținut cu dinții de amintirea asta ca de un bilet de loterie.

Ceea ce urmează o să povestesc eu, ca şi până acum. Şcoala, o zi mohorâtă, sentimentul de vinovăție se cuibărise în spațiul minuscul dintre mâna mamei şi a mea. Suntem strigați pe nume şi se dezlănțuie haosul. Un băiețel începe să urle, ținându-se cu ambele mâini de pardesiul mamei. Ceilalți copii îl privesc şi, de parcă ar fi un dirijor, toți încep să plângă în acelaşi ritm – unii scâncesc, alții suspină uşor, iar mamele uluite se uită ruşinate la celelalte femei, prefâcându-se surprinse. Copilul meu n-a făcut niciodată aşa ceva, e doar vina uoasrră. Şi deodată te zăresc. începi să exişti. Tu, cea adevărată, fără nume.

Eşti singurul copil care nu plânge. Eu sunt la limită, îmi tremură deja bărbia, nu pentru că mă tem s-o părăsesc pe mama ca să intru în şcoală, ci pentru că mi se pare că asta e ceea ce trebuie să fac în clipa aceea, plânsul fiind prima acțiune colectivă a clasei mele. Dar nu pot să plâng în timp ce tu mă priveşti. Iar tu, ca şi cum ai şti ceea ce mi se întâmplă, nu-ți dezlipeşti privirea de mine. În jurul nostru, un întreg spectru onomatopeic de copii răsfățați. învățătoarele vin după copii, îi iau cu stângăcie în brațe şi-i

duc în clasă ca pe nişte piese de mobilier. Mama e mândră de mine, toate femeile au văzut că fetița ei nu plânge, fiica şefului poliției. O țin în mână pe Sara din hârtie roz. Intru în clasă îngâmfată ca şi cum aş fi eliberat oraşul de barbari, dar în acelaşi timp simt că n-am meritat acel titlu eroic. Ei nu ştiu că eu plângeam din orice. încă nu te cunosc şi deja simt că ai făcut din mine o altă persoană, o versiune mai bună a mea. Va trebui să joc rolul fetiței care nu plânge atât timp cât veți exista tu şi acea şcoală.

Mamele rămân afară, cu zâmbete obosite şi în acelaşi timp triste şi speriate, ca un grup de fani după un concert emoționant. Sensul vieții lor se află înăuntru, în acea clădire, numitorul lor comun. Au rămas fără copii şi acum sunt nevoite să vorbească între ele, aşa, neprotejate. Iar noi suntem înăuntru, fiecare cu bucățica lui de hârtie, să acceptăm autoritatea altcuiva şi toate regulile care decurg de aici. Doar atât ştim.

Oare-mi aduc bine aminte? Trebuie să caut şi să inventez, încă nu am un vocabular îndeajuns de bogat pentru a țese amintiri puternice. Mi-au rămas doar senzații: zgârieturile netezite de palmele sutelor de copii care-au trecut pe-acolo înaintea noastră, răsuflarea acră a copiilor care nu s-au spălat pe dinți, scârțâitul cretei pe tablă, lumina de pe pozele din abecedar, gustul dulce al cornului mâncat în pauza mare. O să-mi spui că am inventat toate astea, că nimic n-a fost aşa şi că şcoala la care mergeam eu nu semăna deloc cu a ta. Dar invențiile îmi sunt mai apropiate şi mai limpezi pentru mine decât toate consemnările şcolare, decât fotografiile estompate din clasă şi memoria ta de elefant.

Unele imagini rămân însă în simplitatea şi firescul lor tocmai pentru că nu le-am inventat. Cei doi băieței care stau între noi două vorbind despre puță. Tu şi cu mine ne privim,

ştim că ceva nu e în regulă, dar nu ştim exact ce. Doamna învățătoare e departe de noi, întoarsă spre tablă. Chestia despre care vorbesc băieții, noi n-o avem, este acel altceua, doar al lor. Toată ruşinea şi temerea lumii noastre rezidă în această diferență. Primim răspunsuri prea devreme, răspunsuri mici şi încrețite, la întrebarea pe care nu ştiam c-o avem. Băieții şi-au desfăcut şlițurile, arătându-şi unul altuia puța ca şi cum şi-ar fi compa-rat penarele. Mă uitat la tine. întorci capul într-o parte şi te uiți la penisurile lor minuscule, fără să ştii la ce se folosesc, cu un sentiment de compasiune față de acea deformație de pe corpul lor. Atunci mă uit şi eu, după ce le-am văzut în ochii tăi. Două ciupercuțe diforme în mijlocul trupurilor acelor băieți.

Nu-mi aduc aminte cum şi când s-a terminat acel spectacol groaznic. Din acea zi am stat în aceeaşi bancă, atrase nu doar de teama față de corpurile lor, ci şi dintr-o complicitate față de diferențele dintre noi. Ne-a apropiat un amestec de scârbă şi uimire. Deveniserăm tu şi eu.

Nu-mi aduc aminte nici când mi-ai spus cum te cheamă. Uneori mi se pare că ți-am ştiut numele dintotdeauna, din prima clipă, deşi mi-e clar că e imposibil. Ceea ce-mi amintesc însă este figurina ta din hârtie pe care ai adus-o la şcoală, Lejla ta. Albă, confecționată dintr-o coală tare de desen. N-avea nici ochi, nici buze, nici nas. Nu i-ai decupat corpul pe care să-l îmbraci în fustă: nu i-ai adăugat niciun detaliu. Doamna învățătoare a adunat figurinele din hârtie şi a început să le fixeze pe o tablă mare de plută ce atârna pe perete lângă harta lumii. Ne-a străpuns capetele cu nişte piuneze mici. Picioarele şi mâinile s-au răsucit fluturând de fiecare dată când se deschidea uşa. Când a văzut figurina ta, te-a întrebat de ce nu ai colorat-o. Nu-mi amintesc aproape niciun detaliu din clasa noastră, nu-mi amintesc chipurile copiilor sau manualele, ştiu însă ce i-ai răspuns.

Vorbele tale au avut dintotdeauna asupra mea efectul pe care-1 are acul gramofonului când înregistrează pe vinil. „Aşa e pielea”, ai răspuns.

Câțiva copii au pufnit în râs, ascunzându-şi invidia. Figurina ta era diferită de toate celelalte. Doamna învățătoare avea să te remarce imediat.

„Şi hainele?”, a întrebat ea. „Nu port zilnic aceleaşi haine”, ai răspuns. Asta e tot ce-mi aduc aminte. Ea n-a mai vrut să insiste, îți murise tatăl cu puțin timp în urmă şi a fost mai îngăduitoare cu tine timp de patruzeci de zile – aşa era obiceiul. Iar figurina mea colorată, plină de sclipici şi cu o floare în mână, a devenit brusc exagerată. Mi s-a făcut ruşine în fața adevărului tău simplu. Atunci am realizat că poate exista cineva care ştia mai multe decât mama. Mi-era ruşine că gândeam aşa, voiam s-o protejez – biata de ea, cu punga plină de decupaje din hârtie şi etichete colorate – de rigoarea ta brutală. Poate că atunci m-am scindat în cea care acceptă adevărul tău, care e conştientă de minciuna de pe tabla din plută şi cea care mergea acasă după cursuri şi-i îndeplinea mamei ei visul despre fetița în rochie roz. Sau poate că a fost mai mult de-atât, poate că atunci am inventat un sine pentru tot restul lumii, pe care nici n-aş fi îndrăznit să ți-1 arăt de teamă că-ți vei da seama de prefăcătoria mea. De aceea era mult mai simplu să plec, să-mi schimb limba, să pronunț diferit propriul meu nume, să mă prefac că undeva departe, în inima întunecată a Europei, tu nu existai.

În primul nostru an de prietenie, nu ne-am împărtăşit prea multe. Tu mi-ai spus că n-ai tată, eu ți-am spus că n-am frate, în mintea mea de copil a muri şi a nu te naşte însemnau ace-laşi lucru, o simplă absență. Dar nu avea importanță, tu m-ai acceptat ca şi cum ți-aş fi fost atribuită. Ca şi cum această po-veste ar fi existat înaintea noastră.

După ce am fost martore amândouă la gestul băieților desfăcuți la pantaloni, am devenit nedespărțite. Nu făcuserăm nimic rău, dar simțeam că asistaserăm la ceva ruşinos, ceva ce putea fi folosit împotriva noastră. N-aveam nevoie de niciun alt motiv ca să ne aliem. Mi-ai spus că aveai un frate mai mare. Aveai să mă inviți la ziua ta de naştere de la şapte ani. Birocrația simplă a primelor prietenii. Şi ce eram de fapt atunci, ce însemna eu şi Lejla? O fărâmă de carne şi de empatie.

Nu pot romanța acele zile, nu le pot conferi o însemnătate capitală. M-ai detesta pentru asta. în plus, nu ştiu cum să aş-tern pe pagină acele două copile: în amintirea mea, creşti şi descreşti ca un țărm iluzoriu în ochii unor marinari deznădăj-duiți, în cele câteva amintiri pe care le am inserez o versiune mai matură a ta, cea pe care a pipăit-o profesorul de matema-tică, cea care e acum lângă mine, cea care şi-a pierdut virginitatea pe malul râului lângă mine. Acea versiune a Lejlei mature şi dezamăgite îmi schilodeşte amintirile naive despre prietenia lipsită de griji din copilărie. Am vrut să mă întorc în timp şi să explic totul, dar cred că m-am dus prea departe şi nu am reuşit nimic. Mai mult, cred că m-am rătăcit. Nu ştiu, Lejla. Dar trebuie să ştiu. Şi tu vrei asta, nu? Să fiu o naratoare omniscientă. Poate c-ai avut mereu dreptate, poate că nu există niciun fel de sens, niciun fel de model ascuns sub suprafața vieții. Voiam să fac câțiva paşi înapoi, să unesc punctele în ordine, unu, doi, trei, ca în desenele care-ți plăceau atât de mult când eram mici. Dar tu nu ți-ai dorit asta niciodată, nu-i aşa? Explicațiile mele, violența sensului meu. Trebuia doar să compun câteva imagini.

Să te inserez în text pe tine, o simplă chelneriță din Mostar, cu nimic specială, o femeie care nu va lăsa nimic în urmă, excep-tând poate oasele unui iepure şi un tampon

aruncat în noapte. Doar o naivă ca mine te-ar putea băga într-o carte. Dar, vezi tu, există ceva inevitabil în toate poveştile – mai devreme sau mai târziu se termină. Şi, după cum bine ştii, după sfârşitul nostru, nu va mai fi nimic. Îţi aminteşti de acea zi pe insulă când mi-ai spus că nu eram pregătită pentru moarte? Tu eşti cea nepregătită. Şi fiecare cuvânt ne duce mai aproape de sfârşit.

Ştiu de ce ţi-e frică, mi-am dat seama de la început, deşi nu ţi-am mărturisit-o niciodată. Ziua în care am intrat în clasă şi figurina ta nu mai era pe tablă. Tot acel colaj colorat cu sclipici şi etichete se afla acolo, mai puţin Lejla ta cea simplă şi albă. Credeai că nu am observat, nu-i aşa? Te-ai prefăcut că nu-ţi pasă, că nu avea importanţă. Acolo unde nu demult stătuse figurina ta rămăsese doar o bucată goală de plută. Acel gol coborâse de pe tablă şi se furişase la tine în piept. Am văzut tot, nu mi-a scăpat nimic: cum te-ai străduit să nu-ţi văd frica şi groaza cuiva care tocmai asistase la propria-i dispariţie. Probabil că un copil invidios îţi furase figurina. Nici măcar nu s-a străduit să scoată piuneza: ţi-a sfâşiat fruntea, te-a mototolit şi te-a aruncat la coşul de gunoi, printre resturile de cornuri tari şi coji de mere. Poate din cauza primului zece pe care îl luaseşi la matematică. Poate că simplitatea ta le amintea de excesul lor. Dar contează? Cineva te răpise când nu erai atentă.

Conduceam prin Slovenia de cel puţin o jumătate de oră înainte să-mi dau seama că Bosnia rămăsese demult în urmă. Poate pentru că o simţeam în continuare între noi, de parcă merse-serăm prin cenuşă. Mereu suntem în Bosnia. Acum o împrăştiam prin toată Europa. Ţara noastră cu frontiere ireconciliabile este de fapt fără frontiere. Degeaba ne-am confruntat, exilat şi ucis: noi nu am fost niciodată în ea, ea a fost cea care s-a infiltrat în noi ca un fior fantomatic. Pielea încă ne sângerează.

Odată, Michael şi cu mine ne-am uitat la un serial SF în care un băiat este răpit de nişte creaturi extraterestre care-l duc într-o lume a întunericului şi a deznădejdii. La final este salvat, se întoarce acasă la mama disperată. În ultimul episod băiatul merge la baie să se spele pe mâini, i se face greață şi începe să vomite în chiuvetă rămăşițe din acei paraziți care-l răpiseră. Pentru el nu mai exista puritate. în timp ce urmăream acel băiat speriat pe ecranul uriaş al televizorului lui Michael, mi-am dat seama că acel sentiment îmi era familiar. Dar nu i-am spus nimic lui Michael, oricum nu ar fi înțeles.

Ne-am oprit la o benzinărie să facem plinul şi să mergem la toaletă. Când m-am întors la maşină, am văzut un băiat rom care ne spăla parbrizul. „Nu e nevoie", am încercat eu să-l opresc, dar fără succes. Cu gesturi rapide spăla parbrizul, trecându-şi dintr-o mână într-alta buretele şi sticla cu detergent. Am înțeles că nimic nu-l putea opri, aşa că m-am urcat în maşină şi am aşteptat-o pe Lejla. Şi-a făcut apariția curând cu o pungă mare de chipsuri şi o ciocolată.

„Exploatezi copii", a spus când a intrat în maşină.

„I-am spus să se oprească, dar n-am avut succes."

După ce a terminat de spălat parbrizul, a trecut repede la geamuri, fără să țină cont de împotrivirea mea. M-am simțit prost. Voiam să fiu o persoană matură, responsabilă social care nu susține şi nu întreține tirania capitalistă. Dar el părea atât de fericit că în sfârşit cineva îi dăduse voie să-şi facă treaba, încât nu m-a lăsat inima să-l rănesc cu spiritul meu de justițiară albă. Când a terminat, am deschis geamul şi i-am pus câțiva euro în palma aspră. înainte de a pleca, s-a oprit în fața maşinii şi a făcut o plecăciune adâncă cu o expresie solemnă pe chip.

„Parcă am fi regele şi regina..."

„Eu sunt regina”, a adăugat Lejla imediat.

„Ferice de noi”, i-am răspuns şi am băgat cheia în contact, îmi era ruşine de strălucirea ireproşabilă a parbrizului.

De când s-a transformat Slovenia în Austria? Nu ştiu, mi se părea că itinerariul nostru în acea lună de mai se extinsese şi se deformase, arcuindu-se după propriile legi care nu aveau legă-tură cu cartografia. Ca şi cum am fi suprapus un panou de sti-clă peste o hartă străină. Sub noi se întrezăreau toponimele, statele şi graniţele lor, dar pentru noi două exista o altfel de su-prafaţă, alunecoasă şi monotonă. Undeva la marginea acesteia se afla Armin în paltonul lui negru care, evident, îi rămăsese mic. Speram ca Lejla să-i menţioneze numele, mai ales acum, că ne aflam în Austria, dar ea devora chipsuri şi fredona nişte melodii copilăreşti de parcă am fi fost în excursie cu clasa. Am hotărât să văd în asta un mecanism de apărare. Nu aveam dreptul să-i rostesc numele prima, trebuia să aştept s-o facă ea. De fiecare dată când îmi venea să-i rostesc numele, simţeam din nou în jurul picioarelor apa îngheţată a Mării Adriatice şi palma Lejlei pe obraz. De aceea am vorbit despre toate celelalte: despre vreme, despre mâncare, despre colegii de liceu despre care nu mai ştiam nimic. Mi-a spus că racheta de tenis era un cadou de la Dino, iar eu am izbucnit în râs. Lejla, cea pe care o cunoşteam, era în stare să rezolve o problemă de şah sau o problemă grea de matematică mai repede decât oricine, dar fusese mereu paralelă cu sportul. Odată, profesorul de educaţie fizică a dat-o afară din sala de sport pentru că a întrerupt jocul, citind ce scria pe minge. Să-i dăruieşti unei asemenea persoane un articol sportiv denotă fie ignoranţă crasă, fie bătaie de joc.

„Tu şi tenisul... Bietul Dino”, am spus.

„Tu şi copacul de avocado vă potriviţi mai bine?”

„Nu. Dar să fim serioase, Lejla. O rachetă de tenis? Ai folosit-o vreodată?”

„Sigur că da. Dino mi-a fost antrenor. Aşa ne-am cunoscut.”

„Antrenor? De tenis? Te-ai apucat de tenis?

„Am făcut o lună. Pe urmă n-am mai rezistat. Să alergi aşa după o minge ca un câine...”, a spus ea, privind pe fereastră pielea de plastic a Austriei.

„Bietul de el, e convins că mă voi întoarce.”

Nu ştiam dacă vorbea despre tenis sau despre căsnicia ei, dar m-a întrerupt înainte de a-mi face curaj s-o întreb.

„Ce e aia?” a arătat cu degetul către o apă ce se zărea în mijlocul unui câmp verde şi catifelat.

„Habar n-am. Pare un lac...”

„Hai să vedem!”

„Lasă acum... Mai avem puțin până la Viena.”

„Dar vreau să văd lacul”, a spus calmă, ca şi cum ar fi menționat un fapt ştiințific de necontestat împotriva căruia nu aveam niciun argument. Mi-am amintit că era cât pe-aci să ne omoare în lanul de porumb şi am decis că e mai simplu să fac o pauză de o jumătate de oră ca să vadă balta aia stupidă, decât să riscăm un alt accident. Lacul era artificial, la fel şi parcarea, iarba, unghiile chelneriței care ne-a servit cafeaua şi a rugat-o politicos pe Lejla să-şi dea picioarele jos de pe scaun. Părea că cineva întinsese o folie de plastic pe suprafața lacului ca nu cumva vreo pietricică să destrame din întâmplare întregul peisaj. Toate firele de iarbă aveau aceeaşi înălțime, tunse la milimetru, ca la salon. Iar verdele acela, atât de diferit de cel de la noi, avea o singură nuan-ță, oriunde mi-aruncam privirea: copacii, arbuştii, gazonul... îmi amintea de acel simbol din Paint sub formă de găletuşă pe care dai clic şi umpli spațiul cu ce nuanță doreşti. Chiar şi păsările, pe care nu le puteam

vedea, ciripeau atât de melodios, într-o armonie perfectă, ca după un repertoriu perfect executat în terțe şi cvinte, încât mi se părea că aud o muzică de pe un cd şi nu sunetele naturii. Mi-am adus aminte că odinioară apreciam tocmai aceste lucruri: străzi fără gunoaie, curți îngrijite, bănci curate, în general ordinea din străinătate. Acum însă mi se părea insuportabil. Nu pentru că Bosnia în neglijența sa ar fi fost mai bună. N-am făcut parte niciodată din rândul celor care se mândresc cu propriile neajunsuri, de parcă ar fi o dovadă că noi, localnicii suntem mai calzi decât străinii. Însă în acel moment, în care Lejla privea dezamăgită lacul perfect dreptunghiular şi a spus cu voce tare „Să-mi fut una" când a citit nota de plată pentru cele două cafele, Austria mă scotea din minți. Față de gazonul ei perfect, mi se părea că eu sunt imperfectă, cu muchii dure şi cu tenul pătat: gândurile mele colorate depăşiseră contururile. Atunci mi-am dat seama de ce nu-mi plac peisajele manufacturate: pentru că mă fac să percep umanitatea mea ca pe un defect profund personal. Brusc îmi doream să mă piş în acel lac. O puneam pe seama Lejlei, dacă ea n-ar fi fost lângă mine, probabil că mi-aş fi jucat rolul de europeancă civilizată, de fapt, mi-ar fi şi plăcut. Dar ea îmi aducea mereu aminte de ceva din mine, ceva fundamental, care nu n-ar fi putut încăpea între patru laturi. Îmi aducea aminte că haosul este starea naturală a acestei lumi, că viețile noastre, organizate în jurul efortului de a face ordine în tot acest haos, nu reprezintă nimic altceva decât expresia unei aroganțe infinite.

Lejla s-a uitat în sus şi a închis ochii. Îi puteam vedea rădăcinile crescute, întunecate ca orbirea. Părea că un strop din acel întuneric i se infiltrase în păr înainte să fi părăsit Banja Luka. Simțeam o fericire stupidă la gândul că eram martoră la culoarea naturală a părului ei, dovadă că

avusesem dreptate în acea dispută nerostită încă din Mostar. Acele rădăcini crescute îmi dovedeau că nu am născocit nimic, că undeva în acea femeie se ascundea adevărata Lejla care urma să iasă la suprafață mai devreme sau mai târziu. În fața noastră, pe acel gazon ireproşabil, două fetițe se învârteau cu brațele întinse şi cădeau râzând preadolescentin. Fetița mai înaltă avea un ten aproape alb şi un păr atât de blond, încât părea că va dispărea cu totul dacă se va apropia mai mult de partea însorită a pajiştei. Purta o salopetă cu pantaloni scurți şi un tricou care, pe lângă tenul ei, părea mai degrabă galben. Cealaltă fetiță avea părul roşcat şi des, strâns în vârful capului şi în timp ce se învârtea cu brațele întinse şi ochii închişi, rochița verde se învârtea odată cu ea ca o elice delicată gata s-o ridice deasupra lacului. Mamele lor stăteau la două mese de noi, vorbind în germană, fără să-şi ia ochii de la ele. Din când în când, una dintre fetițe se apropia periculos de mult de malul lacului, exaltată de dansul ei ca oracolul din Delphi, până când mama ei pământeană scotea un strigăt în germană, rupând vraja. Cuvintele se înşirau elastic între fiică şi mamă ca o lesă, îndepărtând fetița de apă.

„Nu ți-am spus să te duci dracului", a spus Lejla deodată, cu ochii în continuare închişi.

„Despre ce vorbeşti?", am întrebat-o, privindu-le pe cele două fetițe, geloasă pe dezinvoltura lor firească şi pe faptul că se puteau arunca în iarbă fără ca cineva să le considere nebune.

„Când ne-am văzut ultima oară după ce l-am îngropat pe lepurilă."

„Ai deschis uşa şi mi-ai spus să mă duc dracului, Îmi aduc foarte bine aminte."

A făcut ochii mari şi s-a îndreptat în scaun.

„E incredibil cât de mult îți place să inventezi...

„Nu inventez nimic”, i-am răspuns calmă. În clipa aceea mi-am amintit de o emisiune în care nişte poliţişti vorbeau despre cum au fost instruiţi pentru anchetarea psihopaţilor. Nu ai voie să-ţi pierzi cumpătul nicio clipă, e semn de slăbiciune.

„Sara, glumeşti, nu?”

„Doamne, Lejla, ce importanţă mai are acum? Asta a fost acum o sută de ani. Oricum nu mai sunt supărată.”

„Ia te uită, oricum nu mai sunt supărată. Mai întâi inventează toată povestea şi apoi se laudă că nu mai e supărată din cauza ei.”

„Nu mă ţin nervii să vorbesc acum despre asta.”

Una dintre fetiţe, cea blondă, a încetat să se mai învârtă. Ceva îi distrăgea atenţia, ceva în aer. Stătea în mijlocul pajiştei şi se uita înainte, fără nicio expresie pe faţă, în timp ce prietena ei se învârtea în continuare cu ochii închişi.

„Ascultă-mă”, a spus Lejla, hotărâtă să nu renunţe la subiect, „te-am întrebat: Unde te duci acum?”

„Lejla, sincer, nu mai contează...”

Fetiţa blondă a văzut ceva. Părea că se uita la un fluture invizibil. Că-i urmărea dansul nebunesc.

„Iar tu mi-ai spus mie, citez, «să mă duc dracului». Şi atunci eu ţi-am deschis uşa, iar tu ai ieşit. Şi cu asta basta.”

„Lejla, fetiţa aia”

„Despre ce fetiţă vorbeşti?”

„Despre cea blondă, în salopetă”, i-am răspuns, arătând spre pajişte. „Ceva nu e-n regulă.”

Şi atunci a început: şi-a ridicat cotul într-un fel straniu, de parcă o învăţătoare invizibilă ar fi tras-o brusc spre ea. Fetiţa s-a prăbuşit în iarbă şi a început să aibă convulsii violente. Cealaltă fetiţă şi-a acoperit faţa cu palmele şi s-a îndepărtat câţiva paşi de prietena ei care nu mai era ea însăşi. Trupul firav se contorsiona incontrolabil de parcă s-

ar fi dezmembrat, smulgându-se din pământ sub impulsul unei dereglări neurologice insesizabile, amintindu-le celor prezenți că nu suntem decât o sumă de par-ticule imperfecte. Mamele au alergat spre fetițe, lăsând în urmă cicatricile tocurilor pe gazonul perfect. Toată lumea s-a ridicat în picioare, uitându-se la acea făptură firavă care în continuare se mişca spasmodic. Chelnerii au rămas nemişcați, încercând parcă să-şi amintească dacă genul acela de situație era menționat în fişa postului; ceilalți oaspeți se uitau unii la alții cu îngrijorare, aşteptând nişte indicații pertinente, cineva trebuia să ştie ce era de făcut. Dar mama fetiței era pregătită: femeia scundă cu brațe subțiri, într-o rochie cu sclipici, cu părul tapat era singurul expert în ceea ce se întâmpla, cea mai speriată, dar şi cea mai în măsură să facă ceva în legătură cu convulsiile fiicei ei.

După un timp criza s-a domolit, fetița zăcea întinsă pe iarbă, relaxându-se parcă după o zi de joacă. Ambulanța a ajuns târziu, momentul critic trecuse. Mama le explica ceva celor două asistente care dădeau afirmativ din cap. Unul câte unul, chelnerii şi chelnerițele s-au pus din nou în mişcare, iar oamenii s-au întors treptat la locurile lor. A revenit şi ciripitul sincronizat al păsărilor care păruseră să amuțească în timpul acelei scene cutremurătoare. Eu şi Lejla stăteam în continuare lângă masa noastră, privind micul grup de lângă lac. Mi-am adus aminte de vacanța noastră de vară pe insulă şi mi-am dat seama că poate avusese dreptate. Eu eram cea nepregătită. Nu doar pentru moarte, ci pentru orice ieşea din cotidian. Asemenea situații mă paralizau, scene înfiorătoare care scot la iveală adevărata noastră natură umană. Comparativ cu eficiența şi calmul acelei mame, eu mă simțeam cu totul inutilă. Am înțeles în acele momente de groază că niciodată nu voi putea

salva pe cineva, că nu voi putea găsi la timp pastila salvatoare, că nu voi fi persoana din restaurant care să execute manevra Heimlich pentru a salva pe cineva care se sufocă. Aş rămâne în paralizia mea mută, privind moartea care se răspândeşte în jurul meu.

„Bietul copil”, a spus Lejla.

„Da, s-ar fi putut răni grav”, am spus eu, marcată în continuare. „Dacă ar fi căzut în lac?”

„Nu mă refer la ea”, a răspuns.

Am privit-o nedumerită. Avea ochii umezi, ceea ce m-a luat prin surprindere. I-am urmat privirea şi mi-am dat seama că se referea la celălalt copil, la fetița în rochie verde. Fetița roşcată stătea ca o stană de piatră la o distanță de câțiva metri de asistente, de mame şi de prietena ei lipsită de vlagă şi plângea cu sughițuri cu fața în palmele mici şi pistruiate.

Mâinile mele au obosit, periodic am dureri pe care niciun medic din Dublin – cel puțin niciunul pe care mi l-am permis – nu a ştiut să le explice. Uneori am sentimentul că tastez de ani de zile. Din când în când, sunt nevoită să mă opresc şi să-mi masez mâinile. Uneori e o durere surdă, la încheieturi, alteori e ca o înțepătură pe care o simt în degete. Atunci mă opresc, cu mâinile deasupra tastaturii, aşteptând să-mi treacă. Mâinile mele chinuite arată precum cleştii unui rac, cu pielea roşie şi descuamată. Mi-ai spune să nu mă mai plâng, există oameni cu probleme mai grave. De-aia îmi acord pauze de maxim zece secunde să-mi masez mâinile şi să mă reîntorc la treabă.

Am impresia că tot ce am scris e greşit. Am literele la îndemână şi dacă mut cursorul pe document cu o simplă atingere, voi putea să mă întorc şi să schimb tot ce s-a întâmplat, să te îmbrac în haine mai bune, să-ți pun lentile de contact verzi, să readuc la viață lepurele mort. Dar nu

pot. Vreau să ajung la final, să închid laptopul, să-mi masez mâinile chinuite şi să mă duc afară. În plus, mi-e teamă să schimb direcția acum. S-o iau înapoi înseamnă să întorc maşina şi să revin în Bosnia. Asta mi-ar ucide narațiunea. Aşa că, să continuăm drumul. Blestemate să-mi fie mâinile. Stau pe loc şi-mi mistuie carnea pe jumătate moartă ca doi păianjeni. Trebuia să-ți scriu o scenă simplă, să şlefuiesc o singură amintire. Una în care tu să nu ai părul blond şi algele de pe acea insulă să nu pută. O zi fericită. Nu asta voiai?

Bine. Nu pot să mă întorc, dar nu contează. Uită pur şi simplu tot ceea ce am scris până acum, bine? Să începem din nou:

„Mă duc să cumpăr un iepure alb”, ai spus.

În acel întuneric a apărut o crăpătură, lăsând să intre o rază de lumină plăpândă, dar reală. Oraşul nostru dormea, fără să-şi dea seama de lumina care-1 dezvăluia. Pe atunci nu ştiam de unde venea acel entuziasm. Acum mi se pare că în dimineața aceea, după ceremonia de absolvire a liceului, am simțit pentru o clipă forța de-a fi personaje principale în propria noastră poveste: primisem rolul eroului doar pentru că toți ceilalți dormeau. Spun al eroului, pentru că eroinele la vremea aceea păreau să nu existe, ascunse ca nişte secrete ruşinoase, împinse în colțurile unor cărți proaste sau uitate în morminte abandonate ca biata Safikada. Dar în acea zi, când raza subțire de soare a hotărât să ne cruțe oraşul pentru încă o dimineață, noi am preluat rolul protagonistului. Am simțit acest lucru, deşi nu ştiam ce era, puterea de a face orice. Totul exista pentru noi şi datorită nouă: copacii din care se înălțau în zbor păsări, zidurile părăginite ale Castelului, ramurile rupte purtate de râul învolburat, mirosul de pâine caldă ce se strecura din

brutării, străzile pustii cu trotuare schilodite – toate erau ale noastre.

Alergai pe pod, cu geaca de blugi fluturând în urma ta, părul negru prins în coadă ca o aripă de corb, iar eu te urmam lentă, îmbujorată, încă simțind durerea dezvirginării, dar fericită. Mi se părea că suntem singurele persoane din oraş: podul era pustiu, cafenelele, închise, storurile trase peste ferestrele mici. Două adolescente deflorate, cu zece mărci băgate în ciorapi şi o zi însorită. Oare mai aveam nevoie de altceva?

Când am ajuns la piață, femeile cu obrajii rumeni îşi aranjau roşiile triste şi ardeii în lădițe, iar bărbații etalau pe tejghele instabile chiloți şi ciorapi de nylon, păreau că sunt acolo pentru noi, nişte figuranți în pouestea noastră.

„Unde găsim un iepure?"

„Ştiu eu pe cineva", ai răspuns, de parcă urma să facem rost de cocaină. Am cumpărat nişte bomboane gumate şi un yo-yo de plastic cu poza unui fotbalist. Îmi simțeam virginitatea pierdută ca pe o limbă străină de curând învățată. Brusc toți cei din jur păreau oameni care ştiau. Oare să mă fi trădat ceva, ceva în felul în care mergeam, râdeam şi mă jucam cu acel yo-yo smucind chipul nefericitului fotbalist între țărână şi palmă? Ceva în mine îşi dorea să dezvăluie secretul, ca oamenii să mă privească şi să vadă experiență, de parcă mi-aş fi susținut doctoratul, nu aş fi lăsat un băiat să mă penetreze.

Tu păreai mai entuziasmată de iepure decât de prima experiență sexuală. Aveai acea aură relaxată pe care peste ani aveam s-o copiez în Dublin ca bărbații să mă țină minte. Părea că mereu ai avut o misiune – să faci rost de prezervative, să cumperi un iepure, să ocupi locurile din spate în autobuz – față de care scopurile celorlalți păreau ridicole. Abordai toate acele sarcini cu seriozitatea unui

analist de piață, dându-mi în acelaşi timp de ştire că te plictiseai, că era doar încă o treabă ce trebuia făcută. Peste patru ani tu aveai să fi blondă, Iepurele avea să moară, iar eu aveam să-i sap groapa. Dar pe-atunci nu ştiam nimic din toate astea, pe-atunci iepurii nu mureau. Nu ştiam nici că ne rămăsese un an de prietenie, că ne aştepta insula precum casa vrăjitoarei din inima pădurii.

În capătul pieței, pe lăzi de bere stivuite, stătea domnul Kraljevic, aranjându-şi şapca pe chelie. În jurul lui erau nenumărate colivii, mici şi mari, din plastic sau metalice, un zeu-tiran confuz al unui mic regat al animalelor. Stătea cu mâinile pe genunchii desfăcuți ca să lase loc burtoiului imens, încruntat se uita de jur-împrejur la ceilalți vânzători ca un ju-decător enervat. îmi aminteşte de acei oameni pe care totul îi deranjează, pentru care lumea este insuportabil de strâmtă, sunt plini de ei şi de apariția lor mai mult decât o pot suporta. Şi totuşi, pare au să nu-1 deranjeze onomatopeele croncănitoare care-1 înconjoară, rotițele ce stau să se desprindă, învârtindu-se sub piciorușele hamsterilor isterici, ciocurile care ciripesc cerând hrană, sex ori ambele, rozătoarele care ronțăie frunze de salată. Doar broaştele țestoase sunt tăcute. Îmi amintesc de secretul meu îngropat la rădăcina pinului din fața casei.

„Tu eşti puştoaica care a sunat pentru iepure?”, te-a întrebat, privindu-te suspicios ca şi cum el ar fi fost cumpărătorul.

„Da. Vreau unul alb.”

„Musai alb? Am unul cu pistrui, mori dacă-1 vezi.”

A spus-o în aşa fel, încât ne-a fost clar că Pistruiatul era cea mai rea opțiune. Pistruiatul avea mai mult ca sigur vreun sifilis iepuresc sau vreo tulburare comportamentală.

„Musai să fie alb”, răspunzi tu. Dreaptă ca o eroină a Troiei, stai şi-1 priveşti pe vânzătorul transpirat fără să

clipeşti. Sub privirea ta, domnul Kraljevic părea încă un porcuşor de guineea printre toţi ceilalţi.

„Toţi vreţi să fie alb, nu ştiu ce v-a apucat. Hai, drăguţă, uită-te la pistruiatul ăsta, uite cât de dulce e.”

Te-ai întors să pleci. Eu sunt confuză, mă uit la el, apoi la tine şi apoi te urmez, un paj ascultător după o regină mândră care tocmai şi-a jignit curtenii.

„Hei, aşteaptă, drăguţă. Alo, fetiţo...”, strigă după tine domnul Kraljevic, iar tu te opreşti. „Ce mare scofală, arde ceva?”

„Domnule Kraljevic, nu am de pierdut toată dimineaţa”, îi răspunzi. Să fi fost faptul că l-ai făcut domn, ori pentru că eram deja privite de câţiva vânzători de la celelalte tarabe, cert este că s-a ridicat în cele din urmă şi ne-a făcut semn să aşteptăm. Ne-a întors spatele şi s-a strecurat printre cele două muşamale atârnate, intrând în jungla lui din culise. Te-am privit surprinsă, nu m-am aşteptat ca toată treaba asta să se transforme într-o asemenea dramă. Iar tu ai închis ochii ca un guru şi ai dat uşor din cap: totul era sub control.

A ieşit ţinând în mână o cuşcă de lemn uriaşă plină de iepuri.

„Le face bine să stea toţi grămadă... într-o singură cuşcă?”, l-am întrebat eu, iar domnul Kraljevic m-a privit profund jignit.

„Dacă zece oameni pot locui sub acelaşi acoperiş, pot şi iepurii.”

Iepurii de caso. Mici mingi speriate. Mirosul era insuportabil. M-am gândit la oameni înghesuiţi în aceeaşi locuinţă, la duhoarea trupurilor alăturate. Mi s-a făcut rău.

În cuşcă erau trei iepuri negri, câţiva pestriţi şi doi albi. Domnul Kraljevic a scos unul şi ţi 1-a întins. L-ai luat cu

delicatețe în palme ca pe o inimă de om care pulsa. Mi s-a părut că văd teamă în ochii tăi.

„Aşadar”, a început domnul Kraljevic, „fân, cel mai important este să aibă fân şi apă proaspătă în permanență, peste câteva luni poate mânca legume verzi.”

„E mascul sau femelă?”, am întrebat eu.

„Ce importanță are?”, ai spus.

„Fetiță”, a răspuns domnul Kraljevic mândru de parcă toc-mai îi dăduse naştere. „Celălalt e băiat.”

„O să-ți spunem...” te-ai adresat iepuriței speriate, iar apoi, te-ai întors fâstâcită spre mine: „Sara, ce nume să-i punem?”

În viața mea n-am pus nume nimănui. Până şi țestoasele fuseseră botezate de mama, care le-a dat nume fermecătoare de vedete din telenovelele mexicane: Casandra, Esmeralda şi Marisol. Dacă aş fi ales un nume prost, ți-ai fi dat seama de mediocritatea mea. Pe de altă parte, dacă aş fi refuzat să-i dau un nume iepuriței, ar fi trebuit să recunosc că nu sunt la înălțimea unei asemenea sarcini. Apoi s-a auzit un zăngănit pe tejgheaua lăcătuşului pipernicit. Câteva mere s-au rostogolit pe jos.

„Ce se întâmplă?”, ai întrebat.

Am simțit că pământul trepidează. Eram speriată. Mi-am amintit de vorbele lui tata: „Nu te teme, fata mea. Banja Luka strănută.”

„Cutremur”, am spus încet, iar zâmbetul domnului Kraljevic a înghețat.

„Doamne, nu încă unul”, a spus el speriat de moarte.

Ca o extensie exterioară a frământării lui interioare, animalele au început să scâncească şi să se agite în cuşti: păsările pirpirii loveau din aripi în zăbrelele ruginite, porcuşorii de Guineea s-au ridicat pe piciorușele din spate

căutând nebuneşte răspunsuri, iar broaştele ţestoase s-au retras frumos sub carapace. Eu şi cu tine ne-am ghemuit, privindu-ne liniştit una pe cealaltă ca şi cum privirea noastră ar fi putut învinge placa tectonică. Cel mai bine s-au descurcat iepurii: întrucât cuşca a rămas deschisă, au sărit înspăimântaţi din fânul împuţit şi au luat-o la fugă în toate părţile. Fetiţa fără nume a dispărut din braţele tale. Sau ai scăpat-o de frică? Nu te-am întrebat niciodată.

Spre deosebire de ceilalţi iepuri care, ascunşi în spatele cuştilor, au coborât în fugă de pe deal până spre pârâu sau au dispărut pe după perdelele improvizate din muşamale, iepuriţa albă a dat fuga în mijlocul asfaltului fierbinte ce despărţea cele două rânduri de tejghele. A dispărut în câteva secunde, înainte de a fi reuşit să-i punem un nume. Domnul Kraljevic, fără să stea pe gânduri, a alergat după ea prin piaţă, clămpănind periculos în şlapii cu baretă care de-abia se ţineau. Burtoiul îi sălta de parcă ar fi vrut să se desprindă de proprietarul său.

Cutremurul s-a potolit repede, iar vânzătoarele şi vânzătorii speriaţi, cel puţin cei care erau prea tineri să-şi amintească cutremurul din '69, s-au relaxat. Şi-au aranjat produsele căzute, şi-au agăţat la loc în cuie pungile cu ciorapi şi chiloţi, au strâns merele rostogolite şi au făcut câte o glumă proastă ca să-şi spele ruşinea după frica pe care au tras-o.

În cuşcă a rămas un singur iepure alb, băiatul. Te-ai uitat la el încruntată, de ce n-o fi fugit la fel ca ceilalţi? Acum putea fi liber, în loc să stea ghemuit în cuşca de lemn, aşteptându-1 pe tiran. Atunci mi-ai aruncat o privire. Ai făcut-o scurt, fără niciun cuvânt, dar am înţeles mesajul. Kraljevic alerga în continuare după fugari, ar fi putut să se întoarcă în orice clipă. Nu era timp de gândit. Am luat iepuraşul cu ambele mâini şi l-am băgat în sacoşa mea

mare din pânză. Am tras fermoarul – putea să respire prin rozeta croşetată – şi am pornit spre ieşire. M-a surprins calmul meu, păşeam lent, sigură pe mine, de parcă mai furasem până atunci o sută de animale. Iepurele stătea nemişcat, îi simţeam corpul cald respirând lipit de mine. Ştiam că mă urmezi, dar n-am vrut să întorc capul. Mi-era teamă că-l voi vedea pe domnul Kraljevic alergând după noi, îmbujorat la faţă şi nervos, cu burtoiul imens ca o avalanşă de carne.

Nu am scos o vorbă până nu am ieşit pe poarta mare de lemn a Castelului şi nu am urcat pe vârful unui zid. Am stat ghemuite în spatele micului turn de observaţie, iar eu mă gândeam că un turc priceput îi privise odinioară, poate chiar din acelaşi loc, pe soldaţii austrieci care înconjuraseră cetatea. Acum însă aici stăteau ghemuite două absolvente de liceu, nu de teama gărzii regelui, ci a tiranului vânzător de animale. Te-ai ridicat încet pe vârful picioarelor şi ai început să te uiţi cu atenţie în piaţă. Mi se părea că erai uriaşă, aşa ridicată şi dreaptă între doi stâlpi ai punctului de observaţie, pregătită să înfrângi toată monarhia habsburgilor cu o singură privire.

Aş fi vrut să-mi petrec toată ziua pe vârful Castelului, să stau pe iarbă cu iepuraşul în geantă, sprijinită de o piatră caldă, în timp ce tu stăteai de strajă împotriva tuturor puterilor posibile din lumea exterioară. Ţi-am dovedit însă ceva în ziua aceea sau cel puţin asta voiam să cred. Am făcut o infracţiune pentru tine, fără să ezit vreun moment. Mai mult, nu furasem o bijuterie, vreun tricou stupid sau bani din buzunarul vreunui gură-casă. Furasem o făptură vie. Din clipa aceea aveai să ştii că sunt cool, că pot să fac orice şi că, la fel ca tine, n-am limite.

„Îl vezi? Vine după noi?”, te-am întrebat.

„Nici vorbă... Probabil că aleargă în continuare după celelalte animale. Nici n-a observat."

„Bietul om, a rămas fără iepuri."

„De ce bietul? Nu sunt iepurii lui."

„Dar ai cui sunt?"

„Ai nimănui. Ai lor înşişi. Poate că vor evada cu toții. Sunt foarte rapizi", ai spus zâmbind.

Norii muşcau din albastrul cerului. Oraşul se trezea, întunericul revenea tăcut în fotoliul lui. Fărâma de soare care în acea zi se dezgolise doar pentru noi şi pentru aventura noas-tră infracțională, se retrăsese acum, lăsându-ne în semiîntu-neric. Vedeam oameni minusculi mergând repede pe străzile şerpuitoare. Vedeam storurile ridicându-se ca nişte pleoape pe clădirile cenuşii. Vedeam maşinile parcate acolo unde odinioară fusese Ferhadija[24]. „E o rachetă", îmi spuseseşi mai demult în clasa a doua sau a treia, în timp ce treceam pe lângă moschee. „Tata mi-a spus odată că e o rachetă. Dar nu e, a glumit, se numeşte minaret." La asta mă gândeam în timp ce stăteam în Castel. Mi-am adus aminte atunci şi de ziua mea de la treisprezece ani, cea la care tu n-ai putut să vii. Stăteam în cameră cu câteva colege şi râdeam de bârfele de la şcoală, în timp ce mama, mai bucuroasă ca de obicei, ne făcea poze. Mai târziu am aruncat acele poze, de teamă că le vei vedea într-o bună zi şi vei afla că m-am distrat fără tine. Câteva zile mai târziu după ziua mea, Ferhadija a fost demolată. Rachetele şi-au luat zborul cu adevărat spre cer şi au lăsat în urmă o parcare pustie.

„E viu?", m-ai întrebat, aşezându-te lângă mine pe iarba uscată. Am deschis fermoarul pe jumătate şi am aruncat o privire în sacoşa în care respira o minge albă şi pufoasă.

---

[24] Moschee din Banja Luka (n.t.).

„Absolut. Cum o să-i spui?”, te-am întrebat repede, de teamă că o să-mi atribui din nou rolul nedorit de naşă.

„Nicicum”, ai răspuns. „îi e mai bine fără nume.”

Viena e umflată ca un stârv. Poate că povestea asta ar fi fost mai bună, dacă i-aş fi reținut clădirile, parcurile, podurile. Dar în clipa aceea nici măcar nu era un oraş, ci un labirint anost. Undeva în el se afla Armin. Toate celelalte lucruri – vitrinele strălucitoare ale magazinelor, maşinile curate parcate pe străzi şi mai curate, statuile pompoase pe care nişte băieți îmbrăcați în uniforme le curățau de găinaț – toate astea nu contau. De fapt, era ceva artificial la toată acea frumusețe convențională. Ca şi cum cineva ar fi asamblat oraşul peste noapte, împrăşti-ind peste el nişte oameni cu viețile lor şi nişte bisericuțe doar ca să ne întâmpine ticsit de istorie şi să ne îngreuneze drumul până la Armin. Mă aşteptam la vreo eroare logistică la fiecare colț de stradă, la ceva care să-mi dovedească că acest oraş nu e real. Dacă urma să intru în primul magazin şi să pun o întrebare simplă, totul avea să se destrame. Nu am crezut în acea Vienă. De parcă ea ar fi otrăvit acei câini şi ar fi aruncat trupul lui Ozren Habdic în râul înghețat. De parcă ea ar fi aspirat toată lumina din oraşul meu. Era mai simplu să cred asta, să am un vinovat de talia ei la îndemână.

„Unde...?” am întrebat-o când am ajuns în centru.

„Parchează unde poți. O să găsim un hotel.”

„Dar n-o să...”

„Ce?”

„Am crezut că vom...”

„Mâine. Acum o să mâncăm şi o să ne culcăm. O merităm.”

Mi s-a luat o piatră de pe inimă când a spus asta. Nu eram pregătită să-1 văd pe Armin. Mai ales după acea scenă de lângă lac.

Hotelul Frolicherjâaer era mic şi plin de animale împăiate. în hol se auzeau şlagăre şi şansonete. Pe peretele din spatele recepției atârna fotografia unui bărbat rotofei şi roşcovan care ținea în mâini un somn uriaş. Am presupus că era proprietarul şi poate cel care ucisese toate aceste capete şi coarne care împodobeau pereții.

Lejla a insistat să plătească ea cazarea, în ciuda obiecțiilor mele. Am primit cheia cu un breloc din lemn sub formă de cap de urs pe care era inscripționat numărul 42. Am urcat pe scări până la camera noastră mică. Înăuntru totul era confecționat dintr-un material ce imita stejarul: patul, comoda, masa, rama oglinzii. Chiar şi televizorul mic era încastrat într-o cutie din-tr-un material similar. Deasupra patului, un goblen oval: o ciobăniță senzuală, cu sâni apetisanți. Era o greşeală la urechea stângă: se folosise o ață diferită.

„În caz de incendiu, totul ar lua foc instantaneu aici", a spus Lejla privind în jur.

„Cu siguranță sunt date cu o... substanță ignifugă, conform legii."

„Şi ce, asta înseamnă că nu mai ard?"

„Nu, pur şi simplu sunt protejate, să nu se aprindă ca lemnul uscat."

Şi-a deschis geanta, a scos din ea o brichetă roşie şi a aprins-o. O flacără lungă s-a unduit în întunericul camerei.

„Vrei să verificăm?"

„Lejla, nu e amuzant. Stinge-o."

A zâmbit şi a pus bricheta la loc în geantă. Încă nu era nebună. Atât de nebună. Apoi şi-a scos tenişii şi s-a aruncat pe patul care a scârțâit trist.

„Şi de ce ai brichetă la tine? Te-ai apucat de fumat?"

„Nu. Pur şi simplu am brichetă. E ceva elementar."

„Elementar?"

„Da. De supraviețuire”, a răspuns.

M-am aşezat lângă ea pe pat şi i-am luat geanta de pe podea. Am golit-o pe cuvertură. Lejla nu a ripostat. S-a întors pe burtă să vadă mai bine ce fac.

„Astea sunt lucrurile elementare?”, am întrebat eu. „Şervețele, tampoane, un ruj...Un cuțit. La ce naiba-ți trebuie un cuțit, pentru numele lui Dumnezeu?”

„Să deschid ceva. Sau să curăț ceva. Sau să omor pe cineva.”

„Patru, cinci... Şase cutii de prezervative. Şase. Una nu-ți ajunge? Vrei să te fuți cu jumătate de Viena?”

Ea s-a întors din nou pe spate şi a închis ochii.

„Nu se ştie niciodată. În orice caz nu am de gând să mor de sifilis.”

„În ziua de azi nu se mai moare de sifilis.”

„N-ai de unde să ştii”.

S-a ridicat şi s-a dus la valiza ei. Din maldărul de haine mototolite a scos o rochie neagră pe care a ținut-o în dreptul corpului, în fața oglinzii.

„Busolă. Ai şi busolă”, am spus, uitându-mă la micul instrument metalic din palma mea. Acul tremura ca mâna unui bețiv.

„Doamne, parcă aş fi la interogatoriu... De ce e rău să ai o busolă?”

„Eu nu ştiu în ce epocă trăieşti tu. Sifilis, busole... îți mai lipseşte unul din vibratoarele acelea de fier de la începutul secolului xx.”

„N-am nevoie de vibrator”, mi-a spus din oglindă şi şi-a fluturat degetele lungi deasupra capului. „Le am pe astea”.

„Ce faci cu rochia aia?”, am întrebat-o.

„Cina e inclusă în preț. Adică pentru noi două.”

„Doar nu avem nevoie de rochii ca să luăm masa la restaurant? Ai văzut cum arată localul?”

„OK, haide atunci să ne petrecem viața în trening, să nu facem baie, să ne întoarcem în peşteră şi să crăpăm în naturalețea noastră, pentru că ție nu-ți place acest local.”

Peste o oră am coborât în restaurant îmbrăcată într-o rochie gri de bumbac. Era singura pe care o aveam la mine. Lejla a fost vedeta serii în acel local. Îşi cumpărase rochia intenționat cu un număr mai mare, ca să-i alunece pe un umăr şi să-i danseze în jurul genunchilor delicați, menită să sugereze conturul trupului şi să lase îndeajuns de mult loc pentru ca privirile pline de dorință să-şi imagineze ceea ce nu era la vedere. Părul blond împletit într-o coadă din care ieşeau câteva şuvițe rebele contrasta cu negrul sintetic al rochiei. Restaurantul era aproape pustiu, coborâserăm prea târziu la cină. La masa din colț stătea un bătrânel care-şi termina ciorba cu o lingură tremurândă. în afară de el, în restaurant se afla doar o familie tăcută. Mama terminase de mâncat şi stătea cu ochii ațintiți în farfurie ca un jucător de poker care tocmai pierduse totul. Tatăl rupea furios din pâine şi o înmuia în supa care n-avea nicio vină. Iar băiatul tăcea, jucâdu-se cu înghețata topită în cupa de sticlă. Oare se certaseră din cauza lui? Băiatul-spongios. Într-o bună zi îl va apăsa ceva şi toată otrava se va scurge din el. Va țâşni stropind poate un alt copil cu înghețata topită pe masă.

O mână pufoasă ne-a şters cu repeziciune masa. Lumina de neon se reflecta în oja ei mov, în timp ce Lejla şi cu mine comentam tablourile de pe pereți. Chelnerița a zâmbit şi a spus: „Dacă nu mi-ați fi fost compatrioate, nu v-aş fi servit. Bucătăria tocmai s-a închis. Dar o să găsesc ceva pentru voi, nu vă faceți griji.”

Înainte de a reuşi să-i răspundem, surprinse că auzeam limba maternă într-un hotel vienez, chelnerița a scos din buzunarul şorțului o forfecuță şi s-a întors spre Lejla: „îți

atârnă o etichetă pe spate. Nu poți să te duci așa la petrecere.”

Nu a așteptat să i se dea voie, a tras de ața întinsă între unghiile ei mov și rochia Lejlei și a tăiat repede eticheta de carton. Apoi a mototolit-o și a băgat-o în buzunar alături de forfecuță. Ca și cum s-ar fi simțit răspunzătoare de aspectul tuturor „femeilor de la noi” din Viena. Nu puteam s-o facem de râs acolo în frumoasa metropolă cu etichete din Bosnia.

„Ei, așa e mai bine”, a spus ea, netezind cu palma rochia pe spatele Lejlei. A răsuflat ușurată de parcă îmblânzise o fiară. Apoi ne-a luat comanda, transformată brusc într-o chelnerița profesionistă și a dispărut rapid în bucătărie. Am început să râd.

„Ce-a fost asta?”, am întrebat-o pe Lejla.

„S-a întâmplat că acum nu mai pot returna rochia”, mi-a răspuns.

Când compatrioata noastră s-a întors din bucătărie, ducând pe o tavă de plastic doi hamburgheri mari și un castron cu cartofi prăjiți, ne-am abținut să nu râdem. Ne-a urat poftă bună în germană, poate ca să se laude că știa atât de bine limba sau poate să ne pedepsească că nu am intrat într-o conversație nostalgică cu ea despre țara noastră.

Nu am pomenit nimic despre ceea ce ne aștepta a doua zi. O parte din mine voia să mergem cât mai repede la culcare, îmi făcusem deja planul cu ce urma să mă îmbrac, cum să-mi aranjez părul, ca într-un fel sau altul să-i amintesc lui Armin de fetița de odinioară, dar cu un aer matur pe care să-1 observe și să știe să-1 prețuiască. Însă o altă parte din mine spera ca noaptea să fie cât mai lungă. Mâine vom fi noi trei, la fel ca în acea zi când Armin mi-a desfăcut părul. Dar deocamdată eram noi două, în haine obișnuite, într-un bar de noapte dintr-un mic hotel vienez.

Poate de aceea am acceptat propunerea Lejlei de a ne muta la bar după cină. Voiam ca eu şi Lejla să dureze încă puţin.

„Ştii, eşti singura persoană din lume care încă îmi spune Lejla”, mi-a zis după al doilea pahar de vin. Din tavan atârna un glob de cristal ce reflecta lumina din oglinzile colorate pe umărul ei gol. în continuare se auzeau şlagăre, total nepotrivite cu întunericul, barul şi alcoolul.

„Glumeşti?”

„Nu glumesc. Mă numesc Lela de douăzeci de ani. Poate mai mult. Se pare că tu n-ai observat”.

„Mama ta sigur nu te strigă Lela.”

„Nu, ea îmi spune Leja. Când eram mică nu puteam să-mi pronunţ corect numele. Ziceam Leja. Leja vlea apă. Leja vlea să facă pipi... Aşa că pentru ea am rămas Leja.”

„Te deranjează că-ţi spun Lejla?”, am întrebat-o. Niciodată nu mă gândisem la asta. Eram mândră de felul în care îi spuneam ca şi cum doar eu aveam acces la un secret esenţial privind natura jiinţei ei. Acum stăteam la bar, beam bere brună şi mi-am dat seama că ea avea doar unsprezece ani când i s-a dat un nou nume. Am încercat să mi-o imaginez la unsprezece ani. N-am reuşit. Mi-am dat seama că j-ul pe care mă încăpăţânam să i-l adaug în nume exista doar ca să mă facă să mă simt specială, diferită. într-o secundă am devenit conştientă de propriul meu orgoliu.

„Poţi să-mi spui cum vrei”, a spus ea şi a ridicat paharul.

Nu pot să-ţi spun Lela, mi se pare ciudat.”

„Până te hotărăşti tu, atât Lela, cât şi Lejla se duc la baie”, a spus ea şi mi-a făcut cu ochiul. A pornit spre toaleta aflată la capătul celălalt al încăperii, culegând ochiadele unor oameni de afaceri interesaţi şi ale unor cupluri anoste de la mesele din jur. La baie era ocupat, aşa că s-a sprijinit de peretele de lângă uşă şi mi-a făcut cu mâna.

Din boxa de deasupra frigiderului s-au auzit primele acorduri ale unei şansonete. Am recunoscut melodia, mi-a plăcut dintotdeauna. Când te-am sărutat ultima oară, cireşii au înflorit ca odinioară. De unde aveau albumul ăsta aici la Viena? Dar dintr-o dată cântecul familiar mi-a rănit urechea, alte cuvinte s-au revărsat asupra mea, într-o limbă străină, dezvăluind adevărata natură a memoriei mele. Până atunci fusesem convinsă că era un cântec al nostru. Acum mi-era ruşine de ignoranța mea şi m-am uitat în jur temătoare că cineva mi-ar fi putut ghici gândurile. Evident că nu era al nostru. Cu cât ascultam mai mult, cu atât îmi devenea mai limpede că nu fusese niciodată al nostru. Căci viața e altceua, dispare când îți place cel mai mult. Nu. Franceza era perfectă pentru aceste versuri, ca o femeie, de zece ori mai atrăgătoare decât mine care-şi pusese rochia mea preferată, dezvăluindu-mi defectele. Pe vremuri, multe cântece populare franțuzeşti erau traduse în limba noastră şi înregistrate pe aceeaşi linie melodică, ştiam asta. Cum am putut să fiu atât de proastă?

M-am uitat la Lejla care îşi aştepta în continuare rândul la toaletă. Şi ea asculta această melodie, dar, spre deosebire de mine, franceza n-o deranja chiar deloc. Ei oricum nu-i pasase niciodată de cuvinte. A întors capul şi a privit îngândurată în față, cu un zâmbet imperceptibil, ca şi cum şi-ar fi găsit jucăria demult pierdută. La branche d' un cerisier... de son jardin caressait răsuna în difuzor. Ea era în altă parte, nu în Viena, nu în fața uşii de la toaletă. Între ea şi acel cântec se întindea un fragment de poveste care îmi era inaccesibil. Pentru o clipă nu mai era Lejla. Devenise o fată oarecare care retrăia o amintire dragă. Aş fi vrut să pot intra în mintea ei şi să fiu martoră la fiecare secvență. Mai mult: voiam să retrăiesc acel cântec aşa cum îl simțea, să

devin Lejla, la fel ca odinioară când îi scriam eseurile cu creionul.

Poate că era doar efectul alcoolului, nu ştiu. Îmi priveam mâinile aşezate pe bar şi-mi doream ca-n locul lor să văd dege-tele ei, să am picioarele mai lungi, la fel ca ale ei, îmi doream să-mi crească părul des şi argintiu ca al ei, să am sânii ei şi coastele ei şi apoi să ascult acest cântec. Am luat paharul Lejlei şi am sorbit din vin. Aciditatea mi-a zgâriat gâtul. Eu eram cea falsă, cea inadecvată. Armin avea să observe toate astea. Acea Venus de lângă cireşul lui crescuse şi devenise o Miss May mediocră dintr-un calendar ieftin de la benzinărie.

În acest răstimp Lejla a intrat la toaletă şi a închis uşa în urma ei, fără să-mi ştie gândurile patetice. Cât de uşor era să fii ea, mi-am spus, atât de naturală şi de firească. Unii oameni există pur şi simplu, fără prea multă dramă. Lejla sau Lela, sau Esmeralda, nu avea nicio importanță. Iar eu, un bolovan tocit închipuindu-şi că e un vulcan. Încă simțeam pe limbă gustul înțepător al vinului. Niciodată nu mi-a plăcut vinul, era momentul să recunosc asta. Stăteam în barul unui hotel din Viena privindu-mi mâinile. Erau cele mai banale mâini pe care le văzusem vreodată. Le priveam pentru prima dată. J'ai cru mourir d'atnour pour elle, se tânguia francezul. Când a ieşit de la toaletă, i-a tăiat calea un tip înalt, într-un costum scump. Avea genul acela de tunsoare neglijentă care costă cât jumătate din salariul meu. Nu-i puteam auzi. Am încercat să scap de gustul înțepător de vin cu o gură de bere. Tipul îşi ținea mâinile în buzunare şi-i spunea ceva. Ea râdea cu poftă. Voiam să intru în pământ. Leja. Lejla. Lela. Care dintre ele i se potrivea lui?

Lejla 1-a bătut pe umăr pe tipul bronzat şi s-a întors la bar.

„Vrea să ieşim la o plimbare”, a spus.

„Cine vrea să ieşiţi la plimbare?”

„Franz Joseph.”

„Franz Joseph vrea să ieşiţi la plimbare. Cine este Franz Josef?”

Mi-a arătat cu bărbia spre masa la care stătea, iar el m-a salutat, ridicând un pahar din care se iţea o umbreluţă mototolită.

„Glumeşti?”

„Ce mare lucru? Mă duc să mă plimb puţin cu Franz Josef. Tu odihneşte-te, conduci de trei zile.”

„Lejla, nu se poate să pleci cu un străin. De unde ştii cine e ? Poate are o pivniţă unde face trafic de carne vie. Te-ai gândit la asta?”

„Sara, du-te să te culci”, mi-a spus serioasă.

Am vrut să mai adaug ceva, dar ea îşi luase deja geanta şi i se alăturase lui Franz care o aştepta la ieşire.

„Fhii, fhără grijă. O aduc înaphoi”, mi-a replicat măscăriciul într-o engleză proastă, de parcă îi împrumutasem un caiet.

Am terminat şi vinul şi berea. Am vrut să plătesc, dar barmanul mi-a spus că prietenul prietenei mele avusese grijă de asta. Mi-a venit să vomit. I-am lăsat un bacşiş ridicol de mare ca să-i dau de înţeles că mă deziceam de binefacerile lui Franz Josef. Mi-am luat geanta şi am urcat în cameră. Am intrat, m-am descălţat şi m-am culcat în patul mare. Perna era perfect de rece sub capul ameţit de băutură. „Ich bin Lela”, am şoptit în camera goală. „Ich bin Leja. Ich bin Lili.” M-am întors pe-o parte şi mi-am strâns genunchii la piept. Aveam o pată de vin pe rochie. De parcă aş fi omorât pe cineva în acea noapte. „Ich bin Lulu. Ich bin Lala”. Lângă mine pe aşternutul curat se afla în continuarea

busola. „Ich bin Lo”. Acul se depărta de corpul meu de parcă aş fi fost toxică. Trepida speriat în direcția Nordului rece.

Soarele dimineții se reflecta imperceptibil în placajul de stejar ca un străin care îşi cere scuze că a intrat din greşeală în came-ră. M-am trezit şi am văzut lângă mine capul acoperit de păr blond. Se întorsese. M-am ridicat încet din pat şi m-am dus la baie. Pe măsuța de lângă oglindă erau telefonul ei, rujul şi trei sute de euro.

„Ar fi fost cinci sute, dacă veneai cu noi”, a mormăit în spatele meu, căscând.

M-am întors sprea ea şi am privit-o. Se mutase pe mijlocul patului, întinzându-şi leneşă mâinile şi picioarele. La fel ca în acea zi pe malul râului. Gaudeamus igitur. Petele de rimei şi fard de obraz o făceau să arate ca un clovn trist.

„Nu înțeleg, ce ar fi fost cinci sute ?”

„Vai, să-1 fi văzut, Sara... S-a ghemuit pe podea şi voia să-1 lovesc şi să strig, Bad boy! Very bad boy! După aceea m-a lins o jumătate de oră.”

S-a întors indolentă pe burtă şi a întins mâna după pachetul de gumă de pe noptieră. Eu priveam în continuare banii ca pe o insectă camuflată, gata să mă împroaşte cu venin. Oare Franz s-o fi gândit că s-a culcat cu o profesionistă şi din greşeală i-a lăsat banii pe pat înainte să facă duş? Sau poate într-adevăr în seara aceea a angajat o prostituată, şi doar eu nu-mi dădusem seama? Nu puteam să întreb şi nici nu voiam. Mă lăsase la bar şi plecase cu un străin. Îmi răpise ceva, mie şi zileiîn care urma să-1 văd pe Armin. O făcuse intenționat. Îmi imaginasem că ziua va începe cu totul altfel. Voiam soare, un mic dejun şi pe Lejla nemachiată. O conversație nevinovată despre vremurile de odinioară. Dar ziua era înnorată, stătea să plouă, iar cei trei sute de euro îi pângăreau semnificația.

„Am avut un vis dement”, mi-a spus ea veselă, schimbând subiectul, de parcă tocmai îmi explica cum se face o prăjitură, şi nu că îl lovise pe Franz Josef pentru trei sute de euro.

„Am visat că am căzut în wc şi m-am scurs în canalizare”.

„Aha”, am spus, uitându-mă în continuare la bani.

„Iar acolo în canalizare erau nişte oameni. O mulțime de oameni. Şi toți se distrau, ca la o petrecere... Îmbrăcați frumos, ştii? În jurul nostru era plin de rahat, dar nu-i păsa nimănui.”

„Mă duc să fac un duş. Mai e o jumătate de oră până la micul dejun”, am spus şi m-am dus în baie. M-am încuiat şi m-am aşezat pe gresia rece, privind uşa zgâriată. Oare s-au dus într-un alt hotel sau au rămas aici ? Oare ei i-a plăcut? Era prima oară de la Mostar când fuseserăm despărțite. Ignoranța mea mă deranja mai mult decât gelozia sau orice principiu moral.

Nu ştiam ce se întâmplase. Nu ştiam cine era femeia de pe pat. Poate că nu o cunoscusem niciodată cu adevărat. Aş fi vrut să mă întorc în timp, la ziua ei de şapte ani şi să-i spun că acest monstru, Lela Barun, avea să-i schimbe părul, şi ochii, şi întreaga ei ființă. Aş fi vrut să ne întoarcem la râu, acolo unde cea mai bună prietenă a mea gemea sub trupul unui băiat stângaci şi să-i spun: nu-ți face griji, într-o zi te vor plăti ca să-i loveşti. Aş fi vrut să mă întorc chiar la început, la figurinele de hârtie şi să mă aşez lângă altcineva. Nu pentru că o uram sau o judecam, ci pentru că mă simțeam vinovată. Fetița care stă lângă mine şi se uită la groapa din zăpadă, la vrabia călcată în picioare, se transformase într-o necunoscută, iar eu lăsasem să se întâmple asta. Am încercat să mă ridic, dar părea că uitasem să-mi folosesc corpul.

Mi-am amintit unde eram şi de ce mă aflam acolo. Baia e în hotel, m-am gândit, hotelul e în Viena. El e aici. Povestea se va termina curând. Voi uita toate numele ei. O să cumpăr un încărcător şi o să-l sun pe Michael. O să-l întreb dacă a cumpărat perdele. Ce mai face vecinul nostru exhibiționist. Dacă a terminat de lucrat la acel soft. O să-1 întreb chiar şi de copacul de avocado. E important. O să-i spun că Viena e pur şi simplu un oraş perfect, umflat ca un aluat de plăcintă. O să iau avionul şi o să mă întorc în patul lui. Dimineața va mirosi a ceai negru cu câteva picături de lapte condensat. Nimeni nu-1 va pomeni pe Tito de ziua mea. Michael o să-mi spună, folosind expresia lui Yoda[25]: Forța e cu mine. O să comandăm nişte noodles, o să ne aşezăm pe parchetul zgâriat şi o să ne uităm la seriale. O să facem sex pe masa din sufragerie. O ceartă la magazin. Limba lui. Chitara lui. Discurile lui. O să iau o pauză de la ea şi de la mine.

Trecuse mult timp. Nu mă puteam ridica să dau drumul la apă, să pară că am intrat la duş. Îmi era indiferent ce gândea. O auzeam din camera cealaltă scotocind prin valiză şi dându-se cu fixativ. Nici nu s-a sinchisit să ascundă cei trei sute de euro. I-a lăsat acolo, pe masă, ca şi cum ar fi fost mândră de ei, ca şi cum i-ar fi câştigat la bâlci, trăgând cu puşca în pluşuri. Poate că era o neînțelegere, poate că exageram. Franz Josef era un cretin, plătise pentru ceva gratuit. Părea genul căruia îi place să plătească pentru orice, chiar şi când nu era nevoie, doar ca să crească valoarea de piață a lucrurilor şi oamenilor din jurul lui. Lejla fraierise un bogătaş tâmpit. În plus, se alesese şi cu un orgasm.

„Sara, eşti OK?”, a strigat ea.

---

[25] *Personaj din filmul Războiul stelelor (n.t.).*

„Da, da...”

„Ai căzut în wc?”

„Sunt bine, doar că mi-e puțin greață. Nimic grav”.

„Căcat, am ratat micul dejun, dar nu-i nimic, putem mânca ceva în centru. Acum ne permitem şi un restaurant fancy.”

M-am ridicat şi am deschis uşa. Era îmbrăcată din nou în blugi şi tricou, cu părul des prins în vârful capului şi cu o şosetă în picior. Mirosea a mere. O fetiță. Adulții o plătesc ca să-i pedepsească. Pe mine mă putea pedepsi gratis de dragul vremurilor de altădată.

„Nu vreau să merg la niciun restaurant”, am spus.

„Ăăă... OK.Vrei să luăm un sandviş de undeva?”

„Nu vreau niciun sandviş. Vreau odată să...” Vorbele îmi zăceau în cap ca nişte cărbuni încinşi. Mă temeam să nu mă ardă dacă-i scuip.

„OK.”

„Adică, am venit aici ca să...”

„Ştiu.”

„Adică, am făcut această călătorie ca să...”

„Ştiu, Sara. OK.”

„OK? Cun adică OK?”

Mă uitam în pământ, la şoseta ei, la oja argintie de la picioare.

„Îmbracă-te, plecăm”, a spus.

Aş minți dacă n-aş recunoaşte că mi-a plăcut plimbarea cu ea. În jurul nostru se auzea o altă limbă, undeva băteau clopotele de la o catedrală străină, turiştii ne tăiau calea neîncetat. Dar, când a alergat să traverseze strada înaintea mea, mi-am amintit de Lejla cea brunetă care aleargă pe mijlocul podului în acea dimineață perfectă după absolvire. Mi-am amintit cum mâneam zăpada de pe poarta şcolii şi cum desenam cu cretă colorată şotronul pe trotuarul din

fața casei ei. Profesorul de biologie punea otravă pentru şobolani în curtea lui şi trăgea cu ochiul la noi, în timp ce noi săream pe pătratele inegale cu cifre. Lejla călca linia şi apoi continua jocul de parcă nu se întâmplase nimic. Iar eu tăceam, mândră de triumful meu moral. Mi-am amintit şi de acea coregrafie pe care am inventat-o în camera ei pe o melodie a lui Janet Jackson. Săream pe scenă – o pătură colorată în mijlocul parchetului – şi număram paşii cu grijă, urmărindu-ne una pe cealaltă, de parcă viitorul nostru depindea de acel dans. Apoi, când am devenit adolescente, ne-am prefăcut că acel lucru nu s-a întâmplat niciodată. Mă gândeam la asemenea amintiri neînsemnate, naive şi mi-am dat seama că în curând vom ajunge la singurul fir care încă ne lega: fratele ei. Niciodată nu m-am întrebat ce avea să urmeze; eram prea ocupată să-mi imaginez acea scenă, să mi-l imaginez pe Armin adult şi pe mine în ochii lui. Acum însă am înțeles că şi asta avea să treacă şi că după ce stabileam că era în viață, ceva ce noi două ştiuserăm timpul, nu vom mai avea niciun motiv să ne mai sunăm. Între noi totul se sfârşise pe insulă, o ştiam foarte bine. Cele două sarcini pe care mi le-a încredințat ulterior – să-1 îngrop pe lepure şi s-o duc la Armin – erau expresia respectului față de o istorie comună şi nu o dovadă de prietenie. Mă uitam la acea femeie slabă cu păr blond şi mă întrebam dacă într-adevăr era ultima noastră zi şi dacă existau astfel de lucruri. În cele din urmă aveam să rămânem fără frați dispăruți şi fără iepuri morți care să ne dea un scop. Ne vom despărți ca două plăci tectonice, mişcându-se mereu, în direcții diferite, fără să fie conştiente de asta. Purtau denumirea aceluiaşi continent de câteva milenii: eu şi Lejla.

Am întrebat-o dacă n-ar trebui să chemăm un taxi. A clătinat din cap: „E aproape, putem merge pe jos. Cel mult o jumătate de oră.”

Apoi s-a oprit şi s-a apropiat de mine ca să-mi ia o frunză din păr. Era atât de încurcată în părul meu, încât a trebuit să-mi desfacă buclele din acel nod îndărătnic. Mi-a netezit pă-rul cu degetele.

„Ce frumoasă eşti”, a spus.

„Hai, lasă”, i-am răspuns, iar ea şi-a dat ochii peste cap. A fărâmițat frunza, împrăştiind-o pe trotuar.

Am continuat să mergem agale. Catedrala Sf. Ştefan rămăsese în spatele nostru. Lejla o cotea pe străduțe înguste, fără să-şi ia ochii de la piatra cubică.

Am lăsat-o să aleagă drumul. Dacă cineva mă putea duce la Armin, acel cineva era ea. De aceea nu am protestat atunci când mi s-a părut că toate acele străduțe şi alei erau un ocol inutil de la drumul drept.

„Pot să te întreb ceva?”, a spus, oprindu-se din nou.

„N-ar trebui să întârziem, nu vreau să-1 las să ne aştepte.”

„N-o să întârziem, avem destul timp.”

„OK... întreabă-mă.”

„De ce l-ai furat pe lepurilă în acea dimineață?”

Pe lângă noi trecea un grup de turişti scandinavi, înarmați cu seljie sticks. La un moment dat am fost nevoită să-mi aplec capul să nu mă decapiteze vreunul dintre ei. După ce şi-au făcut poze cu fiecare uşă şi fereastră, au dispărut după colț şi în sfârşit am rămas singure.

„Cum adică de ce? Tu mi-ai spus s-o fac.”

„Eu ți-am spus ? „

„OK, nu mi-ai spus cu vorbe. Dar mi-ai făcut un semn.”

„Ți-am făcut un semn?” m-a întrebat nedumerită.

„Hai că-ți aminteşti. Tipul ăla... Cum îl chema? Kraljevic, da. A fugit după iepuri, iar noi am rămas lângă cuşcă. Şi nu ştiu... Te-ai uitat la mine într-un fel, nu ştiu... Mi-ai făcut un semn.”

„Sara, habar n-am despre ce vorbeşti. Ai luat-o razna.”

O făcea din nou. Îmi schilodea amintirile. Eram atât de aproape de final, mai aveam puţin şi terminam. Ar fi putut să-mi lase măcar această amintire. Franz Bad Boy Josef fusese mai generos decât ea. Dar nu voiam să mă cert cu ea. Am continuat să merg.

„Şi povestirea aceea pe care ai publicat-o în... Curierul... literar, Curierul...”

„Vestitorul. Credeam că nu-mi citeşti povestirile.”

„Pe-aia am citit-o. Cu bărbatul brunet cu cicatrice pe faţă. Cel care mergea mereu în cerc.”

„Ce e cu ea?”, am întrebat, prefacându-mă dezinteresată. Tâmplele îmi zvâcneau, gata parcă să-mi explodeze chiar acolo, pe acele faţadele înzorzonate. De ce nu putea să-şi ţină gura şi să ne ducă la locul de întâlnire?

„Era Armin, nu? Tipul din povestire. Era despre el.”

„E doar un personaj. Ar trebui să faci diferenţa, doar ai făcut Literele”, am spus pe un ton mai aspru decât intenţionasem.

„Aşadar, poţi să scrii o povestire despre frate-meu, dar nu şi despre mine. Despre mine, ferească Dumnezeu, ce blasfemie literară.”

„De parcă ţi-ar păsa dacă aş scrie ceva despre tine.”

Apoi a grăbit pasul, cu ochii în pământ şi am ieşit pe strada principală. Am trecut pe lângă o biserică portocalie în faţa căreia a scuipat guma. Apoi, după ce am mers o vreme în tăcere, am ajuns la o clădire impozantă, având în faţă statuia verde a unui călăreţ. Culoarea faţadei ezita între un roz şi un bej. Am mijit ochii ca să pot citi denumirea: Albertina.

„Am ajuns”, a spus ea.

„Aici? La muzeu?”

„Vii sau nu?”, m-a întrebat rece şi a început să urce scările. Am urmat-o fără să spun nimic. în plus, nici n-ar fi fost atât de ciudat: Armin la muzeu. Dintotdeauna i-a plăcut să arta. Poate că acum undeva, într-un birou, aşteptând să venim. Poartă costumul lui preferat. Ține în mână stiloul preferat. Barba îi ascunde cicatricea, dar nu cu totul.

Am urmat-o fără să pun vreo întrebare, ea se mişca cu dezinvoltură. La un moment dat mi-a spus să aştept, a urcat câteva scări acoperite de un covor roşu şi s-a apropiat de un angajat să-l întrebe ceva. Când s-a întors, mi-a spus că nu ne aflam în clădirea potrivită, că trebuia să intrăm în cea de alături. Am dat din cap, dar n-am spus nimic, oricine s-ar fi putut pierde în acel muzeu.

Curând ne aflam în fața unei galerii mai mici. S-a oprit înainte de a intra şi m-a privit îngrijorată.

„Ştiu, şi eu am emoții”,” am spus eu. Mi-a atins umărul cu blândețe, de parcă ar fi vrut să se convingă că e însoțită de o ființă, şi a intrat.

Înăuntru era întuneric. Peretele era acoperit de un tapet verde închis, pe care era scris cu litere albe numele lui Albrecht Diirer. În încăpere nu erau decât trei tablouri, iar câțiva oameni se opriseră să le studieze, în timp ce o supraveghetoare corpolentă se foia pe scăunelul din colț. Am văzut imediat că niciu-nul dintre acei oameni nu era el.

Lejla n-a spus nimic. A aşteptat ca grpul de vizitatori să se îndrepte spre următoarea sală, ca să se poată apropia de tablouri. Ultimul lucru pe care mi-1 doream era să admir nişte opere de artă despre care nu ştiam nimic. Din când în când mă uitam către intrare, tresărind de fiecare dată când intra vreun bărbat. La un moment dat mi s-a părut că-l văd, dar apoi mi-am dat seama că era imposibil, mă uitam la un adolescent încruntat într-un pardesiu negru. Atunci mi-am dat seama că va trebui să mă calmez ori cel puțin să încerc

să mă comport firesc. Dacă Armin intra şi ne vedea nu voiam să par ignorantă şi plictisită. Voiam să creadă că înțeleg arta.

Tablourile erau mici, la prima vedere simple. Unul înfățişa aripa verde-albăstruie a unei păsări, celălalt era o schiță a unor mâini de adult împreunate în rugăciune. De-abia al treilea tablou mi-a atras atenția. Era un iepure de câmp, iar într-un colț, inițialele artistului şi anul 1502. Iepurele părea trist, avea privirea cuiva care înceta să se mai plângă şi renunțase. Okay, desenează dacă asta vrei. Diirer trasase cu precizie firele de blană maronie în toate direcțiile. La un moment dat, s-a părut că blănița se mişca, de parcă respira. Un iepure obosit, viu, în acuarelă. Nu, ea nu a avut niciodată un iepure de câmp. A avut un iepure de casă, alb, cât un pumn. Greşeam. În fața mea se afla un iepure adevărat, un exemplar real al speciei lui. Dar ceva nu era în regulă cu acel tablou, ceva nu avea sens. Nu-mi dădeam seama ce anume, oricât l-aş fi privit.

Am simțit respirația Lejlei. Avea privirea pierdută în blana iepurelui, de parcă privea dincolo de acuarelă, dincolo de perete.

„N-ar fi trebuit să te lovesc. Atunci, pe insulă. Nu ştiu de ce-am facut-o, serios."

„Lejla, ce mai contează acum?"

Am privit din nou în jurul nostru, în continuare aceiaşi oa-meni. Ajunseserăm prea devreme? întârziase el? Eram oare în încăperea potrivită ? Lejla părea să nu se grăbească, calmă în fața Iepurelui tânăr.

„Ți-am povestit vreodată cum l-a atins pe Diirer?" m-a întrebat.

„Da. Dar nu înțeleg de ce nu..."

„Eu eram prea mică", a continuat, ignorându-mă, „dar ai mei mi-au povestit întâmplarea asta de o mie de ori."

Am simțit cum mi se răcesc palmele. Oamenii din jur s-au transformat în statui.

„Lejla”, am spus.

„Armin s-a ridicat pe vârfuri şi a atins tabloul. Adică... a pus degetul direct pe pânză. Şi s-a iscat un întreg circ...”

„Lejla”, am întrerupt-o. „Unde e Armin?”

Înainte să reuşesc să-mi dau seama ce se întâmplă, a ridicat degetul arătător şi a atins geamul sub care veghea iepurele lui Dtirer. Nu s-a auzit nicio alarmă, dar unul dintre vizitatori a strigat supărat „hei!”, la care supraveghetoarea a sărit în picioare, aproape fericită că avea un scop. Lejla părea derutată, nu se aştepta să atingă sticla. Ar fi vrut să atingă culorile, să se audă alarma. Apoi a văzut fața vineție a supraveghetoarei turbate căreia un vizitator îi explica ce se întâmplase.

„Domnişoară, trebuie să vă rog să vă îndepărtați de tablou”, a spus printre dinți în engleză, apropiindu-se de noi.

Lejla m-a privit o singură dată. Avea ochi obosiți care păreau să-mi vorbească.

„Nu contează, îți spun altă dată”

Apoi a ieşit în fugă şi a dispărut pe scări, deşi nimeni nu alerga în urma ei. Şi dacă ar fi încercat, ar fi fost în zadar. Poate că nu era bună la sport, dar putea să alerge cu o viteză uimitoare. Nimeni nu putea fugi ca Lejla Begic. Cred că ieşise deja din muzeu. Ştia că nu voi alerga după ea. N-avea niciun sens. Firul se rupsese în sfârşit.

Am rămas în fața iepurelui, nu mă puteam mişca. Bărbatul care strigase „hei”, le ținea acum o prelegere celor prezenți despre vandalismul şi terorismul epocii moderne şi despre noile generații care nu respectă moştenirea culturală. Biata supraveghetoare privea pierdută în jurul ei, neştiind ce să facă. Am mințit-o ca s-o liniştesc cumva: „Am fost tot

timpul cu ea, nu 1-a atins.” Ea şi-a dat ochii peste cap, şi-a şters fruntea şi s-a întors pe scaun, clătinând din cap.

Curând s-a lăsat din nou liniştea în încăpere şi a intrat un nou grup de vizitatori. Oamenii mă împingeau ca să vadă mai bine tabloul, mormăind cât de nepoliticos era să nu-i las şi pe alţii să vadă, dar eu stăteam în continuare acolo, de parcă eu şi iepurele eram singurele fiinţe vii din tot muzeul, poate chiar din întreg oraşul. Dintr-odată mi-am simţit corpul greu. Mă dureau articulaţiile. Nu eram furioasă.

Nu eram nicicum. Dacă aş fi fost în orice alt loc, probabil aş fi început să plâng. A fost dintotdeauna cel mai simplu mod de a câştiga timp. Dar de data asta nu am putut. Iepurele nu mi-a dat voie. Mă uitam la acuarela din secolul al XVI-lea ca şi cum dacă mi-aş fi dezlipit ochii de ea, m-aş fi împrăştiat pe podea într-un milion de particule. Atunci ar fi văzut cu toţii din ce sunt făcută.

În câmpul vizual periferic a apărut o femeie care mi-a spus în engleză: „E fascinant, nu-i aşa?”

Am aprobat din cap. Habar n-aveam despre ce vorbea. Educaţia mea rudimentară nu a avut niciodată senzori pentru arta vizuală. Mă uitam la acea pictură din cauza unui alt iepu-re. Care nici măcar nu era de câmp.

„O expun o dată la zece ani, cred, e atât de delicată şi de preţioasă”, a continuat ea. Nu reuşeam să-i localizez accentul. Când era perfect, când era cu totul greşit.

„Şi unde o ţin în acest răstimp?”, am întrebat. Propria mea voce m-a surprins. Era bătrână şi aspră.

„În întuneric deplin, până când se cicatrizează din nou”, a răspuns ea. Se simţea acel t dur slav.

„Să se cicatrizeze?”

„Să-şi revină de la lumină, de la umezeală...”, mi-a explicat ea.

Priveam tabloul mută. În continuare mă deranja ceva, ceva din el, din interiorul lui, ceva ce-mi zgândărea mintea, dar nu puteam să-mi dau seama ce anume. Mă simțeam extenuată. Apoi femeia de lângă mine a spus: „Şi nimeni nu ştie cum a făcut-o. A avut model un iepure mort sau a făcut schița unuia viu undeva într-o pădure, urmând să-l finalizeze după un animal împăiat.”

„Nu pare mort.”

„Deloc. Nu se poate mai viu de-atât.”

„Dar e imposibil ca un iepure viu să stea nemişcat, în timp ce e pictat.

„Cu siguranță”, a întărit ea.

„Şi nu e nicio pădure. Nu există pădure. Doar un spațiu pustiu. De fapt, nu. Nu există nici măcar spațiu. L-a extras din mediul lui şi pur şi simplu l-a... pictat. A desenat iepurele.” „Eşti sigură?”, m-a întrebat ea. Începea să mă enerveze. „Nu vedeți că nu e nimic în jur? Doar o pânză goală...” A scos din geantă o lupă de buzunar şi mi-a întins-o. Aceasta tremura în mâna ei ridată. Atunci am privit-o. Fața ei m-a surprins. Era mult mai în vârstă decât o sugerase vocea, plină de riduri fine în jurul ochilor albaştri. Pe fruntea lată i se lipeau şuvițe albe, unsuroase. Îmi amintea de cineva, dar nu-mi puteam aduce aminte de cine.

„Uită-te mai de-aproape, uită-te în ochii lui”. Am luat lupa dintre degetele ei osoase. M-am apropiat de tablou şi l-am privit prin lupa mică. În ochiul lui sticlos şi negru se zărea o ferestruică. Diirer se deconspirase intenționat. Oare chiar îl ținuse în atelier? Oare era reflexia unei ferestre adevărate sau imaginare? Poate că doar fereastra fusese reală, iar iepurele din jurul lui, doar o amintire redată cu măiestrie. Poate că era doar o tehnică pentru a face ochii să pară reali. Dar nu, m-am gândit, nu asta era ideea. N-avea importanță în ce spațiu se afla un iepure din 1502. Spațiul

era în el, în acel iepure din faţa mea, pentru totdeauna. Doar iepurii pictaţi pot avea un întotdeauna. Femeia nu m-a grăbit, m-a lăsat să privesc tabloul îndelung. Aveam senzaţia că mă scufund în acel ochi mic de iepure. Nimic nu mai exista în jurul meu, doar acel întuneric şi în el reflexia unei ferestruici. Dar, după o vreme, am fost convinsă că în ea o vedeam pe Lejla. Stătea în spatele acelei ferestre, şi-mi spunea ceva. De fapt, nu. Nu era Lejla. Nu era nici Lela, nici Leja. Erai tu. Pe tine te-am văzut în acea fereastră. Voiai să-mi spui ceva, înconjurată de acuarele mute. Îţi mişcai buzele. Nu auzeam cuvintele, doar le citeam. Mi-ai spus: aş fi vrut doar...